

Isompiin pöytiin

KT:N VAIHEET 2000–2024

VILLE MIETTINEN

KT

ISOMPIIN PÖYTIIN
KT:N VAIHEET 2000–2024

Isompiin pöytiin

KT:N VAIHEET 2000-2024

VILLE MIETTINEN

© Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT

Paino: Grano, Vaasa 2025

Taitto: Jyri Öhman / Kilda

Painetun julkaisun ISBN 978-952-7465-69-1

Verkkojulkaisun ISBN 978-952-7465-70-7

Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT

Toinen linja 14

00530 HELSINKI

www.kt.fi

Sisällysluettelo

ESIPUHE	8
UUDEN VUOSITUHANNEN PIKAKELAUS	10
TUPO-PÖYTÄÄN PÄÄSY MAHDOLLISTI PALKKAOHJELMAN	22
Tupon kautta palkkaohjelmaan	24
Palkkaohjelma toi työrauhan	26
Historian pisin tupo	29
VUODEN 2001 LÄÄKÄRILAKKO KOETTELI YHTEISKUNNAN SIETOKYKYÄ	30
Lakko alkoi 12.3.2001	33
Lääkäriliitto tyrmäsi sovintoehdotuksen	35
Lehdet pohtivat työmarkkinoiden realismia	36
”Ryhmitsekkyyttä”	38
Virkariitalautakunta ei toiminut	40
Salonius yllätti ehdotuksellaan kesken kesäloman	41
Lakon haastava loppusuora	43
Sovun hinta veti vakavaksi	47
JOUNI EKURI – LUOTTAMUKSEN JA REILUN PELIN TAVOITTELIJA	49
SYKSYN 2007 NEUVOTTELUT JA TEHYN JOUKKOIRTISANOUTUMISUHKA	52
Vaaran merkit varhain ilmassa	53
Puhetta 500 eurosta	54
Neuvotteluihin	57
Tehy jää ulos sopimuksesta	59
Työtaisteluvaroitus	60
Työtaistelu-uhka kriittisissä hoitopisteissä	61
Arkkiaatri johti sovittelulautakuntaa	62
Sairaaloissa tilanne eteni kriittiseksi	63
Työtuomioistuin puuttui toimiin	65
Historiallinen laki	65
Myrskyisä keskustelu eduskunnassa	67
Sairaanhoitopiirit ja STM varautuivat erikoisjärjestelyin	69

Oppositio ei hellittänyt	70
Laki läpi – kuinka sitä noudatettaisiin?	72
Kiivas neuvottelu loppuun asti	73
Ratkaisu viime hetkellä	74
PEKKA PALOLA: ”SOPU ON AINA PAREMPI”	79
KUNTAUUDISTUKSET JA KT	82
Paras-hankkeesta kuntarakenneuudistukseen	85
Kataisen hallituksen kuntauudistus	86
KT huolestui irtisanomissuojasta	87
Kaatuneen kuntauudistuksen kautta kohti sotea	87
Stubb: Sote kaatui laatikkoleikkiin	90
2000-LUVUN ILMIÖITÄ – NÄIN KT PALVELEE TYÖNANTAJIA	92
KT kuuntelee kentän ääntä ja viestii aktiivisesti	93
Viestintä, koulutus ja verkostot	97
Tuloksellisuustyötä vuodesta toiseen	105
Palkkatasa-arvon pitkä taival	111
Kunnat ja hyvinvointialueet tarvitsevat työperäistä maahanmuuttoa	118
Koronapandemia kuritti ja kiritti kunta-alaa	126
KT ja EU	132
AKI LINDÉN: ”TULOKSELLISUUDEN ASIALLA”	137
VAIKUTTAMAAN ELÄKEPÖYTÄÄN	140
Vaikutusvallan laajentamista	141
Pääministeri vaihtui, uudistus jatkuu	142
Sopimus löytyy	143
Laki valmiiksi keväällä 2015	143
Järjestelmien yhdistäminen tyssäsi	144
”Uran suurimpia pettymyksiä”	146
Edustus laajeni	146
YHTEISKUNTASOPIMUKSESTA KIKYYN	148
Ensimmäinen takaisku	149
Toinen takaisku aiheutti pettymyksen	151
Karkeammat keinot käyttöön	152

Uusi yritys: kilpailukyky sopimus	154
”Raskain laiva, jossa olen ollut”	155
Maaliin viime hetkellä	155
Kiky oli laaja kokonaisuus	156
Kikyn dramaattinen loppusuora	158
RITVA VILJANEN – TASA-ARVON ASIALLA	163
HYVINVOINTIALUEUUDISTUS MUUTTI KT:N ASEMAA	166
Huoli KT:n tulevaisuudesta	167
Vääntö jatkui seuraavalla kaudella	169
Avaintan kohtalon ratkaisu varmisti yritykset mukaan	171
Uusi KT	172
IN MEMORIAM: KIRSI-MARJA LIEVONEN	179
ARI KORHONEN – UUDEN HALLINNON JOHTAJA	183
VUODEN 2022 VAIKEAT NEUVOTTELUT	186
Ennätyslaajat neuvottelut	188
”Tilanne oli suoraan sanoen järkyttävä”	190
Sovittelulautakunnan asettaminen kieli tilanteen vakavuudesta	191
Etelärannasta yritettiin vaikuttaa	193
Peliä ihmisten hengellä ja terveydellä	195
Poikkeuslain edistäminen jatkui	196
Sopu syntyy vihdoinkin	200
MARKKU JALONEN – PERIKSI ANTAMATON JULKISTEN PALVELUJEN PUOLUSTAJA	203
Haasteita on riittänyt	204
Paineita ja tunteita	205
Toimintaympäristö on muuttunut	206
Pragmaattinen edunvalvoja	207
LIITTEET	208
Puheenjohtajistot	209
Työ- ja virkaehtosopimukset vuodesta 2000 lähtien	211

Esipuhe

Kuntatyöntäjien keskitettyä edunvalvontaa on tätä kirjoitettaessa harjoitettu Suomessa 54 vuotta. Vuonna 2020 oli tarkoitus viettää KT:n 50-vuotisjuhlia, mutta maailmanlaajuinen koronapandemia muutti tämänkin suunnitelman. Eräänlaisena puolen vuosisadan juhlistuksena toimii tämä KT:n 2000-luvun vaiheista kertova historiikki.

KT:n edellinen historiikki, dosentti Aarne Mattilan kirjoittama *Kunnat työmarkkinapolitiikassa – Kunnallinen työmarkkinalaitos 1970–2000*, päättyi uuden vuosituhannen kynnykselle. Sitä jatkamaan haluttiin kirjata muistiin uudempaa työmarkkinahistoriaa.

Isompiin pöytiin – KT:n vaiheet 2000–2024 pyrkii valottamaan KT:n toimintaa työnantajien edunvalvojana ja työelämän kehittäjänä sekä näyttämään, millainen rooli KT:lla on ollut julkisen alan työelämään vaikuttaneissa yhteiskunnallisissa käänneissä 2000-luvulla. Kyseessä ei ole historian tutkimuksellinen teos, vaan pyrkimys on ollut pikemminkin journalistiseen ilmaisuun. Tätä teosta varten on haastateltu KT:n nykyistä ja entistä johtoa sekä perehdytty KT:n toimiston laajaan mediaseuranta-arkistomateriaaliin. Lisäksi lähteinä ovat KT:n vuosikertomukset ja KT-lehdet 2000-luvulta.

Kunnallinen virkaehtosopimuslaki tuli voimaan 1.12.1970. Edunvalvontaa hoiti aluksi Kunnallinen sopimusvaltuuskunta. Kun Kunnallisesta sopimusvaltuuskunnasta annettu laki kumottiin 1.10.1987 ja tilalle tuli kunnallisesta työmarkkinalaitoksesta annettu laki, organisaation nimeksi tuli Kunnallinen työmarkkinalaitos. Kuntien keskusjärjestöjen liittyessä yhteen vuonna 1993 syntyi Kuntaliitto, johon myös Kunnallisen työmarkkinalaitoksen päätöksenteko ja hallinto kuuluivat. Heinäkuussa 2021 voimaan tulleet sote-lait merkitsivät uutta käännettä KT:n organisaatiohistoriassa: KT:sta tuli itsenäinen julkisoikeudellinen julkisyhteisö. Se irtautui Kuntaliitosta ja sen hallinto uudistettiin. KT oli kovan työnteon kautta pitänyt kiinni asemastaan julkisen sektorin työnantajien edunvalvojana ja sai myös hyvinvointialueiden työnantajaedunvalvonnan tehtäväkseen.

Hyvinvointialueiden edunvalvonta-aseman saavuttaminen on yksi merkittävistä askelista, joita KT on ottanut 2000-luvulla vahvistaessaan vaikutusvaltaansa suomalaisessa yhteiskunnassa. Näitä askelia tämä historiikki kuvaa KT:n näkökulmasta. Uuden vuosituhannen käännteisiin kuuluu niin vaikeita työtaisteluja ja kriittisten palveluiden turvaamista kuin suoranainen taistelu KT:n olemassaolosta.

KT on yleensä isoissa otsikoissa lähinnä työtaistelujen ja vaikeiden neuvotte-lujen yhteydessä. Julkisuudessa käsitellään vähän sitä perustyötä, jota KT:n toimistolla ja verkostoissa tehdään joka päivä julkisen alan työelämän kehittämiseksi. Myös tähän KT:n palvelutyöhön historiikki tarjoaa katsauksen. Teoksen alussa on 2000-luvun aikajana, johon on valikoitu osa palvelutyöstä, vaikuttamistyöstä, KT:n ja sen jäsenyhteisöjen toimintaa ohjaavista laeista sekä työryhmistä, joissa KT vaikuttaa. Eräitä näistä palvelu-

muodoista ja vaikuttamishankkeista tarkastellaan myös luvussa ”2000-luvun ilmiöitä”. Ennen kaikkea historiikki pyrkii tavoittamaan 2000-luvun tärkeimmät kiinnepohdat, yhteiskunnalliset ja työmarkkinoita koskeneet vaiheet, jotka ovat vaikuttaneet KT:hen ja joihin KT on vaikuttanut. Samalla historiikki on jatkumoa KT:n viestinnälle, joka on ollut tärkeässä roolissa, kun KT on 2000-luvun aikana päässyt mukaan ”isompiin pöytiin”, siis kasvattanut vaikutusvaltaansa yhteiskunnallisessa keskustelussa ja päätöksenteossa.

Vaikutusvallan kasvattaminen on ollut KT:n johdon päämäärä läpi tämän historiikin tarkastelujakson, ja siitä tulee myös teoksen nimi.

Vuonna 2024 KT on itsenäinen julkisoikeudellinen yhteisö, työmarkkinakeskusjärjestö ja liittotason työnantajaorganisaatio. Edunvalvonnan ohella toiminnassa ovat tärkeitä osia henkilöstöjohtamisen kehittäminen sekä tuloksellisuuteen ja työelämän laatuun kuuluvat tehtävät. KT:n asiantuntijat edustavat jäsenyhteisöjään yli sadassa kaksi- tai kolmikantaisessa työryhmässä. KT edustaa jäsenyhteisöjään myös esimerkiksi Kevan, Työterveyslaitoksen ja Eläketurvakeskuksen hallinnoissa.

Historiikin kirjoittaminen on avannut myös kirjoittajalle KT:n toimintakentän ja vaikuttamisalueen laajuutta. Kokemus on ollut valaiseva. Kirjoittajan toiveena on, että käsitys KT:n toiminnan luonteesta ja laajuudesta välittyy myös lukijalle.

Haluan esittää lämpimän kiitokseni KT:n johdolle haastatteluista ja yhteistyöstä, jotka avasivat olennaisella tavalla KT:n historiaa ja nykypäivää. Lämmin kiitos myös KT:n toimiston välle ystävällisyydestä, avusta ja kiinnostuksesta historiikkiprojektia kohtaan. Erityisesti haluan kiittää KT:n viestintäyksikköä tarkasta esilukemisesta, huomioista ja tuesta.

Helsingissä helmikuussa 2025
Ville Miettinen

Uuden vuosituhannen pikakelaus

*Neuvottelupäällikkö Elina Vartiainen-Hynönen (oik.) ja tutkimuspäällikkö Margareta Heiskanen KT:sta pääneuvotteluryhmän kokouksessa neuvottelemassa sopimusratkaisua vuosille 2007-2009.
Kuva: Seppo Haavisto*

2000–2024

2000

Kunnallisen työmarkkinalaitoksen 30. toimintavuosi oli työmarkkinoilla poikkeuksellisen kiireinen. Alkuvuodesta neuvoteltiin vuotta 2000 koskevat virka- ja työehtosopimukset. Syksyllä KT oli ensimmäistä kertaa mukana ”osana kuusikkoa” eli muiden työmarkkinakeskusjärjestöjen kanssa neuvottelemassa tulopoliittisesta sopimuksesta. Tuloratkaisua koskevan neuvottelutuloksen mukaisesti loppuvuodesta 2000 käytiin vielä neuvottelu alakohteisista virka- ja työehtosopimuksista vuosiksi 2001–2002.

Kuntaliiton organisaatiouudistuksen yhteydessä KT:n tehtäväaluetta selkeytettiin. Syyskuun alussa 2000 KT:n tehtäviin lisättiin kuntien työvoimaa, henkilöstöhallintoa, henkilöstön kehittämistä ja johtamista koskevat asiat. Joulukuun alussa 2000 Kunnallinen työmarkkinalaitos juhli työnantajaedunvalvonnan kolmea vuosikymmentä ja 30-vuotisjuhlassa julkistettiin dosentti Aarne Mattilan kirjoittama kuntatyönantajien edunvalvontaa ja kunnallista sopimusjärjestelmää koskeva historiikki *Kunnat työmarkkinapolitiikassa. Kunnallinen työmarkkinalaitos 1970–2000*.

2001

Toimintavuotta sävytti poikkeuksellisen hankala, lähes viisi kuukautta kestänyt lääkäri lakko.

KT:n ja palkansaajajärjestöjen yhteinen palkkatasoselvitys Kunpas valmistui. Selvityksessä verrattiin kunta-alan palkkoja muiden työmarkkinasektoreiden palkkatasoon. Selvitys toimi tulevan viisivuotisen palkkaohjelman perustana. 1.6.2001 tuli voimaan uusi työsopimuslaki, jolla säädettiin työsopimuksen tekemisestä ja päättämisestä sekä työsopimusosapuolten keskeisistä oikeuksista ja velvollisuuksista.

2002

KT ja kunta-alan pääsopijajärjestöt sopivat syksyllä kunnallisen palkkausjärjestelmän kehittämisestä eli palkkaohjelmasta vuosille 2003–2007.

Tuloksellisuusohjelma KARTUKE ja tuloksellisuusverkosto käynnistivät toimintansa vuoden 2002 alussa.

Vuonna 2002 alkoi myös Kuntatyö 2010 -projekti, jonka tarkoituksena oli parantaa kuntien edellytyksiä pärjätä kilpailussa työvoimasta. Projektissa olivat mukana Kuntaliitto, KT ja Kuntien Eläkevakuutus.

2003

Laki kunnallisesta viranhaltijasta ja laki kuntalain muuttamisesta tulivat voimaan 1.11.2003. Lakimuutoksen jälkeen kunnallisen viranhaltijan oikeusasemaa säänneltiin kattavasti lainsäädännössä. Lakiin otettiin säännökset virkasuhteen alkamisesta, työnantajan ja viranhaltijan velvollisuuksista, virkasuhteessa tapahtuvista muutoksista, virkavapaasta, lomauttamisesta, virkasuhteen päättymisestä, virantoimituksesta pidättämisestä, muutoksenhausta ja palkkasaatavan vanhentumisesta. Aiemmin monista näistä oli määrätty virkasäännöissä.

Kunta-alan työmarkkina-asema EU:ssa vahvistui, kun ala tunnustettiin omaksi työmarkkina-alueekseen ja kunta-alan neuvotteluosapuolet kuntia ja aluehallintoa edustaviksi työmarkkinaosapuoliksi.

Valtiosihteeri Raimo Sailas (vas.) ja työmarkkinakeskusjärjestöjen johtajat aloittamassa tuponeuvotteluja vuonna 2002 Etelärannassa. Kuva: Lehtikuva / Pekka Sakki

2004

Tulopoliittisen sopimuksen mukaiset valtakunnalliset virka- ja työehtosopimukset vuosille 2005–2007 allekirjoitettiin 16.12.2004. Poikkeuksellisen pitkä sopimuskausi varmisti, että vuosien 2003–2007 palkkaohjelmaa pystyttiin jatkamaan kolmeksi ohjelmakaudesta jäljellä olevaksi vuodeksi. Kolme valtakunnallista työelämän kehittämisverkostoa jatkoivat toimintaansa vuonna 2004: työelämää kehittävä LAATU-verkosto, henkilöstöjohtamista parantava HENSTRA sekä tuloksellisuuden arvioinnin tutkimus- ja kehittämisohjelma KARTUKE. Verkostojen työskentelyyn osallistui runsaat sata kuntaa ja kuntayhtymää. Keskeisenä tavoitteena oli saattaa valtaosa kunta-alan henkilöstöstä tuloksellisen henkilöstöjohtamisen piiriin.

Lakimuutokset terveydenhuollon henkilöstön täydennyskoulutuksesta tulivat voimaan 1.1.2004. Muutosten mukaan työnantajan tuli huolehtia terveydenhuollon henkilöstön riittävästä osallistumisesta täydennyskoulutukseen.

1.1.2004 tulivat voimaan myös laki julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta, uudistettu laki yksityisyyden suojasta sekä uusi yhdenvertaisuuslaki, joka edellyttää viranomaisten edistävän kaikessa toiminnassaan yhdenvertaisuutta.

1.1.2005 lukien kumottiin ns. vanha siirtolaki eli laki, jossa säädettiin henkilöstön asemasta sosiaali- ja terveydenhuollon laitoksen siirtyessä toisen kuntayksikön omistukseen. Esityksen lain kumoamisesta olivat tehneet Kunnallinen työmarkkinalaitos ja kunta-alan pääsopijajärjestöt.

2005

Opetusalalla käynnistyi palkkaus uudistus. Perhepäivähoitajien palkkaus- ja työaikajärjestelmä uudistettiin täysin sopimuskautta 2005–2007 koskevissa neuvotteluissa. Uudessa järjestelmässä perhepäivähoitajan palkka määräytyi sen mukaan, kuinka monta hoitopaikkaa kunta oli varannut hoitajalta.

(Helmikuussa 2006 Opettajien Ammattijärjestö OAJ hylkäsi työnantajan esityksen uudistuksen toteuttamisesta. OAJ ei hyväksynyt palkkausjärjestelmän kokonaisuudistusta eikä ollut valmis suuntaamaan tarkoitukseen tupon järjestelyvaraeriä. Näin ollen tupon järjestelyerät maksettiin yleiskorotuksena tasaisesti koko opetushenkilöstölle.)

Teknillisen korkeakoulun palkitsemistutkimusten mukaan kunta-alalla oli uudistettu palkkausta erityisen aktiivisesti. Valtaosassa kuntia oli kehitetty palkitsemisjärjestelmiä tai otettu käyttöön uusia palkitsemistapoja. Myös viisivuotisen palkkaohjelman vaikutus näkyi: säännöllisen työntekijän ansiot olivat nousseet kunta-alalla vuodesta 2004 nopeammin kuin muilla työmarkkinasektoreilla. KT:n tiedustelun mukaan puolet kunta-alan henkilöstöstä oli vuonna 2005 tuloksellisuusarvioinnin piirissä.

1.3.2005 tuli voimaan hoitotakuulaki ja 1.4.2005 uusi vuosilomalaki. Tasa-arvolaki muuttui 1.6.2005. Laki velvoitti tasa-arvosuunnitelman laatimiseen kaikki työnantajat, joiden palveluksessa oli vähintään 30 työntekijää.

1.7.2005 tuli voimaan lakipaketti, jolla parannettiin työntekijöiden muutosturvaa irtisanomistilanteissa. Uusi toimintamalli tehosti yhteistoimintaa työpaikoilla ja yhteistyötä työvoimaviranomaisten kanssa. Tavoitteena oli irtisanotun mahdollisimman nopea työllistyminen.

2006

Kesäkuussa 2006 Kuntaliiton hallitus valitsi Markku Jalosen uudeksi työmarkkinajohtajaksi. Jalonen voitti äänestyksessä valtiosihteeri Pertti Rauhion äänin 10–5.

Kunta-alan yhteistoimintalain tarpeellisuutta selvittäneessä toimikunnassa saavutettiin yksimielisyys lain sisällöstä. Hallituksen esitys kunta-alaa koskevasta yt-laista annettiin loppuvuodesta eduskunnalle.

KT teki kuntatyönantajille suunnatun palvelutiedustelun, jossa KT:n palvelut saivat yleisarvosanan 8,3.

Matti Vanhasen 1. hallitus hyväksyi samapalkkaisuohjelman, jonka tavoitteena oli kaventaa naisten ja miesten palkkaeroa viidellä prosenttiyksiköllä vuoteen 2015 mennessä.

Perhevapaasäännökset muuttuivat, kun 1.7.2006 tulivat voimaan lakimuutokset, jotka koskivat äitiys-, isyys-, vanhempain- ja hoitovapaan ilmoittamista. 1.8.2006 tulivat voimaan työsopimuslain muutokset hoitovapaasta, tilapäisestä hoitovapaasta sekä osittaisesta hoitovapaasta.

2007

Jouni Ekuri jäi eläkkeelle 31.1.2007 ja Markku Jalonen aloitti työmarkkinajohtajana 1.2.2007.

Vuotta 2007 leimasi eduskuntavaalien alla alkanut keskustelu naisvaltaisten alojen, erityisesti hoitajien, palkoista. Syksyn työmarkkinaneuvotteluja käytiin poikkeuksellisen julkisuuden ympäröimänä. Samalla työmarkkina-asiat politisoituivat poikkeuksellisella tavalla. Työmarkkinasyksy päättyi Tehyn joukkortisanoutumisuhaan, jonka toteutuminen vältettiin viime hetken sovinnolla. Irtisanoutumiset olisivat kohdistuneet muun muassa teho-osastoille ja synnytysosastoille. Vähän ennen sovinnon syntymistä eduskunta ehti päättää poikkeuksellisen potilasturvallisuuslain säätämisestä suurimmassa vaarassa olevien kansalaisten hengen ja terveyden turvaamiseksi.

Laki työnantajan ja henkilöstön välisestä yhteistoiminnasta kunnissa tuli voimaan 1.9.2007. Yhteistoimintamenettelyn sääntely saatettiin lain tasolle kunnissa ja kuntayhtymissä, kun se siihen asti oli perustunut Kunnallisen työmarkkinalaitoksen ja pääsopijajärjestöjen solmimaan yleissopimukseen. Yleissopimus yhteistoimintamenettelystä irtisanottiin päättymään yhteistoimintalain voimaan tullessa.

Valtuuskunnan puheenjohtaja Pekka Palola ja työmarkkinajohtaja Markku Jalonen ja pääsopijajärjestöjen johtajat allekirjoittavat liittokohtaisen sopimusratkaisun virka- ja työehtosopimuksista vuosille 2007- 2009. Kuva: Kimmo Brandt

2008

Syksyllä 2008 alkanut maailmanlaajuinen finanssikriisi heijastui myös kuntatalouden näkymiin. Tämä lisäsi entisestään tarvetta parantaa kuntapalvelujen tuottavuutta ja tuloksellisuutta.

KT osallistui uusiin kolmikantaisiin valmisteluprosesseihin, joissa käsiteltiin muun muassa sosiaaliturvan uudistamista, ammatillisesti suuntautuneen aikuiskoulutuksen kehittämistä ja Suomen joustoturvamallia.

2009

Finanssikriisi pakotti kuntatalouden tasapainotustoimiin, joissa keskeistä oli työvoimakustannusten hallinta; henkilöstösäästöjä toteutettiin toimintoja uudelleen järjestämällä, pidättäytymällä rekrytoinneista ja määräaikaisten työsuhteiden jatkamisesta sekä joissain tapauksissa lomautuksilla. Irtisanomisiin kunta-alalla ei jouduttu turvautumaan.

EK oli vuonna 2008 linjannut siirtymisestä pois keskitetyistä työmarkkinaratkaisuksista. Luopuminen tulopoliittisten sopimusten tavoittelusta näkyi etenkin sosiaali- ja koulutuspolitiikassa kolmikantayhteistyön lisääntymisenä. KT osallistui toimintavuonna 2009 muun muassa aikuiskoulutusjärjestelmän uudistamiseen, sosiaaliturvan uudistusta valmistelleen SATA-komitean työhön ja joustoturvaa koskevaan valmisteluun.

2010

Vuosi 2010 oli keskitetyn kunnallisen työnantajaedunvalvonnan 40. toimintavuosi. 40-vuotisjuhlista 9. joulukuuta julkistettiin KT:n uudistettu graafinen ilme. Samalla KT alkoi käyttää nimeä KT Kuntatyönantajat.

Rekrytoinnin kehittäminen Kuntarekry-hankkeella alkoi. Hankkeessa varmistettiin, että kaikilla kuntatyönantajilla on yhdenvertaiset mahdollisuudet käyttää ammattimaisia rekrytointityökaluja. Palvelua tuottamaan perustettiin Kuntaliiton omistama yhtiö KL-Kuntarekry Oy.

Hallitus ja työmarkkinajärjestöt sopivat maaliskuussa 2009 tavoitteesta nostaa 25 vuotta täyttäneiden keskimääräistä eläkkeellesiirtymisiän odotetta 59,4 vuodesta kolmella vuodella vuoteen 2025 mennessä. Tätä koskevat ehdotukset sovittiin valmisteltaviksi kahdessa työryhmässä, eli eläkeneuvotteluryhmässä ja työelämäryhmässä, jossa KT oli edustettuna.

Kunnallinen työmarkkinalaitos KT juhli 40-vuotisjuhlaansa Kuntatalossa joulukuussa 2010. Juhlien yhteydessä KT otti käyttöön KT Kuntatyönantajat -nimen.

Kuva: Seppo Haavisto

2011

Toimintavuonna käytiin kahdet eri sopimusneuvottelut. Vuosi alkoi neuvotteluilla voimassa olevien sopimusten vuoden 2011 palkankorotuksista. Sopimusneuvottelut saatiin päätökseen 15.2., mutta palkankorotukset toteutettiin vasta 1.5 lukien. Marraskuussa allekirjoitettiin puolestaan kunta-alan raamisopimukseen perustuvat virka- ja työehtosopimukset. Raamisopimuksen kattavuus koko työmarkkinoista nousi poikkeuksellisen korkealle tasolle. Maan hallitus osallistui raamisopimuksen toteuttamiseen satojen miljoonien eurojen arvoisella toimenpidekokonaisuudella.

2012

KT oli mukana valmistelemissa työelämän kehittämisstrategiaa ja sen toimeenpanosta vastaavaa kansallista yhteistyöhanketta, joka oli yksi pääministeri Kataisen hallituksen kärkihankkeista. Hallituksen kuntarakennemuutoksen suunnitelmaa koskevassa lausunnossaan KT kritisoi hallitusohjelman kirjausta henkilöstön muutosturvan eli viiden vuoden irtisanomissuojan säilyttämisestä kuntaliitoksissa entisellään. KT katsoi, että se ei palvellut uudistuksen tavoitetta kuntien tuloksellisuuden parantamisesta vastauksena kunta-alan kestävyysvajeeseen.

2013

KT:lle merkittävä saavutus edunvalvonnassa: se osallistui ensimmäistä kertaa historiansa aikana eläkeneuvotteluihin, kun työmarkkinakeskusjärjestöjen Eläkeuudistus 2017 -neuvotteluryhmä aloitti työnsä loppuvuodesta. KT oli myös vuonna 2013 vaikuttamassa useissa kolmi- ja kaksikantaisissa työryhmissä: neuvottelujärjestelmän uudistamistyöryhmä, osatyökykyisten työllistymistä edistävien säädösmuutostarpeiden ja palvelujen arviointi, sosiaali- ja terveysministeriön (STM) kolmikantainen pysyvä työttömyysvakuutustyöryhmä, työelämän sääntelytyöryhmä, samapalkkaisuusohjelman asiantuntijaryhmä, harmaan talouden torjuntatyöryhmä, tasa-arvosuunnitelmatyöryhmä, tasa-arvolain muuttamisen jatkovalmisteluryhmä, maatalouslomittajan työturvallisuutta ja työhyvinvointia käsittelevä työryhmä, osa-aikatyötä selvittänyt työryhmä, perhevapaalta palaavan työhönpaluuoikeutta käsittelevä työryhmä, perhevapaatutkimuksen seurantaryhmä, perheystävällinen työpaikka -hanke, vanhemmuuden kustannusten jakamista käsitellyt ryhmä, yhdenvertaisuuslakiverkostotyöryhmä ja vakuutuslääkärjärjestelmää kehittänyt työryhmä.

KT:n valtuuskunta kokoontui Kuntatalossa Helsingissä helmikuussa 2011.

Kuva: Seppo Haavisto

2014

Vuosia kestäneiden neuvottelujen jälkeen KT ja kunta-alan pääsopijajärjestöt pääsivät yksimielisyyteen poikkeuksellisen merkittävistä muutoksista kunnalliseen sopimus- ja neuvottelujärjestelmään. Tekniikka ja Terveys KTN ry liittyi akavalaisen JUKOn jäseneksi. Aiemmin samana vuonna STTK:laiset Tehy ja SuPer perustivat uuden neuvottelujärjestön, Kunta-alan koulutettu hoitohenkilöstö KoHo ry:n, josta tuli kunnallisen pääsopimuksen tarkoittama neuvottelu- ja sopijapuoli. Kunta-alan virka- ja työehtosopimuksista KT:n kanssa neuvottelevia ja sopivia pääsopijajärjestöjä oli nyt kolme: Julkisan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO, KoHo sekä Kunta-alan unioni, johon kuuluivat SAK:lainen Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL sekä STTK:lainen Julkis- ja yksityisalojen toimihenkilöliitto Jyty.

Työmarkkinakeskusjärjestöt pääsivät sopuun vuoden 2017 eläkeuudistuksesta.

2015

Hallitusta muodostanut Juha Sipilä kutsui KT:n ja muut työmarkkinakeskusjärjestöt neuvotteluihin yhteiskuntasopimuksen aikaansaamiseksi. Neuvottelut johtivat kilpailukykylakipaketin valmisteluun.

Hallitus linjasi, että sote-palvelut siirretään 18 perustettavalle itsehallinnolliselle maakunnalle vuoden 2019 alussa. KT:n asiantuntija osallistui sote-lakien valmisteluun henkilöstön asemaa käsittelevässä ryhmässä.

Viiden vuoden irtisanomissuoja päättyi, kun kuntarakennelain henkilöstön irtisanomissuojaa koskevia säännöksiä muutettiin 1.12.2015 lailla, jonka mukaan irtisanomissuoja ei koskisi vuonna 2017 tai sen jälkeen tehtyjä kuntaliitoksia.

2016

Kilpailukyky sopimus syntyi yli vuoden neuvottelemisen jälkeen. Työmarkkinahistoriassa poikkeuksellinen ratkaisu yhdisti yksikkötyökustannusten alentamisen ja keskitetyn palkkatkaisun.

KT avasi verkkosivuillaan erillisen teemasivuston muutostukeen sote- ja maakuntauudistuksessa.

2017

Kilpailukyky sopimus pidensi työaikoja 1.2.2017 alkaen keskimäärin 24 tuntia vuodessa ja leikkasi lomarahoja 30 prosenttia vuosina 2017–2019.

Kunteko 2020 -ohjelman ensimmäisen kauden (2015–2017) päättymistä juhlittiin Kunteko-gaalassa Helsingissä. ”Tämä on Suomen paras työelämähanke”, kehui JHL:n puheenjohtaja Päivi Niemi-Laine kiitospuheessaan.

2018

Kuntiin ja kuntayhtymiin kohdistui syksyllä 2018 useiden palkansaajajärjestöjen poliittisia työtaisteluita syys-lokakuussa. Keinoina olivat ylityö- ja vuoronvaihtokiellot sekä lakot. KT piti poliittisia työtaisteluita kunta-alalle kohtuuttomina, koska pohjimmiltaan niiden kohteena oli maan hallitus, jonka esitystä irtisanomissuojan muuttamisesta pienissä yrityksissä järjestöt vastustivat. Valmisteilla ollut laki ei koskenut kunta-alan työpaikkoja.

2019

Sote- ja maakuntauudistus kaatui ja Sipilän hallitus erosi vähän ennen eduskuntavaaleja. Uudistuksen valmistelun alasajo alkoi sekä maakunnissa että valtakunnallisesti. Valmistelu jatkui kuitenkin uuden hallitusohjelman mukaisesti.

KT:n hallitusohjelmataavoitteista tärkein oli vaatimus saada työllisyysaste nousemaan 75 prosenttiin. Tämä myös kirjattiin Antti Rinteen hallituksen, sittemmin Sanna Marinin hallituksen, hallitusohjelmaan. Syksyn 2018 poliittiset työtaistelut saivat KT:n esittämään hallitusohjelmataavoitteissaan myös vuodelta 1946 olevan työrahasääntelyn saattamista ajan tasalle. KT:n mukaan säädökset suojelutyövelvoitteesta eivät enää turvanneet kuntalaisille tärkeitä palveluita, kun suojelutyövelvoite koski vain työtaisteluiden ulkopuolisia viranhaltijoita. Kunta-alan henkilöstöstä kolme neljästä oli työsuhteisia. ”Tällä hetkellä yhteiskuntavaarallisissa työtaistelussa on ammattijärjestöjen hyvästä tahdosta kiinni, annetaanko henkilöstöä suojelutyöhön tai rajataanko työntekijöitä työtaistelun ulkopuolelle”, Markku Jalonen sanoi hallitusohjelmataavoitteiden julkistamisen yhteydessä.

Koronapandemia kriisiytti myös kunta-alan. Korona vaikutti sopimusneuvotteluihin, joiden viimeiset kuukaudet neuvoteltiin etänä. Kunta-alan sopimusaloilla luovuttiin vuonna 2017 sovitun kilpailukyky sopimuksen toimenpiteistä. Poikkeuksen teki Lääkärisopimuksen soveltamisala, jossa kiky-tunnit säilyivät. Ne jäivät käyttöön myös opetuslalla ammatillisessa opetuksessa. Kunta-alan sopimukset allekirjoitettiin kesäkuussa yli vuoden kestäneiden pitkien ja vaikeiden neuvottelujen päätteeksi. Työ- ja virkaehtosopimusten allekirjoittamisen jälkeen Tehyn ja SuPerin neuvottelujärjestö Sote ry asetti ylityö- ja vuoronvaihtokiellon yhdeksään sairaanhoitopiiriin. Työmarkkinajohtaja Markku Jalonen arvioi Sote ry:n kuntatyönantajiin kohdistamien työtaistelutoimien murentaneen kunta-alan sopimisen kulttuuria. ”Kuntatyönantaja ei nykyisellään voi olla enää varma siitä, saako työ- ja virkaehtosopimuksilla työrauhaa”, Jalonen totesi vuosikertomuksessa.

KT:n pitkäaikainen tavoite toteutui, kun KT sai ensimmäistä kertaa edustuksen Kevan hallitukseen. Sen jäseniksi valittiin KT:n valtuuskunnan puheenjohtaja Kirsi-Marja Lievonen ja työmarkkinajohtaja Markku Jalonen. Vuosi 2020 oli KT:n 50. toimintavuosi, mutta koronan takia juhlaseminaari peruttiin.

Pääneuvotteluryhmä on kokoontunut Kuntatalossa. Pääneuvotteluryhmää johtaa KT:n toimitusjohtaja ja kokoukseen osallistuvat KT:n neuvottelujohtajat ja pääsopijajärjestöjen johto. Kuva vuoden 2020 neuvotteluista. Kuva: Pauliina Sievänen

2021

Heinäkuussa 2021 tuli voimaan sote- ja hyvinvointialuelakien ohella historiallinen laki kuntien ja hyvinvointialueiden työnantajaedunvalvonnan järjestämisestä. KT:n nimeksi vaihtui Kunta- ja hyvinvointialuetyöntajat KT. KT irtaantui Suomen Kuntaliitto ry:stä omaksi julkisoikeudelliseksi yhteisöksi. KT:n valtuuskunta nimitti Markku Jalosen KT:n toimitusjohtajaksi 1.7. alkaen. Sopimusjärjestelmä muuttui historiallisella tavalla. Sosiaali- ja terveydenhuollon uusi työ- ja virkaehtosopimus (SOTE-sopimus) tuli voimaan 1. syyskuuta 2021. Siihen siirrettiin noin 177 500 palkansaajaa Kunnallisesta yleisestä virka- ja työehtosopimuksesta (KVTES). Myös Kunnallisen opetushenkilöstön virka- ja työehtosopimuksen (OVTES 2020–2021) muutokset tulivat voimaan samaan aikaan. Pitkään valmisteltu kunnallisen ja yksityisen sektorin eläkejärjestelmien yhdistäminen kariutui syyskuussa.

2022

Toimintavuotta sävyttivät ja kunta-alaan vaikuttivat koronapandemian jälkilaineet, Venäjän hyökkäys Ukrainaan sekä KT:n toimintahistorian vaikeimmat neuvottelut, jotka yhdessä työriitojen sovittelujen kanssa kestivät lähes 10 kuukautta. Sopimusratkaisu ja työmarkkinoiden pisin työrauha saavutettiin lopulta valtakunnansovittelijan sekä erillisen vaikeita työriitoja varten perustettavan sovittelulautakunnan esitysten pohjalta.

KT:n historian ensimmäinen yritysjaosto aloitti toimintansa lain perusteella jo vuoden 2021 lopulla.

KT:n toimitusjohtaja Markku Jalosesta tuli Talousneuvoston jäsen.

Kriisientäyteisenä vuonna KT onnistui uudistamaan hallintonsa, huolehtimaan ydinpalveluistaan ja jopa lisäämään palveluita käynnistämällä oman koulutustoimintansa. ”Ilman KT:n osaavan ja ammattitaitoisen henkilöstön työpanosta tämä ei olisi ollut mahdollista. Toimiva yhteistyö KT:n toimiston ja valtuuskunnan välillä korostui kriisien keskellä”, Markku Jalonen totesi vuosikertomuksessa.

2023

Suomen suurin hallinnon uudistus toteutui vihdoin 1.1.2023, kun hyvinvointialueet ottivat vastuun sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palveluista vuosien valmistelujen jälkeen. Myös KT:n hallinto uudistui.

Eduskuntavaalien jälkeen hallitus muodostettiin kokoomuksen puheenjohtajan Petteri Orpon johdolla. Hallitusohjelmaan saatiin useita KT:n pitkäaikaisia tavoitteita, esimerkiksi laittomien lakkojen sakkomaksujen korottaminen, suojelutyön parantaminen ja määräaikaisten palkkaamisen helpottaminen.

Myös sosiaaliturvan muuttaminen monelta osin työnteolle kannustavammaksi ja työvoiman saatavuuden edistäminen eri keinoin vastasivat KT:n tarpeita. Keväällä 2023 hyväksyttiin TE-palvelut 2024 -uudistusta koskeva laki. KT oli mukana TE-uudistuksen toimeenpanoa ja henkilöstön siirtoja koskevissa valmisteluryhmissä.

Vuonna 2022 alkaneessa KT:n koulutustoiminnassa järjestettiin vuonna 2023 yhteensä 76 koulutusta, joihin osallistui yhteensä 8 566 jäsenyhteisön edustajaa.

Valtaosa KT:n koulutuksista järjestetään webinaareina, jotka lähetetään studiosta Helsingistä. Työmarkkinalakimies Eeva Nypelö pitää koulutusta työaikamuodoista joulukuussa 2023. Kuva: Tanja Seppänen

2024

Elokuun lopussa KT:n toimitusjohtaja Markku Jalonen ilmoitti jäävänsä eläkkeelle maaliskuussa 2025.

Marraskuussa KT:n hallitus äänesti Jalosen seuraajaksi KT:n neuvottelujohdajana työskennelleen Henrika Nybondas-Kankaan. Nybondas-Kangas voitti äänestyksessä valtiosihteeri Mika Nykäsen äänin 8–7. Nybondas-Kangas on ensimmäinen nainen KT:n johdossa.

Marraskuussa 2024 nähtiin toinenkin merkittävä käänne KT:n historiassa, kun monitoimialainen työnantajajärjestö Avaintyönantajat Avainta ry päätti jäsenkokouksessaan lopettaa toimintansa vuoden 2025 alussa. Muutos koskee noin 600:aa yritystä ja 36 000:ta palkansaajaa. Taustalla on vuonna 2021 muuttunut laki kuntien ja hyvinvointialueiden työnantajaedunvalvonnasta. Lain mukaan KT:lla on kolme jaostoa eli kunta-, hyvinvointialue- ja yritysjaosto ja toimintaa johtaa kokonaisuudessaan KT:n hallitus. Kuntien ja hyvinvointialueiden omistamat yritykset voivat liittyä Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT:n jäseniksi.

Tupo-pöytäan pääsy mahdollisesti palkka- ohjelman

*Työmarkkinajohtaja Jouni Ekuri
matkalla tupo-neuvotteluihin.
Kuva: Lehtikuva / Jaakko Avikainen*

2000

KT:n 2000-lukua on leimannut vaikutusvallan kasvattaminen. Ensimmäinen tällainen etappi uudella vuosituhannella oli osallistuminen syksyn 2000 tupo-neuvotteluihin osana tuolloista kuusikkoa eli muiden keskusjärjestöjen kanssa. Samassa pöydässä istuivat Akava, STTK, SAK, Palvelutyönantajat (PT) sekä Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto (TT). Kaksi viimeksi mainittua yhdistyivät EK:ksi vuonna 2005, ja kuusikosta tuli taas viisikko. Edustus työmarkkinapolitiikan ylimmällä tasolla oli merkittävä askel KT:n historiassa ja pitkän työn tulosta, kuten pääsy isoihin pöytiin aina on. Vaikka KT oli tehnyt vuosia töitä päästäkseen tupo-pöytään, kutsu sinne tuli lopulta nimenomaan siksi, että muut näkivät sen tarpeelliseksi.

Jukka-Pekka Pietiäinen on kuvannut PT:n vuosien 1995–2004 historiikissa ”Varjosta vaikuttajaksi” taustaa sille, miksi KT:n työmarkkinajohtaja Jouni Ekuri sai kutsun tupo-pöytään. Ekuri oli ehdottanut KT:n ottamista mukaan vuosien ajan PT:n toimitusjohtajalle Arto Ojalalle. Ojala puolestaan oli ehdottanut TT:n johtajalle Seppo Riskille ”useampaan kertaan” Ekurin ottamista mukaan. Syksyllä 2000 tuo mukaan

ottaminen sitten toteutui. ”Erityisenä syynä Ekurin mukaan tuloon oli se, että työnantaja-leirissä nähtiin, että Akavan kentän kanssa oli syntymässä kasvavia ongelmia, joita yksityis-sektorin työnantajat eivät voineet ratkaista, koska heillä ei ollut neuvottelumandaattia. Siihen tarvittiin kuntatyönantajan edustajaa”, Pietiäinen kirjoittaa. Pyyntö tuli yllättäen myös Ekurille. Hän oli KT:n neuvottelupäällikön Heikki Saipion kanssa neuvottelemassa Etelärannassa, kun palaverin päätteeksi Riski pyysi Ekuria vielä jäämään toiseen palaveriin. Ekuri lähetti Saipion matkaan ja sanoi tulevansa perässä. Siitä palaverista alkaen KT oli mukana tupo-pöydissä. Ekuri tajusi, että muut työmarkkinakeskusjärjestöt olivat olleet ikään kuin

Keskustelu-yhteys sekä työmarkkinaosapuoliin että valtiovarainministeriöön oli erinomainen ja luottamuksellinen.

pakkotilanteessa – ilman KT:n mukaan tuloa muut eivät olisi enää pärjänneet.

Tuosta syksystä 2000 alkoi Ekurin mukaan KT:n yhdenvertainen keskusjärjestöasema. Käytännössä se vahvisti KT:n asemaa paitsi työmarkkinakentässä myös yhteydenpidossa valtiovaltaan päin. Näin kävi esimerkiksi tilanteessa, jossa tupo-ratkaisujen yhteydessä valtiovalta sitoutui kannanotossaan muun muassa erilaisiin sosiaalipoliittisiin ja kunnallisverotusta koskeviin toimenpiteisiin. Ekurin mukaan keskustelu-yhteys sekä työmarkkinaosapuoliin että valtiovarainministeriöön oli erinomainen ja luottamuksellinen, mikä helpotti ratkaisujen ohjaamista myönteiseksi myös KT:n valtuuskunnassa. Palvelutyönantajien historiikissa kuvataan myös kiittävästi Ekurin panosta neuvotteluissa: ”Analyttisellä, rakentavalla ja luovia ratkaisuja etsivällä Ekurilla oli paljon annettavaa myös seuraavilla työmarkkinakerroksilla, kun julkisen talouden kriisi kärjistyi.”

Tupon kautta palkkaohjelmaan

Vaikka yhdenvertaiseksi keskusjärjestöksi pääseminen oli itsessään tärkeää, olennaista oli, mitä KT “kuusikon osana” saisi aikaiseksi. Tämä konkretisoitui seuraavissa, vuoden 2002 tupo-neuvotteluissa, joiden yhteydessä sovittiin viisi-vuotisesta palkkaohjelmasta kunta-alalle.

Kunta-alan palkkatasoselvitys Kuntas oli julkistettu KT:n ja pääsopijajärjestöjen yhteisessä tilaisuudessa joulukuussa 2001. Kyseessä oli Tilastokeskukselta tilattu tilastollinen palkkatasoselvitys. Kuntasektorin ansiotasoa kokonaisuudessaan ei ollut aiemmin verrattu muihin työnantajasektoreihin kehittyneillä tilastollisilla menetelmillä. Ensimmäistä kertaa pystyttiin tarkastelemaan keskenään henkilöstöryhmiä, jotka palkkaan vaikuttavien tilastoitujen ominaisuuksiensa suhteen olivat mahdollisimman vertailukelpoisia. Perusaineistona oli vuoden 1998 palkkarakennetilasto. Selvitys osoitti, että kuntasektorin palkat olivat keskimäärin 7–8 prosenttia pienemmät kuin yleisten työmarkkinoiden palkat vastaavissa ammateissa. Eroissa oli alueellista vaihtelua: Uudellamaalla keskimääräinen palkkaero oli noin 10 prosenttia, Pohjois-Suomessa noin 5 prosenttia, muualla maassa ero oli viiden ja kymmenen prosenttiyksikön välillä. Selvityksen tulosten julkaisuun mennessä palkkaerot olivat jo kasvaneet lisää vuodesta 1998, jonka tasossa selvitys tehtiin. Eniten jäljessä yleistä sektoria oli kuntasektorilla johtavassa asemassa olevien palkka.¹

Kesäkuussa 2001 Jouni Ekuri piti lääkärilakon aikaan puheenvuoron Kunnallisen ammattiliiton KTV:n edustajiston kokouksessa ja muistutti tulopoliittisten sopimusratkaisujen merkityksestä kuntasektorille – ja toisin päin. Kunnallinen neuvottelujärjestelmä oli luonut edellytykset sille, että Suomessa oli voitu tehdä tulopoliittisia kokonaisratkaisuja, Ekuri muistutti. Ja vaikka tupo oli ollut usein keskimääräistä kalliimpi kuntasektorille, ratkaisut olivat myös lisänneet vakautta kansantalouteen sekä tukeneet talouskasvua ja hyvää työllisyyskehitystä. ”Henkilöstölle ne ovat taanneet tasavertaisen ansiokehityksen muiden työmarkkinasektoreiden kanssa, ja oikeudenmukaisuus on niissä mennyt ryhmäitsekkyuden edelle”, Ekuri sanoi.²

Kuntatyöntäjä-lehden 1/2002 pääkirjoituksessa Ekuri muistutti, että kunta-

Selvitys osoitti, että kuntasektorin palkat olivat keskimäärin 7–8 prosenttia pienemmät kuin yleisten työmarkkinoiden palkat vastaavissa ammateissa.

1 Kuntatyöntäjä 6/2001 ja 1/2003

2 KT:n tiedote 4.6.2001

alalla ei olisi mahdollisuuksia ottaa lähtökohdaksi jonkun yksittäisen liiton palkkatasoa tai -tavoitteita, vaan oli elettävä kunnallistalouden mahdollisuuksien ja tosiasioiden varassa. Ekuri totesi Kunnas-vertailun osoittaneen tarvetta korjata kuntasektorin palkkoja jossain määrin, mutta edessä olevien neuvottelujen varassa olisi, mihin korotustarpeet tai korotuspaineet erityisesti kohdistuvat.

Etelärannasta tullut kutsu tupo-neuvottelujen osapuoleksi yllätti Jouni Ekurin. Kuva: Lehtikuva / Marja Airio

Palkkakeskustelu jatkui syksyn 2002 tupo-neuvottelujen alla. Lappeenranta-seminaarissa 15. elokuuta Ekuri muistutti, että kuntatyönantaja pyrkii maltilliseen tuloratkaisuun. Ekuri totesi, että kilpailukyvyen turvaamiseksi joihinkin korjaaviin toimenpiteisiin saattaa olla aihetta. Jos ongelmia on, niitä voidaan korjata vain yhteistyöllä ja pidempiaikaisella ohjelmalla. Sen aikaansaaminen puolestaan edellyttäisi maltillista tuloratkaisua, jotta kustannusten kehitys koko kansantaloudessa pysyisi maltillisena.³ Ekurin ajatuksena oli, että kunta-alan palkkaongelmat eivät tulisi ratkaistuiksi työtaistelujen kaltaisten kriisien kautta. Edellä mainitun PT:n historiikin mukaan Ekuri kertoi toukokuussa 2002 Seppo Riskille ja Arto Ojalalle, että kuntapuolen pääsopijat olivat sopineet, että ”jotain tehdään”. Ajatuksena oli kytkeä palkkaohjelmasta sopiminen tuposta päättämisen yhteyteen.

Vuoden 2002 tupo-neuvottelut olivat KT:lle vaikeat. Ekuri kävi keskustelua muiden työnantajapuolen edustajien kanssa kahden kesken ja erikseen. Tupon keskeinen elementti oli, että tupo-sopimuksen ollessa voimassa osalliset eivät tee omia irtiottojaan.

---

3 *Kuntatyönantaja 4/2002*

Siksi palkkaohjelmasta ei voisi sopia enää, kun tupo-ratkaisu oli löytynyt. Palkkaohjelmasta oli siis linjattava ennen tupon syntymistä. Toisaalta myös tulopoliittinen ratkaisu oli kunta-alalle hyvin tärkeä.

Marraskuun 18. päivänä neuvottelutulos tulopoliittisesta sopimuksesta oli hyväksytty ja neuvottelut virka- ja työehtosopimuksista alkaisivat välittömästi.⁴ ”KT:n valtuuskunta on hyväksynyt myös ennen tupon neuvottelutulosta tehdyn sopimuksen palkkausjärjestelmän kehittämisestä kunta-alalla vuosina 2003–2007”, tiedotteessa mainittiin. Tuossa vaiheessa kunta-alan sopijapuolten kesken oli siis jo sovittu kunnallisen palkkausjärjestelmän kehittämistoimenpiteistä vuosina 2003–2007. Ajoitusta oli tärkeä korostaa: kukaan ei pääsisi sanomaan että palkkausohjelmasta oli sovittu tupon ollessa voimassa. Vastaavasti Ekuri oli ilmoittanut, että KT ei hyväksy tupoa, jollei palkkaohjelmasta sovita. Palkkaohjelmasta olikin sovittu jo 13.11.2002.⁵

Palkkaohjelma toi työrauhan

Palkkauksen kehittämisohjelma oli merkittävä, koska se takasi useiksi vuosiksi työrauhan. Lähtökohtana oli sopijaosapuolten yhteinen pyrkimys säilyttää kunnallisten työpaikkojen kilpailukyky ja turvata osaavan työvoiman saatavuus tulevana vuosina, jolloin suuret ikäluokat jäävät eläkkeelle. Työmarkkina-ratkaisun ja palkkauksen kehittämisohjelman nähtiin tarjoavan paikallisille työnantajille väli-neitä toteuttaa hyvää työnantajapolitiikkaa: palkkauksen kehittämisestä tulisi kannustavampaa ja kilpailukykyisempää, ja kuntatyönantaja voisi harjoittaa joustavampaa palkkapolitiikkaa. Ohjelma mahdollisti aiempaa paremmin työn-

antajalle harkinnanvaraisen kannustamisen ja tuottavuudesta maksamisen. Pienet lisät kohdentuivat työnantajan näkökulmasta paremmin, mikä saattoi lisätä tuottavuutta ja edistää parempiin tuloksiin pääsemistä. Tämän osaltaan arveltiin vahvistavan työrauhaa.

Viisivuotinen palkkaohjelma rakennettiin niin, että tupo on kaksivuotinen tai korkeintaan kolmivuotinen. Ajatuksena oli, että jos tupoa tai neuvottelukierroksen perusteella tehtävää sopimusta ei jatketa, palkkaohjelma kaatuu siltä osin kuin sitä ei ole ehditty toimeenpanemaan. Tämä ”giljotiini” kannusti hyväksymään sopimuksen, Jouni Ekuri taustoittaa.

*Viisivuotinen
palkkaohjelma
rakennettiin niin,
että tupo on
kaksivuotinen tai
korkeintaan
kolmivuotinen.*

4 *KT:n tiedote 18.11.2002*

5 *KT:n vuosikertomus 2002*

– Se merkitsi, että jos kahden, kolmen vuoden päästä tehdään uusi tupo, saamme sen saman kuin kaikki muut, ja meillä on vielä palkkaohjelmassa olemassa pari vuotta ekstra.

Jouni Ekuri oli vuosituhannen alusta asti muistuttanut siitä, että kunta-alan on huolehdittava työvoiman riittävydestä ja saatavuudesta, sillä eläköityminen veisi alalta suuren osan työntekijöistä 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen loppuun mennessä. Palkkaohjelma vastasi osaltaan myös tähän tarpeeseen. Ekuri koki tärkeäksi turvata tavalla tai toisella työvoiman saatavuuden aloilla, jotka olivat lakisääteisesti yhteiskunnan vastuulla.

Pääministeri Paavo Lipponen ja työmarkkinajohtajat tupo-neuvotteluissa marraskuussa 2000. Kuva: Lehtikuva / Markku Ulander

Palkkojen kehittämisohjelman tarkoituksena oli parantaa kuntien ja kuntayhtymien valmiuksia oman palkkausjärjestelmänsä kehittämiseen keskustasolla tehtyjen virka- ja työehtosopimusten tarkoituksen mukaisesti. KT:n näkemyksenä oli, että ensin tulisi saada tehtäväkohtaiset palkat kuntoon palkkaryhmittäin niin, että palkkaryhmän sisäiset keskinäiset palkkasuhteet perustuvat tehtävien vaativuuteen. Kun tehtäväkohtaiset palkat olisivat kunnossa, paikallisia järjestelyvaroja voisi suunnata lähinnä henkilökohtaisiin lisiin, joilla palkitaan hyvistä työtuloksista ja hyvästä ammatinhallinnasta.⁶

6 *Kuntatyöntantaja 1/2003*

TUPO KIINNOSTI MEDIAA

Tupo-neuvottelut kiinnostivat myös mediaa. Kun neuvottelujen loppuvaiheita käytiin Etelärannassa, paikalla oli runsaasti paitsi keskusjärjestöjen toimihenkilöitä ja liittojen edustajia, myös toimittajia. Jopa vessassa käynti herätti median kiinnostuksen ja halun tulkita tilannetta, kun oltiin ratkaisemassa palkankorotusten suuruutta. Tietoja metsästettiin ja suojeltiin.

Eräänkin kerran palkankorotuksista oli päästy sopuun ennen television kello 20.30 pääuutislähetystä ja jäljellä oli enää seuraavalle päivälle jääneiden pienten teknisten yksityiskohtien sopiminen. Neuvottelijat katselivat neuvotteluhuoneen televisiosta uutisia, joiden pääuutinen oli neuvottelutilanne. Viesti oli se, että palkankorotuksista vallitsi edelleen suuri erimielisyys, eikä neuvottelujen kohtalosta lähipäivinä siten ollut tietoa. ”Yhteisesti totesimme tyytyväisinä ja kieltämättä myös huvittuneina, että kaikki asiat eivät aina, onneksi, vuotaneet julkisuuteen oikeassa muodossa”, Ekuri muistelee kirjoituksessaan Neuvottelu- ja sopimus toiminta työmarkkinoilla – sodanjulistusta vai rauhan rakentamista Turun klassillisen lukion historiikissa.

*Jopa vessassa
käynti herätti
median kiinnos-
tuksen ja halun
tulkita tilannetta,
kun oltiin ratkaise-
massa palkankoro-
tusten suuruutta.*

Media piirittää tupo-neuvottelijoita Etelärannassa marraskuussa 2002.

Kuva: Lehtikuva / Markku Ulander

Historian pisin tupo

”Tulevalla neuvottelukierroksella paras vaihtoehto kunnille olisi laaja ja pitkäaikainen kokonaisratkaisu”, Jouni Ekuri oli sanonut Lappeenranta-seminaarin puheenvuorossaan ennen tupo-neuvottelujen syksyä 2004.

Vaikka neuvottelut osoittautuivat jälleen haasteellisiksi, niiden tuloksena oli tupo-historian pisin sopimus, kestoltaan 2 vuotta ja 7 kuukautta. ”Kunnallinen työmarkkinalaitos tavoitteli jo viime kesänä kolmivuotista sopimusta, joten tässä suhteessa tavoite saavutettiin kohtuullisen hyvin. Riittävän pitkäaikainen sopimuskausi tuo osaltaan vakautta ja varmuutta kunnallistalouden suunnitteluun”, Ekuri totesi Kuntatyöntantajan 6/2004 pääkirjoituksessa.

KT näki pitkän sopimuksen tarjoavan kunnille mahdollisuuden toteuttaa paikallista palkkapolitiikkaa aiempaa pitkäjänteisemmin. Sopimuskauden korotusten lisäksi käytössä olivat viisivuotisen palkkaohjelman erät vuosille 2005–2007. Tulopoliittinen sopimus ja palkkauksen kehittämisohjelma nosti palkkoja koko sopimuskaudella 16.2.2005–30.9.2007 keskimäärin 7 prosenttia.⁷

7

Kuntatyöntantaja 1/2005

Vuoden 2001 lääkärilakko koetteli yhteiskunnan sietokykyä

*Jouni Ekuri valtakunnansovittelijan
toimistossa maaliskuussa 2001.
Kuva: Lehtikuva / Matti Björkman*

2001

LÄÄKÄRILAKKO 12.3.–17.8.2001

Vuoden 2001 lääkärilakko oli uudennainen ja poikkeuksellisen pitkä lakko, joka koetteli niin kansalaisten hermoja kuin kunta-alan sopimus- ja neuvottelujärjestelmää. Taustalla vaikutti lääkäripula, joka johtui muun muassa koulutuspaikkojen vähentämisestä 1990-luvulla. Lääkäriliiton mukaan reilu palkankorotus oli tarpeen, ettei julkisen puolen lääkäripula pahenisi lääkärrien siirtyessä paremman palkan perässä yksityiselle sektorille. KT arvioi, että palkankorotukset eivät ratkaisisi lääkäripulaa, vaan alan koulutuspaikkoja olisi lisättävä selvästi ja pysyvästi. KT:n mukaan taloudellisten suhdanteiden heilahtelut eivät saisi ohjata koulutuspaikkojen määrää.¹ Vuoden 2000 alussa kaikilla kunnallisilla sopimusaloilla oli saavutettu neuvottelutulokset uusista virkaja työehtosopimuksista. Sopimuskausi oli yksivuotinen ja kustannusvaikutuksiltaan kullakin alalla ns. yleisen linjan mukainen eli 3,1 prosenttia. Erityisenä huolena kuntasektorilla olivat valtiovallan lupaukset veronkevennyksistä, jotka oli määrä toteuttaa kunnallisverotuksen ansiotulovähennyksen tuloaraja muuttamalla sekä työtulovähennyksen

markkamäärää nostamalla. Valtioneuvosto oli kuitenkin luvannut kompensoida täysimääräisesti muutokset, ja tähän luottaen KT:n valtuuskunta piti mahdollisena olla mukana yleisessä linjassa. Lääkäriliittokin hyväksyi lääkäreitä koskevan neuvottelutuloksen liiton jäsenäänestyksessä helmikuussa 2000.

Lääkäriliitto jäi joulukuussa 2000 allekirjoitetun tulopoliittisen sopimuksen ulkopuolelle. Kun tupo nosti kunta-alan palkkoja sopimuskaudella keskimäärin 5,5–6,1 prosenttia sopimusalaista riippuen, Lääkäriliitto vaati lääkärien palkkoihin 20 prosentin korotusta. ”Lisäksi lääkärit vaativat päivystysrasituksen vähentämistä ja lisää vapaa-aikaa mutta eivät halunneet luopua pitkistä päivystyksistä”, Jouni Ekuri kirjoitti KT:n vuosikerptomuksessa. Lääkäreiden vaatimuksista olisi tullut lähes 5 000 markan korotus kuukausipalkkaan. KT:n tarjous olisi korottanut palkkaa keskimäärin 1 100 markkaa kuussa.² Lääkäriliitto jätti 1.2.2001 lakkovaroituksen, jonka mukaan lakko alkaisi 19.2. Käytyään Lääkäriliiton kanssa keskusteluja lakon yhteiskuntavaarallisuudesta ja mahdollisuuksista rajata lakkoa KT ilmoitti 5.2. vieneensä lakon virkariitalautakunnan käsittelyyn. ”Lakkorajaselvityksen perusteella ei ole varmuutta siitä, että välttämättömät terveyden- ja sairaanhoidon palvelut voitaisiin turvata, mikäli lakko toteutetaan ilmoitetulla tavalla”, KT tiedotti. Virkariitalautakunnan käsittelyn arvioitiin siirtävän lakon alkua kahdella viikolla eteenpäin.

Virkariitalautakunnan 13.2. antaman päätöksen mukaan lääkärilakko voisi saattaa yhteiskunnan tärkeät toiminnot vakavaan häiriötilaan. Lautakunta kehotti Lääkäriliittoa luopumaan työtaistelusta tai rajoittamaan sitä siten, että lakon piiriin kuuluvien sairaaloiden ja terveyskeskusten lääkäreistä olisi työssä ja lakon ulkopuolella riittävä määrä, jotta kansalaisten hengelle ja terveydelle tärkeät toiminnot voitaisiin turvata. Erimielisyydet lakon rajaamisesta jäivät kuitenkin voimaan, ja KT muistutti asiasta vajaa viikko ennen lakon varsinaista alkua. KT:lle oli kantautunut lakkopaikkakunnilta viestejä, joiden mukaan terveydenhuollon palveluja ei pystyttäisi lakon aikana turvaamaan virkariitalautakunnan edellyttämän laajuuden mukaan. KT muistutti, että Lääkäriliitto oli uhannut sulkea terveyskeskuspäivystykset lupaamalla työvoimaa vain yhteen päivystyspisteeseen Helsingissä, Turussa, Tampereella ja Oulussa. ”Yksi päivystyspiste suurissa kaupungeissa on kuitenkin täysin riittämätön. Kiireellistä hoitoa tarvitsevien potilaiden ohjaaminen tai siirteleminen uusiin ensiapupisteisiin tai jopa naapurikuntiin on mahdoton tehtävä”, KT muistutti.³

*Lääkäriliitto
vaati lääkärien
palkkoihin 20
prosentin
korotusta.*

2 *KT:n tiedote 5.2.2001*

3 *KT:n tiedote 6.3.2001*

Lakko alkoi 12.3.2001

Maaliskuun alussa 2001 KT:n valtuuskunnan puheenjohtaja Pekka Palola oli vaimonsa kanssa lomalla Dubaissa. Kun lääkärien lakko alkoi näyttää vääjää-mättömältä, Palolalle tuli kiire Suomeen. Lento laskeutui Helsinki-Vantaalle sunnuntaina 11.3. klo 23. Lakko alkoi tuntia myöhemmin eli maanantaina 12.3.2001. Vaikka Palola ei ollut mukana neuvotteluissa, hänelle oli periaatteen vuoksi tärkeää olla kotimaassa lakon alkaessa. Julkisuuspeli oli jo tuolloin sen verran kovaa, että valtuuskunnan puheenjohtajan lomailu pitkäksi ounastellun lakon alkaessa olisi saattanut näyttää oudolta.⁴ Julkisuuspeli kuului myös lääkärien lakkosuunnitelmaan. ”Keskeinen ajatus oli luoda media-lakko, joka saisi mahdollisimman suurta näkyvyyttä”, lakkopäällikkönä toiminut Heikki Pärnänen totesi reilut 20 vuotta myöhemmin.⁵

Vuoden 2001 lääkilakko oli muutenkin ennen näkemättömän täsmällisesti suunniteltu. Se toteutettiin vaiheittain, ja etukäteen määrättyjä lakkojaksoja toistettiin alueellisesti ja sairaaloittain. Sairaaloissa lakkojaksot toistuivat lisäksi erikoisalakohtaisin yhdistelmin – yhdellä viikolla lakossa olivat anestesialääkärit, toisella kirurgit, kolmannella röntgenlääkärit. ”Sellainen sodanjohtaja ei ole fiksu, joka heittää koko joukkonsa kerralla tuleen”, Pärnänen sanoi lakon alkuvuikoina.⁶ Joillakin paikkakunnilla lakkojaksot toistuivat keskeytyksettä, ja toisilla niiden välissä oli keskeytysjaksoja. Lääkäriliitto nimesi lakkomallinsa täsmälakoksi, mutta julkisuudessa se sai myös nimen kiertävä osalakko.

Lääkärit ja opiskelijat poistuivat Meilahden sairaalasta lääkilakon ensimmäisenä päivänä. Kuva: Lehtikuva / Martti Kainulainen

4 Pekka Palolan haastattelu 18.9.2024

5 Lääkärilehti 12.11.2021/45/2021

6 Kuntalehti 6/2001

Lakon piirissä olivat aluksi erikoissairaanhoidon HUSin sairaaloissa Helsingissä ja OYS:ssä. HUSissa lakon piirissä olivat Meilahden sairaala, Marian sairaala, Naistenklinikka, Kätilöopisto, Silmä- ja korvasairaalat, Lasten ja nuorten sairaala, Kirurginen sairaala, Töölön sairaala, Jorvin sairaala ja Peijaksen sairaala (lukuun ottamatta Jorvin ja Peijaksen päivystyksiä). KT ylläpiti lakkokalenteria verkkosivuillaan ja tiedotti lakkotilanteesta fakseilla sairaanhoitopiirejä ja sairaaloita. Lakko ei koskenut kiireellisiä potilaita eikä esimerkiksi syöpätauteja. Sen sijaan esimerkiksi polvi- ja lonkkaleikkauksia peruttiin. Jonot alkoivat kasvaa.

Jo lakon ensimmäisenä päivänä pitkä työtaistelu näytti todennäköiseltä. Lakkoa oli helppo rahoittaa, koska valtaosa lääkäreistä sai koko ajan palkkaa, Ilta-Sanomien muistutti pääkirjoituksessaan viitaten lakon porrastamiseen. ”Suomalaiset arvostavat lääkäreitä, ja lakkolaiset voivat siksi saada ainakin alkuun osakseen sympatiaa. Arvostuspääoma alkaa kuitenkin huveta, jos lääkärit pitävät järempäisesti kiinni siitä, että heidän pitää saada prosenteissa laskien neljä kertaa enemmän kuin muut palkansaajat. Markoissa laskien kerroin olisi vielä suurempi”, Ilta-Sanomien pääkirjoitus 12.3.2001 totesi. IS ei myöskään pitänyt uskottavana Lääkäriliiton huolta palkkavaatimuksen perustelemista muun muassa sillä, että parempi palkka pitäisi lääkärit terveyskeskuksissa eikä yksityinen sektori houkuttelisi niin kovasti. ”Lääkäriliitto olisi huolensa kera paljon uskottavampi, ellei se olisi myötävaikuttanut nykyisen lääkärinpuolan syntymiseen taivuttamalla yhteiskunnan vähentämään lääkärinkoulutusta 1990-luvulla”, IS kirjoitti. Lääkärinkoulutusta oli vähennetty 1990-luvun laman aikaan huomattavasti, mikä vuoden 2001 lakon kynnyksellä tunnustettiin virheeksi.⁷

KT muistutti tiedotteessaan, että lääkärin ansiokehitys oli kunta-alan paras.

Maaliskuun lopussa Kuntalehden 6/2001 pääkirjoitus pohti lakon taustoja ja toivoi lakon herättävän laajaa keskustelua ”etuoikeutettujen ryhmien työtaistelujen mielekkyydestä”. ”Joko Lääkäriliitto halusi lakon väkisin tai sitten sen edusmiehet ja -naiset yksinkertaisesti ovat hyvin kokemattomia työmarkkinatoimijoita, jos kuvittelivat, että kuntatyönantajalla on mahdollisuus suoda vain yhdelle palkansaajaryhmälle jättikorotuksia muiden tyytyessä yleiseen linjaan. [- -] Kuntatyönantajalla on epäkiitollinen tehtävä ajatella kokonaisvastuullisesti. Sen on pidettävä kiinni tuoreesta tulostavasta ja kaikkien ryhmien tasapuolisesta kohtelusta – muutoin seuraavalla sopimuskierröksellä alkaa hulvaton ’ulosmittaus’”, Kuntalehti kirjoitti.

Huhtikuun toisena päivänä lääkärilakossa alkoi neljäs viikko. Lakon piiriin tulivat terveyskeskukset Joensuussa, Jyväskylässä, Kokkolassa, Lahdessa, Porissa ja Seinäjoella. Lakon piiriin tuli myös viisi keskussairaala edellä mainittujen kaupunkien alueella: Keski-Pohjanmaa, Seinäjoki, Pohjois-Karjala, Satakunta ja Päijät-Häme. KT muistutti

⁷ IS 12.3.2001; Uutispäivä Demari 8.3.2001

tiedotteessaan, että lääkärien ansiokehitys oli kunta-alan paras. Kunnallisen henkilörekin mukaan säännöllisen työajan ansiot olivat vuosina 1995–2000 nousseet lääkäreillä yli 23 prosenttia, kun vastaava ansiokehitys oli muilla kunta-alan ammattiryhmillä ollut vajaa 16 prosenttia. Samana ajanjaksona kaikkien palkansaajien ansiot nousivat runsaat 17 prosenttia. Lokakuusta 1999 lokakuuhun 2000 lääkärien säännöllisen työajan ansiot nousivat keskimäärin 6,7 prosenttia, kun vastaava ansiokehitys oli kunta-alalla keskimäärin 4,1 prosenttia.⁸ Kuntaliitto puolestaan kertoi seuraavalla viikolla, että kuntatalouden tila oli ennakoitua heikompi. Vuosikatteet painuivat vuonna 2000 miinukselle 192 kunnassa. Vuotta aiemmin vuosikate oli ollut negatiivinen 87 kunnassa. Kuntataloustilanne oli lisäksi jakautumassa, kuntien väliset erot syvenivät.⁹

Lakon vaikutukset näkyivät terveyskeskuksissa ja kiireettömien leikkausten jonojen kasvuna, mutta ei niin paljon, että neuvotteluihin olisi kiirehditty. Kuuden lakkoviikon jälkeen lakko oli jo näyttänyt hampaattomuutensa, eikä lääkärien aluksi nokkelalta näyttänyt taktiikka välttämättä osoittautuisi viisaaksi, arvioi Kainuun Sanomat 19.4.2001 pääkirjoituksessaan. Kun lakko vain jatkui eivätkä sen vaikutukset oikein kunnolla tuntu- neet missään, myös suuren yleisön mielenkiinto ja myötätunto alkavat lopahtaa, ja tuoreet tiedot kuntatalouden tilasta osoittivat, ettei kunnilla olisi varaa palkankorotuk- siin, lehti muistutti.

Lääkäriliitto tyrmäsi sovintoehdotuksen

Valtakunnansovittelija Juhani Salonius antoi sovintoehdotuksen 10.5. lakon kestänyt lähes kaksi kuukautta. Esitys olisi tuonut lääkäreille 8,3 prosentin palkankorotuksen eli yli puolitoistakertaisen muiden kanssa tehdyn tupon tasoon verrattuna. KT:n valtuuskunta oli valmis hyväksymään sovintoehdotuksen sen 380 miljoonan markan hintalapusta huolimatta. Lääkäriliiton hallitus hylkäsi esityksen yksimielisesti, eikä esitystä siis edes viety liiton valtuuskuntaan. Valtakunnansovittelija Salonius yllättyi lääkärien tyrmäyksestä esitykselle. ”Jos kokonaisuudessaan palkkaky- symyksessä on niin suuri näkemusero kuin nyt tässä prosessissa lopulta kävi ilmi, niin tämä on pitkä lakko”, esitystään lääkärien vaatimuksia myötäillenä pitänyt Salonius kommentoi.¹⁰ Lääkäriliiton puheenjohtajan Heikki Pälven mukaan sopimus ei olisi mitenkään voinut mennä läpi valtuuskunnassa. ”Minkään lakkoliiton hallinnossa ei koskaan mene läpi mikään sovintoesitys, jos lakkojohto ei puolusta arvovallallaan”, Iltä-Sanomat kirjoitti 15.5.2001, kun kymmenes lakkoviikko oli alkanut. Lehti totesi ehdotetun koro- tuksen olleen lääkärien vaatimukseen nähden vaatimaton mutta toisaalta lääkärien vaati- muksen olevan ”kohtuuttomien vaatimusten osastolta”.

8 Tiedote 11.4.2001

9 Tiedote 17.4.2001

10 Iltä-Savo 12.5.2001

Lehdet pohtivat työmarkkinoiden realismia

Ennen Saloniuksen antamaa sovintoesitystä KT:n neuvottelupäällikkö Heikki Saipio oli todennut Uutispäivä Demarin haastattelussa, että neuvotteluja vaikeutti lääkäripuolen neuvottelijoiden kokemattomuus ja realismin puute sen suhteen, mikä on mahdollista ja mikä ei.¹¹ Myös Ilta-Sanomat ihmetteli, tiesikö Lääkäriliitto todella, miten se aikoi lakosta ulos. ”Jos lääkärit hakevat lakkoa jääräpäisesti jatkamalla ratkaisua, joka myöhemmin johtaa yleiseen palkkasotaan kunta-alalla, he eivät saa pysyvästi hyväksen sitä hajurakoa vähäarvoisempaan väkeen, jota he nyt tavoittelevat”, IS kirjoitti.¹² Etelä-Suomen Sanomat arveli, että työmarkkinahistoria ei tuntenut yhtä reilusti yleisen linjan ylittäviä palkankorotusvaatimuksia kuin lääkärien esittämä. Voi jopa kysyä, tuntee Lääkäriliitto ylipäätään työmarkkinapeliä, sen henkeä ja mahdollisuuksia, ESS pohti pääkirjoituksessaan ja arvioi, että vaatimuksissa olisi tultava alaspäin ”aika lailla, ennen kuin saavutetaan taso, jolle vastapuolikin kykenee ponnistamaan”. ESS:n mukaan lakko oli ”liian taitavasti suunniteltu”: millään osapuolella ei ollut tulipalokiirettä lakon lopettamiseen. ”Lääkäreillä lakon arki on kaikkea muuta kuin taistelua leivästä. Vain pieni osa joukosta lakkoilee kerrallaan. Kaikki lakkopaikkakuntienkaan lääkärit eivät ole kunnolla päässeet maistelemaan työtaisteluita. Lakkoavustukset ovat hyviä. Yksityisvastaanotot ovat tuottoisia. Tällaisessa tilanteessa ei synny tarvetta tinkiä omista oikeutettuina pidetyistä vaatimuksista.”¹³

Myös Helsingin Sanomat pohti Lääkäriliiton tuntumaa työmarkkinoiden pelisääntöihin. Taitavasti suunniteltu lakko loppuisi vain lisärahalta, mutta tiedossa ei ollut, mistä sellaista löytyisi. Valtakunnansovittelija oli liikkunut esityksessään ”kriittisillä rajoilla” ja jos hän irtautuisi liikaa yleisestä linjasta, hän rohkaisisi kaikkia muita lakkoa hautovia liittoja, HS muistutti. ”Tapahtuman kulku viittaa siihen, ettei Lääkäriliiton kokematon luottamusjohto tunne tarpeeksi hyvin työmarkkinain yleisiä pelisääntöjä, vaan kuvittelee, että se voi saada vaikka kuun taivaalta, jos se vain jatkaa sinnikkäästi työnantajien ja yhteiskunnan painostamista”, HS:n pääkirjoituksessa 11.5.2001 todettiin. Lehti arvioi myös, että lakko kestäisi vielä kauan, kun yhteiskunta ei suostuisi lääkärien pelisääntöihin, vaan puolustautuisi ”yleisen linjan kohtuuttomia murtoyrityksiä vastaan”.

Keskisuomalainen ymmärsi lääkäreitä. Lehden mukaan työnantajan olisi pitänyt tunnustaa ”lääkärien ehtojen reilu kohentaminen aiheelliseksi”. ”Lääkärien menettely on osa hyvin koulutettujen, itsensä alipalkatuiksi perustellusti tuntevien ammattiryhmien etupolitiikkaa”, Keskisuomalainen arveli pääkirjoituksessaan 12.5.2001.

---

11 *Uutispäivä Demari 8.5.2001*

12 *Ilta-Sanomat 15.5.2001*

13 *ESS 13.5.2001*

LAKKO POIKKI VAIKKA LAILLA?

Lakon pitkittyessä alkoi liikkua spekulatioita mahdollisesta lailla tilanteeseen puuttumisesta. Tästä vihjaili Aamulehti pääkirjoituksessaan sen jälkeen, kun Saloniuksen esitys sai tyrmäyksen Lääkäriliitolta. ”Maan hallituksen alkaa olla aika miettiä lakon lopettamista lailla”, Aamulehti totesi pääkirjoituksessaan 11.5.2001. Muutamaa päivää aiemmin KT:n Heikki Saipio oli edellä mainitussa Uutispäivä Demarin haastattelussa todennut, että lääkärilakon lopettaminen erityislailalla olisi ”koko lailla korkean” kynnyksen takana.

”Mikä tahansa lakko voidaan lopettaa erityislailalla, mikäli eduskunta niin päättää. Lääkärilakko on kuitenkin väljähtynyt työtaistelu, jossa on enemmän mielenosoituksen kuin työtaistelun piirteitä”, Saipio sanoi.¹⁴

Jouni Ekurin edeltäjä työmarkkinajohtajana, Paavo J. Paavola, kysyi Helsingin Sanomissa julkaistussa mielipidekirjoituksessaan, miksi lakon annettiin jatkua, vaikka potilasjonot olivat kasvaneet ”sietämättömiin mittoihin” ja yhteiskunnalta saamatta jääneet tulot satoiin miljooniin markkoihin. ”Kun työministeri Tarja Filatov jokin aika sitten ilmoitti, ettei hänen mielestään aika ole vielä kypsä erityislain säätämiseksi lakon lopettamiseksi, niin on kysyttävä, montako ruumista pitää tulla, jotta aika olisi kypsä”, Paavola kirjoitti. Hänkin totesi, että Lääkäriliitolta näyttivät unohtuneen työmarkkinoiden pelisäännöt. Siksi myös yhteiskunta voisi vastata poikkeuskeinoilla, Paavola arveli. Erityislain vaihtoehdoksi hän ehdotti yksityisen terveydenhuollon Kela-korvausten lopettamista ja siten vapautuvien miljoonien käyttämistä julkisten palvelujen tehostamiseen ja siellä työskentelevien lääkäreiden palkkaan. ”Lakon jatkuminen näinkin pitkään on pääasiassa mahdollista siksi, että yhteiskunta tukee vuosittain sairausvakuutusjärjestelmän kautta noin 800–900 miljoonalla markalla niin sanottujen yksityisten terveyspalvelujen tuottamista. Kun moni julkisen terveydenhuollon palveluksessa oleva lääkäri pitää myös yksityisvastaanottoa, niin yhteiskunta rahoittaa tällä tavoin ko. lakkoa itseään vastaan suunnattuna työtaisteluna”, Paavola kirjoitti.

Oikeusministeri Johannes Koskinen sanoi toukokuussa Pirkanmaan Sanomien haastattelussa, että lakkoa ei lopetettaisi poikkeuslailla, koska se olisi liian merkittävä ennakkotapaus. Eduskunnan säätämä poikkeuslaki olisi Koskisen mielestä paikallaan vasta, kun terveyspalvelut uhkaisivat romahtaa ja kansalaisten henki olisi vaarassa.¹⁵ Heinäkuun alussa Koskinen kuitenkin totesi Uutispäivä Demarin haastattelussa, että hallitus ”varautui toimimaan”, jos lakko vielä pitkittyisi. ”Pääministeri Paavo Lipponen (sd) ei maanantaina vahvistanut hallituksen suunnittelevan puuttumista lääkärilakkoon. Lipponen muistutti myös, että työmarkkinakonfliktit hallituksessa kuuluvat pääministerille ja työministerille. Oikeusministerin rooli on toimia asiantuntijana”, kirjoitti Helsingin Sanomat 3.7.2001.

”Ryhmäitsekkyyttä”

”**L**ääkärilakon kustannukset ja lääkärien palkankorotukset tulevat viime kädessä veronmaksajien maksettaviksi. Niihin käytetyt varat ovat pois muiden terveyspalvelujen kehittämisestä. Lääkäreiden moninkertaiset palkkavaatimukset vaarantavat kunnallistaloutta ja lisäävät inflaatiopaineita koko kansantaloudessa”, muistutti Jouni Ekuri puhuessaan Kunnallisen ammattiliiton KTV:n edustajiston kokouksessa 4.6.2001. Puhe oli otsikoitu ”Lääkäreiden itsekkyyden vaarana kunnallistaloudelle – Kunnallinen sopimusjärjestelmä turvaa palvelut”. Ekurin mukaan Lääkäriliitossa eli vahva usko siihen, että hajauttamalla neuvottelujärjestelmää löytyisi lisää rahaa palkkavaatimuksiin. ”Kuntien palkanmaksukykyä sillä ei paranneta, mutta ryhmäitsekkyydelle hajautettu neuvottelumalli tarjoaa paremmat menestymisen mahdollisuudet, jolloin vahvat järjestöt voisivat ajaa tavoitteensa läpi välittämättä lainkaan yhteiskunnallisista seuraamuksista”, Ekuri sanoi. Hän muistutti, että kunnallinen sopimusjärjestelmä takaa kuntatyönantajille mahdollisuudet tuottaa hyvät peruspalvelut ammattitaitoisella henkilöstöllä. Järjestelmä perustettiin tilanteeseen, jossa kunnat kilpailivat keskenään työvoimasta ja palkkakustannukset nousivat hallitsemattomasti, Ekuri muistutti. ”Kunnallisen työmarkkinalaitoksen tehtävä on edelleen turvata kuntatyönantajien edut myös silloin, kun vahvan työmarkkina-aseman omaava palkansaajajärjestö ja sen jäsenet kilpailuttavat paikallisia kuntatyönantajia palkkavaatimuksillaan”, sanoi Ekuri.

Lääkäriliiton lakon piirissä oleville sairaaloille ja terveyskeskuksille

**POTILASTURVALLISUUTTA EI SAA VAARANTAA – KT VAATII
VIRKARIITALAUTAKUNNAN PÄÄTÖSTEN NOUDATTAMISTA**

Lääkärilakon osapuolet ovat tänään aamupäivällä tavanneet Kunnallisen työmarkkinalaitoksen aloitteesta. Työnantajapuoli pyysi neuvotteluja potilasturvallisuuden takaamiseksi ja varmistamiseksi lakon aikana. KT edellytti, että virkariitalautakunnan 13.2.2001 yksimielisesti tekemiä päätöksiä mm. kokonaan lakon ulkopuolelle jätettävistä toiminnoista noudetaan täysimääräisesti.

Lääkäriliitto on lakon alkaessa rajannut lakon ulkopuolelle psykiatrian erikoisalnan, syöpätautien tutkimuksen ja hoidon, raskauden keskeyttämistoiminnan, patologian, lastentaudit, pitkäaikaissairaiden hoidon, kotisairaanhoidon, äitiysneuvolat, kasvatus- ja perheneuvolat, kehitysvammahuollon, A-klinikat, päihde- ja huumeyksiköt sekä synnytyssalit ja synnyttäneiden osastot.

Virkariitalautakunta kehotti Lääkäriliittoa rajaamaan kokonaan lakon ulkopuolelle edellä mainittujen toimintojen lisäksi aikuisten sydäntutkimuksen, sydänkirurgian ja siihen liittyvän kardiologian, vastasyntyneiden neuvolatoiminnan, neurokirurgian ja elinsiirtokirurgian sekä palovammojen hoidon, jälkihoito mukaan lukien.

Lääkäriliiton edustajat vastaavat KT:n esittämiin vaatimuksiin ensi perjantaina, minkä jälkeen KT harkitsee, onko asia saatettava uudelleen virkariitalautakunnan käsiteltäväksi. Kunnallisen virkaehtosopimuslain mukaan jompikumpi osapuoli voi ilmoittaa valtakunnansovittelijain toimistoon saattavansa asian kunnallisen virkariitalautakunnan käsiteltäväksi.

KUNNALLINEN TYÖMARKKINALAITOS

KT tiedotti työnantajille lakon käännteistä fakseilla.

LEIKKAUKSET VÄHENIVÄT LAKKOKUUKAUSINA

Sosiaali- ja terveysministeriö tiedotti 4.7.2001 selvityksestään, jossa oli verrattu kolmen lakkokuukauden aikana (15.3.–15.6.) tehtyjä toimenpiteitä vastaaviin toimenpiteisiin samana aikana vuosina 1999 ja 2000. Selvityksen mukaan joka lakkokuukausi lakkosairaaloiden oli jäänyt tekemättä noin 100 ohitusleikkausta, 220 lonkan ja polven tekonivelleikkausta, 700 kaihileikkausta sekä 400 kitarisaleikkausta ja tärykalvoputken asennusta. Ohitusleikkauksia suoritettiin noin kaksi kolmasosaa normaalimäärästä, kaihileikkauksia noin puolet ja tekonivelleikkauksia sekä kitarisaleikkauksia ja korvaputken asennuksia runsas puolet. Vaikka lastentaudit oli rajattu lakon ulkopuolelle, lasten kitarisaleikkaukset ja korvaputkien asettamiset olivat vähentyneet merkittävästi.

Virkariitalautakunta ei toiminut

Lääkärilakko osoitti tuolloisen virkariitajärjestelmän puutteet. ”Lakkojärjestö rikkoi yhteiskunnan keskeisten toimintojen turvaamiseksi luotuja pelisääntöjä eikä sitoutunut noudattamaan virkariitalautakunnan yksimielisiä päätöksiä”, Jouni Ekuri kirjoitti KT:n vuosikertomuksessa 2001.

KT vei kaksi kertaa lääkärilakon yhteiskuntavaarallisena virkariitalautakunnan käsittelyyn, ensin helmikuussa 2001 ennen lakon alkua ja uudelleen heinäkuussa, kun KT:n tavoitteena oli varmistaa potilasturvallisuus lakon pitkittyessä.

Kunnallinen virkariitalautakunta oli 13.2.2001 katsonut, että lääkärilakko voi saattaa yhteiskunnan tärkeät toiminnot vakavaan häiriötilaan. Lautakunta oli kehottanut Lääkäriliittoa luopumaan työtaistelusta tai rajoittamaan sitä niin, että lakon piiriin kuuluvien sairaaloiden ja terveyskeskusten lääkäreistä olisi töissä ja lakon ulkopuolella riittävä määrä, jotta kansalaisten hengelle ja terveydelle tärkeät toiminnot voitaisiin turvata.

Lääkäriliitto oli ilmoittanut rajaavansa lakon ulkopuolelle tietyt toiminnot, joiden lisäksi virkariitalautakunta kehotti tekemään muita rajauksia, mm. sydäntutkimuksen ja sydänkirurgian sekä synnytysten piirissä. KT uudisti vaatimuksensa virkariitalautakunnan päätösten noudattamisesta 9.7.2001 tiedottamalla saattaneensa lääkärilakon vaikutukset potilasturvallisuuteen uudelleen kunnallisen virkariitalautakunnan käsiteltäväksi. KT katsoi Lääkäriliiton tulkitsevan ”omalla tavallaan” virkariitalautakunnan 13.2.2001 tekemiä päätöksiä. KT piti välttämättömänä selvittää, ovatko olosuhteet lakon pitkittyessä muuttuneet siten, että virkariitalautakunnan päätöstä tulisi täsmentää tai muuttaa potilasturvallisuuden varmistamiseksi.

Jouni Ekuri sanoo, että virkariitalautakunta toimi pääsääntöisesti, mutta toisaalta silloin kun sitä tarvittiin, tuli ongelmia. Syynä oli yksinkertaisesti se, että lautakunnan kannanotto oli luonteeltaan suositus, ei sitova päätös.

– Toisaalta jos se oli yksimielinen päätös, se ei ollut vailla merkitystä niille liitoille, joiden jäsenistöä se koski. Jos siitä oltiin yhtä mieltä mutta sitä ei noudatettu, ei se silloin toiminut.

KT vei kaksi kertaa lääkärilakon yhteiskuntavaarallisena virkariitalautakunnan käsittelyyn.

Salonius yllätti ehdotuksellaan kesken kesäloman

V altakunnansovittelija Juhani Salonius yllätti osapuolet kutsumalla nämä neuvotelupöytäan kesken kesäloman. Hän esitti 18.7. työriidan ratkaisumenettelyä ja työtaistelun lopettamista välityslautakunnan kautta. Vastaavaa ei ollut ennen Suomessa nähty.¹⁶ Välityslautakunnan tehtävänä olisi siis suunnitella lakolle ratkaisu, joka molempien osapuolien tulisi hyväksyä. KT oli valmis hyväksymään niin sanotun pakkosovinnon. Perjantaina 20.7.2001 KT:n valtuuskunta hyväksyi yksimielisesti Saloniuksen esityksen lääkärilakon ratkaisemiseksi ulkopuolisen välityslautakunnan päätöksellä. KT:lle oli tärkeää saada lähes viisi kuukautta jatkunut lakko loppumaan mahdollisimman pian. Lääkäreille välityslautakunta ei käynyt. Vaikka toisaalta esimerkiksi useat Aamulehden haastattelemissa Tampereen yliopistollisen sairaalan lääkäreistä pitivät ulkopuolista välityslautakuntaa innostavana mahdollisuutena, saman sairaalan lakkopäällikön Timo Rinteen mielestä ajatus oli ”kuolleena syntynyt”. ”Lakon loppuminen ei ole meille itseisarvo, se on painostuskeino. Miksi luopuisimme päätösvallasta? Ei siinä ole logiikkaa. Mistä Salonius on ajatuksen keksinyt?” Rinne ihmetteli.¹⁷

Lääkäriliitto ei siis suostunut välityslautakunnan käyttämiseen. Tilalle tarjottiin sovittelulautakuntaa, johon osapuolet nimeäsivät edustajansa. Mikäli jompikumpi osapuoli hylkäisi sovittelulautakunnan, tämän osapuolen ”kannattaisi katsoa peiliin ja pitkään”, totesi peruspalveluministeri Osmo Soininvaara MTV:n Kymmenen uutisissa. ”Minusta yhteiskuntamoraali alkaa olla lakossa jo koetuksella”, varoitti Soininvaara.¹⁸

Myös arkkiatri Risto Pelkonen oli huolissaan moraalista ja kannatti ulkopuolisen sovittelulautakunnan perustamista. Pelkosen mukaan pitkittynyt lakko oli moraaliton.¹⁹ ”Arkkiatri Pelkonen pitää lakon kierrättämiseen perustuvaa lakkomekanismia sekä lakkoa pitkittävänä että moraalisesti arveluttavana. Kummastakin asiasta on helppo olla hänen kanssaan samaa mieltä”, Iltä-Sanomien pääkirjoituksessa 17.7.2001 todettiin.

Suomenmaa piti pääkirjoituksessaan Saloniuksen ratkaisua sovittelulautakunnan ehdottamisesta ”tarkemmin ajatellen suorastaan nerokkaana”. Lehden mukaan ehdotus oli yllättänyt osapuolet täydellisesti, ja esimerkiksi Lääkäriliiton Heikki Pälve oli kielittänyt tyystin kommentoimasta asiaa ennen liiton päättävien elinten kokousta. ”Jos Lääkäriliitto hylkää sovintolautakunnan asettamisen, Saloniuksella on lupa odottaa, että se liikahtaa vihdoon asemistaan tullessaan seuraavan kerran sovittelijan toimistoon”, Suomenmaa ennakoii.

Työoikeuden professori Kari-Pekka Tiitinen Helsingin yliopistosta piti sovittelulautakunnan perustamista erittäin poikkeuksellisenä ratkaisuna. Poikkeuksellista oli se, että lakko keskeytyi ensimmäistä kertaa lautakunnan työn ajaksi sekä se, että Lääkäriliitto oli lakon lopettamisen sijaan ilmoittanut keskeyttävänsä lakon ajalla 23.7.–12.8.2001. Sovitte-

16 *Kaleva plus 20.7.2001*

17 *AL 20.7.2001*

18 *STT 19.7.2001*

19 *ESS 17.7.2001*

lulautakuntaa oli käytetty neljästi aiemmin työministerin asettamana, mutta nyt poikkeuksellista oli sekin, että lautakunta oli osapuolten sopima. Sovittelulautakunnalla ei ollut päätösvaltaa toisin kuin Saloniuksen ehdottamalla välityslautakunnalla olisi ollut. ”Täytyy epäillä, että Lääkäriliitolta on loppunut rohkeus. Olisi kuvitellut, että Lääkäriliitto olisi rohjennut ottaa askeleen ja katsoa, mitä välityslautakunnasta syntyy. Jos sovintolautakunta ei onnistu ratkaisemaan lakkoa, neuvottelujen eväät ovat vähissä”, Tiitinen sanoi.²⁰

Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa arvioitiin Lääkäriliiton kieltäytyminen välityslautakunnasta ”odotetuksi ja ymmärrettäväksikin”, kun ehtona oli, että lakko olisi lopetettava sitoutumalla välityslautakunnan ratkaisuun näkemättä työrauhan ehtoja. HS:n mukaan Lääkäriliitto oli osoittanut koko lakon ajan ”poikkeuksellista sinnikkyyttä ja piittaamattomuutta yhteiskunnallisista realiteeteista”. HS arveli lääkärin kantin kuitenkin osaksi pettäneen, kun se hyväksyi sovittelulautakunnan nimeämisen – toisaalta tämän saattoi nähdä osoituksena ”yhteiskunnallisten realiteettien tajuamisesta vihdoin”. ”Jos se [Lääkäriliitto] olisi torjunut Saloniuksen esityksen täysin, seuraava askel olisi ollut jonkinlainen pakkosovittelu”, HS arvioi (22.7.2001).

Lakkopäällikkö Heikki Pärnänen näki Lääkäriliiton päättäjien osoittaneen ”sekä aitoa kompromissihalua että innovatiivista ajattelua muotoillessaan vastauksensa valtakunnansovittelijalle siten, että liiton valmiudet ja halu todellisen yhteisymmärryksen hakemiseen tulivat esille, ilman että liitolle kuuluvaa päätösvaltaa jäsenistön kannalta keskeisissä kysymyksissä olisi hetkeäkään ajateltu luovuttaa kenellekään muulle”.²¹

Lääkärilakkoa soviteltiin toukokuussa valtakunnansovittelija Juhani Saloniuksen (oik.) johdolla. Kuva: Lehtikuva / Jukka Ritola

20 *Aamulehti* 22.7.2001

21 *Lääkärilehden lakkoliite* (27-29B/2001)

LAKKO NÄKYI PALVELUISSA

Lakon vaikutukset näkyivät myös terveyskeskusten ruuhkautumisina, kun kansalaiset olettivat omalääkärin olevan lakossa ja hakeutuivat suoraan päivystysvastaanotolle. Näin tapahtui esimerkiksi Joensuussa. ”Sairauksista noin 90 prosenttia ei ole kiireellisiä, joten niihin hoidon ehtii hyvin saada omalääkärin kautta. Tässä tilanteessa omalääkärillekin saattaa päästä yhtä tai lähes yhtä joutuin kuin päivystysvastaanoton lääkärille, ylilääkäri Olavi Vänskä sanoi Karjalaisen haastattelussa (27.7.2001).

Lahden kaupunki puolestaan suunnitteli lääkärifulasta eroon hankitumista palkankorotuksilla. Heinäkuun lopussa kaupunginhallitukselle esitettiin lääkärin peruspalkan nostamista 2 000–2 500 markalla eli noin 11–15 prosentilla silloisista peruspalkoista. Kaupungin henkilöstötoimisto ja rahatoimisto vastustivat esitystä. Henkilöstötoimiston mukaan oli kohtuutonta, että vain lääkärin palkkaa aiottiin korottaa, kun sairaanhoidon mallissa vastuuta jakaa myös hoitohenkilöstö. Rahatoimisto puolestaan kritisoi sitä, että kaupunki edistää palkkakilpailua, joka hallitsemattomaksi riistäytyessään voisi johtaa taloudellisesti kestävämpään tilanteeseen.²²

Lakon haastava loppusuora

Samalla kun sovittelulautakunnan perustamisesta sovittiin, Lääkäriliitto suostui keskeyttämään lakon ajaksi 23.7.–12.8.2001. Tiistaina 31.7.2001 alkoi ratkaisun hakeminen sovittelulautakunnassa. Puheenjohtajana toimi valtakunnansovittelija Juhani Salonius. KT:ta edustivat valtuuskunnan puheenjohtaja Pekka Palola, 1. varapuheenjohtaja Silja Hiironniemi ja työmarkkinajohtaja Jouni Ekuri. Lääkäriliittoa edustivat liiton puheenjohtaja Heikki Pälvä, toiminnanjohtaja Markku Äärimaa sekä liiton valtuuskunnan puheenjohtaja Jaakko Karvonen. Asiantuntijaksi ensimmäiseen tapaamiseen oli kutsuttu Kansanterveyslaitoksen pääjohtaja Jussi Huttunen.

Tavoitteena oli tehdä sovintoesitys 12.8. mennessä, sillä tauolla olleen lakon oli määrä jatkoa 13.8. Tuohon tavoitteeseen ei päästy. Sovittelulautakunnan esityksen odottamiselle tuli jatkoaikaa keskiviikkoon 15.8. saakka. Pohdiskelu lakon päättämisestä lain voimalla alkoi taas. Turun Sanomat ennakoii pääkirjoituksessaan lauantaina 11.8, että lakon lopettamiseen tarvittaisiin todennäköisesti lainsäädäntöä. ”Kun lääkärilakko laajenee maanantaina, tilanne on dramaattisesti muuttunut. Nyt syntyy varmasti raju keskustelu siitä, miten kauan yksi yhteiskunnan toiminnan kannalta keskeinen ammatti-

ryhmä voi jatkaa työtaisteluaan ilman, että se on lopetettava lainsäädännön voimin”, Turun Sanomat kirjoitti. Etelä-Suomen Sanomat puolestaan kirjoitti sunnuntaina 12.8., että lakon lopettamista lailla tulisi pohtia ”entistä vakavammin”.

Lakko käynnistyi uudelleen 13.8.2001 ja Lääkäriliitto jätti uuden lakkovaroituksen. Lakon oli määrä laajentua elokuun lopussa. ”Jos lakko tästä laajenee ja jatkuu kauankin, tilanne riistäytyy käsistä”, sanoi Akava JS:n puheenjohtaja Erkki Kangasniemi Ylen Aamutv:ssä ja toivoi poliittisilta päättäjiltä tukea lakon lopettamiseksi. Jouni Ekuri muistutti samassa lähetyksessä, että lakon päättäminen on neuvotteluosapuolten asia, eikä poliittisia päättäjiä tarvita tueksi.²³ Samana päivänä valtioneuvosto kertoi pääministeri Paavo Lipposen olleen yhteydessä Saloniukseen lakon takia. ”Pääministeri katsoo, että valtakunnansovittelijan osapuolten kanssa tänään sopima jatko aika sovittelulautakunnalle ensi keskiviikkoon asti antaa neuvotteluissa tähän asti tapahtuneen edistyksen pohjalta mahdollisuuden päästä yhteiseen sovintoesitykseen. Valtakunnansovittelija Salonius antaa pääministerin pyynnöstä hallitukselle selvityksen lakkotilanteesta torstaina 16.8. valtioneuvoston istunnon jälkeen”, valtioneuvosto tiedotti.²⁴

Lääkärilakon lopettamisen ratkaisuksi väläyteltiin jopa ”pakkosovintoa”, uutisoi Iltä-Sanomat 14.8.2001. ”Pakkosovinto on eri asia kuin pakkosovittelu, mikä näyttää olevan epäselvää myös monelle poliitikolle ja kommentaattorille”, juttu alkoi. Työministeriön hallitusneuvos Esa Lonka totesi, että pakkosovinto olisi ollut käytännössä kyseessä, jos lakon ratkaisu olisi edennyt välimiesmenetelyyn. Tällöin osapuolet olisivat luovuttaneet toimivallan elimelle, joka ratkaisisi asian. Tämä olisi periaatteessa ollut mahdollista jopa lääkärilakon kokoisessa kiistassa, Lonka arvioi. Hän myös arvioi, että lakitasoinen pakkosovinto olisi niin merkittävä ja ennen näkemätön ”työmarkkinamekanismien koetteleminen”, että siihen ei ”ihan helposti” mentäisi.

Viikkoa aiemmin kokoomuksen eduskuntaryhmän puheenjohtaja Ben Zyskowitz oli ryhmänsä kesäkokouksessa Kouvolassa täsmentänyt aiemmin kesällä esittämänsä näkemystä, että yhteiskunnalla pitäisi olla mahdollisuus puuttua sille kohtuuttomia haittoja aiheuttaviin tai vaarallisiin lakkoihin. Kouvolassa Zyskowitz toivoi yleislakia, jonka nojalla hallitus voisi asettaa sovittelulautakunnan, jonka ratkaisu olisi osapuolia sitova. Savon Sanomat vaati pääkirjoituksessaan (7.8.2001), että pakkosovintomalleja selvitetäisiin Suomessa ”kiihottomasti ja rauhallisesti”. ”Pakkosovintoon pitäisi turvautua vain tapauksissa, joissa työriita pitkittyy, eivätkä osapuolet ja normaali sovittelukoneisto pysty sitä lopettamaan. Hyvä esimerkki olisi lääkärilakko siinä tapauksessa, että nyt istuva sovittelulautakunta ei onnistu tehtävässään”, lehti pohti.

Sovintoesitys syntyi yksimielisesti sovittelulautakunnassa uuden määräajan puitteissa.

23 Yle 13.8.2001

24 Valtioneuvoston tiedote 13.8.2001

KT:n neuvottelupäällikkö Ulla-Riitta Parikka uskoi 14.8.2001 lakon päättyvän pian. ”Jos neuvottelupöytään ei tuoda mitään uusia asioita, niin erimielisyydet voidaan ratkaista hyvin nopeassa tahdissa”, Parikka sanoi.²⁵ Lääkäriliiton vaatima korotus oli tässä vaiheessa 11,1 prosenttia eli kaksinkertaisesti tupo-taso. Keskiviikkona 15.8. klo 17 Salonius välitti STT:n kautta tiedon, että neuvottelut jatkuisivat ”ainakin puoleenyöhön”. Takarajana Saloniuksen sovintoesityksen antamiselle valtioneuvostolle oli torstai 16.8.2001 klo 12. Tiistaina Lääkäriliiton Pälvö oli sanonut HS:n haastattelussa, että jos sovittelulautakunta ei saa esitystä aikaan keskiviikkona, ”ei tarvita sovittelulautakuntaakaan”.²⁶

Sovintoesitys syntyi yksimielisesti sovittelulautakunnassa uuden määräjän puitteissa. Esitys vietiin perjantaina 17.8.2001 KT:n ja Lääkäriliiton päättäviin elimiin hyväksyttäväksi. ”Sovintoesitys ei täytä sinnikkäästi lakkoilleiden lääkärien toiveita, eikä olisi ihme, jos liiton valtuuskunta äänestäisi lakon lopettamisesta. [- - -] Olisi kuitenkin melkoinen ihme, jos valtuuskunta kaataisi yksimielisen esityksen. Se vaatisi kylmäpäisyttä, jollaista ei ole ennen nähty Suomessa”, Kaleva pohti pääkirjoituksessaan perjantaina 17. elokuuta. ”Jos lakkoa ei jostain syystä saataisi tässä vaiheessa loppumaan, käyttöön ehkä tulisivat kohtalaisen nopeasti uudet keinot. Poliittiset paineet turvautua jonkinlaiseen lainsäädäntöön ovat hiljalleen kasvaneet, ja ne yltyisivät, jos nyt syntyisi suuri pettymys”, pohti puolestaan Satakunnan Kansa pääkirjoituksessaan.

Sovintoesitykseen otti kantaa myös pääministeri Paavo Lipponen: ”Potilaat ja kansalaiset niin kun tietysti myös hallitus odottavat, että lakko nyt kerta kaikkiaan saadaan loppumaan”. Pääministeri muistutti, että sote-valtionosuuksiin oli tulossa korotuksia tulevina vuosina. ”Jos nämä varat menevät suuriin palkankorotuksiin, niin se pienentää mahdollisuutta palkata lisää väkeä”, Lipponen sanoi. Pääministeri ei pitänyt tarpeellisena, että Suomessa voitaisiin lopettaa lakkoja pakkokeinoin, eli säätämällä laki lakon lopettamista varten. ”Pääministerin mukaan hallitus ei puuttuisi asiaan siinäkään tapauksessa, että esimerkiksi Lääkäriliitto hylkäisi lautakunnan sovintoesityksen. Lipponen painotti, että meillä lakot loppuvat vain kiistan osapuolten yhteisellä sopimuksella – ei kenenkään mahtikäskyllä”, kirjoitti Turun Sanomat 17.8.2001.

Lipposen tilanteelle antaman huomion (tai paineen) nähtiin kuitenkin vauhdittaneen ratkaisun löytymistä. Lakon jatkuttua maanantaina 13.8. Lipposen oli kuvailtu antaneen ”tiukat ukaasit” osapuolille neuvottelujen jatkamisesta.²⁷ Valtakunnansovittelija Salonius kiitti Lipposen osallistumista ja sanoi tämän puuttumisen lakkotilanteeseen osaltaan auttaneen sovun löytymisessä. ”Se oli hyvin tärkeä tuki tälle asialle, koska tämän työtaistelun suuri ongelma on se, että on ollut vaikea löytää sellaisia selkeitä portaita, painetekijöitä ja takarajoja, jotka muodostaisivat luontevan painetilanteen, jossa ratkaisut syntyvät”, Salonius sanoi.²⁸

---

25 *Savon Sanomat 14.8.2001*

26 *HS 16.8.2001*

27 *Aamulehti 14.8.2001*

28 *Suomenmaa 17.8.2001*

”LIPPONEN TUKI OSAPUOLIA”

Jouni Ekuri uskoo, että lääkärilakon pitkittyessä tuli jo lähelle tilanne, jossa valtiovallan olisi ollut pakko puuttua asiaan esimerkiksi säätämällä lain työvelvollisuudesta. Hän muistuttaa, että pääministeri Paavo Lipponen seurasi tilannetta tarkasti elokuussa.

– Jäi mieleen se, että Lipponen toi hallituksen kantana esiin, että jollei se ratkaisu nyt ala syntymään, muut joutuvat tarttumaan siihen kysymykseen, Ekuri sanoo.

Ratkaisu allekirjoitettiin perjantaina 17.8, lakko loppui samana päivänä klo 24. Valtiovalta olisi puuttunut tilanteeseen, jos ratkaisu ei olisi syntynyt tuossa viikonvaihteessa, Ekuri arvelee. Hänen mielestään Lipponen oli erittäin iso tuki työmarkkinaosapuolille. Ja kun Lipponen otti kantaa, se oli merkki, että piti laittaa rutistus päälle ratkaisun hakemisessa.

– Hän ymmärsi ja pystyi myös vaikuttamaan eri osapuoliin, Jouni Ekuri sanoo.

Ylilääkärin sijainen Reetta Nopola-Pärssinen otti potilaita vastaan Kallion terveysasemalla lakon aikana. Kuva: Lehtikuva / Pasi Autio

Sovun hinta veti vakavaksi

Kunnallisen työmarkkinalaitoksen valtuuskunta ja Lääkäriliiton valtuuskunta hyväksyivät sovintoesityksen 17.8.2001, ja vuorokauden vaihtuessa lakko päättyi. ”Sovintoehdotuksen kustannusvaikutus on noin 10,5 prosenttia eli lähes kaksinkertainen tulopoliittiseen sopimukseen verrattuna. Se nostaa kuntien työvoimakustannuksia 575 miljoonaa markkaa ja tulee erittäin kalliiksi kunnille ja kuntayhtymille”, KT tiedotti.

Kuntatyönantaja-lehden 3/2001 pääkirjoituksessa Jouni Ekuri kuvaili lakkoa kiusaliseksi ja totesi että lakon ainoa myönteinen puoli oli, että se saatiin päättymään. Periaatteen tasolla oli tärkeää, että lakko saatiin loppumaan sovittelulautakunnan yksimielisen esityksen kautta. ”Mikäli ratkaisua ei nyt olisi syntynyt, olisi ollut odotettavissa ennalta arvaamattomia, normaalien työriidan ratkaisukeinojen ulkopuolisia toimenpiteitä, jotka ensinnäkin olisivat lykanneet lakon päättymistä vähintään useilla viikoilla ja toisekseen vaikuttaneet erityisesti Lääkäriliiton sitoutumiseen ratkaisun sisältöön”, Ekuri kirjoitti. Hän arveli, että heinäkuisen välityslautakunnasta kieltäytymisen vuoksi Lääkäriliiton ei olisi myöhemminkään ollut helppo hyväksyä ulkopuolista tahoa ratkaisemaan lakon lopettaminen. ”Sanotaan, että poikkeus vahvistaa säännön. Lääkärilakko oli monessa mielessä ainutlaatuinen poikkeus. Maltillinen ja rakentava yhteistyö on kunnallisessa sopimuspolitiikassa sääntö. Tästä säännöstä kannattaa pitää kiinni”, Ekuri muistutti.

Uusi lääkärisopimus allekirjoitettiin Kuntatalossa 27.8.2001. Sopimus oli voimassa 1.9.2001–31.1.2003. Yleiskorotusta maksettiin syyskuun 2001 alusta 5 prosenttia ja kesäkuun 2002 alusta 1,5 prosenttia. Lisäksi taulukkopalkkoja korotettiin noin 1,5 prosentin kustannusvaikutuksella. Ensimmäisenä sopimusvuonna korotus kohdennettiin erityisesti nuorille lääkäreille ja toisena kokeneemmille. Kokemuslisäauidistuksen yhteydessä siirrettiin ensimmäinen 5 prosentin suuruinen kokemuslisä taulukkopalkkoihin ja henkilökohtaisiin peruspalkkoihin. Kahden vuoden sopimus nosti lääkärien säännöllisen työajan palkkoja keskimäärin 2 300 markkaa kuukaudessa ja kokonaisansioita 2 800 markkaa kuukaudessa. Lääkärien keskimääräistä kuukausipalkkaa uusi sopimus nosti 26 500 markasta 29 300 markkaan.

Ratkaisu ei tyydyttänyt kaikkia lääkäreitä. Osa pettyi palkankorotuksen tasoon ja päivistysvapaisiin. Lääkäriliiton valtuuskunta kokousti kuusi tuntia ennen sovintoehdotuksen hyväksymistä. Ehdotusta kannatti 42 jäsentä ja vastusti 11. ”Lakko kannatti hyvin paljon. Sovintoesityksen kokonaisuus oli hyvin mitoitettu. Tekstikysymyksissä saimme selvästi parannusta, ja palkankorotukset jakautuivat tasapuolisesti”, Lääkäriliiton puheenjohtaja Heikki Pälve arvioi Helsingin Sanomien (19.8.2001) mukaan.

Jouni Ekurin kommentit samassa lehdessä olivat toisen sävyisiä. Palkkakustannusten nouseminen yli puolella miljardilla markalla veti vakavaksi. ”Se on 300 miljoonan markan lisäys siihen, mitä tuporatkaisussa sovittiin. Tämä on erittäin kallis ratkaisu. Kalliiksi tämä lakko tuli kaikille”, Ekuri sanoi Helsingin Sanomissa. Kuntien ja kuntayhtymien laskua nostivat jonojen purkamisesta ja palvelujen normalisoimisesta aiheutuvat kustannukset.

- ◀ *Jouni Ekuri pyrki luottamuksellisen ilmapiirin säilyttämiseen myös silloin, kun neuvottelut olivat kireitä.
Kuva: Seppo Haavisto*

PUHEENVUORO

Jouni Ekuri – Luottamuksen ja reilun pelin tavoittelija

KT:n pääsy tulopoliittisen kokonaisratkaisun neuvottelupöytään vuonna 2000 laittoi asiat sellaiseen malliin, jossa niiden Jouni Ekurin mielessä oli jo pitkän aikaa kuulunut olla. Siihen johtanut työ oli niin pitkä, että se oikeastaan alkoi jo Ekurin edeltäjän Paavo J. Paavolan aikana. Laman jälkeen kuntasektorin isot työtaistelut kasvattivat painetta tupo-pöytään pyrkimiseksi.

Kuntasektorin eikä ylipäänsä julkisen sektorin tule olla työmarkkinoiden palkkajohtaja, Ekuri toteaa. Palkkojen korottamisessa on aina kysymys yhtäältä siitä, että työvoiman saatavuuden turvaamiseksi palkkojen on pysyttävä mukana ainakin kohtuudella yleisessä palkkakehityksessä ja toisaalta siitä, että palkkakustannukset pysyvät veronmaksajille siedettävänä.

– Silloisissa olosuhteissa olin lähtökohtaisesti tupo-miehiä, Jouni Ekuri viittaa vuosituhannen vaihteeseen.

Ekuri muistuttaa, että suomalainen työmarkkinajärjestelmä on yksi kehittyneimmistä koko maailmassa. Tulopoliittisten kokonaisratkaisujen aika on kuitenkin ainakin toistaiseksi ohi. Ekuri kirjoitti vuonna 2009 entisen opinahjonsa Turun klassillisen lyseon historiikissa, että vaikka vanhanmallisia tupoja tuskin enää tulee, ”globaalissa

maailmassa pienen, joskin vauraan, Suomen ei [---] pitäisi varta vasten hävittää yhtään työkalua pakistaan”. Samaa mieltä Ekuri on edelleen, 15 vuotta myöhemmin.

– Ne ajatukset ovat erittäin ajankohtaisia tänä päivänä.

”Julkinen sektori ei ole eikä voi olla palkkajohtaja, mutta siitä ei myöskään pidä rakentaa ansioiden kehittymisen osalta paarialuokkaa valtiossa, jossa kaikkien kansalaiskyselyjen perusteella julkisen sektorin palveluja arvostetaan”, Ekuri kirjoitti. Ja jatkoi sanoilla, joiden ajankohtaisuus on kestänyt: ”Jatkossa kilpailu osaavasta ja tuloksia aikaansaavasta henkilöstöstä kiristyy, ja siinä kilpailussa sekä kuntien että valtion ja kirkon on menestyttävä vähintään kohtuullisesti.”

Jouni Ekuri oli toiminut toistakymmentä vuotta Turun kaupungin henkilöstöpäällikkönä, kun hänet valittiin Kunnallisen sopimusvaltuuskunnan (KSV) apulaisjohtajaksi. Hän aloitti tehtävässä 1.3.1985. KSV:ta johti tuolloin Paavo J. Paavola ja Ekurin lisäksi apulaisjohtajana toimi Kalervo Juurinen. Kunta-alan keskusjärjestöjen yhdistyessä Kuntaliitoksi vuonna 1993 Paavola jäi eläkkeelle ja työnantajaedunvalvojan johtajaksi valittiin Ekuri.

Ekurin seuraaja Markku Jalonen sanoo arvostaneensa edeltäjässään asiakaskeisyyttä ja ratkaisuhakuisuutta.

– Olen aina pyrkinyt siihen, että kun on hyvin erilaisia ihmisiä, täytyy myös erilaisilla tavoilla koettaa heitä lähestyä ja tavoittaa keskusteluyhteys. Jollei synny luottamusta ja ole reilua peliä, se tekee toiminnan monta kertaa aika vaikeaksi, Jouni Ekuri sanoo.

Erittäin vaikean lääkärilakon aikanakin Ekuri vältti asioiden kärjistämistä. Vaikeiden neuvottelujen kriittisillä hetkillä, pitkään jatkuneen valvomisen ja kymmentuntisten kokousten hetkillä, ihmiset voivat reagoida sanoihin ja tekoihin yllättävästi, ja pahimassa tapauksessa seurauksena on tilanteen hankaloituminen merkittävästi.

Vaikka neuvottelut olivat kireitä ja kovia, henkilösuhteet ja luottamuksellisuus säilyivät.

– Koko juttu oli muutenkin tarpeeksi hankala, piti koittaa sellaista ilmapiiriä, että ratkaisun voisi synnyttää. Ihmiset ovat niin erilaisia. Yhden kanssa voi ruveta heti puhumaan asiasta, toisen kanssa pitää puhua vaikka säästä ja pikku hiljaa tulla siihen pisteeseen, että on kypsä hetki ottaa asia esille, Jouni Ekuri sanoo.

Asiallista suhtautumista tarvittiinkin, sillä Ekuri istui monta pitkää lakkoa valtakunnansovittelijan toimistossa.

Pitkään jatkuneen valvomisen ja kymmentuntisten kokousten hetkillä, ihmiset voivat reagoida sanoihin ja tekoihin yllättävästi, ja pahimassa tapauksessa seurauksena on tilanteen hankaloituminen merkittävästi.

– Lääkärilakko kesti viisi ja puoli kuukautta, palomieslakot [1990-luvun lopulla] 10 viikkoa ja 13 viikkoa, hoitajalakko [vuonna 1995] 4 viikkoa. Tuli niin paljon kokemusta ja asiointia valtakunnansovittelijan toimistossa, että siitä tuli melkein toinen työhuone. Kiitin valtiota, että en joutunut maksamaan vuokraa, Ekuri naurahtaa.

► JOUNI EKURI

- Työmarkkinajohtaja 1.6.1993–31.1.2007
- Ennen työmarkkinajohtajana aloittamista Ekuri toimi Kunnallisen sopimusvaluuskunnan apulaisjohtajana vuodesta 1985.
- Vuoden 2022 vaikeissa neuvotteluissa Ekuri toimi sovittelu-lautakunnassa ulkopuolisena jäsenenä.

Syksyn 2007 neuvottelut ja Tehyn joukko- irtisanoutumis- uhka

*Valtakunnansovittelijan toimisto tuli
Markku Jaloselle tutuksi syksyllä 2007.
Kuva: Lehtikuva / Heikki Saukkomaa*

2007

SYKSYN 2007 TÄRKEIMPIÄ KÄÄNTEITÄ SOPIMUSNEUVOTTELUISSA

Markku Jalonen aloitti työmarkkinajohtajana eduskuntavaalien alla, 1.2.2007. Siihen saakka hän toimi syyskuusta 2006 KT:n apulaisjohtajana. Uusi työmarkkinajohtaja sai todellisen tulikasteen ensimmäisenä vuonnaan, kun Tehy ja SuPer alkoivat vaatia hoitajille palkankorotusta vuoden 2007 eduskuntavaalilupausten perusteella. Lupausten taustalla oli kokoomuksen vaalikampanja, jossa luvattiin korotuksia koulutettujen naisvaltaisten alojen palkkoihin. Erityisesti kampanjassa pyrittiin vetoamaan äänestäjiin hoitoalan kautta fiktiivisellä Sari Sairaanhoitaja -hahmolla. Puolueista vihjailtiin 500 euron korotuksista hoitajien kuukausipalkkaan.

Vaalikamppailussa annettiin siis kunta-alaa koskevia työmarkkina- ja palkankorotuslupauksia.

Vaaran merkit varhain ilmassa

Viitteitä tulevasta oli nähty jo loppusyksyllä 2006, kun Kuntatalolla pidettiin kokous, jossa olivat paikalla Kuntaliiton poliittiset ryhmät. Paikalla piti olla myös kokoomuksen puheenjohtaja Jyrki Katainen, mutta hänelle tuli este, ja tuuraamassa oli eduskuntaryhmän puheenjohtaja Jyri Häkämies. Markku Jalonen istui KT:n työmarkkinajohtajan Jouni Ekurin kanssa salin takarivissä kuuntelemaan, kuinka Häkämies nosti puheenvuorossaan esille sen, että kuntasektorin koulutetun naisvaltaisten alojen palkkaa tulee nostaa. Jalonen ja Ekuri totesivat keskenään, että

tästä ei seuraa hyvää. Ekuri piti lyhyen kommenttipuheenvuoron, jossa hän sinänsä piti perusteltuna kantaa huolta koulutettujen naisvaltaisten alojen palkkauksesta, mutta muistutti, että kaikilla sopimusaloilla työ- ja virkaehtosopimukset solmitaan yksinomaan sopijaosapuolten välillä. Niitä ei solmita eduskunnan poliittisilla päätöksillä. Hän toivotti kokoomukselle menestystä vaaleihin, muttei kuitenkaan niin paljon, että puolue joutuu vastuuseen lupauksistaan. Vastauksena kommenttiin oli hiljaisuus.¹

Pian Jalonen varoitti asiasta julkisesti STT:n haastattelussa, joka on otsikoitu ”*Vaalilupauksille olisi löydettävä maksaja*”. Hän ennakoiki, että poliitikkojen lupaukset kuntasektorin palkankorotuksista ”saattavat sotkea pahasti kesällä alkavia työmarkkina-neuvotteluja”. Korotusvaatimusten suuruudesta kertoo se, että pelkästään hoitohenki-löstitön 20 prosentin palkankorotus kaikissa kunnissa olisi nostanut kuntien tuloverotusta yhdellä prosenttiyksiköllä. Samalla rahalla voisi palkata 20 000 uutta terveydenhuollon ammattilaista tai 13 000 uutta opettajaa, haastattelussa muistutettiin. Lisäpainetta toi eduskunnan juuri hyväksymä kunta- ja palvelurakennemuudistus, joka lähti siitä, että tuottavuutta on nostettava. ”Kun samalla pitäisi nostaa palkkoja, lisätä tasa-arvoa ja kaventaa palkkaeroja sekä lisätä henkilöstöä, yhtälö on vähintäänkin hankala”, Jalonen sanoi.²

Puhetta 500 eurosta

Kun Markku Jalonen aloitti työmarkkinajohtajana helmikuun alussa, Tehy oli julkis-tanut edellisenä päivänä palkkakyselynsä, jonka mukaan kansalaisten mielestä hoitajille kuuluisi 2 232 euron kuukausipalkka. Kyselyssä ehdotettu palkka oli lähes 500 euroa suurempi kuin sairaanhoitajan tehtäväkohtainen vähimmäispalkka, joka oli Tehyn mukaan tuolloin ilman lisiä 1 744,49 euroa kuukaudessa.³ KT:n käyt-tämän Tilastokeskuksen kuntasektorin palkkatilaston mukaan sairaanhoitajan keskian-siot olivat tuolloin arviolta noin 2 500 euroa. Kyseisessä palkkatilastossa käytettiin vuoden 2005 lokakuun kokonaisansiota, johon oli lisätty 1.6.2006 ja 1.9.2006 tehdyt korotukset. Kokonaisansioon laskettiin tehtäväkohtaisen palkan lisäksi henkilökoh-taiset lisät, säännöllisen työajan työaikakorvaukset sekä lisä- ja ylityökorvaukset.⁴

Helmikuussa 2007 kaikista puolueista paitsi keskustasta vastattiin Iltalehden kyselyssä ”kyllä” kysymyksen ”Sairaanhoitajien peruskuukausipalkkaa pitää nostaa vähintään 500 eurolla. Kyllä vai ei?” ”Keskustan tavoitteena on seuraavalla vaalikau-della varata kunnille lisävaltionosuutta, jolla voidaan maksaa kuntien naisvaltaisten alojen palkkojen jälkeenjääneisyyttä korjaavaa korotusta. Näiden lisävarojen kohden-tamisesta neuvottelevat työmarkkinaosapuolet vakiintuneen prosessin mukaisesti”, keskustan vastaus kuului.⁵

1 *Markku Jalosen ja Jouni Ekurin haastattelut*

2 *STT 21.1.2007*

3 *Tehyn tiedote 31.1.2007*

4 *Kuntatyöntantaja 1/2007*

5 *Iltalehti 12.2.2007*

Keskusta voitti vaalit ja kokoomus pääsi hallitukseen. Suomen taloudella ei tuoloin mennyt varsinaisesti heikosti. Päinvastoin. Helmikuussa 2007 pääministeri Matti Vanhanen sanoi keskustalaisessa talousseminaarissa, että valtiontaloudessa olisi alkavalla vaalikaudella ”jopa 5 miljardin euron jakovara”.⁶ Tosin aiemmin helmikuussa Vanhanen oli laskenut MTV:n vaalitentissä, että hoitajien 500 euron palkankorotus maksaisi 800 miljoonaa euroa.⁷

Tehy ryhtyi vaatimaan kokoomuksen lupaamia korotuksia lunastettaviksi. ”Tähdet olivat Tehylle oikeassa asennossa”, kirjoitti Tehy-lehti marraskuussa 2017 kymmenen vuoden takaisen työtaistelun vaiheita kerratessaan. Järjestö viittasi muun muassa valtion suotuisaan taloustilanteeseen ja julkiseen keskusteluun pesiytyneeseen ajatukseen hoitajien palkkakuopasta.

Huhtikuussa realismi oli kuitenkin jo saavuttanut hallituksen. ”Ihanaa olisi, jos olisi mahdollisuus antaa tuntuva korotus. En minä usko, että 500 euroon on ikinä varaa”, kokoomuksen peruspalveluministeri Paula Risikko sanoi Iltalehdelle hallitusohjelman julkaisun alla.⁸ Matti Vanhasen 2. hallituksen hallitusohjelmaan kirjattiin, että hallitus ”on valmis tukemaan korotetulla valtionosuudella sellaista kuntasektorille syntyvää palkkaratkaisua, joka edistää naisvaltaisten alojen palkkojen kilpailukykyä. Korotetun valtionosuuden suuruus riippuu siitä, kuinka selkeästi kuntasektorilla tehtävää palkkaratkaisua onnistutaan kohdentamaan koulutetuille, naisvaltaisille aloille, joiden palkkaus ei vastaa työn vaatavuutta.”

KT lähetti Markku Jalosen allekirjoittaman kirjeen kaikille kansanedustajille 20.4.2007. Kirjeessä kuvattiin KT:n rooli ja tehtävät sekä viitattiin vaalien alla käytyyn keskusteluun: ”Kunta-alan sopimusten piirissä on 422 000 palkansaajaa, joista yli 80 % työskentelee palvelutehtävissä terveydenhuollossa, sosiaalitoimessa ja opetus-alalla. Eduskuntavaalien alla keskeiseksi puheenaiheeksi nousivat kunta-alan ammattiryhmien palkkausasiat ja henkilöstölisäykset. Edessä ovat nyt seuraavat työmarkkinaneuvottelut. Lähetämme kansanedustajille oheisena tietopakettien ajankohtaisista työvoima- ja palkkausasioista kunta-alalla.” Liitteenä oli muistio ja tilastoja kunta-alan työvoimasta ja palkoista.

Kun tulevista neuvotteluista odotettiin hankalia ryöpsähtäneiden palkkavaatimusten ja julkisen keskustelun takia, KT laati runsaasti muistioita ja tilastoja, joiden tarkoitus oli osoittaa, missä kunta-alan palkkauksessa todella mennään. Kesäkuussa KT julkaisi tiedotteen, jossa avattiin kuntien henkilöstön määrää ja rakennetta sekä palkkausta. Tiedotteen yläotsikkona oli ”*Hoitoalan palkat kunnan keskiansioiden tasoa*”. Tilastokeskuksen kunta-alan palkkatilaston mukaan kunta-alan palkansaajien kokonaisansiot olivat lokakuussa 2006 keskimäärin 2 483 euroa kuukaudessa. Heistä terveydenhuollossa työskenteli 131 000 henkilöä. Sairaanhoidtajien kokonaiskuukausiansiot lisineen olivat 2 487 euroa ja perushoitajien 2 236 euroa.

KT varoitti liian kovista nimellispalkkatavoitteista, jotka kiihdyttäisivät inflaatiota

6 yle.fi 7.2.2007

7 TS 17.10.2007

8 IL 17.4.2007

ja uhkaisivat talouden tasapainoa ja työllisyyttä. ”Julkisuudessa on näkynyt melkoisia vaatimuksia palkkojen tarkistamisesta jopa normaalin työmarkkinakäytännön ohittaen. Odotukset ylisuurista palkankorotuksista luovat väärää mielikuvaa siitä, mihin käytännössä on varaa ja mistä on mahdollista sopia”, Markku Jalonen sanoi puheessaan Kunnallisessa työmarkkinaseminaarissa Raumalla 7.6.2007. Jalonen muistutti, että hallitus ei ollut viitannut yksittäisiin ammattiryhmiin tukiessaan korotuksia koulutetuille naisvaltaisille aloille. ”Tulkinnan kohdentamisesta tekevät työmarkkinaosapuolet ja se neuvotellaan osana kunta-alan työmarkkinaratkaisua”, Jalonen sanoi.⁹

Puhe 500 euron korotuksesta ei kuitenkaan laantunut, vaikka kokoomuksen puheenjohtaja Jyrki Katainenkin oli todennut, ettei tuo summa (500 euroa) edusta puolueen virallista linjaa.¹⁰ Heinäkuussa keskustan puoluesihteerin Jarmo Korhonen viittasi 500 euron summaan, kun hän totesi Helsingin Sanomien haastattelussa, että ”tasapalkkaohjelmaa, jossa julkisen sektorin hoiva-, sosiaali-, ja opetusalan palkkoja nostetaan 500 eurolla seuraavien kymmenen vuoden aikana.”¹¹

*Kunta-alan neuvottelut alkoivat elokuussa 2007 Kuntatalolla jännittyneissä tunnelmissa.
Kuva: Seppo Haavisto*

9 *KT:n tiedote 7.6.2007*

10 *Turun Sanomat 17.10.2007 / Vasabladet 1.5.2007*

11 *TS 17.10.2007*

Neuvotteluihin

Pitkin vuotta jatkunut julkinen keskustelu merkitsi, että jännitettä oli huomattavasti tavallista enemmän, kun neuvottelut uusista virka- ja työ- ehtosopimuksista alkoivat elokuussa 2007. ”Tuskin koskaan neuvotteluja on käyty yhtä suuren julkisuuden ympäröimänä ja toisaalta harvoin työmarkkina-asiat ovat vastaavalla tavalla politisoituneet”, KT:n vuosikertomuksessa todetaan. Valmistautuakseen vaikeaksi odotettuihin neuvotteluihin KT teki taustamuistioita eri alojen palkkakehityksestä, tapasi toimittajia ja taustaryhmiä. Tarkoitus oli pehmentää näkyvissä olevaa kriisiä taustoittamalla, että kaikki eivät olleet palkkakuopassa.

Jo muutama päivä neuvottelujen alkamisesta Markku Jalonen vaati kunta-alan työmarkkinajärjestöjen Lappeenranta-seminaarissa ”realismia kunta-alan neuvottelupöytään”.¹² Jalosen mukaan julkisen keskustelun luomat ylisuuret odotukset vaikeuttivat neuvottelujen käymistä. ”Nyt tarvitaan jäitä hattuun. Neuvotteluihin tulee lähteä realistisista lähtökohdista”, Jalonen sanoi.¹³ 24. elokuuta KT torjui kunta-alan järjestöjen palkankorotustavoitteet ”kohtuuttomina”. Vaaditut korotukset yhdessä palkkaohjelman kanssa olisivat lisänneet kuntien työvoimakustannuksia lähes 20 prosentilla, KT tiedotti. Korotukset olisivat kasvattaneet henkilöstömenoja 3,5 miljardilla eurolla, mikä laskennallisesti vastaisi 4 prosenttiyksikön korotusta kaikkien kuntien kunnallisveroihin. KT oli neuvottelujen lähestyessä vahvistanut omaa tiedottamistaan mm. kuntajohtajille ja luottamushenkilöjohdolle. Henkilöstöpolitiikasta oli tiedotettu näille ryhmille Kuntaliiton kautta, mutta KT koki sille tärkeiden asioiden jäävän Kuntaliiton tiedotuksessa liian pieneen rooliin.¹⁴

Tavoitteena oli ollut saada ratkaisu aikaan perjantaihin 7. syyskuuta mennessä. Myöhään keskiviikkoiltana 5. syyskuuta neuvottelut keskeytyivät, kun Toimihenkilöiden neuvottelujärjestö TNJ (Tehyn ja SuPerin neuvottelujärjestö) kieltäytyi allekirjoittamasta KT:n tarjousta. Muut kunta-alan pääsopijajärjestöt, Julkisanalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO, Kunta-alan unioni (Julkis- ja yksityisalojen toimihenkilöliitto Jytyn ja Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL:n neuvottelujärjestö) sekä Tekniikan ja Peruspalvelujen Neuvottelujärjestö KTN olivat valmiita hyväksymään esityksen, jossa kahden ja puolen vuoden sopimuskaudella olisi annettu palkansaajille kolme yleiskorotusta ja kaksi paikallista järjestelyerää. Kustannusvaikutus olisi ollut yhteensä 9 prosenttiyksikköä. KT:n mukaan tarjous olisi nostanut sairaanhoitajien ja perushoitajien palkkoja sopimuskaudella keskimäärin 270–420 euroa. Sairaanhoitajien palkat olisivat nousseet sopimuskauden aikana keskimäärin 301 euroa, ylihoitajien 415, osastonhoitajien 344 ja perushoitajien 267 euroa kuukaudessa.

JUKOn puheenjohtaja Erkki Kangasniemi piti KT:n tarjousta hyvänä ja kritisoi sitä, että TNJ ei ollut esittänyt omaa palkkatavoitettaan. Vaatimaansa palkkaohjelmaa hoitajat

12 *KT:n tiedote*

13 *KT:n tiedote 16.8.2007*

14 *Kirsti Hyrkäksen sähköposti 20.8.2007*

eivät saisi, vaan tulisi yhteinen ohjelma. ”Ja sellaisena se pysyy hamaan tulevaisuuteen”, Kangasniemi sanoi. Kangasniemi muistutti, että ”kaikilla pitäisi olla neuvottelupöydässä sama realismin aste, että jotain tulosta syntyisi”.¹⁵ Hallitukselle KT:n tarjous sopi myös. Pääministeri Matti Vanhanen ja valtiovarainministeri Jyrki Katainen ilmoittivat tiistaina 11. syyskuuta, että työnantajan tarjous täyttää hallitusohjelman ehdon ja valtio voisi osallistua ehdotetun sopimuksen rahoittamiseen. Yksityiskohtiin ministerit eivät ottaneet kantaa, vaan totesivat sen kuuluvan sopijaosapuolille.¹⁶

Kun kansanedustajat palasivat kesälomalta syyskuussa, hoitajat olivat odottamassa eduskuntatalon rappusilla. Työmarkkinakiistan poikkeuksellinen politisoituminen näkyi myös siinä, että eduskuntatalon rappusilla hallitukselta penäsivät rahaa hoitajille hoitajien lisäksi myös opposition kansanedustajat. ”Nyt pitää olla päättäjillä kanttia sanoa, että annetaan hoitajille enemmän kuin opettajille ja paperimiehille”, perussuomalaisen puheenjohtaja Timo Soini sanoi Helsingin Sanomien mukaan. Lehden mukaan ”propagandasotaa” käytiin, kun KT lähetti eduskuntaryhmille tiedoksi Stakesin tilastoja, joiden mukaan 90 prosenttia sote-työntekijöistä työskenteli oman alansa töissä vuonna 2004. Palkansaajien tutkimuslaitoksen tietoihin nojanneiden Tehyn ja SuPerin mukaan osuus oli enää 60 prosenttia. Järjestöjen mukaan syy tähän oli huonossa palkassa.¹⁷

Kuukausia kestänyt julkinen puhe palkankorotusvaatimuksista takasi median kiinnostuksen kunta-alan neuvotteluihin. Kuva: Seppo Haavisto

15 HS 7.9.2007

16 STT 12.9.2007

17 HS 12.9.2007

Tehy jää ulos sopimuksesta

Viikon tauon jälkeen neuvottelut jatkuivat maanantaina 17. syyskuuta. Tavoitteena oli saavuttaa neuvottelutulos kunta-alan sopimuksista keskiviikkona 19.9. Näin myös tapahtui: virka- ja työehtosopimuksista vuosille 2007–2009 allekirjoitettiin neuvottelutulos KT:n ja kolmen pääsopijajärjestön kesken. Allekirjoittajina olivat JUKO, Kunta-alan unioni ja Tekniikan ja Peruspalvelujen Neuvottelujärjestö KTN. Hoitajia edustava TNJ ei vielä ottanut kantaa. Aiemman tarjouksen tavoin sopimus sisälsi kolme yleiskorotusta ja kaksi paikallista järjestelyerää ja oli kustannusvaikutukseltaan 9 prosenttia. Lisäksi neuvottelutulos sisälsi samapalkkaisuuden edistämistä ja palkkakilpailukyvyyn ylläpitämistä koskevan pöytäkirjan. ”Samapalkkaisuutta edistävien toimenpiteiden kustannusvaikutus on keskimäärin 2 %, ja niillä suunnataan muita suurempia palkan-

korotuksia kunta-alan naisvaltaisille koulutetuille ryhmille kuten esimerkiksi hoitoalalle, sosiaalisektorille ja päivähoidon henkilöstöön”, KT tiedotti. Lisäksi sopimukseen sisältyi 270 euron kertaluontoinen ”jouluraha”, joka oli samansuuruinen kaikille kunnan työntekijöille. KT:n valtuuskunta hyväksyi neuvottelutuloksen 20.9.2007. KT:n mukaan neuvottelutulos olisi tuonut hoitajille sopimuskauden aikana palkkaan lisää keskimäärin 284–439 euroa kuukaudessa ja nostaisi sairaanhoitajan keskiansiot 2 800 euroon kuukaudessa.

Uudet sopimukset oli määrä allekirjoittaa 1.10.2007, johon asti TNJ:lle oli annettu aikaa hyväksyä esitys. Takarajan lähestyessä KT muistutti, että mikäli TNJ ei allekirjoittaisi sopimuksia määräajassa, hoitajat menettäisivät muun muassa 270 euron joulurahan. ”Tule-

malla mukaan kunta-alan neuvottelutulokseen hoitajat saavat enemmän. Kunta-alan palkkaratkaisussa on kohdennettu korotuksia erityisesti hoitajaryhmille. Hoitohenkilöstöstä korotusten kustannusvaikutus nousisi 12,7 %:iin, kun se kunta-alalla keskimäärin on noin 11 %”, KT muistutti. Kun sopimusten allekirjoituksen hetki koitti, TNJ oli hajonnut. Allekirjoitustilaisuudessa Kuntatalolla ei nähty Tehyä, mutta siellä oli SuPer. SuPer oli edellisellä viikolla hyväksynyt työnantajan tarjouksen, mutta ei saanut TNJ:n lupaa sopimuksen allekirjoittamiseen. KT ja muut pääsopijajärjestöt kuitenkin hyväksyivät sopimuksen soveltamisen myös SuPerin jäseniin.

KT:n mukaan neuvottelutulos olisi tuonut hoitajille sopimuskauden aikana palkkaan lisää keskimäärin 284–439 euroa kuukaudessa.

Työtaisteluvaroitus

Tehy antoi työtaisteluvaroituksen 9.10.2007. Se uhkasi hoitajien joukkoirtisanoutumisilla, jos sen palkkavaatimuksiin ei suostuttaisi. Tehy vaati 2,5 vuoden sopimuskaudelle 400–600 euron korotuksia. KT piti 25 prosentin palkankorotusvaatimusta täysin epärealistisena. ”Kunnallisen työmarkkinalaitoksen tarjous hoitoalan palkantarkistuksiin on tasoltaan korkeampi kuin koskaan aiemmin. Hämmästyttävää on, että Tehy on kuitenkin tehnyt yksityisellä terveyspalvelualalla neuvottelutuloksen, joka selvästi alittaa kunta-alalla hoitajille tarjotun tason”, KT muistutti tiedotteessa 9. lokakuuta. Seuraavana päivänä koolle kutsuttu KT:n valtuuskunta puolestaan muistutti, että paikalliset työnantajat olivat joutuneet tilanteeseen, jossa keskeinen tehtävä oli minimoida Tehyn ilmoittaman työtaistelun potilasturvallisuudelle aiheuttamat uhat.¹⁸

Keskustelua käytiin myös siitä, voiko osana työtaistelutoimia irtisanoutunut palata samaan työhön, josta lähti. KT korosti, että kirjallinen irtisanoutuminen on sitova ja mahdollisen uudelleenpalkkauksen jälkeen osa eduista heikkenee ja yhtäjaksoista palvelussuhdetta edellyttävät edut menetetään. ”Tehy lupaa palvelusuhteiden palautuvan työtaistelun jälkeen. Tosiasiassa ei ole takeita siitä, että irtisanoutuneet palkataan uudelleen ns. vanhoina työntekijöinä”, KT tiedotti 12.10.2007. KT muistutti, että vaikka irtisanoutunut palkattaisiin myöhemmin uudelleen, osa eduista heikkenisi ja kaikki yhtäjaksoista palvelussuhdetta edellyttävät palvelussuhteen edut menetettäisiin.

Tehyn puheenjohtaja Jaana Laitinen-Pesola kertoi Tehyn ”uskovan vahvasti”, että neuvottelussa voidaan sopia myös virkasuhteisten työntekijöiden pääsemisestä takaisin töihin. ”Tässä maassa on tehty monia sopimuksia. Kaikki eivät ehkä noudata lakia ihan suoraan”, Laitinen-Pesola sanoi. KT:n neuvottelupäällikkö Ulla-Riitta Parikka varoitti uskomasta Tehyn lupauksia aukotta. ”Olen yrittänyt pitkään sanoa, ettei Tehy emmekä me voi antaa sellaisia lupauksia. [- - -] Kukaan ei voi antaa lupausta, että työpaikka on irtisanoutumisen jälkeen jäljellä samoilla ehdoilla”, Parikka sanoi.¹⁹

Arkkiatri Risto Pelkonen muistutti työtaistelun moraalisesta aspektista. ”Kun hoidon ammattilainen lähtee työtaisteluun, moraliin kuuluu, että tärkeät ja kiireiset asiat hoidetaan. En ole tässä asiantuntija, mutta silloin kun on normaali lakko, työsuhde jatkuu, ja he voivat osallistua suojelutöihin. Mutta kun on irtisanouduttu, ei ole juridista velvollisuutta tehdä työtä. Mutta moraalinen velvoitus säilyy.” Arkkiatri kiisti ajattelevansa, että joukkoirtisanoutuminen olisi moraalitonta, mutta hän muistutti, että moraalisen periaatteen mukaan ihmistä ei jätetä pulaan – ei terveydenhuollossa eikä muualla. ”Meidän on muistettava, että Suomessa perustuslaissa vastuu on viime kädessä valtiolla. Ei valtiovalta tästä pääse luikertelemaan. Sen on turvattava kaikille ihmisille riittävä hoito. Tavalla tai toisella”, Pelkonen sanoi.²⁰

Peruspalveluministeri Paula Risikko sanoi Helsingin Sanomien haastattelussa

18 *KT:n tiedote 10.10.2007*

19 *Iltta-Sanomat 12.10.2007*

20 *Iltta-Sanomat 12.10.2007*

14.10., että ”kukaan ei halua sitä työtaistelua”. Hän sanoi toivovansa lämpimästi, että kuntatyönantaja ja Tehy pääsevät sopimukseen. Lisää rahaa aiemmin luvattun valtionosuuden lisäksi ei palkankorotuksiin olisi tulossa. ”Valtio on luvannut antaa uutta rahaa 150 miljoonaa euroa vuodessa. Tämän lisäksi muuta ei tule.” Vaikeasta tilanteesta huolimatta Risikko (joka oli kouluttautunut sairaanhoitajaksi 1980-luvulla ja väitellyt terveystieteiden tohtoriksi 1990-luvulla) sanoi olevansa iloinen ja ylpeä siitä, että kokoomus oli käynnistänyt palkkakeskustelun ennen vaaleja. ”Tehyn tavoite on ollut palkkaohjelma, joka olisi pitänyt aloittaa jo aikoja sitten”, Risikko sanoi ja muistutti myös, että ministerilläkin voi olla mielipiteitä vaikka ”ministerinä ei ole mahdollisuutta puuttua työmarkkinoiden asioihin”.

Työtaistelu-uhka kriittisissä hoitopisteissä

Työtaistelu vaikuttaisi erityisesti isoissa kaupungeissa ja erikoissairaanhoidossa, jossa vain kiireellinen hoito kyettäisiin takaamaan.

S euraavana päivänä (15.10.2007) Tehy julkisti sairaalat, joissa se uhkasi toteuttaa joukkoirtisanoutumiset. Työtaistelu vaikuttaisi erityisesti isoissa kaupungeissa ja erikoissairaanhoidossa, jossa vain kiireellinen hoito kyettäisiin takaamaan. Joukkoirtisanoutuminen koski 12 sairaanhoitopiiriä, kolmea sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymää sekä Helsingin, Tampereen ja Turun kaupunkia. Paikalliset työnantajat ryhtyivät KT:n kehotuksesta varmistamaan, että irtisanoutumislistoilla olevat työntekijät ja viranhaltijat olivat itse tarkoittaneet sen irtisanoutumisolmoitukseksi. ”Tehy on valmis laittamaan potilaiden hengen vaaraan, sen uskallan kyllä sanoa”, Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin johtaja Aki Lindén sanoi. Tehykään ei tätä vaikutusta kiistänyt: ”Joukkoirtisanoutumisten uhka tässä mittakaavassa on erittäin vakava ja se lamauttaisi realisoituessaan koko terveydenhuoltojärjestelmän”, Jaana Laitinen-Pesola sanoi. ”Tämä työtaistelutoimenpide kohdistuu nyt selvästi kaikkein vaikeimman hoidon tarpeessa oleviin erikoistason potilaisiin eli erikoissairaanhoitoon hyvin vahvasti”, sanoi Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin johtaja Kari Nenonen.²¹

Jo edellisellä viikolla sosiaali- ja terveysministeriö oli lähettänyt lääninhallituksille kirjeen, jossa kehoitettiin valvomaan palvelujen saatavuutta ja laatua mahdollisten irtisanoutumisten jälkeen.²² Irtisanoutumisten oli määrä toteutua 19. marraskuuta. KT kritisoi voimakkaasti sitä, että Tehy kohdisti työtaistelu-uhan juuri sellaisiin hoito-

21 *Ilta-lehti 16.10.2007*

22 *Ilta-lehti 16.10.2007*

yksikköihin, jotka normaalin työmarkkinakäytännön mukaan on rajattu työtaistelun ulkopuolelle: muun muassa synnytyksiin, keskosten hoitoon, kiireelliseen leikkaustoimintaan ja sydänyksikköihin. ”Kunnallisen työmarkkinalaitoksen valtuuskunta pitää Tehyn työtaistelun toteutustapaa ennennäkemättömän julmana”, KT tiedotti 17. lokakuuta. Samana päivänä Helsingin Sanomat muistutti pääkirjoituksessaan, että Tehyn vaatimukset laittoivat kuntatalouden liian koville. ”On suuri vaara, että kunnat ajautuvat säästökuurille. Silloin sosiaali- ja terveydenhoitoalan työntekijöitä ei niin vain palkata lisää esimerkiksi ikääntyvän väestön tarpeisiin [...] Tehyläisten palkankorotukset ovat kaatumassa entistä enemmän kuntien syyliin. Apuun on pakko huutaa valtiota. Viimeksi eilen pääministeri Matti Vanhanen ja valtiovarainministeri Jyrki Katainen toistivat, että valtiolta ei lisärahaa hoitajille heru.”

MTV3:n Huomenta Suomessa 17.10. vierailut Kuntaliiton varatoimitusjohtaja Timo Kietäväinen muistutti palkankorotusten tuomasta paineesta varsinkin heikosta taloudesta kärsiville kunnille. Kietäväisen mukaan kuntatyönantajan neuvottelijoilla ei ollut valtuuksia maksaa sentinkään lisäkorotuksia sairaanhoitajille. Kietäväinen myös kyseenalaisti hoitajien joukkoyhtymien laillisuuden: ”Virkasuhteisten joukkoyhtymien laillisuus on lailla kielletty. Myös määräaikaissa työsuhteissa oleviin se vaikuttaisi eri tavalla. Henkilökohtainen irtisanoutuminen helpottaisi asioiden laillisuuden selvittämistä. Mikäli virkasuhteessa oleva osallistuu joukkoyhtymisiin, on edessä työtuomioistuin hänen osaltaan.”²³

Arkkiatri johti sovittelulautakuntaa

Sovittelu jatkui valtakunnansovittelija Juhani Saloniuksen johdolla. Osapuolet olivat kuitenkin niin kaukana toisistaan, että tulosta ei syntynyt. Lopulta työministeriö asetti sovittelulautakunnan. Sitä johti arkkiatri Risto Pelkonen. Mukana olivat myös tasa-arvovaltuutettu Pirkko Mäkinen, valtiosihteeri Martti Hetemäki, KT:n työmarkkinajohtaja Markku Jalonen ja Tehyn puheenjohtaja Jaana Laitinen-Pesola, KT:n valtuuskunnan puheenjohtaja Pekka Palola sekä Tehyn valtuuston varapuheenjohtaja, kansanedustaja Paula Sihto, Helsingin apulaiskaupunginjohtaja Paula Kokkonen ja STTK:n pääsihteeri Leila Kostianen. Arkkiatri Pelkonen sanoi, ettei tiennyt, mihin neuvottelut olivat juuttuneet ennen sovittelulautakunnan asettamista. ”Olen lääkäri enkä työmarkkina-asioiden hoitaja, mutta koetan kuten lääkäri eläytyä molempien osapuolten elämään ja löytää siten yhdessä näiden muiden kanssa ratkaisun”, Pelkonen sanoi.²⁴

Pekka Palola yllättyi siitä, että arkkiatri suostui puheenjohtajaksi. Tämä ei ollut varsinaisesti sopimusihminen ja oli todennut sen julkisestikin.

– Hän varmaan laski, että kun hänellä on arvovaltaa, nimet tulevat helposti paperiin. Mutta kun oli viikko ”väännetty”, ilmeestä näki, että ei oikein maistunut, Palola muistelee.

23 [mtv.fi 17.10.2007](#)

24 [Etelä-Suomen Sanomat 31.10.2007](#)

Vuoden 2001 lääkilakon sovittelulautakuntaa oli kritisoitu siitä, että mukana ei ollut niin sanottuja puolueettomia asiantuntijajäseniä. Nyt oli, ja arkkiatrikin toi sen esiin.

– Arkkiatri sanoi 'me neutrit' viitaten saksan kielen neutraali-termiin sekä itseensä, Hetemäkeen ja Mäkiseen. He olivat neutrit, ja me muut olimme ilmeisesti riitaosapuolia, Palola sanoo.

Jalonen puolestaan piti eräänlaisena kulminaatiopisteenä ja taitavana vetona Saloniukselta, että arkkiatrasta tuli sovittelulautakunnan puheenjohtaja.

– Pelkonen näki Tehyn linjan: ei keskosillekaan armoa. Hän vetosi suojelutyön antamisen puolesta. Tuuli alkoi kääntyä, Jalonen viittaa siihen, miltä työtaistelu-uhka alkoi näyttää ulospäin.

Media piiritti arkkiatri Risto Pelkosen sovittelulautakunnan ensimmäisenä kokouspäivänä. Kuva: Lehtikuva / Antti Aimo-Koivisto

Sairaaloissa tilanne eteni kriittiseksi

HUSissa erityisen huolestuttava oli lasten ja nuorten sairauksien tilanne, eli toimialan, joka palveli koko maata vaikeimmin sairaiden lasten hoidossa. Lastenklinikan sairaanhoitajista 78 prosenttia ja Lastenlinnan hoitajista 56 prosenttia oli ilmoittanut irtisanoutuvansa. ”Työtaistelu-uhan toteutuessa kansalaisten henki ja terveys vaarantuisivat esim. lastentaudeilla välittömästi”, HYKS-sairaanhoitoalueen johtaja Seppo Kivinen totesi Markku Jaloselle lähettämässään sähköpostiviestissä 31.10.2007. Iltalehti uutisoi 5.11.2007 HUSin aikeista tyhjentää Jorvin sairaalan

lastenosastoja ja siirtää potilaita Helsinkiin. ”Suhteessa eniten hoitajia irtisanoutuu lasten ja nuorten puolelta, ja heitä on lähes mahdoton korvata. Tilanne on kriittinen”, Kivinen kertoi. Esimerkiksi Suomen ainoalta lasten sydänteho-osastolta Helsingissä olisi jouduttu vähentämään osastopaikkoja kahdeksasta kahteen.

Tampereen yliopistollisessa sairaalassa (TAYS) puolestaan suunniteltiin sädehoidon vähentämistä vain välttämättömiin tapauksiin ja pohdittiin, mitä tehdä, kun kaikki hoitajat ovat lähdössä verikeskuksesta. Turun yliopistollisessa keskussairaalassa vastasyntyneiden teho-osaston koko henkilökunta oli irtisanoutunut. Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin johtaja Aki Lindén arvioi Iltalehdelle, että koko yhteiskuntarauha voi järkyä hoitajien irtisanoutumisten takia. ”Se voi aiheuttaa arvoituksellista käyttäytymistä ihmisissä, kun he eivät saa sairaina hoitoa”, Lindén sanoi.²⁵

Pirkanmaan sairaanhoitopiirissä oli alkamassa marraskuun 5. päivänä syöpäpotilaiden sädehoitojen lykkääminen. Mikäli työtaistelu toteutuisi 19. marraskuuta, sädehoitojaksot saattaisivat jäädä kesken, mikä on potilaille vaarallisempaa kuin hoidon lykkääminen. Jo edellisellä viikolla sairaanhoitopiiri oli ilmoittanut, että potilaat eivät enää päässeet normaalisti hoitoon ja tutkimuksiin, koska henkilökuntaa oli alettu kouluttaa Tehyn työtaistelun varalle.²⁶ Myös syöpäleikkaukset olivat siirtymässä. Tilanne oli kriittinen syöpäpotilaiden hoidon lisäksi sydän- ja dialyysipotilaiden hoidossa. Työtaistelu olisi merkinnyt myös sitä, että aivohalvausten liuotushoitoa ei olisi voitu antaa.²⁷

Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin johtajaylilääkäri Hannu Puolijoki vertasi hoitajien lakkoa vakavuusasteeltaan pandemiaan. ”Tilanne on erittäin vakava. Rauhanaikana on erittäin poikkeuksellista, elleivät potilaat saa hoitoa. Toivon kaikkien tahojen ponnistelevan, ettei lakko toteudu”, Puolijoki sanoi.²⁸

TEHYN TYÖTAISTELUTOIMIA SYKSYLLÄ 2007:

- Tehy julisti 1.10.2007 kunta-alan työsuhteisia jäseniään koskevan ylityö- ja vuoronvaihtokiellon.
- 15.10.2007 Tehy julisti 12 800:aa jäsentään koskevan joukkoirtisanoutumisen, jonka mukaan palvelussuhteiden oli määrä päättyä 20.11.2007. Samalla Tehy julisti koulutetun hoitohenkilöstön tehtäviä koskevan hakukiellon ja saarron.

25 Iltalehti 5.11.2007

26 STT 30.10.2007

27 Aamulehti 31.10.2007

28 Pohjalainen 30.10.2007

Työtuomioistuin puuttui toimiin

Neuvotteluosapuolet olivat valittaneet lokakuussa toisistaan työtuomioistui-
meen. KT:n mukaan viranhaltijoiden joukkoirtisanoutuminen oli vastoin lakia.
Marraskuun 7. päivänä työtuomioistuin katsoi ratkaisussaan, että viranhalti-
joiden joukkoirtisanoutuminen on kunnallisen virkaehtosopimuslain mukaan kielletty
työtaistelutoimenpide. Hyvityssakkoihin tuomittiin sekä Tehy että sen 22 ammatti-
osastoa viidentoista työnantajan piirissä. Samalla tuomiolla työtuomioistuin hylkäsi
Tehyn kanteen. KT:n palkka-asiamieskirjeessä oli annettu malli Tehyn irtisanoutumislis-
tojen tarkistuskirjeeksi. Työtuomioistuimen mukaan työnantajien lähettämät, kyseisen
mallin mukaiset, Tehyn irtisanoutumislistojen tarkistuskirjeet olivat aiheellisia eivätkä
uhkaavia sävyllään eivätkä ne siten olleet työtaistelutoimenpiteiksi katsottavia.

Työtuomioistuin katsoi myös, että irtisanoutuvien tilalle voidaan palkata uutta
henkilöstöä määräaikaiseen tai pysyvään virkasuhteeseen, kun otetaan huomioon Tehyn
työtaistelutoimien aiheuttamat vakavat vaarat potilasturvallisuudelle ja järjestön julis-
tama tehtäviä koskeva saarto.²⁹ Työtuomioistuimen tuomion tultua julkisuuteen Tehy
ilmoitti KT:lle rajaavansa kaikki virkasuhteiset henkilöt joukkoirtisanoutumisen ulkopuo-
lulle. KT oli myös saanut tietoonsa, että Tehy oli antanut jäsenistölleen ohjeet, joiden
mukaan heidän ei tarvitse reagoida työnantajien tiedusteluun irtisanomisen peruutta-
misesta ja ilmaista omaa kantaansa irtisanomiseen. KT tiedotti palkka-asiamiehilleen
kirjeitse, että tällaisessa tilanteessa peruuttamista ei ole tehty pätevästi, ja virkasuhde
päättyy irtisanomisen seurauksena.

Historiallinen laki

Koska joukkoirtisanoutuminen uhkasi potilasturvallisuutta, KT vetosi Tehyyn
työtaistelun rajoittamiseksi ja toimintavalmiuden varmistamiseksi yksiköissä,
jotka aiemmissa terveydenhuollon lakoissa oli rajattu työtaistelun ulkopuolelle.
Tehy kuitenkin kieltäytyi neuvottelemasta suojelutyöstä eikä suostunut rajoittamaan
työtaisteluaan. Markku Jalonen ja KT:n valtuuskunnan puheenjohtaja Pekka Palola kirjel-
möivät valtioneuvostolle ja pyysivät sitä toimiin, joilla rajattaisiin uhkaavan lakon ulko-
puolelle kiireelliset ja potilaiden hengissä pysymisen kannalta tärkeät hoidot. Jalosen
mukaan oli selvää, että niissä yksiköissä, joihin joukkoirtisanoutumiset kohdistuisivat,
ei voitaisi taata potilasturvallisuutta.³⁰ Seuraavana päivänä sosiaali- ja terveysministeriö
totesi sairaanhoitopiireiltä saamiensa selvitysten pohjalta, että tehyläisten joukkoirtisa-
noutumiset saattaisivat johtaa kuolemiin.³¹

29 *KT:n palkka-asiamieskirje 13.11.*

30 *HS 24.10.2007*

31 *HS 25.10.2007*

Käytännössä KT:n hallitukselta vaatimat ”toimet” merkitsivät potilasturvallisuuden varmistamiseen tähtäävän lain säätämisen valmistelua. KT piti ehdotetun lain säätämistä välttämättömänä, koska Tehyn työtaistelu kohdistui ihmisten hengen ja terveyden kannalta kriittisiin toimintoihin eikä Tehy suostunut rajoittamaan työtaisteluaan miltään osin.³²

Lakihankkeesta uutisoi ensimmäisenä Helsingin Sanomat tiistaina 6. marraskuuta. Pääministeri Matti Vanhanen ei tuolloin vahvistanut eikä kiistänyt uutista. Seuraavana päivänä eli keskiviikkona 7. marraskuuta SDP:n puheenjohtaja Eero Heinäluoma jo paheksui hanketta. ”Hallituksen ulostulo tällä asialla vie sovittelua taaksepäin”, Heinäluoma sanoi Iltalehdelle.

Torstaina 8. marraskuuta hallitus kertoi lakihankkeesta julkisesti. Perjantaina 9. marraskuuta lakihanketta käsiteltiin eduskunnan täysistunnossa. ”Koska työtaistelu tehdään irtisanoutumisina eikä työtaisteluosapuolten kesken ole kyetty sopimaan työtaistelun rajoista tai siihen liittyvistä järjestelyistä, on valtiolla perustuslain 22 §:n edellyttämä velvollisuus ryhtyä toimenpiteisiin, koska työtaistelu aiheuttaisi toteutuessaan ensimmäisestä päivästä alkaen kuolemantapauksia”, peruspalveluministeri Risikko sanoi. ”Tilanteessa, jossa useissa sairaaloissa teho-osastot, synnytysten hoidot, kiireellinen henkeä pelastava päivystystoiminta ja monet näitä vastaavat toiminnot uhkaavat joko loppua kokonaan tai niiden toiminta on vähintäänkin supistumassa selvästi potilasturvallisuuden hyväksyttävän tason alapuolelle, on käytettävä kaikki mahdolliset keinot hoidon turvaamiseksi.”³³

Oppositio ryöpytti hallitusta ajan hukkaamisesta lainsäätämiseen, kun olisi pitänyt sovittaa kriittistä kiistaa. Eduskuntakeskustelussa käytettiin sanaa ”pakkotyölaki”, joka kaivettiin sittemmin käyttöön tulevissakin kiistoissa. Demarien Saara Karhu kuvaili ”orjatyölain” pahentavan tilannetta entisestään ja kristillisten Tarja Tallqvist ihmetteli, kuinka kukaan haluaisi enää alalle, ”joka on todella orjavoimaa”.³⁴

Lain viemisessä eteenpäin ei kuitenkaan hukattu aikaa, vaan valiokunnat istuivat viikonloppunakin. Sunnuntaina 11.11. perustusvaliokunta katsoi lausunnossaan, että potilasturvallisuuslaki voidaan säätää yksinkertaisella ääntenenemmistöllä. Tämä käytännössä varmisti, että laki hyväksyttäisiin. Jos laki olisi pitänyt säätää perustuslain säätämisyjärjestyksessä, hyväksymiseen olisi tarvittu viiden kuudesosan enemmistö, jollaista eduskunnasta ei olisi löytynyt. Valiokunta korosti, että valtiovallan tulee pyrkiä kaikin keinoin sovinnon aikaansaamiseen ja potilasturvallisuuden varmistamiseen.³⁵

Tehy ei suostunut rajoittamaan työtaisteluaan.

32 *KT:n kirje palkka-asiamiehille 13.11.2007*

33 *Eduskunnan pöytäkirja 9.11.2007*

34 *Eduskunnan pöytäkirja 9.11.2007*

35 *Iltalehti 12.11.2007*

Myrskyisä keskustelu eduskunnassa

Maanantaina 12. marraskuuta Tehy ilmoitti irtisanoutuvien määrän kasvaneen 3 600:lla. Alun perin nimiä lokakuussa kerätyillä listoilla oli 12 800. Irtisanoutujista muutama sata kuitenkin perui aikeensa. Kokonaismäärä oli lähes 15 600. HUS laski, että jos irtisanoutumiset toteutuisivat, se tarvitsisi lain voimalla 900 hoitajaa töihin kriittisiin pisteisiin. Sopimukset työhön kutsuttavien hoitajien kanssa jäisivät lääninhallitusten tehtäväksi.³⁶ Eduskunta keskusteli maanantaina laista niin ahkerasti, että vuorokauden vaihtuessa tiistaiksi puheenvuoroa odotti vielä useita kansanedustajia. Istunto päättyi aamukahdelta. Koska toinen käsittely voi perustuslain mukaan alkaa vasta kolmantena päivänä ensimmäisen päättymisen jälkeen, äänestämään päästäisiin vasta perjantaina 16. marraskuuta. ”Tämä on hallituksen vetoamus. Sopimus pitää saada aikaan ja tällä viikolla”, loppuillaksi Liettuan-matkaltaan saliin ehtinyt pääministeri Matti Vanhanen sanoi.³⁷

Maanantain eduskuntakeskustelua kuvattiin kautta mediakentän myrskyisäksi.

Maanantain eduskuntakeskustelua kuvattiin kautta mediakentän myrskyisäksi. Oppositio jatkoi potilasturvallisuuslain kutsumista pakkolaiksi ja syytti hallitusta asettumisesta työnantajan puolelle. ”Se oli erikoinen lavastus eduskuntakeskustelulle. Yhteiskunnan pelisääntöihin on kuulunut, että eduskunnassa ei sekaannuta työmarkkinajärjestöjen palkkaneuvotteluihin – ei varsinkaan silloin, kun tulopoliittisen kokonaisratkaisun sijasta on päädytty hajautettuun sopimuskierrökseen”, Helsingin Sanomien pääkirjoitus kuvasi 14.11.2007.

Myös valtiovarainministeri Jyrki Katainen oli matkoilla, eikä maanantaina eduskunnassa nähty päähallituspuolueen edustaja Paula Sihtoakaan. Sovittelulautakunnassakin istunut Tehyn valtuuston varapuheenjohtaja Sihto oli illalla kiirehtinyt Tehyn valtuustosta kotiinsa ja jatkanut saman tien kohti eduskuntaa, kun musta jää ohuen lumipeitteen alla vei jalat alta: Sihto makasi Marian sairaalassa selkäkivussa sen sijaan että olisi istunut eduskunnassa. Hän ei suostunut kertomaan, miten olisi äänestänyt.³⁸ Aiemmin Sihto oli saanut ryhmältään moitteet äänestettyään tyhjää hoitajien palkkoja ja terveydenhuollon rahoitusta koskevassa välikysymyksessä. Sihtoa ei nähty sairausloman vuoksi eduskunnassa koko viikkona, eikä hän siis osallistunut lain kohtalon ratkaisuun äänestykseen perjantaina 16.11.³⁹

36 Uusimaa 13.11.2007

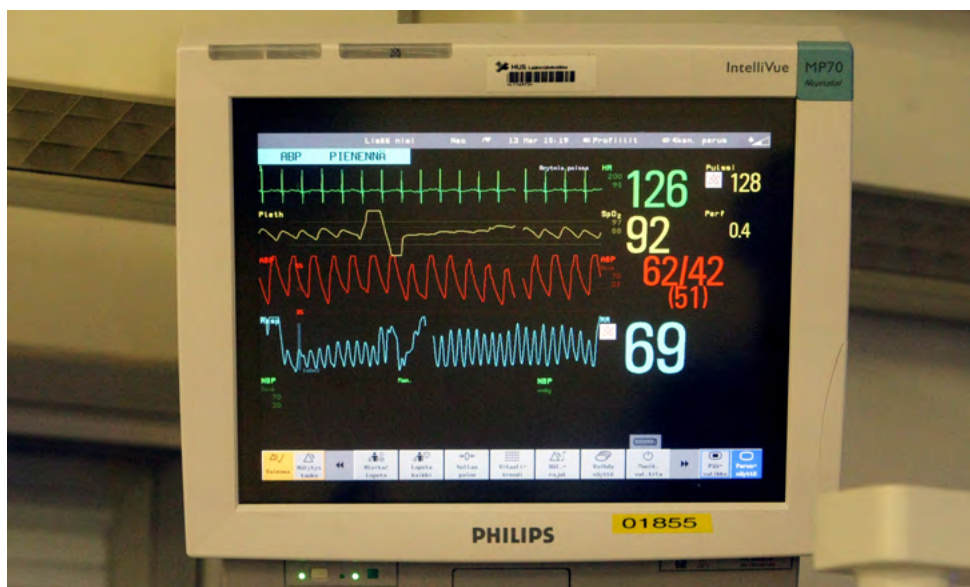
37 Turun Sanomat 13.11.2007

38 Pohjalainen 14.11.2007

39 Helsingin Sanomat 16.11.

”Hallitus ei anna periksi, työnantaja ei anna periksi, Tehy ei anna periksi. Hoitoalan työkiista on täysin jumissa”, kirjoitti Uutispäivä Demari keskiviikkona 14. marraskuuta. Samassa jutussa Tehyn valtuuston puheenjohtaja Rauno Vesivalo sanoi potilasturvallisuuden varmistuvan vain sovittelutyötä jatkamalla ja sopimukseen sitä kautta pääsemisellä. Myös puheenjohtaja Jaana Laitinen-Pesola sanoi liiton olevan valmis käyttämään sopuratkaisun löytämiseen kaiken ajan ennen seuraavaa tiistaita, jolloin työtäistelu uhkauksen mukaan alkaisi. SDP äänestäisi lakia vastaan, lehti kirjoitti.

Äänestyksen lykkääntyminen merkitsi myös, että tasavallan presidentti Tarja Halosen oli peruttava loppuviikoksi suunniteltu matka New Yorkiin kansainväliseen naisjohtajien huippukokoukseen. Halonen oli valtiovierailulla Irlannissa ja hänen tarkoituksensa oli ollut jatkaa sieltä Yhdysvaltoihin. Lainkäsitteily toisi hänet Suomeen keskiviikkoillaksi, jotta hän voisi vahvistamalla lain saattaa sen voimaan. Halonen oli suhtautunut varovaisesti lain säätämiseen. Hän valitteli sitä, että laki piti laatia kiireellä, ilman kunnollista keskustelua, ja toivoi, ettei lakia tarvitsisi käyttää. – ”Silloin kun jotain lakia tehdään ja kun se on poikkeava, niin tottakai sitä toivoisi, että se voitaisiin tehdä sellaisissa olosuhteissa, joissa käytäisiin laaja keskustelu. Aina se ei vain kai ole mahdollista”, Halonen kommentoi lakia muutama päivä ennen sen hyväksymistä.⁴⁰ ”Pääministerin kanssa ollaan koetettu olla yhteydessä, kun näinkin poikkeuksellisesta laista on kyse, niin olisihan se voitu ennakoida”, Halonen sanoi Helsingin Sanomille valtiovierailulla Dublinissa.⁴¹

Valvontamonitori Lastenklinikan teho-osastolla Helsingissä 13.11.2007.

Kuva: Lehtikuva / Kimmo Mäntylä

40 ESS 13.11.2007

41 Helsingin Sanomat 14.11.2007

Sairaanhoitopiirit ja STM varautuivat erikoisjärjestelyin

Sairaanhoitopiireissä varauduttiin työtaistelun käytännön vaatimuksiin. Lainojalla töihin kutsuttavista laadittiin nimilistoja. Esimerkiksi Pohjois-Pohjanmaalla irtisanoutumatta jättäneet muodostivat ydinjoukon, jota pikakoulutettiin kiireellisen hoidon tehtäviin. Sairaanhoitopiiri ja Oulun lääninhallituksen edustajat kävivät läpi käytännön järjestelyjä siitä, miten henkilöstöä kutsuttaisiin töihin.⁴² Turun yliopistollisessa keskussairaalassa Kirurgian klinikan alaisista toiminnoista esimerkiksi Raision sairaalan leikkaussali aiottiin sulkea ja toiminnot oli määrä keskittää kantasairaalalan pääleikkausosastolle. Leikkauksia hoidettaisiin kiireellisyyjärjestyksessä: ensin hätätapaukset, sitten päivystysleikkaukset, kolmanneksi kiireelliset. ”Vaikka henkilökuntaa siirretään kaikilta leikkausosastoilta pääleikkausosastollemme, muualta siirtyvät hoitajat eivät viikon perehdytyksen jälkeen välttämättä pysty tekemään kaikkia neuro- tai sydänkirurgisia toimenpiteitä”, arveli ylilääkäri Timo Savunen.⁴³

”Hoitoalan työkiista on täysin jumissa”, kirjoitti Uutispäivä Demari keskiviikkona 14. marraskuuta.

HYKSin Kirurgisessa sairaalassa viikon viimeiset elinsiirrot tehtiin keskiviikon ja torstain välisenä yönä. ”Viimeisenä tehtiin neljä munuaisensiirtoa, yksi kiireinen keuhkosiirto ja yksi maksa lähetettiin Ruotsiin”, Seppo Kivinen kertoi Iltalehdessä.⁴⁴ Sitä ennen kymmenessä päivässä samassa sairaalassa oli tehty ennätystahdissa kaksikymmentä elinsiirtoa. Leikkaustoiminnan alasajo viikonlopuksi merkitsi myös Suomen putoamista pois pohjoismaisesta elinsiirtorekisteristä. Lasten kiireellisiin sydänleikkauksiin hoitajien lakon aikana HUS oli varmistanut avun saamisen bonnilaisesta sydänsairaalasta Saksasta.

Samalla kun potilasturvallisuuslain säätämistä kiirehdyttiin, sosiaali- ja terveysministeriö yritti ratkoa, kuinka hoitajien saaminen lain nojalla töihin käytännössä onnistuisi. Sairaaloiden valmisteluista (mm. kutsuttavien listat) huolimatta lääninhallitus voisi tehdä päätöksiä vasta, kun laki olisi lopullisesti hyväksytty ja presidentti olisi vahvistanut sen. Lakiesitystä valmistellut hallitusneuvos Pekka Järvinen kertoi, että lääninhallitusten virkamiehet ja haastemiehet olivat valmiudessa toimittamaan työhön määräyksiä, jos ei niitä muuten saataisi perille. Haasteena tosin oli, että Suomessa ketään ei voisi pakottaa odottamaan viranomaisen päätöstä jossain tietyssä paikassa.⁴⁵

42 Kaleva 15.11.2007

43 Salon Seudun Sanomat 16.11.2007

44 16.11.2007

45 Salon Seudun Sanomat 16.11.2007

Oppositio ei hellittänyt

Eduskunnassa oppositio vaati viimeiseen asti hallitukselta lupaa lisärahaa hoitajien palkkavaatimuksiin vastaamiseksi. ”Voisitteko ottaa tässä valtiomiehen roolin, tulla väliin ja luvata nämä tarvittavat rahat, jotta näiltä traagisilta työtaistelutoimilta vältyttäisiin?” demarien Piia Viitanen kysyi pääministeri Matti Vanhaselta torstaina 15. marraskuuta eduskunnan käsitellessä potilasturvallisuutta Tehyn mahdollisen lakon aikana. ”Neuvottelut käydään tässä sovittelulautakunnassa. Eduskunta ei ole se paikka, jossa nämä neuvottelut käydään. Lautakunta on nimenomaisesti päättänyt, että he eivät kesken näitä neuvotteluja kerro, mikä on neuvottelujen tilanne. He haluavat käydä neuvottelut rauhassa, ja sitä neuvottelua nyt ei kerta kaikkiaan auta se, että sivusta käsin luodaan erilaisia odotuksia täältä muualtapäin yhteiskunnasta”, Vanhanen vastasi.

– Vaikka neuvottelut käytiin sovittelulautakunnassa, annettiin hallituksen suuntaan informaatiota neuvottelujen tilanteesta, olihan sovittelulautakunnan jäsenenä myös valtion edustajia, Pekka Palola sanoo.

– Hallitustaholla varmaankin tunnettiin keskeiset sopimuspykälätkin, kun niiden sisällöstä kerrottiin, samoin kuin missä vaiheessa sovittelulautakunnassa ollaan.

Oppositio vastusti kiivaasti potilasturvalakia eduskunnassa.

Kuva: Lehtikuva / Martti Kainulainen

JÄNNITE HEIJASTUI PALAUTTEESSA

Poikkeuksellinen työtaistelu aiheutti poikkeuksellisia toimenpiteitä kaikilla rintamilla. Niin KT:n Markku Jalonen kuin Tehyn Jaana Laitinen-Pesola kutsuttiin presidentinlinnaan keskustelemaan tasavallan presidentin Tarja Halosen kanssa.

Neuvotteluiden jännite heijastui yhteiskunnan jännitteisyytenä. Yleisöpalautteessa internetsivujen kautta sysättiin vastuu Kuntaliitolle ja KT:lle ”lakon aikana kuolevista potilaista”. Elimäen kunnan kunnanvaltuuston johtotasolta kehoitettiin KT:tä ”lopettamaan itsepetoksensa”. Eräässä toisen kunnan työntekijän palautteessa kiitettiin tiedottamisesta ja toivottiin sitä lisää, toisessa syytettiin propagandaksi. KT:n työmarkkinatutkijat vastasivat vihaisiin palautteisiin, joissa väitettiin KT:n vääristelevän hoitajien palkkatietoja. Vastauksissa muistutettiin muun muassa siitä, että KT julkistaa tietoja virkavastuulla. ”Työmarkkinaratkaisulla on niin merkittävät yhteiskunnalliset ja taloudelliset vaikutukset, että niiden pohjana olevien tilastojen ja kustannuslaskennan on oltava luotettavia”, eräässä KT:n sähköpostivastauksessa vihaiselle kyselijälle todettiin.

Ennen potilasturvallaista äänestämistä perjantaina 16. marraskuuta puolueiden ryhmäpuheenvuoroissa myös keskustan Juha Rehula ja kokoomuksen Marja Tiura painottivat toivovansa, että lakia ei koskaan tarvitsisi käyttää. Tiura muistutti, että kokoomus oli edelleen vahvasti kunnallisten naisvaltaisten koulutettujen alojen reilujen palkankorotusten kannalla. ”Me nostimme asian keskusteluun, ja tänä syksynä kunta-ala onkin saanut ennätyksellisen korkean palkkatarjouksen”, Tiura sanoi ja lisäsi, että joskus on kuitenkin tehtävä vaikeita päätöksiä. ”Koska neuvotteluosapuolet eivät ole pystyneet sopimaan suojelutyöstä, toisin kuin aina ennen, on valtiollaan eettinen ja perustuslaillinen tehtävä taata potilasturvallisuus”, Tiura perusteli.

Vaikka muun muassa eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta oli lausunnonsaan todennut, että laissa ei ollut kyse pakkotyöstä vaan yhteiskunnalle välttämättömän palvelun turvaamisesta⁴⁶, oppositio kutsui lakia edelleen pakkotyölaiksi ja orjuuttavaksi laiksi. Dramaattisimmasta päästä oli sairaanhoitajataustaisen Merja Kyllösen puheenvuoro: ”Ammattini, josta olen tähän taloon lähtenyt, kriminalisoidaan. Olen vastuussa, olen tappaja, olen murhaaja, jos en lähde osoitettuun pakkotyöhön. Tyhjiä sanoja ovat tässä salissa olleet ’ammattien arvostus’ ja ’ammatin kunnioitus’, ja minä kysyn, kuka takaa potilaiden hengen silloin, kun tässä maassa ei enää ole alalla osaavia ihmisiä, ei

ketään, joka haluaa olla orjan ja kriminaalin osassa”, Kyllönen sanoi.⁴⁷

Petteri Orpo syytti puheenvuorossaan demareita ja muita entisiä hallituspuolueita siitä, että ne eivät olleet tehneet hallituksessa ollessaan riittävästi hoitajien palkkauksen kohentamiseksi. ”Jos nyt mietitään näitä perimmäisiä syitä ja jos ollaan aivan rehellisiä, niin kyllä tämä ongelma juontaa juurensa tupokauteen ja tupomaailmaan, aikaisempiin vuosiin ja aikaisempiin hallituksiin, jolloin ei ollut mahdollisuutta eikä halua kiinnittää tähän huomiota eli kiinnittää huomiota hoitoalan palkkojen jälkeenjääneisyyteen ja siihen, että ne eivät vastaa koulutusta”, Orpo sanoi. Demarien Kari Rajamäki piti tilannetta nimenomaan istuvan hallituksen syynä. Hallitus oli Rajamäen mukaan monella tavalla asianosainen. ”Valtiovarainministeri on henkilökohtaisesti puolueensakin puheenjohtajana ja myös valtiovarainministerinä tämän mustan päivän pääarkkitehti. Minusta on syytä nähdä, että tähän tilanteeseen ei ole ajelehdittu, vaan tähän on tultu hallituksen toimien ja toimimattomuuden, haluttomuuden ja joustamattomuuden johdosta: ennen kaikkea haluttomuus nähdä kuntatalouden rahoituskriisiä, sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuuksien jälkeenjääneisyyttä, kyky olla reagoimatta hyvässä valtiontalouden tilanteessa, ylijäämäisessä tilanteessa, siihen, että kuntatalous ja terveydenhuolto ovat vakavasti kriisiytyneet.”⁴⁸

Laki läpi – kuinka sitä noudatettaisiin?

Eduskunta hyväksyi lain äänin 113–68, mutta jotta sitä olisi voitu alkaa noudattaa, se vaati presidentin vahvistuksen. KT:n toimistolla odotettiin kiihkeästi faksin äärellä vahvistusilmoitusta, jotta töhintulomääräyksiä olisi voitu alkaa toimittaa. KT piti potilasturvalakia tuolloisessa tilanteessa välttämättömänä. Lain hyväksyminen oli myös onnistuminen KT:n edunvalvonnassa. Mutta myös KT:ssä tiedettiin, että käytännössä lain toteuttaminen olisi vaikeaa, jos työtaistelu alkaisi. Yksittäisiä hoitajia pitäisi tavoittaa ja kutsua töihin erikseen. Kansalaisten hengen ja terveyden suojaamiseksi oli laadittu suunnitelmia, joihin kuului jopa hoitajien pitäminen sairaaloissa viranomaisvoimin. Työnantaja pelkäsi tosissaan, että ”ruumiita tulee ja heti”, jos hoitajia ei olekaan saata-vissa sairaalatyön kriittisissä pisteissä. Vaikka töhintulomääräyksiä olisi viety ihmisten oville, ei olisi ollut varmuutta, että ovi tullaan avaamaan. ”Kotona ei tarvitse olla, eikä puhelimeen ole pakko vastata”, totesi Turussa päivä ennen lain hyväksymistä mieltään osoittanut hoitaja. ”Minun ei tarvitse tiistain jälkeen päivystää kotona. Voivat ne minut pakottaa töihin, jos saavat kiinni”, sanoi toinen hoitaja ja viittasi marraskuun 20. päivään, jolloin työtaistelu oli alkamassa.⁴⁹

⁴⁷ Eduskunnan pöytäkirja 82/2007 vp

⁴⁸ Eduskunnan pöytäkirja 82/2007

⁴⁹ Turun Sanomat 16.11.2007

Tasavallan presidentti Tarja Halonen matkalla pois presidentin esittelystä, potilasturvallain vahvistamisen jälkeen. Kuva: Lehtikuva / Roope Salonen

Presidentin vahvistusilmoitusta kuitenkin tarvittiin, jotta lakia olisi voitu alkaa noudattaa ja faksata kuntiin, että nämä voisivat pyytää töihin hoitajia, jotka olivat lähdössä perjantaina työvuorosta viikonlopun viettoon klo 15. Yleensä presidentti hyväksyi lain puoliltapäivin, ja siksi KT:n toimistolla faksin ääressä oltiin tuskanhiessä iltapäivällä, kun mitään ei kuulunut. Lopulta tasavallan presidentti Tarja Halonen vahvisti lain presidentin esittelystä perjantaina 16. marraskuuta iltapäivällä. Lain turvin terveydenhuollon työtaistelu-uhan aikana terveydenhuollon ammattihenkilö voitiin määrätä työhön siitä riippumatta, onko hän irtisanoutunut, muusta syystä työelämän ulkopuolella tai toisaalla töissä.

Kiivas neuvottelu loppuun asti

Sovittelulautakunta istui edelleen pitkiä päiviä, pitkiä öitä. Paineet olivat valtavat molemmissa leireissä. Kun ratkaisua ei näyttänyt syntyvän ja takaraja lähestyi, hoitajille alettiin kiikuttaa määräyksiä ilmaantua työpaikoille. Sunnuntaina 18. marraskuuta sosiaali- ja terveysministeriö tiedotti potilasturvallisuuslain toimeenpanon ja potilasturvatyöhön kutsumisen etenevän. Jos työtaistelu alkaisi, sairaanhoitopiirit tarvitsisivat potilasturvatyöhön noin 2 400 terveydenhuollon ammattihenkilöä. ”Lääninhallitukset ovat toimittaneet kuulemisilmoituksia noin 1 200 henkilölle, eli noin puolelle potilasturvatyöhön kutsuttavista”. Käytännössä työhön pyydetäville piti toimittaa kuule-

miskirje. Hoitajalla oli 24 tuntia aikaa kuitata kirje ja reagoida kuulemispyyntöön, minkä jälkeen työhönsaapumismääräys lähetettäisiin perään. ”Sekä kuulemisilmoitus että määräys potilasturvatyöhön oli annettava todisteellisesti”, ministeriö ohjeisti. Sosiaali- ja terveysministeriössä aiemmin viikolla laaditun suunnitelman mukaan potilasturvatyöstä kieltäytymiset ratkaistaisiin tapauskohtaisesti. Lääninhallitus voisi liittää työhön määräämiseen 1–2 kuukauden palkkaa vastaavan uhkasakon. Koska lääninhallituksilla ei ollut mahdollisuutta viedä työmääräyksiä jokaisen hoitajan kotiovelle, määräykset annettaisiin ensisijaisesti niille hoitajille, jotka olisivat viikonloppuna töissä. Eri lääneissä käytännöt vaihtelisivat.

Helppoa hoitajien tavoittaminen ei ollutkaan. Helsingissä oli tavoitettu kaksi kolmesta hoitajasta, jolle kirje oli tarkoitettu, Oulussa kuulemiskirjeen oli saanut sunnuntaina vain joka kolmas. ”Kyllä on vaikeaa. Kaikkia hoitajia ei ole tavoitettu työpaikaltaankaan Oulussa, vaikka he olivat töissä”, Oulun lääninhallituksen osastopäällikkö Marja-Leena Kärkkäinen kommentoi Kalevalle.⁵⁰ Pohjois-Pohjamaalla haastemiehet jäljittivät hoitajia. Turussa kirjeiden jakamista hidasti hoitajien avoin vastarinta työvelvoitetta kohtaan. Esimerkiksi synnytysosastolla osa hoitajista irrotti nimilappujaan ja poistui osastolta perjantaina, kun kirjeitä lain voimaan tultua alettiin toimittaa. Sairaanhoidopiirin johtaja Aki Lindén kävi asiasta keskustelua pääluottamusmiehen kanssa, ja lauantaina vastarinta oli jo laantunut.⁵¹ Tehy oli ilmoittanut noudattavansa potilasturvallisuuslakia ja suositellut jäsenistölleen myönteistä suhtautumista potilasturvatyöhön kutsuttaessa, sosiaali- ja terveysministeriö tiedotti lauantaina 17. marraskuuta.

*Kun ratkaisua ei
näyttänyt syntyvän
ja takaraja
lähestyi, hoitajille
alettiin kiikuttaa
määräyksiä
ilmaantua
työpaikoille.*

Ratkaisu viime hetkellä

Lopulta potilasturvallisia ei tarvittu, vaikka tiukaksi meni. Irtisanoutumisten oli määrä toteutua 20. marraskuuta alkaen. Sovittelulautakunnassa syntyi 18. marraskuuta ratkaisuehdotus, jonka molemmat osapuolet hyväksyivät 19. marraskuuta. Pian ratkaisun löydyttyä alkoi väittely siitä, paljonko hoitajille todella tulisi lisää palkkaa. KT:n mukaan Tehyn ilmoitus 22–28 prosentin korotuksesta nelivuotiskaudella oli liioittelua. ”Tehy ei saanut omaa sopimusoikeutta. Tehyläisille tulevat korotukset eivät kahden ja puolen vuoden aikana juurikaan poikkea siitä tasosta, jonka kunta-alan muut ammat-

50 18.11.2007

51 Turun Sanomat 18.11.2007

tiryhmät saavat. Tehy-ratkaisu nostaa sopimusten kustannusvaikutusta kahden ensimmäisen vuoden osalta 0,1 prosenttiyksikköä verrattuna 1.10.2007 sovittujen ratkaisujen tasoon”, KT:n vuosikertomus 2007 kertoo. Tehy-liite sopimuksessa merkitsi poikkeuksellista yli nelivuotista sopimuskautta (18.11.2007–31.12.2011). Tehylle tulleet korotukset eivät kahden ja puolen vuoden aikana juurikaan poikenneet siitä tasosta, jonka 1.10.2007 sopimukseen tulleet kunta-alan muut ammattiryhmät saivat sopimuksillaan, KT muistutti. Sopimus sisälsi neljä yleiskorotusta: 4 prosentin korotuksen 1.2.2008, 2,4 prosentin korotuksen 1.9.2008, 0,5 prosentin korotuksen 1.5.2009 ja 2,4 prosentin korotuksen 1.9.2009. Lisäksi tehyläiset saivat saman 270 euron suuruisen joulurahan kuin muidenkin kanssa oli sovittu syyskuussa. Sovintoehdotukseen sisältyi myös samapalkkaisuuden edistämiseksi tarkoitetut erät vuosille 2008 ja 2010, 0,7 prosentin suuruinen paikallinen erä syyskuulle 2010 sekä toukokuulle 2010 erä, jonka suuruus riippuisi henkilöstömäärän kehityksestä. ”Sovintoehdotus nostaa Tehyn jäsenten palkkoja 15,7–17,7 prosenttia. Sen kustannusvaikutus on noin 500 miljoonaa euroa vuodessa”, KT tiedotti valtuuskunnan hyväksyttyä sovintoesityksen.

KT arvioi sopimuksen niin kalliiksi, että useissa kunnissa olisi edessä veronkorotuksia. Lisäksi henkilöstön rekrytoiminen vaikeutuisi, mikä aiheuttaisi entisestään työpaineita terveydenhuollossa.

Kokoomuksen ministerit Jyrki Katainen ja Paula Risikko puolustivat potilasturvallisuuslakia eduskunnassa 16.11.2007. Kuva: Lehtikuva / Pekka Sakki

”SÄÄLIMÄTTÖMÄN JULKISET” NEUVOTTELUT

Kokoomuksen Sari sairaanhoitaja -kampanja ennen eduskuntavaaleja oli vettä julkisuuden myllyyn. Tehy käytti vuoden 2007 neuvotteluissa julkisuutta ”säälimättömästi hyväkseen”, Markku Jalonen sanoo. Neuvottelut käytiin Kuntatalossa. Ylen TV-auto oli tuttu näky Kuntatalon pihassa, ja aulassa päivystivät toimittajat silloin, kun neuvotteluosapuolet olivat paikalla neuvottelemassa.

– Ei voinut oikein lähteä edes vessaan, koska heti jos avasi oven, mikki työnnettiin suuhun, Markku Jalonen muistelee.

TV-kamerat myös seurasivat mukana, kun tehyläiset kuskasivat kaikki yli 16 000 hoitajien irtisanoutumisilmoitusta valtavana paperipinkkoina Jalosen työhuoneeseen Kuntatalolla.

– Tämä oli ensimmäinen tv-operaatio -neuvottelukierros, Jalonen kuvailee.

KT pyrki vastaamaan kovaan julkisuuspeleihin.

– Meidän piti pitää omia infoja entistä enemmän ja olla kontakteissa toimittajiin.

Kontakti hallitukseen oli myös tiivis. Jalonen kiittelee tuolloisen pääministerin Matti Vanhasen toimintaa. Vaikka oppositio ryöpytti Vanhastakin toimettomuudesta, tämä toimi, Jalonen kertoo.

– Hän kutsui keskeisiä neuvottelijoita koko ajan kasaan, allekirjoittaneen lisäksi Jaana Laitinen-Pesolan ja sovittelulautakunnasta muitakin toimijoita. Hän tapasi meitä useaan kertaan, välillä oli muitakin ministereitä kuten Jyrki Katainen mukana. Hän pyrki ansiokkaasti oman roolinsa kuitenkin tunnistaen edesauttamaan ratkaisun syntymisessä, Jalonen kehuu Vanhasta.

Ratkaisun löydyttyä pääministeri Matti Vanhanen päästi ilmeisesti kriittisten viikkojen hautomaa höyryä ulos kritisoimalla kovasanaisesti niin Tehyä kuin oppositiopuolueita. Vanhasen mukaan joukkoirtisanoutuminen oli edunvalvontakeino, jota ei voisi ohittaa olankohautuksella. Vanhasen mukaan Tehy ei ollut kertonut jäsenilleen, että yksittäinen hoitaja voisi joutua oikeudelliseen vastuuseen vammautumisista tai kuolemantapauksista työtaistelun aikana. Oppositio puolestaan oli toiminut Vanhasen mukaan väärin, kun se hyväksyi avoimesti hoitajien aikeet uhata irtisanoutumisillaan ihmisten terveyttä ja henkeä.⁵²

Neuvottelukentälle syksyn 2007 työtaistelulla oli se seuraus, että TNJ:n hajottua Tehy jäi pääsopimuksen määrittämän neuvottelujärjestelmän ulkopuolelle. Vasta vuonna 2014 Tehy saatiin takaisin neuvottelupöytään, kun Tehy, SuPer ja Suomen Palomiesliitto (SPAL) muodostivat kuntasektorille uuden neuvottelujärjestön.

Valtuuskunnan puheenjohtaja Pekka Palola ja työmarkkinajohtaja Markku Jalonen KT:n valtuuskunnan kokouksessa ratkaisuehdotuksen käsittelyssä.

Kuva: Lehtikuva / Antti Aimo-Koivisto

◀ *Pekka Palola kuvattuna hänen aloittaessaan KT:n valtuuskunnan puheenjohtajana lokakuussa 1997. Kuva: Lehtikuva / Martti Kainulainen*

PUHEENVUORO

Pekka Palola: ”Sopu on aina parempi”

Pekka Palola toimi KT:n valtuuskunnan puheenjohtajana kolme kautta eli 12 vuotta (1997–2009), pidempään kuin kukaan muu. Hän tunsu Jouni Ekurin jo yhteisen työhistorian kautta Turusta 1970-luvulta. Työkaveruus muuttui ystävyudeksi, ja yhteydenpito jatkuu edelleen. Kunnallista sopimusjärjestelmää vuonna 1970 perustamassa ollut Paavo Lehtinen oli Palolan ensimmäinen esimies Tampereen apulaiskaupunginjohtajana. Muutenkin hyvän toiminnan edellytykset olivat kunnossa, sillä Palola tunsu hyvin laajasti myös KT:n henkilöstöä samoin kuin monia työmarkkinalaitoksen valtuuskunnan jäseniä ennen puheenjohtajana aloittamista.

– Toimintaani helpotti paljon myös se, että olin ollut jo vuodesta 1985 Kunnallisen eläkelaitoksen valtuuskunnan jäsen kahdeksan vuotta ja hallituksen jäsen neljä vuotta, jolloin olin tutustunut laajasti työmarkkinoilla toimiviin ihmisiin ja organisaatioihin Tampereen ulkopuolella.

Palolan mukaan asioiden valmistelu KT:n toimistolla niin Jouni Ekurin kuin Markku Jalosen aikana oli hyvin ammattitaitoista ja avointa valtuuskuntaan päin.

– Enkä muista yhtäkään äänestystilannetta toimikausieni aikana. Myöskään ammattiyhdistyskentästä ei ole jäänyt mieltä vaivaavia tilanteita. Oli mielenkiintoista

olla mukana niin päättämässä kuin panemassa täytäntöön monenlaisia työelämään liittyviä asioita eri päätöksentekotasolla.

Palola teki pitkän uran Tampereen kaupungin henkilöstöjohtajana ja johtajana. Hän johti myös virkariitalautakuntaa sekä Kevan perustamaa työelämän kehittämissyhmää. Palolan puheenjohtajakaudella KT toimi kiinteästi Kuntaliiton alaisuudessa omalla lainsäädännöllä. Valtuuskunnassa oli 11 jäsentä, Kuntaliiton toimitusjohtaja Jussi-Pekka Alanen ja myöhemmin Risto Parjanne istuivat kokouksissa puheoikeudella ja varatoimitusjohtajat Timo Kietäväinen sekä Pekka Alanen olivat valtuuskunnan jäseniä. Esimies-alaisuus ei kuitenkaan vaikuttanut esimerkiksi sopimuksiin.

– Homma valtuuskunnassa toimi aika kivasti paineinen päivineen. Kyllähän toimintaan liittyi paljon erityisesti ulkoisia paineita, Pekka Palola sanoo.

Palola tuli valtuuskunnan puheenjohtajaksi hankalan palomieslakon ollessa meneillään. Ensimmäiselle puheenjohtajakaudelle (1997–2001) osui myös vaikea vuoden 2001 lääkärilakko ja myöhemmin vuoden 2007 Tehyn järjestämä hoitajien joukkoirtisanoutumisuuhka. Hän oli mukana myös sovittelulautakunnissa 2001 ja 2007.

Palolan mukaan yleisesti ottaen neuvotteluissa oli hyvä henki, eikä riitely mennyt henkilötasolle. Julkisuus oli suurta niin lääkärilakossa kuin myös syksyllä 2007. Palolakin sai osansa, kun syksyllä 2007 paineet ratkaisun tärkeydestä tuntuivat konkreettisina.

– Kyllä minullekin tuli aika monta puhe-
linsoittoa. Ei nyt ihan uhkailtu, mutta kerrottiin irtisanomisen seurauksista, kun lähtevät kaikista töistä pois, keskoset kuolevat, lapset kuolevat teholle.

Itse neuvotteluissa räväkästi sanominen ikään kuin kuuluu asiaan, Palola arvioi.

– Se ei jää kaivelemaan, kun uskalletaan sanoa. Keskeistä on, että ihmisten henkilökemiat sopivat. Jos ne ovat kovin ristikkäin, ei asiatkaan etene, se on valitettava tosiasia.

Palolan mukaan edellytys hyvään lopputulokseen pääsemisessä työmarkkina-asioissa on, että sopijaosapuolilla on hyvä keskusteluyhteys ja -ilmapiiri sekä luottamukselliset välit, jotka syntyvät aikaa myöten. Niitä on myös hyvä vaalia.

– Asioista on pystyttävä puhumaan tiukastikin, mutta ei loukkaavasti. Edellä todettu pätee myös päätöksentekijöihin. Nykyinen somemaailma ilmaisun nopeuksi-
neen, tekoälystä puhumattakaan, luo varmasti jatkossa vielä haasteellisemmän lisäelementin moniin tilanteisiin.

Sopimustoiminnan osalta Palola sanoo toivovansa, ettei tupossa ollut ajatusta työmarkkinoiden kokonaiskoordinaatiosta hylättäisi.

– Jokaisen osapuolen, niin valtion kuin työmarkkinaosapuolten, on huolehdittava mekanismin toimimisesta, jotta pärjäämme lisääntyvissä kansainvälisissä paineissa.

*Palolan mukaan
yleisesti ottaen
neuvotteluissa oli
hyvä henki, eikä
riitely mennyt
henkilötasolle.*

Jotakin uutta on löydettävä myös sovinnon aikaansaamiseksi tilanteissa, joissa kansalaisten henki on vaarassa tai yhteiskunnan elintärkeät toiminnot ovat pysähtymässä.

Palolan mukaan sopu on aina parempi, eikä lakkoa kukaan todella halua.

– Joku minua viisaampi on sanonut, että lakkoon on helppo mennä, mutta sieltä on vaikea tulla pois.

► PEKKA PALOLA

- KT:n valtuuskunnan puheenjohtajana 1.10.1997–30.20.2009.
- Työskenteli Tampereen kaupungin henkilöstöjohtajana ja johtajana.
- Lakimieheksi kouluttautunut Palola teki koko työuransa Tampereen kaupungin palveluksessa.

Kunta- uudistukset ja KT

*KT kiinnitti kuntarakennemuutoksissa huomiota erityisesti henkilöstörakenteeseen ja henkilöstön asemaan liitoskunnassa.
Kuva: Tanja Seppänen*

2005–2015

”Jokaisen kunnallisen yhteisön tulisi tutkia, onko kaikki nykyinen toiminta välttämätöntä tai edes tarpeellista. Onko tarpeen, että kunnat aina tuottavat itse kaikki palvelut vai voisiko ne tuottaa yhdessä jonkin muun toimijan kanssa tai vain järjestää palveluja ostamalla ne muualta?” Näin pohti vuoden 2005 Lappeenranta-seminaarissa silloinen KT:n valtuuskunnan puheenjohtaja Pekka Palola. Seminaarin teemana oli kuntien rooli Suomen kilpailukyvyyn ja hyvinvoinnin kehittämisessä. Palolan mukaan toimintatapojen uudistamiseen pakotti kuntatalouden kiristyminen, joka puolestaan johtui tulojen vähenemisestä ja palvelutarpeen lisääntymisestä.¹

Palvelutarpeen lisääntyminen johtuu ikärakenteeseen liittyvästä huoltosuhteen muutoksesta, joka Suomessa tulisi jatkossa olemaan maailman nopeinta, Palola muistutti. Hän totesi myös, että kuntasektorin mahdollisuuksia tarttua esimerkiksi ehdotuksiin toimintatapojen parantamisesta rajoitti lainsäädäntö. Lisäksi kunnallisen päätöksenteon mekanismit ja julkisuulaki eivät aina mahdollistaneet tehokasta palvelutuotantoa. ”Halu ohjata kunnallista toimintaa antamalla yksityiskohtaisia normeja ja suosituksia ei haasta aitoon kilpailuun ja toimintojen kehittämiseen, vaan ainoastaan keskivertonormien täyttämiseen”, Palola muistutti.²

Kuntien taloustilanteen odotettiin tuolloin heikkenevän. Alkuvuodesta 2005 Kuntaliiton pääekonomisti Juhani Turkkila ennakoï, että kuntien talous ei kestäisi yhtään uutta velvoitetta. Vuoden 2007 jälkeen käänne heikompaan olisi väistämätön väestön vanhenemisen ja talouskasvun hidastumisen vuoksi ja kuntien vuosikate uhkasi romahtaa. ”Näin käy, jos kunnat eivät pysty pikaisesti uudistamaan rakenteitaan ja tehostamaan tuottavuuttaan”, Turkkila sanoi Kuntalehdessä 3/2005.

Tuolloin lisävelvoitteita oli näköpiirissä: opetusministeriö halusi kuntien takaavan koulutustakuun nuorille ja laajentavan perusopetuksen lisäopetuksen tarjontaa. Sosiaali- ja terveysministeriö halusi antaa kuntien tehtäväksi yli 80-vuotiaiden hoitotukea saavien palvelutarpeen arvioinnin sekä pohti, tulisiko kuntien ottaa hoidettavaksi ympäristöterveydenhuollon valvonta tupakkalain mukaisesti tai peräti tupakanmyynnin valvonta.³

Toukokuussa 2005 sisäministeriö asetti kunta- ja palvelurakennemuudistus -hankkeen. Sen projektipäälliköksi alue- ja kuntaministeri Hannes Manninen nimitti oikeustieteen kandidaatti Jukka Peltomäen. Elokuussa Peltomäki esitteli mallin, jossa päävastuu palveluiden järjestämisestä ja rahoituksesta siirrettäisiin 20 aluekunnalle, joissa kussakin asuisi vähintään 200 000 asukasta. Tuolloin Suomessa oli 431 kuntaa. ”Tavalliset” kunnat olisivat Peltomäen esityksen mukaan menettäneet verotusoikeutensa aluekunnille, joille valittaisiin vaaleilla valtuustot. ”Siinä on riittävä väestö- ja taluspohja. Se tarjoaa tasapuolisesti palvelut koko aluekunnalle lähinnä maakunnan alueella. Voisi sanoa, että kansalaiset pääsisivät nykyistä tasavertaisempaan asemaan”, ministeri Manninen arvioi Peltomäen mallia Ylen tv-uutisille.⁴

1 [Kuntatyönantaja-lehti 4/2005](#)

2 [Kuntatyönantaja 4/2005](#)

3 [Kuntalehti 3/2005](#)

4 [yle.fi 25.8.2005](#)

Jyrki Katainen kertoo hallitusneuvottelujen ensimmäisen päivän annista medialle toukokuussa 2011. Kuva: Valtioneuvoston kanslia

Tampereen yliopiston kunnallisoikeuden professori Aimo Rynnänen piti Peltomäen mallia ”mahdottomana” ja arveli, että mallin käyttöönoton myötä voisi sanoa hyvästit kuntakentän ylpeydenaiheelle, läheisyysperiaatteelle.⁵ ”Kuntaliiton Parjanne rusikoi Peltomäen aluekuntamallin”, uutisoi puolestaan Helsingin Sanomat elokuun viimeisenä päivänä 2005. Kuntien talousjohdon neuvottelupäivillä puhuneen Kuntaliiton toimitusjohtajan Risto Parjanteen mukaan 20 aluekunnan ja niiden sisällä toimivien ”lähikuntien” mallista olisi seurauksena kaksitasoinen kuntahallinto ja demokratian kaventuminen. Mikä motivoisi lähikuntia kehittämään toimintaansa, jos rahoitus tulisi aluekunnalta, jolla olisi myös vastuu palvelujen järjestämisestä sekä verotusoikeus ja valtuusto, Parjanne pohti.⁶

Tuolloin kuntauudistuksessa tarjolla oli Peltomäen aluekuntamallin lisäksi kaksi muuta mallia. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön kansliapäällikön Markku Lehdon mallissa ehdotettiin 20:n sosiaali- ja terveystieteiden perustamista. Näille piireille olisi annettu vastuu sote-palveluiden järjestämisestä. Pääosa rahoituksesta olisi perustunut asukaslukuun, ikärakenteeseen ja muihin palvelutarvetta kuvaaviin tekijöihin. Mallissa ei otettu kantaa kuntien lukumäärään. Kolmas malli oli Kuntaliiton ehdottama malli, jossa rakennettiin vahvaa kunnallista itsehallintoa luontaisten työssäkäyntialueiden pohjalta. Mallissa huomi-

5 Kuntalehti 14/2005

6 HS 31.8.2005

oitaisiin maan erilaiset olot. Kunnan väestömäärä olisi vähintään 20 000–30 000. ”On välttämätöntä, että rahoitus- ja järjestämisvastuu sekä poliittinen vastuu ovat kaikki samoissa käsissä. Emme tarvitse uusia hallintotasoja”, Parjanne muistutti syyskuussa 2005.⁷

KT:n työmarkkinajohtaja Jouni Ekuri arvioi, että työnantajien ja esimerkiksi työvoiman saatavuuden näkökulmasta mikään kunta- ja palvelurakennemuutostukseen ehdotetuista malleista ei olisi muuttanut näkymää dramaattisesti. ”Paljon riippuu siitä, mitkä ovat kuntien lakisääteiset tehtävät jatkossa, kuinka suuresti työvoimapula koettelee kunta-alaa ja miten palvelujen tuotanto onnistutaan yhdistämään”, Ekuri sanoi.⁸

Paras-hankkeesta kuntarakennemuutostukseen

Hallitus käynnisti Paras-hankkeen palvelurakenteen kehittämiseksi vuonna 2006, mutta kunnissa valmisteltiin jo kuntaliitoksia hankkeesta irrallaan. Loppuvuodesta 2005 yhdistymishankkeita oli vireillä noin sadassa kunnassa, mikä teki ajankohtaiseksi myös kysymyksen siitä, mikä oli henkilöstön asema liitostilanteessa. ”Kuntien tehtävänä ei ole sementoida entisiä palvelussuhteita”, neuvottelupäällikkö Heikki Saipio muistutti.⁹

Vaikka poliittisella tasolla näytti vallitsevan yksimielisyys siitä, että kuntien palvelurakennetta ja myös kuntarakennetta oli uudistettava, uudistuksen sisällöstä ja toteutuksesta ei ollut saatu ratkaisua aikaan. Sen sijaan työmarkkinaosapuolet, Kunnallinen työmarkkinalaitos ja kunta-alan pääsopijajärjestöt, laativat yhteiset ohjeet henkilökunnan aseman järjestämisestä kuntaliitoksissa sekä kuntayhtymiä koskevilla järjestelyillä. Ohjeet koskivat paraikaa valmisteilla olleita kuntaliitoksia, mutta niitä voisi hyödyntää myös kunta- ja palvelurakennemuutostuksessa, totesi KT:n neuvottelupäällikkö Heikki Saipio Kunnallisessa työmarkkinaseminaarissa Raumalla.¹⁰

KT kritisoi kuntauudistuksen puitelakiin sisältyvää ehdotonta viiden vuoden palvelussuhdeturvaa, sillä se asetti kunta-alan henkilöstön muiden alojen henkilöstöön nähden erilaiseen asemaan työmarkkinakentässä. ”On tuskin kansalaisten yhdenvertaisuusperiaatteiden mukaista, että julkisella sektorilla osa työvoimasta saisi totaalisen suojan taloudellisilla tai tuotannollisilla perusteilla tapahtuville irtisanomisille, jotka yksityissektorilla ovat tänäkin päivänä valitettavia, mutta realiteetteihin perustuvia toimenpiteitä. Voi myös kysyä, onko kohtuullista, että osa työvoimasta saa tämän turvan verovaroista kustannettuna”, työmarkkinajohtaja Jouni Ekuri pohti KT:n työmarkkinaseminaarissa Kuntamarkkinoilla syyskuussa 2006.¹¹

Laki kunta- ja palvelurakennemuutostuksesta annettiin helmikuussa 2007. Sen mukaan kunnan oli sisällytettävä valtioneuvostolle annettavaan toimeenpanosuunnitelmaan myös suunnitelma henkilöstövoimavarojen riittävydestä ja kehittämisestä.

7 *Kuntalehti 15/2005*

8 *Kuntatyönantaja 5/2005*

9 *Kuntatyönantaja 6/2005*

10 *KT:n tiedote 7.6.2006*

11 *Tiedote 7.9.2006*

KT:n ja kunta-alan pääsopijajärjestöjen yhteisessä muistiossa annettiin ohjeita myös henkilöstöstrategian suunnitteluun ja tehtävämuutoksiin. KT:n valtuuskunta antoi kunnille ja kuntayhtymille kannanoton kuntapalvelujen strategisesta toteuttamisesta henkilöstöjohtamisen avulla. Valtuuskunnan kannanotto henkilöstöjohtamisen merkityksestä Paras-hankkeen toteuttamisessa sisälsi myös tietoa ja työvälineitä kuntatyönantajille työyhteisöjen ja kuntapalvelujen kehittämiseen.¹² Paras-hankkeen saldona oli yli sadan kunnan väheneminen kuntakartalta. Kuntaliitoksia toteutui 59 kappaletta vuosina 2006–2012 ja samana aikana perustettuihin 63 yhteistoiminta-alueeseen kuului 230 kuntaa.¹³

Kataisen hallituksen kuntauudistus

Vuonna 2011 Jyrki Kataisen hallitus aloitti oman kuntauudistuksensa, jonka osana hahmoteltiin kuntaministeri Henna Virkkusen johdolla uutta kuntakarttaa. Virkkusen mukaan kuntarakenne oli tarkoitus uudistaa koko maassa suunnitelmallisesti vastaamaan 2020-luvun haasteisiin, koska tuolloinen kuntarakenne ei palvellut ”ihmisten elämää ja tarpeita”. ”Viime vuosien Paras-uudistuksessa suunnitelmallisuus jäi pitkälti yksittäisten kuntien vastuulle. Monilla alueilla se johti hyvin hajanaisiin ja sekaviinkin palvelujärjestelmiin”, Virkkunen sanoi.¹⁴ Aikataulu uudistamisessa oli tiukka. Hallituksen tavoite oli, että uusi kuntarakennelaki tulisi voimaan vuoden 2013 alussa ja kuntakartta olisi saatu piirrettyä uusiksi vuoteen 2015 mennessä.

Tammikuussa 2012 Suomen Kuvalehti julkaisi valtiovarainministeriössä (VM) tehdyt suunnitelmat tulevasta noin 70 kunnasta.¹⁵ VM:n oli ollut tarkoitus julkaista esityksensä helmikuussa. Ministeriö kiisti Suomen Kuvalehden tiedot ja ilmoitti jatkavansa kuntakartan valmistelua.¹⁶ Suomen Kuvalehden julkaisemassa kartassa esimerkiksi Helsinki, Espoo, Vantaa ja Kauniainen olisivat muodostaneet yhden kunnan, samoin kaikki Etelä-Karjalan kunnat – tosin Parikkala olisi saanut valita, siirtyykö se Etelä-Savoon vai jääkö Etelä-Karjalaan. Keskustan eduskuntaryhmän ruokolahtelainen puheenjohtaja Kimmo Tiilikainen piti linjauksia tylyinä, mutta oli tyytyväinen karttojen julkituloon. Tiilikainen arveli, että kokoomus yritti viivyttää karttojen julkaisua tammikuun 2012 lopussa järjestetyn presidentinvaalin yli. ”Ei ole olemassa sellaista lakia, millä kunnat voitaisiin pakottaa tällaiseen yhdistämiseen, tai sitten hallituksen pitäisi säätää uusia pakkokeinolakeja”, Tiilikainen sanoi.¹⁷

Pääministeri Jyrki Katainen sanoi, että pakko ei olisi uusien kuntien muodostamisessa ensisijainen keino, vaan hallitus luottaisi kuntien ”talonpoikaisjärkeen”. ”Sitä varmasti on, ja se tulee varmaan lisääntymään, kun tosiasioita katsoo ihan suoraan

12 [Kuntatyönantaja 2/2007](#)

13 [Kuntaliiton tiedote 15.12.2012](#)

14 [VM tiedote 2.9.2011](#)

15 [suomenkuvalehti.fi 13.1.2012](#)

16 [yle.fi 13.1.2012](#)

17 [yle.fi 13.1.2012](#)

silmiin”, Katainen sanoi.¹⁸ Janakkalan kunnanjohtaja Anne-Mari Ahonen kritisoi kartta-harjoituksia voimakkaasti ja ennusti koko kuntauudistuksen kaatuvan. ”Uudistuminen kuntakentässä olisi tarpeellista monessakin asiassa, kuten terveydenhuollon uudistus ja sen rahoituksen järjestämistä vastuun uudistaminen, mutta nyt pakkomandaatti ymmärrettiin väärin kokoomuksessa. Kuntauudistusta tehtiin uhon, ylimielisyyden ja ylhäältä sanelemisen hengessä, semmoinen peli ei vetele”, Ahonen sanoi. Hänen mukaansa kuntarajojen siirtely ei toisi minkäänlaista säästöä. ”Tämä kannattaisi laittaa nyt jäihin ja ammentaa Paras-hankkeesta ja aloittaa aivan uusi uudistus, mikä lähtee kustannustehokkuudesta. Asiantuntijatkin ovat olleet ihmeissään tämän uudistuksen menettelytavasta, kun tutkittu tieto ei ole ollut uudistuksen pohjana”, Ahonen sanoi Ylen haastattelussa.¹⁹

KT huolestui irtisanomissuojasta

Kataisen hallituksen hallitusohjelman mukaan henkilöstön muutosturva eli viiden vuoden irtisanomissuoja kuntaliitoksissa säilyisi kuntarakenneuudistuksessa ennallaan. KT ei pitänyt tätä tarkoituksenmukaisena. Useiden vuosien irtisanomissuoja jarruttaisi rakenteiden ja palveluiden uudistamista ja aiheuttaisi tarpeettomia kustannuksia, muistutti Markku Jalonen Kuntatyöntantaja-lehdessä 3/2012. KT:n huhtikuussa 2012 antaman lausunnon mukaan muutosturvan säilyttäminen olisi ristiriidassa tuloksellisuustavoitteiden kanssa. Työntantajille kertyisi kustannuksia muun muassa toimintatapojen, tietojärjestelmien ja palkkojen harmonisoinnista. Yksistään pääkaupunkiseudulle tuolloin suunniteltujen kuntaliitosten palvelusuhteen ehtojen harmonisointi olisi nostanut kustannukset 100 miljoonaan euroon. ”Tämä on todella merkittävä panostus, varsinkin kun muistetaan, että tällä summalla ei vielä lainkaan paranneta palveluja”, KT:n neuvottelupäällikkö Sari Ojanen kirjoitti Kuntatyöntantaja-lehdessä 3/2012.

Kaatuneen kuntauudistuksen kautta kohti sotea

Marraskuussa 2012 hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmä hyväksyi luonnoksen kuntarakennelaista. Se lähti lausunnoille kuntiin yhdessä soten palvelurakennetta koskevien linjausten kanssa. Lisäksi oli tarkoitus uudistaa valtionosuusjärjestelmä osana kuntarakenneuudistusta sekä tehdä kuntalain kokonaisuudistus. Lait oli tarkoitus saada voimaan vuoden 2015 alussa.

Lakiluonnoksessa oli ennallaan viiden vuoden irtisanomissuoja, josta KT oli aiemmin ilmaissut huolensa. Kun irtisanomissuoja koskisi vuosina 2014–2017 tapahtuvia

¹⁸ [yle.fi 17.1.2012](#)

¹⁹ [yle.fi 13.1.2012](#)

yhdistymisiä, sen vaikutus venyisi seuraavalle vuosikymmenelle. Palkkaharmonisoinnista luonnoksessa ei sanottu mitään. ”Tilanne, jossa lainsäädännöllä turvataan yhden sektorin henkilöstölle tällainen vuosia kestävä irtisanomissuoja, ei voi olla tarkoituksenmukainen eikä myöskään oikeudenmukainen”, Sari Ojanen kirjoitti Kuntatyönantaja-lehdessä 1/2013.

Hallitus antoi kuntarakenneuudistusta koskevan lakiesityksen eduskunnalle 4.4.2013. KT oli lausunnossaan esitysluonnoksesta muistuttanut, että lakiuudistuksen tulisi edistää rakenneuudistuksen tavoitteita ja irtisanomissuoja jarruttaisi niiden toteutumista. KT vaati, että jos muutosturva halutaan toteuttaa, lainsäädäntöä on muutettava siten, että se kannustaa nopeampiin liitoksiin ja irtisanomisista voi sopia paikallisesti.²⁰

KUNNAT KOKIVAT UUDISTUSPROSESSIN MÄÄRÄILEVÄKSI

Jyrki Kataisen tilalle kokoomuksen puheenjohtajaksi ja pääministeriksi tuli kesällä 2014 Alexander Stubb. Kuntauudistusyritys jatkui Stubbin pääministerikaudella, mutta ei lopulta johtanut tuloksiin. Myöhempi tarkastelu on arvioinut, että kun uudistamisen varsinaisista keinoista ei ollut sovittu hallitusohjelmassa, hallituspuolueiden oli vaikea lähteä toteuttamaan suurta, kuntaliitoksiin perustuvaa uudistusta. Lisäksi uudistuksen prosessi koettiin kunnissa määräileväksi. Kunnille vuonna 2014 tehdyssä kyselyssä yli 83 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että uudistuksen valmistelussa ei käytetty ministeriöiden ja kuntien välillä tasavertaista toimintatapaa. Jännitteinen ilmapiiri aiheutti ongelmia, ja negatiivinen kierre kroonistui uudistuksen edetessä. ”Kuntarakenneuudistuksen valmisteluun liittyvät vaikeudet tuhosivat kuntien halukkuuden ja innostuksen uudistusten toteuttamiselle. Jo suurten monikuntaliitosten valmistelukartat valtionvarainministeriössä herättivät kunnissa niin vahvan vastustuksen, että edellytykset kuntajakoselvitysten hyvälle toteutukselle, puhumattakaan kuntaliitosten hyvästä toteutuksesta, menetettiin jo suunnitteluvaiheessa, vuoden 2012 alussa”, toteavat Pentti Meklin ym. vuonna 2019 julkaisemassaan ARTTU2-tutkimuksessa Kuntauudistukset leveämpiä hartioita etsimässä.²¹

20 Kuntatyönantaja 2/2013

21 Meklin, Koski, Pekola-Sjöblom & Airaksinen: Kuntauudistukset leveämpiä hartioita etsimässä. Acta nro 273. Kuntaliitto. 2019. www.kuntaliitto.fi

Kuntaministeri Henna Virkkunen (oik.), peruspalveluministeri Maria Guzenina-Richardson ja pääministeri Jyrki Katainen kertoivat hallituksen kuntauudistuksen tilanteesta kesällä 2012. Kuva: Valtioneuvoston kanslia

”Kuntauudistus on kaatunut”, totesi keskustan kunta- ja aluetyöryhmää vetänyt Tapani Tölli kannanotossaan huhtikuun 4. päivä 2014. Tölli muistutti, että kuntauudistuksen piti olla hallituksen toimikauden ”ykkösasia”. Hän ihmetteli kuntaministeri Henna Virkkusen lausuntoja kuntauudistuksen etenemisestä pitkälle. ”Se ei ole edennyt yhtään mihinkään”, Tölli sanoi ja lisäsi uudistuksen vieneen kunnilta aikaa ja voimavaroja kehittää palveluitaan.²²

Tarve kuntakartan uudelleenpiirtelylle oli vähentynyt olennaisesti, kun hallitus ja oppositio päättivät yhdessä maaliskuussa 2014, että sote-palveluiden malli uudistetaisiin. Uutta sote-mallia suunniteltiin erityisvastuualueiden mukaisesti viiden alueen pohjalle ja alueiden hallintomalliksi kaavailtiin kuntayhtymää. ”Periaatepäätöksen perusteella on ennakoitavissa, että kunnat ja kuntien alueelliset yhteistyöorganisaatiot ovat jatkossakin mukana palveluiden tuottajina. Se, onko sote-alueella järjestämistehtävän lisäksi myös omaa palvelutuotantoa, on jatkovalmistelun varassa”, pohti Markku Jalonen Kuntatyönantaja-lehdessä 2/2014. Hallituksen ja opposition tekemä ratkaisu oli jättänyt paljon isoja asioita avoimiksi. Kuntaliiton varatoimitusjohtaja Timo Kietäväinen ennakoii, että olisi haastavaa konkretisoida yhteinen tahdonilmaus käytännössä lainsäädännöksi. Oman merkittävän lisähaasteensa toi kunnianhimoinen aikataulutavoite: hallitus ja oppositio sopivat sotesta maaliskuussa 2014, lakiesitys haluttiin valmiiksi toukokuun loppuun mennessä, lausunnoille kesäkuussa ja eduskuntaan syksyllä. Tavoitteena oli,

että uudet sote-alueet aloittaisivat 1.1.2017. Kietäväinen arveli, että olisi vaikeaa ratkaista edes periaatetasolla keskeiset asiakysymykset ennen lausuntokierrosta. ”Toivottavasti sote-uudistuksen aiemmista vaiheista on opittu, ettei aikataulusta tehdä itsetarkoitusta ja liian kiireellä pilata mahdollisuutta toimivan järjestelmän rakentamiseksi”, Kietäväinen muistutti.²³

Auki oli esimerkiksi se, mitä palveluiden järjestämisvastuu ja toteutusvastuu todella merkitsisivät, ja olisiko viidellä sote-alueella oma tuotanto ja oma henkilökunta. ”Jos käy niin, että erikoissairaanhoidon henkilökunta siirtyy sote-alueiden palvelukseen ja loput sote-henkilöstöstä jää peruskuntien ja kuntayhtymien palvelukseen, on edessä haasteita esimerkiksi henkilöstön tasapuolisen kohtelun suhteen”, Kietäväinen muistutti.

Stubb: Sote kaatui laatikkoleikkiin

Talvella 2015, hallituskauden loppumetreillä, sote-uudistus kaatuikin perustuslailisiin ongelmiin. Kaatuneen sote-lakiesityksen valmistelun kiireessä unohtuivat monet olennaiset asiat, kuten kuntien kunnollinen kuuleminen, perusteellisten taloudellisten vaikutusarvioiden laatiminen – mukaan luettuna palkkaharmonisoinnin vaikutusten ja eläkekustannusten selvittäminen – sekä kytkennät kuntien kasvaneeseen työttömien aktivointivastuuseen ja työvoiman palvelukeskuksiin, luetteli Timo Kietäväinen puheenvuorossaan Kuntaliiton pienkuntaseminaarissa Nakkilassa 19.3.2015. ”Sote-uudistuksen eduskuntakäsittelyn perusteella vaikuttaa ilmeiseltä, että jatkossa suuri osa sote-palvelujen järjestämisvastuusta ja tuotantovastuusta siirtyy ylikunnalliseksi toiminnaksi”, Kietäväinen ennusti.²⁴

Kokoomus olisi halunnut ”ihmiskeskeisen sote-uudistuksen”, kommentoi pääministeri Alexander Stubb. Stubbin mielestä sote-uudistus kaatui päätöksentekoa vaivaavaan ”hallintolaatikkoleikkiin ja siitä unohtui keskeisin asia, eli ihminen”. Kuntalehden haastattelema Stubb ei halunnut määritellä, millainen malli soteen tarvittaisiin. ”Se ei olisi reilua niitä kohtaan, jotka tekivät valtavan työn parlamentaarisessa valmistelussa eikä seuraavaa hallitusta kohtaan”, Stubb sanoi. Hän arvioi, että tarve kuntauudistukselle ei ollut kadonnut. ”Meillä on hirveän hieno kuntajärjestelmä. On selvää, että kuntien asioita pitää hoitaa.”²⁵

SOTE-UUDISTUKSEN VIESTIKAPULA SEURAAVALLE HALLITUKSELLE

Kun Stubbin hallituksen yritys uudistaa sote-palveluita tyssäsi, siirtyi uudistuksen eteenpäin vieminen seuraavalle hallitukselle, jonka muodostivat keskusta, kokoomus ja perussuomalaiset. Sote-uudistus olisi ”suurin mullistus kuntahistoriassa”, ja sen vuoksi siihen tulisi varautua huolellisesti, muistutti KT:n neuvottelupäällikkö Henrika

23 [Kuntatyönantaja 2/2014](#)

24 [kuntalehti.fi 19.3.2015](#)

25 [kuntalehti.fi 2.4.2015](#)

Nybondas-Kangas. Uudistuksessa tulisi ensin arvioida palvelukonsepti ja tehtäväsällöt, ja vasta sitten olisi aika miettiä palkkojen harmonisointia. Nybondas-Kangas varoitti toistamasta kuntauudistuksissa tehtyjä virheitä. Esimerkiksi hän nosti Paras-hankkeessa annetun viiden vuoden irtisanomissuojan kuntaliitoksissa, joka johti siihen, ettei rakenteita ja tehtävänkuvia päästy muuttamaan ennen kuin suoja-aika oli ohi.²⁶

Marraskuussa 2015 Juha Sipilän hallituksen sote-uudistuksen projektijohtajana toiminut alivaltiosihteeri Tuomas Pöysti julkisti hallituksen sote-linjauksen. Tavoitteena oli malli, jossa sote-uudistukseen kuuluisivat sekä kokoomuksen toivoma valinnanvapaus että keskustan pitkään ajama maakuntamalli. Aikatauluongelmat kokonaisuuden haasteellisuuden vuoksi kävivät ilmi pian. Uudistusta johti peruspalveluministeri Juha Rehula, joka helmikuussa 2016 lupasi Radio Dein haastattelussa lakiesitysten olevan valmiita kaikkien arvioitavaksi keväällä 2016, ”ennen kuin koivussa on lehti” – Rehula lisäsi toivovansa, että kevät ei olisi kovin aikainen.²⁷ ”Kevät on vehreimmillään, mutta sote-lakeja ei kuulu”, kirjoitti Kuntalehti toukokuussa. Oli käymässä selväksi, kuinka isosta urakasta oli kyse. Setvittävänä oli soten järjestämislaki, maakuntalaki, maakuntien rahoituslaki, kuntien valtionosuuslain muutos sekä sote-tuottajien rekisteröimis- ja valvontalaki. ”Myös henkilöstön hermostuneisuus alkaa näkyä. Julkisen alan sote-henkilöstö pelkää esitettyä yhtiöittämispakkoa julkiselle puolelle”, Kuntalehti kirjoitti. Tuomas Pöysti totesi lehden haastattelussa, ettei lausuntokierrokselle kannattanut laittaa sellaista esitystä, josta puuttui olennaisia elementtejä. Sote-uudistuksen rahoitus herätti suuria kysymyksiä. Kunnille suunniteltiin verokattoa. Sote-uudistuksella oli tarkoitus saavuttaa kolmen miljardin euron säästöt kymmenessä vuodessa.²⁸

Lopulta myös Sipilän hallituksen sote-uudistusyritys tyssäsi ennen maalia. Valinnanvapauden ja maakuntamallin yhdistäminen osoittautui mahdottomaksi perustuslain näkökulmasta. ”Päätös [valinnanvapaudesta ja maakuntamallista] tehtiin ilman sen kummempaa valmistelua, ja vasta sen jälkeen virkamiehet alkoivat valmistella sote-lakeja. Hallitus rakensi ensin täytekakun, ja vasta sen jälkeen alettiin pohtia täytteitä”, Yle summasi syitä uudistuksen kaatumiselle.²⁹

---

26 *Kuntatyönantaja* 2/2015

27 *seurakuntalainen.fi* 26.2.2016

28 *Kuntalehti* 6/2016

29 *yle.fi* 8.3.2019

2000-luvun ilmiöitä – näin KT palvelee työnantajia

*Työelämän kehittämisen asiantuntija
Marjaana Walldén ja asiakkuuksien
ja kehittämisen asiantuntija Anniina
Tuomi KT-työnantajapäivillä Oulussa
maaliskuussa 2024. Kuva: Teija Soini*

2000–2024

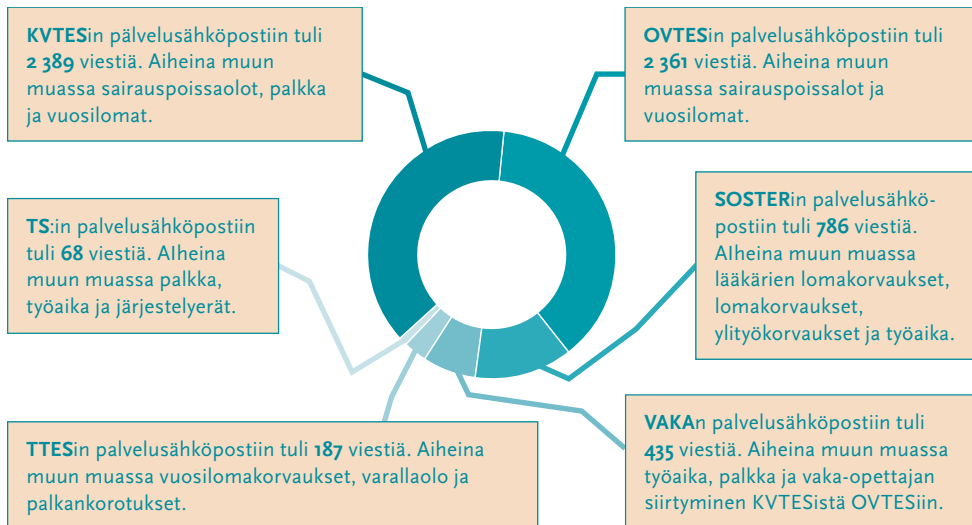
Lainaus KT:n vuosikertomuksesta 2000: ”Kunnallinen työmarkkinalaitos valmisti sopimuksia, suosituksia ja soveltamisohteja sekä tuki kuntien ja kuntayhtymien työnantajatoimintaa antamalla lausuntoja ja koulutusta. KT:n toimihenkilöt antoivat neuvontaa, kävivät keskusneuvotteluja, hoitivat asianajotehtäviä tuomioistuimissa, tekivät neuvottelutoiminnassa tarvittavia selvityksiä ja hoitivat kuntatyönantajien kansainvälistä edunvalvontaa. KT:n toimihenkilöt luennoivat myös lukuisissa Kuntakoulutuksen sekä kuntien ja kuntayhtymien koulutustilaisuuksissa.”

KT:n toimintaympäristö ja työn tekemisen tavat ovat muuttuneet sitten vuosituhannen alun. Silti vuoden 2000 palvelutyön kuvauksessa tiivistyy hyvin se, että KT on paitsi keskusjärjestö ja työmarkkinaosapuoli, myös palveluorganisaatio kunta- ja hyvinvointialan työnantajille sekä niiden omistamille yrityksille. KT:n rooliin on koko 2000-luvun ajan kuulunut pysyä mukana muutoksessa, reagoida siihen mitä ympärillä tapahtuu ja pyrkiä aloitteellisesti kehittämään työelämää. KT tukee jäsenyhteisöjensä työnantajatoimintaa muun muassa antamalla suosituksia ja ohjeita palvelussuhdetta, tuloksellisuutta ja työelämän laatua koskevissa asioissa. Edunvalvonnan ohella tärkeä osa KT:n toimintaa on kehittää henkilöstöjohtamiseen ja esimerkiksi työhyvinvointiin liittyviä tehtäviä. Vuonna 2021 hyväksytyyn strategian mukaan KT:n toiminta-ajatuksena on auttaa jäseniä onnistumaan työnantajina. Tähän päästäkseen KT:n on kuunneltava ja palveltava kenttää aktiivisesti.

KT kuuntelee kentän ääntä ja viestii aktiivisesti

Vuonna 2000 kunnat, kuntayhtymät ja viranomaiset pyysivät KT:ltä kirjeitse 320 lausuntoa erilaisiin tulkintakysymyksiin ja kiistatilanteisiin. Postin lisäksi lausuntopyyntöjä tuli vuonna 2000 faksilla, sähköpostitse ja puhelimitse. Lausuntopyyntöihin sisältyi runsaasti eri oikeusasteita varten laadittuja lausuntoja tai selvityksiä, joita kunnat ja kuntayhtymät lähettivät omissa nimissään edelleen. Keskusneuvottelupyntöjä jätettiin 67, työtuomioistuimessa oli hoidettavana 14 asiaa ja lisäksi KT:n toimihenkilöitä työllistivät useat asianajotehtävät käräjäoikeuksissa ja hallintotuomioistuimissa.

Asiakkaiden palvelupyntöihin vastaaminen on edelleen olennainen osa KT:n toimiston arkista työtä. Esimerkiksi vuonna 2021 vastaus annettiin noin 7 500 palvelupyntöön, jotka tulivat sähköpostilla yhdeksään eri palveluosoitteeseen. Vastausten määrä oli selvästi korkeampi edellisenä vuonna, jolloin koronapandemia puhkesi. Palvelusähköposteista valtaosa koskee palvelussuhteita sekä eri työ- ja virkaehtosopimusten soveltamista. Eniten neuvontaa vaativia palvelupyntöjä lähetetään suurten sopimusalojen KVTES- ja OVTES-palveluposteihin. Vuonna 2021 palvelusähköpostien vastauksissa korostui palkkaan, vuosilomaan, työaikaan ja sopimusmuutoksiin liittyvä neuvonta.

Jokaisella sopimusallalla on oma palvelusähköpostiosoite, johon tulleisiin kysymyksiin KT:n asiantuntijat vastaavat. Kuvassa sähköpostien jakautuminen vuonna 2021.

EDUNVALVONTAA MONELLA TASOLLA

Nykyisin KT edustaa neuvotteluissa kunta- ja hyvinvointialan työnantajia, eli Manner-Suomen kuntia, kuntayhtymiä, hyvinvointialueita ja hyvinvointiyhtymiä sekä niiden omistamia yrityksiä. Sopimusneuvottelujen osapuolista ja neuvottelumenettelystä on sovittu kunta- ja hyvinvointialan pääsopimuksella. Pääsopimuksessa on määrättyjä myös paikallisesta sopimisesta, paikallisista neuvotteluista ja työrauhan turvaamisesta. Neuvotteluissa henkilöstöä edustaa kolme kunta- ja hyvinvointialan pääsopijajärjestöä: Julkisen alan unioni JAU, Julkisan alan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO sekä Sosiaali- ja terveysalan neuvottelujärjestö Sote ry. KT:n ja pääsopijajärjestöjen sopimus- ja neuvottelutoimintaa johtaa sopijaosapuolten johdon ja pääneuvottelijoiden muodostama yhteinen pääneuvotteluryhmä. Esimerkiksi vuoden 2022 neuvotteluissa pääneuvotteluryhmän alaisuudessa toimi lähes kolmekymmentä pysyvää tai määräaikaista neuvotteluryhmää.

Kunta-alan yleinen virka- ja työehtosopimus KVTES ja Hyvinvointialan yleinen virka- ja työehtosopimus HYVTES ovat kunta- ja hyvinvointialalla sopimuksia, joissa määritellään yleiset palvelussuhteet ehdot, kuten määräykset vuosilomista, virka- ja työvapaista sekä perhevapaista sovellettavaksi koko alan henkilöstöön. Sopimusjärjestelmän piirissä ovat Manner-Suomen kunnat, kuntayhtymät, hyvinvointialueet, hyvinvointiyhtymät sekä niiden omistamat yritykset ja niiden palveluksessa olevat palkansaajat. Virka- ja työehtosopimusneuvottelut ovat usein näkyvin osa KT:n edunvalvontatyötä, mutta niiden lisäksi KT ajaa työnantajien etuja laaja-alaisesti. Sopimuksiakin kehitetään jatkuvan neuvottelun periaatteella sopimuskauden aikana eri työryhmissä työ- ja virkasopimusten voimassaoloaikana. KT:n edunvalvontatyön laaja-alaisuutta työmarkkinakeskusjärjestönä kuvaa hyvin se, että KT:n asiantuntijat edustavat jäsenyhteisöjään vuosittain keskimäärin yli sadassa kaksi- ja kolmikantaisessa työryhmässä. KT:lla on oma edustajansa talousneuvostossa,

joka on pääministerin johdolla toimiva hallituksen, tärkeimpien etujärjestöjen ja Suomen Pankin välinen yhteistyöelin. Lisäksi KT edustaa jäsenyhteisöjään useiden organisaatioiden hallinnoissa ja pysyvissä toimielimissä. Kunta- ja hyvinvointialueyöntantajat ovat KT:n kautta edustettuina muun muassa Työllisyysrahaston, Kevan, Työsuojelelurahaston, Työterveyslaitoksen, Työturvallisuuskeskuksen ja Eläketurvakeskuksen hallinnoissa. KT:lla on myös edustus kunnan ja hyvinvointialueen virkariitalautakunnassa, vakuutusoidessa sekä sosiaaliturvan ja työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnassa.

KT:n työmarkkinaseminaari on järjestetty Kuntamarkkinoilla koko 2000-luvun. Kuva vuoden 2010 työmarkkinaseminaarista. Kuva: Seppo Haavisto

TYÖMARKKINATUTKIMUS PALVELUTOIMINTANA

KT kehittää työelämää yhteistoiminnassa palkansaajajärjestöjen kanssa. Työelämän kehittäminen perustuu tietoon, jota kerätään lukuisilla tiedusteluilla. Esimerkiksi selvitykset paikallisten järjestelyerien käytöstä vuodesta 2002 alkaen löytyvät KT:n verkkosivuilta sopimusaloittain eriteltynä. KT tekee myös työvoimatiedusteluja vuosittain. Niillä selvitetään muun muassa palkkausjärjestelmän tilannetta, henkilöstömäärän kehitystä, tulospalkkioiden ja kannustuslisien käyttöä sekä lomautuksia ja muita säästötoimenpiteitä. KT on seurannut 1990-luvulta lähtien kuntien ja kuntayhtymien työvoimakustannuksia ja niiden hallintaa vuosittaisilla tiedusteluilla. Nykyisin seurataan myös hyvinvointialueiden ja -yhtymien sekä KT:n jäsenyritysten tilannetta. KT selvittää, kuinka paljon kesätyöpaikkoja kunnat, kuntayhtymät, hyvinvointialueet ja hyvinvointiyhtymät itse tarjoavat tai tukevat nuorten kesätöitä.

Oma työmarkkinatutkimusyksikkö on yksi KT:n toiminnan kulmakiviä. Esimerkiksi vuonna 2023 KT:n tutkimusyksikkö teki 23 eri selvitystä. Tutkimusta tehdään paitsi suoraan neuvottelu- ja edunvalvontatyötä varten, myös jäsenyhteisöjen tueksi. Selvitysten tuloksista kerrotaan KT:n verkkosivuilla, KT-lehdessä ja mediaviestinnässä. Nykyiset työ- ja virkaehtosopimukset solmittiin vuosiksi 2022–2025. Sopimusratkaisuun liittyvä vuonna 2022 sovittu niin sanottu perälautatarkastelu, jossa kunta- ja hyvinvointialan palkkaratkaisuja tarkasteltiin niin sanottujen verrokkialojen sopimukseen verraten. Kaikkia sopimuksia koskeneet neuvottelut ajoittuivat keväälle 2023. Neuvotteluissa palkankorotukset tarkentuivat vuosille 2023 ja 2024. KT:n tutkimusyksikkö teki työ- ja virkaehtosopimusneuvotteluihin ja niin sanottuihin perälautaneuvotteluihin sekä palkkausjärjestelmien uudistamiseen liittyviä laskelmia ja selvityksiä sekä tilasto- ja tietopalvelua eri kohderyhmille. Tutkimustietoa tuotettiin aktiivisesti myös eläke-edunvalvonnan ja henkilöstön saatavuuteen liittyvän edunvalvonnan tueksi. Kaikki KT:n laskelmat tehdään virkavastuulla. Ne perustuvat muun muassa Tilastokeskuksen tuottamaan palkka-aineistoon sekä KT:n omiin selvityksiin ja kyselyihin, joita tehdään kentälle.

KT:N TUTKIMUSYKSIKÖN TOTEUTTAMAT TIEDUSTELUT VUONNA 2023:

- OVTES Osio F liite 11 Lasten ja nuorten taidekoulu
- Kesätyöpaikkatiedustelu
- Määräaikaisten viranhaltijoiden ja päätoimisten tuntiopettajien lomapäiväkorvaustiedustelu
- Pikatiedustelu SOTE-sopimuksen kerta-palkkiosta ja henkilöstön ruokailusta
- LS-sopimuksen kokonaispalkkatiedustelu
- Ammatillista täydennyskoulutusta vuonna 2022 koskeva tiedustelu
- Kesätyötiedustelu kesätyöntekijöille
- Sopimuskaudeksi 2022–2025 asetetun työkyvyn tuen työryhmän kysely
- Kysely OVTES osio F liite 11
- Palkitsemistiedustelu
- SOTE-sopimuksen piiriin kuuluvan henkilöstön työvuorosuunnittelua ja työvuorojen muuttamista koskeva kysely
- OVTES Osio C Ammatilliset oppilaitokset
- Lääkärien ja hammaslääkärien työvoimatilannekysely 2023
- Hyvinvointialueiden työvoimatilannetta koskeva tiedustelu 2023
- Kuntasektorin työvoimatilannetta koskeva tiedustelu 2023
- Varhaiskasvatuksen henkilöstön työaikoja koskeva tiedustelu
- Paikalliset järjestelyerät 1.6.2023
- Tietopyyntö työllisyyden kunta-kokeilijoista
- Kysely yksityisen sektorin käytöstä
- Työn murroksen seurantakysely
- Sopimuspalokuntalaisten työskentely hyvinvointialueilla
- Paikalliset järjestelyerät 1.6.2023 hyvinvointialalla
- Ajankohtaiskysely

TÄRKEISSÄ TÖISSÄ – YHTEINEN HANKE TYÖELÄMÄN KEHITTÄMISEKSI

Vuoden 2023 alusta valtakunnallinen työelämän kehittäminen KT:n ja pääsopijajärjestöjen kesken on koskenut kunta-alan lisäksi myös hyvinvointialueita. Kehittämisestä sovittiin KT:n ja pääsopijajärjestöjen sopimuksella vuonna 2022. Työelämän kehittämisen kokonaisuus on nimeltään Tärkeissä töissä ja se on jatkoa vuoteen 2020 päättyneelle Kunteko-ohjelmalle. Tavoitteena on muun muassa tehdä näkyväksi hyvää julkista työtä ja sen kehittämistä, ja lisätä tällä tavoin kunta- ja hyvinvointialojen vetovoimaisuutta sekä parantaa niiden työnantajamielikuvaa ja työntekijäkokemusta. Valtakunnallista työelämän uudistamista koordinoi ja ohjaa pääneuvotteluryhmän alaisuudessa KT:n ja pääsopijajärjestöjen yhteinen työelämän kehittämisryhmä Tekry.

Viestintä, koulutus ja verkostot

Viestinnän rooli KT:n toiminnassa on kasvanut 2000-luvulla. Osaltaan tämä juontaa juurensa 2000-luvun työtaisteluihin, jotka auttoivat ymmärtämään ammattimaisen viestinnän merkitystä. Kunta-alan neuvottelut ovat 2000-luvulla saaneet julkisuudessa yhä enemmän huomiota, mikä on kasvattanut viestinnän merkitystä. Työtaisteluita on käyty yhä enemmän julkisuudessa, ja erityisesti mediaviestintä on korostunut. Kriisit ovat myös korostaneet tiivistä yhteydenpitoa kenttään. Niin vuoden 2001 lääkärilakkoa, keskusjärjestösopimuksia, vuoden 2007 neuvotteluja ja Tehyn työtaistelua kuin vuoden 2022 neuvotteluja lakkoineen ja muine kriiseineen seurattiin julkisuudessa tiiviisti. Tätä varten on tarvittu myös uusia tiedonkulun kanavia.

Lainaus KT:n vuosikertomuksesta vuodelta 2000: ”Kunnallisen työmarkkinalaitoksen lehdistötiedotteet lähetetään tiedotusvälineiden toimituksiin faksilla. Faksijakelun rinnalle otetaan käyttöön tiedotejakelu sähköpostin avulla. Mikäli haluatte, että tiedotteet tulevat toimitukseen tai toimittajille myös sähköpostitse, ilmoittakaa sähköpostiosoite faksilla KT:n tiedotuksen numeroon [---].”

Kuntafaksit olivat 2000-luvun alussa tapa tiedottaa neuvotteluista ja muista kiireellisistä asioista kunnille ja kuntayhtymille. Tammikuussa 2000 kunta-alan neuvottelut olivat juuri käynnistyneet KT:n ja neljän pääsopijajärjestön kesken. Pääsopijajärjestöjä olivat tuolloin Kunta-alan unioni, Akava-JS, Toimihenkilöiden Neuvottelujärjestö TNJ ja Peruspalvelujen Neuvottelujärjestö KTN. 2000-luvun alku merkitsi internetin käytön nopeaa yleistymistä ja kehitystä yhteiskunnassa, ja se heijastui myös KT:n toimintaan. Vuoden 2000 neuvotteluista kerrottiin monissa kanavissa, modernin internetin lisäksi

perinteisillä kuntafakseilla. Viestinnän tavat myös lomittuivat: KT:n lähettämät kunta-faksit olivat luettavissa myös verkkosivuilla osoitteessa <http://www.kuntaliitto.fi/kt>. Tuolloisessa nettiosoitteessa puolestaan näkyi KT:n asema osana Kuntaliittoa – hallinnollisesti KT oli Kuntaliiton työmarkkina-asiain yksikkö.

Huhtikuussa 2000 KT lähetti ensimmäisen palkka-asiamieskirjeen. ”Palkka-asiamieskirjeissä kerromme ajankohtaisista työmarkkina-asioista. Haluamme lisätä suoraa tiedonvälitystä kentälle ja samalla tiivistää yhteyksiä palkka-asiamiehiin”, kunta-alan työmarkkinajohtajan Jouni Ekurin allekirjoittamassa kirjeessä todettiin. Palkka-asiamiehet toimivat tärkeinä yhteyshenkilöinä KT:n ja kentän välillä, ja KT halusi vahvistaa palkka-asiamiesten roolia henkilöstö- ja palkkausasioissa. Vuonna 2013 palkka-asiamiehen nimeke muutettiin KT-yhteyshenkilöksi. Heille lähetetään sähköpostikirjeitä edelleen. KT-yhteyshenkilöt toimivat paikallisten työnantajien edustajina ja KT:n asiakasorganisaatioissa. He koordinoivat henkilöstö- ja sopimusasioita ja välittävät KT:lta tulevaa tietoa ja ohjeita omassa organisaatiossaan. Yleiskirjeiden sekä KT-yhteyshenkilötiedotteiden lisäksi KT lähettää sähköisiä uutiskirjeitä. Omat erilliset uutiskirjeensä on muun muassa KT:n HR-verkoston jäsenille sekä työsuojelussa työskenteleville työnantajien edustajille.

Ensimmäinen palkka-asiamieskirje keväällä 2000 kävi läpi saman vuoden alussa saavutetun neuvottelutuloksen vaikutuksia, kertoi uudesta tuloksellisuussuosituksesta sekä kertasi helmikuussa 2000 eri puolilla maata pidettyjä KVTESin selostustilaisuuksia. Sopimusten selostustilaisuudet olivat osa palvelutoimintaa. Selostustilaisuuksissa KT pyrki tiedottamaan mahdollisimman nopeasti sopimusmuutoksista ja perehdyttämään palkka-asiamiehet sekä palkkahallinnon esimiehet sopimusten sisältöön ja soveltamiseen. ”Tilaisuuksiin osallistui lähes 2 500 henkeä, mikä ylitti huomattavasti kutsuttujen määrän. Se aiheutti sekä luentopaikkojen että aineiston mitoituksessa ongelmia, mutta osoitti, että tietoa ja opastusta tarvitaan”, ensimmäisessä palkka-asiamieskirjeessä muotoiltiin se, että istumapaikat olivat monessa tilaisuudessa loppuneet kesken ja paikalla oli enemmän työnantajien edustajia kuin toiveena ollut enintään kolme per kunta tai kuntayhtymä.

2020-luvulla KT on viestinyt muun muassa sopimusneuvotteluista, hyvinvointialueiden muutosjohtamisesta ja henkilöstöpulan ratkaisusta monissa eri kanavissa. Tärkein viestintäkanava asiakkaiden suuntaan on KT:n verkkosivusto. Verkkosivut keräävät vuosittain lähes 2 miljoonaa käyntiä ja 5 miljoonaa sivulatausta. Lisäksi tärkeä kanava on tilattava KT-lehti, jossa asioita on mahdollista taustoittaa syvällisemmin ja jossa julkaistaan myös ohjeita sekä alan työnantajien haastatteluita. Lehti ilmestyy kuusi kertaa vuodessa, ja sen toimittavat asiakkaille KT:n asiantuntijat sekä viestintä. Vuonna 2006 KT-lehti sai myös omat verkkosivut, Kuntatyönantajalehti.fi (nyk. Ktlehti.fi).

*KT viestii myös
sosiaalisessa medi-
assa asiapohjalta,
eikä lähde usein
kovia kierroksia
saavaan väittelyyn
mukaan.*

Viestintää tehdään myös useassa somekanavassa ja asiakkaille suunnatussa ekstranetissä, joka sai vuonna 2020 nimekseen Linja.

KT on joutunut 2000-luvun kriiseissä voimakkaan arvostelun kohteeksi sosiaalisessa mediassa. KT viestii myös sosiaalisessa mediassa asiapohjalta, eikä lähde usein kierroksia saavaan väittelyyn mukaan. Esimerkiksi vuoden 2022 kriisissä tämä heijastui KT:n tilaaman mediaseurantareportin mukaan voimakkaana epäsymmetriana Twitter-näkyvyydessä: Kun KT toi lähinnä yksin järjestönä ja yksittäisten työntekijöidensä kautta esiin näkemyksiään, vastapuolella oli käytössään jäsenistönsä laaja kaikupohja. Kritiikki KT:ta kohtaan näyttäytyi tämän vuoksi Twitterissä erityisen voimakkaana.

Viestintään kuuluu myös oppaiden ja suositusten julkaiseminen. Sopimuskirjat julkaistaan suomeksi ja ruotsiksi painettuna ja sähköisesti verkkosivustoina. Vuosina 2022–2024 KT julkaisi kaikkiaan 16 sopimuskirjaa, joita on myyty noin 51 500 julkaisunidettä.

KT:N VIESTINNÄN VAIHEITA 2000-LUVULLA

- 2000** Kuntatyönantaja-lehden visuaalinen ilme ja rakenne uudistettiin, samalla lehden koko muuttui.
- 2001** Uudet internetsivut julki osoitteessa www.kuntatyönantajat.fi. ”Sivuilla on ajankohtaista tietoa työmarkkina-asioista, sopimuksista ja palveluista, mm. lehdistötiedotteet, kuntafaksit ja yleiskirjeet. Toimintavuoden aikana sivuilla julkaistiin uudet kunta-alan virka- ja työehtosopimukset sekä esitteitä ja oppaita”, vuosikertomus 2001 kuvaili.
- 2002** Verkkopalveluja laajennettiin: verkossa julkaistiin Kunta-alan työmarkkinat-sivusto, joka sisälsi tietoa kuntien ammasteista, palkoista, koulutuksista, henkilöstöstä, neuvottelujärjestelmästä sekä kunnista työnantajina.
- 2004** Sähköpostijakelu palkka-asiamiehille otettiin käyttöön.
- 2005** Ruotsinkielinen verkkosivusto kommunarbetsgivarna.fi otettiin käyttöön.
- 2006** Verkkosivuston ulkoasu ja rakenne uudistettiin, samoin ruotsin- ja englanninkieliset verkkosivut. Uudistuksessa KT:n oma lehti sai oman sivuston kuntatyönantajalehti.fi.

2007

Haastavat neuvottelut näkyivät myös viestinnässä. Asiakasviestinnässä tärkein kanava oli palkka-asiamiehille lähetetyt ryhmäsähköpostit. Neuvotteluajana ryhmäsähköposteilla tiedotettiin myös kuntajohtajille, esimiesryhmille ja luottamushenkilöjohdolle. Palkka-asiamieskirjeitä lähetettiin tammikuussa ja huhtikuussa. KT:n verkkosivustolla sivulatauksia tehtiin vuoden aikana yli 3 miljoonaa, mikä oli edelliseen toimintavuoteen verrattuna kaksinkertainen määrä

2008

Uutena viestintäkanavana otettiin käyttöön KT uutiskirje, jonka jakelussa oli noin 4 400 henkilöä. Uutiskirje lähetettiin vuonna 2008 neljä kertaa.

2009

Kuntaliiton Eksaittiin avattiin KT:n palkka-asiamiehille oma sivusto, jonka tavoite oli parantaa työnantajapalvelua. KT ylläpiti Eksaitissa myös sivustoja HENSTRA-verkostolle, Maahanmuuttoverkostolle ja Koulutoimikunnat-verkostolle.

2010

KT täytti 40 vuotta. Juhlallisuuksien yhteydessä uudistettiin KT:n visuaalinen ilme ja käyttöön otettiin KT Kuntatyönantajat -nimi. ”KT Kuntatyönantajien uudistunut visuaalinen ilme viestii osaltaan kyvystä vastata tulevaisuuden haasteisiin. Tunnuksena pitkään ollut lyhenne KT sai uuden muodon ja ympärilleen ajanmukaisemman ilmeen. Yhtenäinen, johdonmukainen ja positiivinen visuaalinen ilme tukee KT:stä muodostunutta asiantuntevan ja laadukkaan toimijan mielikuvaa”, vuosikertomuksessa kuvataan. Juhlavuonna tehtiin myös iso nettisivu-uudistus.

KT Kuntatyönantajat
Kommunarbetstgivarna

2012

KT:n suomenkieliselle verkkopalvelulle www.kuntatyönantajat.fi otettiin käyttöön uusi rinnakkaisosoite www.kt.fi. Tavoitteena oli tehdä osoitteesta muistettavampi ja lyhyempi.

2013

KT alkoi viestiä Twitterissä. Vuoden alusta KT siirtyi sähköisiin yleiskirjeisiin, jotka julkaistiin KT:n verkkosivuilla ja oli mahdollista tilata RSS-syötteellä.

2017

KT:n viestinnän ilmapiirissä heijastuivat kilpailukykysojimus ja lomarahojen leikkaaminen. KT joutui vastaamaan julkisuudessa ajoittain voimakkaaseen arvosteluun, vaikka kilpailukykysojimus oli solmittu yhdessä palkansaajajärjestöjen kanssa.

2018

Kunta-alan sopimusneuvottelut, poliittiset työtaistelut sekä sote-uudistuksen valmistelu edellyttivät KT:lta tehostettua mediaviestintää. Vuoden 2016 kilpailukyky sopimus ja lomarahojen leikkaukset olivat yhä esillä erityisesti sosiaalisessa mediassa. KT joutui arvostelun kohteeksi myös muiden tahojen toimista. Tiedotteiden, verkkouutisten ja sosiaalisen median päivityksien määrä kasvoi. Huhtikuussa KT:n verkkosivuilla vierailtiin 152 000 kertaa, mikä oli kaikkien aikojen ennätys.

2020

Vaikeat, kesäkuuhun asti venyneet sopimusneuvottelut vaativat KT:n viestinnältä jatkuvaa mediaseurantaa ja vilkastuttivat sosiaalisen median toimintaa. Vuoden 2020 alkupuolella KT:lle valmisteltiin uusi graafinen ilme sekä uudistettiin Kuntatyönantaja-lehden ulkoasu ja rakenne. Vuoden lopussa alkoi verkkopalveluiden ilmeen päivittäminen.

Kunta- ja hyvinvointialue työnantajat
Kommun- och välfärdsområdesarbetsgivar

2021

Viestinnän vuotta 2021 leimasi organisaatiomuutoksesta viestiminen asiakkaille. KT itsenäistyi Suomen Kuntaliitosta, mikä aiheutti muutoksia sisäiseen viestintään. KT:n oma intranet otettiin käyttöön. Lisäksi KT:n nimi muuttui ja visuaalinen ilme uudistettiin.

2022

KT:n viestinnälle laadittiin strategiset linjaukset vuosille 2023–2026. Viestinnän linjaukset pohjautuvat KT:n strategiaan, joka valmistui vuonna 2021. Valmistelussa kuultiin KT:n päätöksentekijöitä ja henkilöstöä. Viestintäyksikköä laajennettiin kesällä koulutuksen ja asiakkuuksien asiantuntijoilla.

2023

Uudet viestinnän linjaukset otettiin käyttöön, ja ne toimivat apuna toiminnan kehittämisessä. KT:n oman työn ja asiantuntijoiden esille tuomista vahvistettiin muun muassa mediaviestinnällä sekä asiantuntijoiden viestintäkoulutuksella.

2024

KT panosti viestinnässään muun muassa sosiaaliseen mediaan. Uudet sosiaalisen median linjaukset valmisteltiin, ja henkilöstölle annettiin sosiaalisen median koulutusta. KT:n viestintä lisäsi läsnäoloaan etenkin LinkedInissä. Myös X-tili säilyi aktiivisena.

KT:N VERKOSTOT ESITTELYSSÄ

KT koordinoi ja tekee yhteistyötä kunta- ja hyvinvointialan työnantajien kanssa yli 20:ssä verkostossa.

KAIKILLE JÄSENYHTEISÖILLE TARKOITETUT VERKOSTOT:

- KT-yhteyshenkilöverkosto
- HR-verkosto
- Työsuojelupäälliköiden verkosto
- Jatkuvan oppimisen verkosto
- Tärkeissä töissä -kehittäjäverkosto kunta- ja hyvinvointialalle

KUNTA-ALAN VERKOSTOT

- Kunta-alan kehittämisjaos
- Työllisyyden edistämisen työnantajaverkosto
- Työllisyysalueiden HR-vastuuvalmistelijoiden juridiikka-verkosto
- Varhaiskasvatuksen työnantajaverkosto
- Suurten kaupunkien HR-johtajien verkosto
- Eläinlääkäriasioiden työnantajaverkosto
- Opetus- ja kasvatusalan työnantajatunti
- Ammatillisen koulutuksen työnantajaryhmä
- Lukion työnantajaryhmä
- Peruskoulun työnantajaryhmä
- Kansalaisopistojen työnantajaryhmä

HYVINVOINTIALAN VERKOSTOT

- Hyvinvointialan kehittämisjaos
- Hyvinvointialueiden HR-johtajien verkosto
- Hyvinvointialueiden HR-osaajien juridiikkaverkosto
- Hyvinvointialueiden kansainvälisen rekrytoinnin verkosto
- Hyvinvointialueiden Tärkeissä töissä -verkosto
- Tietoon perustuvan henkilöstövoimavarojen johtamisen verkosto

*Työsuojelupäällikköverkosto kokoontui Kuntatalossa huhtikuussa 2019.
Kuva: Pauliina Sievänen*

HR-verkosto kokoontui huhtikuussa 2019 työpajaan pohtimaan yhteiskunnallisen murroksen vaikutusta työelämään. Kuva: Pauliina Sievänen

KOULUTUS OMANA TOIMINTANA

KT tarjoaa jäsenilleen koulutuksia ja tapahtumia työnantajaosaamisen tueksi. KT käynnisti oman koulutustoiminnan vuonna 2022. Aiemmin koulutuksia oli toteutettu FCG:n kautta. Koulutus on merkittävä jäsenpalvelu, ja kun KT:n oma koulutustoiminta käynnistyi, sitä koordinoimaan palkattiin kaksi kokopäivätoimista asiantuntijaa. Maksuttomat ja pääosin etänä järjestettävät koulutukset tarjoavat ajankohtaista täsmäosaamista niin johdolle, lähiesihenkilöille kuin henkilöstöhallinnon asiantuntijoillekin. Vuonna 2023 KT toteutti 76 koulutusta, joista 67 toteutettiin etänä. Koulutuksiin osallistui yhteensä 8 566 jäsenyhteisön edustajaa. Kouluttajina toimi 30 KT:n asiantuntijaa. Vuonna 2024 KT panosti merkittävästi koulutusten järjestämiseen verkossa ja kehitti oman verkkokoulutuksen KVTES-sopimuksen palkanlaskennasta. Ensimmäinen toteutettu verkkokurssi vuoden 2024 lopussa oli menestys. Kurssin kävi 114 henkilöä, ja palaute oli kiittävä.

KT tekee läheistä yhteistyötä eri rooleissa ja aloilla olevien kunta- ja hyvinvointialue-työnantajien johdon ja asiantuntijoiden sekä muiden työmarkkinatoimijoiden kanssa. Osa yhteistyöstä tapahtuu niitä varten koordinoituissa verkostoissa tai vuosittain sovituisissa säännöllisissä tapaamisissa. KT:n johdolla toiminnassa on yli 20 eri työnantajaverkosta.

Tapaamisia järjestetään esimerkiksi 21 suurimman kaupungin johtajien, maakunta-johtajien, talousjohdon ja pelastusjohtajien verkostojen kanssa sekä Kuntajohtajat ry:n hallituksen edustajien ja hyvinvointialueiden johdon kanssa. Omat verkostonsa on niin henkilöstöjohdolle, työsuojelupäälliköille kuin opetus- ja kasvatustalon työnantajillekin.

*Maksuttomat ja
pääosin etänä
järjestettävät
koulutukset tarjo-
avat ajankohtaista
täsmäosaamista
niin johdolle, lähie-
sihenkilöille kuin
henkilöstöhallinnon
asiantuntijoillekin.*

KT järjesti KT työnantajapäivät Oulussa maaliskuussa 2024. Aiemmin tapahtuma järjestettiin Kuntatyönantajapäivät -nimellä. Kuva: Teija Soini

Tuloksellisuustyötä vuodesta toiseen

Tuloksellisuuskampanjoita, -hankkeita ja -ohjelmia on kunta-alalla ollut käynnissä käytännössä koko 2000-luvun – ja jo kauan ennen sitä: kunta-alan työmarkkinaosapuolet aloittivat tuloksellisuusyhteistyön jo 1980-luvun lopulla¹.

KT:n valtuuskunta hyväksyi uudistetun suosituksen tuloksellisuuden arvioinnin käsitteistä 29.3.2000. Suositusta valmisteltiin yhdessä pääsopijajärjestöjen kanssa, ja valmisteluryhmien työhön osallistui myös ulkopuolisia asiantuntijoita, kuten tiedealan edustajia korkeakouluista sekä paikallisia kunnallishallinnon edustajia. Edellinen vastaava suositus oli annettu vuonna 1989. Se oli käsitteiltään ajankohtainen vielä vuonna 2000, mutta sen heikko tunnettuus ja vähäinen käyttö kuntakentällä koettiin ongelmaksi. Lisäksi vuoden 1989 suosituksen suppea-alaista tuloksellisuus-käsitettä ei pidetty riittävän kattavana, sillä se painotti liiketaloudellisen kannattavuusajattelun tapaan panos–tuotos-pohjaista arviointia. Useat kunnat olivat jo ottaneet käyttöön tasa-painotetun mittariston (Balanced Scorecard, BSC), ja tuo malli otettiin myös päivitettyyn suositukseen. Malli perustuu neljään perusnäkökulmaan, jotka ovat vaikuttavuusnäkökulma (kustannusvaikuttavuus ja kannattavuus), asiakasnäkökulma, henkilöstön aikaansaannoskyvyn näkökulma sekä prosessinäkökulma.² Uusi käsitesuositus toimi pohjana tuloksellisuuden arviointijärjestelmän kehittämiseksi. Tästä kehittämisprojektista tuli osa työministeriön Kansallista tuottavuusohjelmaa 2000–2003.³

1 *Kuntatyönantaja 2/2011*

2 *KT 2/2000*

3 *KT:n vuosikertomus 2000*

Kunta-alan pääsopijajärjestöt tempaisivat yhdessä käyntiin kampanjan tuloksellisuuden puolesta syksyllä 2011. Kuvassa vasemmalta Keijo Houhala (KTN), Olli Luukkainen (JUKO), Juhani Palomäki (TNJ), Markku Jalonen (KT), Maija Pihlajamäki (Kunta-alan unioni/Jyty) ja Jarkko Eloranta (Kunta-alan unioni/JHL). Kuva: Seppo Haavisto

KARTUKE LOI MALLEJA

Vuosituhaten alun tuloksellisuustyöhön kuului myös KARTUKE-ohjelma eli Kunnallisten palvelujen tuloksellisuusarvioinnin tutkimus- ja kehittämishjelma. Vuosina 2002–2004 KARTUKE-ohjelmassa tutkittiin, miten kunta-alan palvelujen tuloksellisuutta voitaisiin arvioida ja työyhteisöjä kehittää. Ohjelmaan osallistuivat Kuopion, Lapin, Tampereen ja Joensuun yliopistot sekä 19 kuntayksikköä. Taustalla oli KT:n ja kunta-alan pääsopijajärjestöjen yhteinen tavoite tuottaa tutkimustietoa ja testata yhteistoiminnallisia menetelmiä työelämän tuloksellisuuden ja laadun parantamiseksi. Tuloksellisuusverkosto järjesti vuosina 2002–2004 useita seminaareja, joissa kunnat ja kuntayhtymät jakoivat kokemuksiaan tuloksellisuusarvioinnin toimivuudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa, opetuslalla ja koko organisaatiossa. Seminaareissa käsiteltiin myös aiheeseen liittyvää tutkimustietoa.⁴

KARTUKE-ohjelma tuotti kunnille tietoa tuloksellisuuden arvioinnin mahdollisuuksista ja malleja arvioinnin kehittämiseen. ”Tuloksellinen toiminta tarjoaa parhaat mahdollisuudet tarjota laadukkaita palveluja ja vastata myös EU:n taholta tuleviin tuottavuus- ja tehostamisvaatimuksiin”, sanoi työmarkkinajohtaja Jouni Ekuri tuloksel-lisuusseminaarissa Helsingissä marraskuussa 2004. Ekurin mukaan yksi tärkeimmistä edellytyksistä tuloksellisuuden lisäämiselle oli hyvä henkilöstöjohtaminen.⁵

KARTUKE vahvisti vuonna 2000 uudistettua tuloksellisuuskäsitteistöä. Ohjelman tulosten pohjalta saattoi päätellä, että kunta-alan palvelujen tuloksellisuutta oli arvioitava moniulotteisemmin kuin pelkillä tuottavuuden ja tehokkuuden käsitteillä. Tuloksellisuus parani KARTUKE-kunnissa ja -kuntayhtymissä, kun työyhteisöissä kiinnitettiin erityistä huomiota kehittämisprosessiin. Henkilöstön ja johdon osallistuminen, keski johdon rooli uudistusten läpiviemisessä sekä strateginen vuoropuhelu poliittisten päätöksentekijöiden, virkamiesjohdon, henkilöstön, palvelun käyttäjien ja kuntalaisten välillä mahdollisti sen, että kunnan tai kuntayhtymän kaikilla tasoilla pystyttiin toimimaan tuloksellisuutta parantaen ja sitoutumaan strategioihin.⁶

Suosituksen keskeiset teemat olivat laadullisesti kestävä tuottavuuskasvu ja strateginen henkilöstöjohtaminen.

KT:N SUOSITUS

Joulukuussa 2008 KT julkaisi suosituksen kuntien ja kuntayhtymien poliittiselle ja virkamiesjohdolle sekä henkilöstölle tuloksellisuuden ja tuottavuuden kehittämistä varten. Suositus oli valmisteltu yhteistyössä pääsopijajärjestöjen JUKOn, Kunta-alan unionin, KTN:n ja TNJ:n kanssa. Myös Tehy osallistui osapuolten suostumuksella suosituksen valmisteluun.

Suositus perustui tuloksellisuutta ja sen arviointia koskeviin tutkimustuloksiin sekä käytännön kokemuksiin kehittämisestä. Kuntien ja kuntayhtymien kokemuksista oli saatu tietoa muun muassa KARTUKE-ohjelmasta sekä kunta-alan strategisen johtamisen, arvioinnin ja palkitsemisen oppimisverkosto SAKEAsta.⁷

Suosituksessa painotettiin tuloksellisuuden arvioinnin ja mittaamisen lisäksi johtamista ja kehittämistä. Suosituksen keskeiset teemat olivat laadullisesti kestävä tuottavuuskasvu ja strateginen henkilöstöjohtaminen. Muutoksen johtamisessa tarvitaan sekä pitkän tähtäimen strategiatyötä että lyhyen tähtäimen toiminnan ja talouden suunnittelua, KT muistutti.⁸

5 Kuntatyönantaja 6/2004

6 Yleiskirje 5/2006

7 yleiskirje 24/2008

8 yleiskirje 24/2008

Suosituksessa muistutettiin, että tuottavuuden kehittämisen taustalla vaikutti sekä julkisella että yksityisellä sektorilla väestökehitys, joka oli johtamassa työmarkkinoille tulevan työvoiman niukkuuteen. ”Kunnallisen henkilöstön ikääntyminen, eläkkeelle siirtyminen ja kuntien taloudelliset voimavarat edellyttävät sitä, että kuntalaisten palvelutarpeisiin vastaamiseksi löydetään innovatiivisia ratkaisuja. Näin ollen tuloksellisuuden ja tuottavuuden parantaminen on kuntalaisten, poliittisten päättäjien, virkamiesjohdon, asiakkaiden ja henkilöstön yhteinen asia”, suosituksessa todettiin.⁹

FINANSSIKRIISI SYNKISTI KUNTATALOUDEN

Syksyllä 2008 maailmantaloutta ravisteli finanssikriisi, jonka vaikutukset ulottuivat myös kuntiin. Kuntarahoituksen toimitusjohtaja Pekka Averio ennusti finanssikriisin vaikuttavan vuosikausia. Kuntarahoituksen asema oli kohtalaisen hyvä, toisin kuin pankkien. ”On ollut tilanteita, joissa pankit eivät ole edes jättäneet tarjousta kuntien lainakyselyihin”, Averio kuvaili rahoitusmaailman kriisiä.¹⁰

Helmikuussa 2009 Kuntaliitto julkisti kuntapalvelujen pelastusohjelman, jota valtio lupasi tukea. Kuntien verotulojen romahdus edellytti valtiolta noin miljardin euron korjausliikettä valtionosuuksien ja verotulojen lisäyksenä, ja vastaavasti kuntien oli tehostettava toimintaansa jatkamalla ja tiivistämällä Paras-hanketta. Kunnilta edellytettiin tuottavuuden nostamista.¹¹

Nopeasti synkistynyt taloustilanne pakotti kunnat arvioimaan taloutensa uudelleen. Kun syksyllä 2008 verotulojen oli ennustettu kasvavan vuonna 2009 vuoden 2008 tasosta 2 prosenttia, helmikuussa 2009 ennustettiinkin lähes viiden prosentin laskua. Koko maan tasolla tämä merkitsi 850 miljoonaa euroa alhaisempia verotuloja, kuin talousarvioissa oli arvioitu. Kuntaliiton kyselyyn helmikuussa 2009 vastanneista 170 kunnasta kaksi kolmasosaa kertoi, että hallitus oli ottanut talousarvion avaamisen esille. Joka viidennessä kunnassa oli aloitettu muutostarpeen määrittelyt ja valmistelu. Tarve paikallisiin säästöihin kasvoi. Kuntatyönantaja-lehti julkaisi numerossa 2/2009 teemasivut henkilöstömenoista säästämisestä. KT kannusti paikalliseen sopimiseen, mihin ammattijärjestöt olivat suhtautuneet nihkeästi. ”Paikallisen sopimisen mahdollisuudet ovat kunta-alalla hyvin laajat. Niitä on syytä käyttää osana talouden sopeuttamistoimenpiteitä, kun niihin on paikallisista erityisolosuhteista aiheutuva perusteltu syy”, Markku Jalonen muistutti.¹²

Tilapäisten säästöjen lisäksi tarvittiin pitkäkestoisempia ja tuloksellisuutta edistäviä rakenteellisia muutoksia. KT aloitti keväällä 2009 alueellisten kuntatyönantajatapaamisten järjestämisen. Tapaamisissa keskusteltiin paitsi tulevasta sopimuskierrroksesta myös talouden sopeuttamistoimista ja tuloksellisuuden kehittämisestä.¹³

9 *Tuloksellisuussuositus 17.12.2008*

10 *Kuntalehti 20/2008*

11 *Kuntatyönantaja 1/2009*

12 *KT-lehti 2/2009*

13 *Kuntatyönantaja 3/2009*

OSAKSI PAIKALLISTA SOPIMISTA

Kun KT juhlisti 40-vuotista taivaltaan joulukuussa 2010, valtuuskunnan puheenjohtaja Aki Lindén nosti Kuntatyöntantaja-lehdessä esiin toimintaympäristön muutoksen aiheuttamat haasteet. Hän korosti, että työnantajapolitiikka on yhä selvemmin sidoksissa siihen, miten kunnat pärjäävät. ”Työelämään tulevat pienet ikäluokat ja eläkkeelle siirtyvät suuret ikäluokat ovat kunnallisen työelämän megamuutos, josta selviäminen vaatii kaiken kunnista löytyvän innovatiivisuuden. Ykkösasia kuntatyössä on nyt tuloksellisuus. Meidän pitää kehittää palveluiden vaikuttavuuden arviointia ja mittaamista sekä kovin prosessi- ja laatumittarein että asiakkaiden kokemuksiin perustuvien mittarein”, Lindén kirjoitti. Hän toivoi, että lähivuosina kunta-alalla tehtävät virka- ja työehtosopimukset ankkuroitaisiin vahvasti tuloksellisuuteen.¹⁴

Aki Lindén toivoi, että lähivuosina kunta-alalla tehtävät virka- ja työehtosopimukset ankkuroitaisiin vahvasti tuloksellisuuteen.

KT ja kunta-alan pääsopijajärjestöt päättivät tuloksellisuusohjelmasta myös vuosille 2011–2014. Finanssikriisin laineet löivät vielä, ja osana Jyrki Kataisen hallituksen hallitusohjelmaa myös kuntia patistettiin tuloksellisuuteen. Tämä näkyi myös sopimusratkaisuissa. Alkuvuonna 2010 tehdyissä kunta-alan sopimuksissa paikallisten järjestelyvaraerien käyttöä oli suunnattu siten, että ne tukivat kuntien ja kuntayhtymien tuloksellisuustyötä. ”Tulevissa sopimusratkaisuissa on entistä tärkeämpää tuloksellisuutta edistävien palvelussuhteen ehtojen kuten palkkauksen ja työaikojen kehittäminen”, Markku Jalonen kirjoitti Kuntatyöntantaja-lehdessä 2/2011.

KT:n selvityksen mukaan tuloksellisuuserää oli käytetty vuonna 2010 selvästi enemmän henkilökohtaisiin lisiin kuin paikallisissa järjestelyerissä yleensä. Tuloksellisuuserän nähtiin myös tuoneen uutta tuloksel-

lisuusajattelua kuntiin. Yli 70 prosenttia keväällä 2010 aloitetuista hankkeista jatkui vielä syksyn 2010 jälkeen. KT:n kyselyn mukaan monen työnantajan hallinnollinen työ oli helpottunut, kun ne ymmärsivät hyödyntää tuloksellisuustyössä jo olemassa olevia hankkeita.¹⁵

14 Kuntatyöntantaja 6/2010

15 Kuntatyöntantaja 2/2011

Tuloksellisuusseminaarissa vuonna 2013 etualalla KT:n neuvottelupäällikkö Jorma Palola vieressään Jytyä johtanut Maija Pihlajamäki. Kuva: Seppo Haavisto

TULOSELLISUUSTYÖ JATKUI KUNTEKO-OHJELMASSA

KT ja pääsopijajärjestöt toteuttivat vuosina 2011–2014 tuloksellisuuskampanjan. Sen avulla haluttiin parantaa samanaikaisesti sekä tuloksellisuutta että työelämän laatua ja auttaa kuntatyöpaikkoja työelämän kehittämisessä. Kampanjan tavoitteena oli myös tukea käynnissä olevaa rakenneuudistusta sekä turvata kuntapalvelujen tulevaisuus ja talouden tasapaino. Kampanjan loppukysely, KT:n ja pääsopijajärjestöjen tuloksellisuuskysely 2015 osoitti kaikenlaisen kehittämisen parantaneen tuloksellisuutta kunta-alalla. Mitä enemmän oli kehitetty, sitä enemmän tuloksellisuus parani. Tuloksellisuustyön koettiin vaikuttaneen eniten organisaation osaamiseen, kustannustehokkuuteen ja yhteistyöhön eri toimijoiden välillä. Selvästi vähiten tuloksellisuustyöllä koettiin olleen vaikutusta työsuhteiden pysyvyyteen.¹⁶

Keväällä 2015 Euroopan sosiaalirahoitus myönsi rahoituksen Kunta-alan työelämän kehittämisohjelmalle, Kunteko 2020 -ohjelmalle. Ohjelman tavoitteena oli, että Suomessa olisi vuoteen 2020 mennessä Euroopan parhaat kuntatyöpaikat. Kunteko 2020 jatkoi siitä, mihin tuloksellisuuskampanja päättyi. KT ja pääsopijajärjestöjen edustajat olivat vierailleet kuntatyöpaikoilla ja saaneet selkeän käsityksen siitä, minkä tuloksellisuuskyselykin oli osoittanut: kuntatyötä kehitettiin kenties enemmän kuin koskaan aiemmin. Tähän oli syytäkin, sillä kehitystarpeet olivat erityisen suuria toimintaympä-

16

Kuntatyönantaja 3/2015

ristön muuttuessa ja taloushaasteiden painaessa.¹⁷

Kunteko-ohjelma tarjosi työpaikoille kehittämistyötä tukevia palveluita, joissa oli mukana yli 240 kunta-alan organisaatiota ja noin 5 000 osallistujaa eri puolilta Suomea. Ohjelman aikana Tekojen tori -alustalle ilmoitettiin lähes 700 kehittämistekoa noin 140 kuntaorganisaatiossa. Ulkopuolinen arviointi osoitti ohjelman onnistuneen pääsääntöisesti erittäin hyvin.¹⁸

Koronapandemia vaikutti myös Kuntekon viimeiseen toimintavuoteen. Ohjelmaan kuuluneet sparraukset, valmennukset ja työpajat oli ennen koronaa toteutettu pääosin lähitapaamisina. Pandemian vuoksi työpajoja peruuntui, mutta jo syksyllä 2020 sähköiset alustat ja etätyökalut olivat käytössä, ja Kuntekon palvelut saatiin toteutettua aikataulussa.¹⁹

Kunteko-ohjelmassa rakennettu Tekojen tori -portaali on edelleen aktiivisessa käytössä, ja sinne kerätään kuntaorganisaatioista ja hyvinvointialueilta isoja ja pieniä kehittämistekoja. Syksyn 2024 kampanja innosti kunnat ja hyvinvointialueet ilmoittamaan portaaliin 250 uutta kehittämistekoa.²⁰

Palkkatasa-arvon pitkä taival

Matti Vanhasen 1. hallitus hyväksyi helmikuussa 2006 samapalkkaisuusohjelman, jonka tavoitteena oli kaventaa naisten ja miesten välistä palkkaeroa noin 20 prosentista vähintään viidellä prosenttiyksiköllä vuoteen 2015 mennessä. Hallitusohjelmaan kirjattu työelämän tasa-arvoa ja samapalkkaisuutta edistävä ohjelma oli valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriön (STM) asettamassa kolmikantaisessa työryhmässä vuosina 2004–2005. Samapalkkaisuusohjelma sisälsi palkkausjärjestelmiä, työmarkkinoiden segregaatiota ja naisten urakehitystä, palkka- ja sopimuspolitiikkaa, tilastojen ja tilastoyhteistyön kehittämistä, perhettä ja työtä, yritysten yhteiskuntavastuuta ja tasa-arvosuunnittelua koskevia tavoitteita ja niihin liittyen yhteensä noin 30 toimenpidekokonaisuutta.²¹

Työmarkkinakeskusjärjestöjen tasa-arvoyhteistyötä koordinoiva tasa-arvon pyöreä pöytä seurasi samapalkkaisuusohjelman hankkeiden edistymistä. Ryhmä oli perustettu ennakoimaan tulopoliittisten sopimusten yhteydessä ilmeneviä tasa-arvokysymyksiä.²²

Tasa-arvoasiat olivat muutenkin esillä vuonna 2006. Euroopan komissio julkisti suunnitelmansa sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseksi. Tavoitteena oli muun muassa löytää keinoja palkkaerojen kaventamiseksi, tukea työelämän, yksityiselämän ja perhe-elämän tasapainottamista, edistää yhtäläistä osallistumista päätöksentekoon, taistella väkivaltaa ja ihmiskauppaa vastaan sekä ylipäättään edistää sukupuolten välistä

17 *Kuntatyönantaja 3/2015*

18 *Työelämän kehittäminen kunta-alalla – kokemuksia Kunteko-ohjelmasta 2015–2020 -julkaisu*

19 *KT:n vuosikertomus 2020*

20 <https://tarkeissatoissa.fi/tekojentori>

21 *Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:11*

22 *KT:n vuosikertomus 2006*

tasa-arvoa. Vuonna 2005 voimaan tullut uudistettu laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta velvoitti työnantajat laatimaan tasa-arvosuunnitelman, jos niiden palveluksessa oli säännöllisesti yli 30 työntekijää. Vuoden 2006 alussa tasa-arvosuunnitelma oli ollut ennestään valmiina 90 kuntayksikössä ja vuoden aikana sen laati 126 kuntayksikköä. Kolmasosa kuntayksiköistä oli tehnyt tasa-arvolain edellyttämän palkkakartoituksen. KT:n yleiskirjeessä 1/2006 oli ollut malliesimerkki palkkakartoituksesta, ja tuota mallia ilmoitti kyselyssä käyttävänsä kaksi kolmasosaa kuntayksiköistä.²³

SAMAPALKKAISUUDEN EDISTÄMINEN KÄYTÄNNÖSSÄ

Matti Vanhasen 2. hallituksen hallitusohjelmaan vuonna 2007 kirjattiin tuki palkkojen korottamiselle niille koulutetuille naisvaltaisille aloille, joiden palkka ei vastannut työn vaatavuutta.²⁴ Palkkatasa-arvosta keskusteltiin tuolloin muutoinkin vilkkaasti julkisuudessa, kun kokoomus oli nostanut sen vaaliteemakseen ennen vuoden 2007 eduskuntavaaleja ja Tehy vaati hoitoalalle suuria palkankorotuksia. Samapalkkaisuusohjelman seminaarissa helmikuussa 2007 tuore työmarkkinajohtaja Markku Jalonen muistutti, että palkkaeroja kavennettaisiin tehokkaimmin palkkausjärjestelmiä kehittämällä. ”Palkkaeroille on yleensä lainmukaiset perusteet ja kunta-alalla keskiarvopalkkaero selittyy lähes kokonaan ammattien eriytymisellä. Kun vertaillaan samoissa tehtävissä työskentelevien naisten ja miesten palkkoja, palkkaeroa ei kunta-alalla käytännössä ole”, KT:n tiedotteessa todettiin.²⁵

Syksyllä 2008 käynnistyi kolmivuotinen tutkimus- ja kehittämishanke Tasa-arvoa palkkaukseen (TAPAS). Siinä kehitettiin työn vaatavuuden ja henkilön työsuorituksen arviointiin perustuvia palkkausjärjestelmiä siten, että ne edistäisivät samapalkkaisuutta, palkkauksen oikeudenmukaisuutta ja kannustavuutta. Hankkeeseen osallistui 16–20 organisaatiota eri sektoreilta ja sopimusaloilta. Hankkeen toteutti Teknillisen korkeakoulun BIT-tutkimuskeskus ja sen rahoitti Euroopan sosiaalirahasto.²⁶

Samapalkkaisuusohjelmaan kuului myös joulukuussa 2010 Palkansaajien tutkimuslaitoksen, Elinkeinoelämän Tutkimuslaitoksen ja Tilastokeskuksen julkistama tutki-

Tuore työmarkkinajohtaja Markku Jalonen muistutti, että palkkaeroja kavennettaisiin tehokkaimmin palkkausjärjestelmiä kehittämällä.

23 *Kuntatyönantaja 6/2006*

24 *Hallitusohjelma 2007*

25 *KT:n tiedote 8.2.2007*

26 *Vuosikertomus 2010*

musraportti ”*Kohti samapalkkaisuutta palkkausjärjestelmiä kehittämällä*”. Tutkimushankkeessa arvioitiin, miten 1990-luvun puolivälin jälkeen aloitetut ja 2000-luvulla yleistyneet palkkausjärjestelmäuudistukset olivat heijastuneet sukupuolten välisiin keskimääräisiin palkkaeroihin valtionhallinnossa, kunta-alalla ja yksityisellä sektorilla. Tutkimustulosten mukaan palkkausjärjestelmään sisältyvä työn vaativuuden arviointi oli kaventanut naisten ja miesten välisiä palkkaeroja kuntasektorilla. ”Tehdyt analyysit osoittavat, että kunta-alalla palkkausjärjestelmäuudistusten ja sukupuolten välisten palkkaerojen kaventumisen välillä näyttäisi olevan suora yhteys”, KT:n vuosikertomuksessa 2010 todettiin. Vuoden 2010 alussa neuvoteltuun sopimusratkaisuun sisältyi 1.2.2010 toteutettu järjestelyerä samapalkkaisuuden edistämiseksi. Järjestelyerän suuruus vaihteli 0,4 prosentin ja 0,8 prosentin välillä sopimusalan palkkasummasta. Suuruuteen vaikutti sopimusalan naisvaltaisuus.

SUURTA TAVOITETTA EI SAAVUTETTU

Ohjelmallinen toiminta ja samapalkkaisuuden kehityksen seuranta on jatkunut koko 2000-luvun.

Kymmenvuotisen samapalkkaisuusohjelman tavoite viiden prosenttiyksikön kirimisestä naisten ja miesten palkkaerossa vuoteen 2015 mennessä ei toteutunut. Kesäkuussa 2015 julkaistiin samapalkkaisuusohjelman kauden 2010–2014 kokonaisarviointi, joka otsikoitiin valtioneuvoston verkkosivuilla sanoilla ”*Samapalkkaisuus ei ole vielä totta*”.

Oikeustieteen kandidaatti Esa Lonkan tekemän arvioinnin mukaan päätavoitetta miesten ja naisten palkkaeron kaventamista 20 prosentista 15 prosenttiin ei saavutettu pääasiassa siksi, että taloustaantumassa palkankorotusvara oli pieni. ”On myös osoittautunut hankalaksi kuroa eri toimialojen

välisiä palkkaeroja. Palkka- ja sopimuspolitiikassa ei ole käytettävissä sellaista keinoa, jolla eri alojen palkkakehitystä tai -jakautumaa voitaisiin oikaista, vaan työehtosopimukset tehdään toimialakohtaisesti. Samapalkkaisuus on kuitenkin edennyt, vaikka ei tavoitellussa tahdissa”, arviointitiedotteessa todettiin. Lonka muistutti, että samapalkkaisuusohjelmaa oli tärkeää jatkaa edelleen, koska osapuolet eli hallitus ja työmarkkina-keskusjärjestöt olivat edelleen sitoutuneita toimimaan naisten ja miesten samapalkkaisuuden edistämiseksi.²⁷

Ohjelmallinen toiminta ja samapalkkaisuuden kehityksen seuranta onkin jatkunut koko 2000-luvun. Tasa-arvobarometrissa 2017 yhdeksän kymmenestä vastaajasta toivoi työmarkkinajärjestöiltä ja työnantajilta aktiivisempia toimia naisten ja miesten perusteetomien palkkaerojen poistamiseksi. Vuonna 2016 oli käynnistynyt vuoteen 2019 kestävä

samapalkkaisuusohjelma, josta Juha Sipilän hallitus oli sopinut työmarkkinakeskusjärjestöjen kanssa. Sipilän hallituksen samapalkkaisuusohjelmalla, kuten sen edeltäjilläänkin, koettiin olleen melko vähäinen vaikutus itse asiaan eli samapalkkaisuuden edistymiseen. Hyödyttömiksi ohjelmia ei silti suinkaan koettu. Samapalkkaisuusohjelmasta arvioitiin seuranneen myönteisiä asioita, kuten se, että työ- ja virkaehtosopimusten sukupuolivaikutuksia arvioitiin ja seurattiin. Lisäksi samapalkkaisuusohjelman luoman yhteiskunnallisen ja työmarkkinapoliittisen paineen koettiin tukeneen pyrkimystä kaventaa palkkaeroa. Arviointiraportin mukaan Sipilän hallituksen vuosien 2016–2019 ohjelmalla oli päätavoitteita, tavoitteita ja toimenpiteitä enemmän kuin käytettävissä olevilla voimavaroilla voitiin edes käynnistää, saati saattaa päätökseen. ”Eryteisesti toimenpiteet ovat hyvin eritasoisia alkaen asenneilmapiiriin vaikuttamisesta ulottuen yksittäisen selviytyksen pyytämiseen tai tilaisuuden järjestämiseen”, arvioinnissa todettiin. Ohjelman määräraha ja henkilöstöresurssit puolitettiin edellisistä ohjelmista, joissa ne olivat säilyneet samansuuruisina vuodet 2008–2015. Osasyynä resurssin vähentämiselle oli hallituksen tuotavuusohjelma. Samapalkkaisuusohjelman 2016–2019 sisältö oli suppeampi kuin aikaisempien ohjelmien. ”Otsikkotasolla nykyisessä ohjelmassa ei ole aikaisemmissa ohjelmissa olleita määräaikaistyötä, tilastojen ja tilasto-yhteistyön kehittämistä, yritysten ja yhteisöjen yhteiskuntavastuuta koskevia eikä valvontaa ja ohjeita koskevia tavoitteita. Tasa-arvosuunnitelmat ovat nykyisessä ohjelmassa osana palkkausjärjestelmien kehittämistä, toimeenpanoa sekä palkkatietämyksen parantamista koskevaa tavoitetta. Sikäli tavoitteet ja hallituksen toimien toteuttamiseen käytettävät voimavarat ovat aikaisempaa paremmassa tasapainossa”, arviointiraportissa todettiin.²⁸

Samapalkkaisuusohjelmasta arvioitiin seuranneen myönteisiä asioita, kuten se, että työ- ja virkaehtosopimusten sukupuolivaikutuksia arvioitiin ja seurattiin.

UUSI HALLITUSKAUSI, UUSI ARVIOINTI

Vuoden 2019 eduskuntavaalien jälkeen hallitus muodostettiin SDP:n puheenjohtajan Antti Rinteen johdolla. Saman vuoden joulukuussa Rinne astui sivuun pääministerin tehtävästä ja tilalle tuli Sanna Marin. Tälläkin hallituskaudella toteutettiin samapalkkaisuusohjelma, mutta neuvottelut siitä osoittautuivat niin vaikeiksi, että vaikka ohjelman valmistelu oli alkanut jo ennen hallituksen muodostamista, linjaukset lyötiin lukkoon vasta joulukuussa 2020.

Samapalkkaisuusohjelmassa 2020–2023 osapuolet sitoutuivat muun muassa

päivittämään sukupuolivaikutusten arviointia koskevan suosituksen, selvittämään työ- ja virkaehtosopimusten vaikutusta palkkaeroihin, lisäämään palkkatietämystä, ohjeistamaan työpaikkojen tasa-arvosuunnittelua, selvittämään työn vaativuuteen perustuvia palkkausjärjestelmiä samapalkkaisuuden näkökulmasta ja edistämään isien perheväpöiden käyttämistä. Lisäksi sovittiin, että työ- ja elinkeinoelämän toimijat, opetusviranomaiset ja koulutuksen järjestäjät toteuttavat yhteisen hankkeen työelämän sukupuolittuneisuuden eli segregaatian purkamiseksi.

Hallituksen tavoitteena oli, että samapalkkaisuusohjelmasta tulisi ”aiempaa kunnianhimoisempi ja vaikuttavampi”. Käytännössä pitkäksi venyneet neuvottelut merkitsivät, että aikaa ohjelman toteuttamiselle oli vain kaksi vuotta. Kaikkia tavoiteltuja toimenpiteitä ei otettukaan ohjelmaan mukaan, vaan ne toteutettiin hallituksen omina hankkeina.²⁹

”Suomessa samapalkkaisuuskeskustelua leimaa palkkaeron tavoitteita hitaampi kaventuminen ja siihen turhautuminen, sopimustoiminnan ympäristön muutos ja siirtyminen keskitetystä järjestelmästä alakoh- taiseen ja yrityskohtaiseen sopimiseen”, kirjoittaa Leila Kostiainen arvioidessaan Sanna Marinin hallituksen samapalkkaisuusohjelmaa.

Hallituksen tavoitteena oli, että samapalkkaisuusohjelmasta tulisi ”aiempaa kunnianhimoisempi ja vaikuttavampi”.

Elinkeinoelämän keskusliitto EK oli muuttanut sääntöjään ja päättänyt olla tekemättä keskitettyjä tulopoliittisia ratkaisuja huhtikuun lopun 2016 jälkeen. EK:n tavoitteena oli lisätä yrityksissä tapahtuvaa paikallista sopimista, jota toimialaliitot tukivat. Samapalkkaisuusohjelman 2020–2023 arviointiraportissa Leila Kostiainen toteaa, että EK:n sääntömuutos ja sen seurauksena EK:n sopimismandaatin rajaus oli muuttanut myös palkansääntöjärjestöjen mahdollisuuksia tehdä palkkasopimuksia, koska niillä ei enää ollut

neuvotteluosapuolta, joka olisi halunnut sopia palkoista. ”On kuitenkin hyvä huomata, että työmarkkinakeskusjärjestöt, niin työnantaja- kuin palkansaajajärjestötkään, eivät ole konserneja, jotka voisivat määrätä liittojaan. Liitot omistavat keskusjärjestöt ja käyttävät niissä päätösvaltaa”, Kostiainen muistuttaa. Kostiainen arvioi, että EK:n mandaatin rajaus näkyi selkeästi samapalkkaisuusohjelman 2020–2023 toimenpiteistä sovittaessa. EK kieltäytyi johdonmukaisesti sellaisista palkkoihin vaikuttavista toimenpiteistä, joilla se olisi mennyt jäsenliittojensa reiviille.

Kostiaisen mukaan useat samapalkkaisuusohjelman 2020–2023 toimenpiteet oli sanoitettu niin, että työ- ja virkaehtosopimusosapuolia ei kehoitettu toteuttamaan toimenpiteitä. ”Kehottamisen sijaan joko suositellaan tai toivotaan ja todetaan, että osapuolet voivat niin halutessaan toteuttaa sovittuun toimenpiteeseen. Kymmenestä

toimenpiteestä neljä on sellaisia, joissa toimijoita ovat työ- ja virkaehtosopimusosapuolet. Työ- ja virkaehtosopimusosapuolet näyttävät syystä tai toisesta sitoutuneen heikosti samapalkkaisuusohjelmassa sovittuihin toimenpiteisiin”, Kostiainen arvioi. Raportissa suositeltiin, että seuraavaa samapalkkaisuusohjelmaa suunniteltaessa etsittäisiin tapoja, joilla työ- ja virkaehtosopimusosapuolet saadaan aktiivisiksi toimijoiksi ja osallisiksi samapalkkaisuusohjelmaan. ”Vaikka keskitettyjä ja tulopoliittisia ratkaisuja ei olekaan näköpiirissä, olisi yhteisen tietopohjan muodostaminen kollektiivisopimusten palkanmuodostuksesta päättävien tahojen ja valtion kanssa kansantalouden kehityksen ja työmarkkinoiden toimivuuden kannalta tärkeää. Tarvittavat osaamisresurssit ovat edelleen olemassa valtiovarainministeriössä ja työmarkkinajärjestöissä”, Kostiainen totesi.

KT KANNATTI EHDOTUSTA YHTEISESTÄ TIETOPOHJASTA

Kostiaisen arviointiraportissa ehdotettiin, että valtiovarainministeriö käynnistäisi valtion ja asianomaisten työmarkkinajärjestöjen kanssa yhteistyön, jolla varmistettaisiin yhteinen tietopohja työmarkkina- ja suhdannetilanteesta ja niiden näkymistä. Kun samapalkkaisuusohjelman 2020–2023 kokonaisarvio julkaistiin helmikuussa 2023, KT kertoi kannattavansa Leila Kostiaisen ehdotusta, että keskusjärjestöjen lisäksi ohjelman aktiivisiksi toimijoiksi otettaisiin mukaan myös työ- ja virkaehtosopimusten osapuolet, eli työnantaja- ja palkansaajajärjestöt. KT:n mukaan ehdotus oli hyvä tuolloisessa työmarkkinatilanteessa, jossa tulopoliittisista kokonaisratkaisuista oli käytännössä luovuttu. ”Myös arvioitsijan esittämää taloustieteellistä vaikuttavuusanalyysiä kannattaa harkita”, KT:n tiedotteessa viitattiin myös Kostiaisen ehdotukseen siitä, että seuraavassa ohjelmassa tulisi vahvistaa politiikan ja hallinnon avoimuutta. Keinona esitettiin ulkopuolisen arvioinnin tekemistä samapalkkaisuusohjelmasta ja siihen liittyvien toimenpiteiden tavoitteista, toteuttamisesta ja ennakoarviointien osuvuudesta. KT kannatti ohjelman jatkamista myös uudella hallituskaudella. Ohjelman tavoitteena tulisi edelleen olla naisten ja miesten keskimääräisen palkkaeron kaventaminen.

KT muistutti, että samapalkkaisuudesta puhuttaessa on tärkeää huomata, että naisten ja miesten välinen keskimääräinen palkkaero merkitsee eroja sukupuolten keskiansioissa koko yhteiskunnassa. Keskimääräiset erot naisten ja miesten palkoissa eivät siis johdu siitä, että sama julkinen työnantaja maksaisi samoista tehtävistä erisuuruista palkkaa, vaan siitä, että naiset ja miehet työskentelevät eri aloilla ja myös työnantajien palkanmaksukyky eri aloilla vaihtelee. ”Palkka ei ole ainoa työn ehto. Esimerkiksi kunta- ja hyvinvointialoilla on pidemmät vuosilomat ja anteliaammat perhevapaan ehdot kuin monilla muilla toimialoilla. Lisäksi kunta- ja hyvinvointialoilla perhevapaa kohtelee erilaisia perheitä tasapuolisesti”, KT:n neuvottelujohtaja Anne Kiiski totesi.³⁰

Toimintaympäristö oli muuttunut 2020-luvulla siitä, kun samapalkkaisuusohjelmasta sovittiin ensimmäisen kerran vuonna 2005. Lähestymistapa samapalkkaisuusohjelmaan oli rakentunut tulopoliittisen selvitystoimikunnan, työmarkkinakeskusjär-

jestöjen, keskitettyjen työmarkkinaratkaisujen ja valtakunnallisen tilastoinnin ympärille – 2020-luvulla tuollaiselta lähestymistavalta oli pohja poissa. Leila Kostiaisen mukaan tavoitetta palkkaerojen kaventamista uhkasi merkittävästi se, että samapalkkaisuusohjelman keinoja ei ollut päivitetty. Ohjelma perustui edelleen vuonna 2005 tehtyyn ehdotukseen eikä sen keinoja ollut tarkistettu muutosten edellyttämällä tavalla, lukuun ottamatta joidenkin keinojen karsimista.³¹

NAISTEN ASEMA PARANEE HILJALLEEN

Sukupuolten välinen palkkaero on Suomessa edelleen merkittävä, vaikka se on erityisesti julkisella sektorilla hieman kaventunut, kuten Tilastokeskuksen lokakuussa 2024 julkaistava tutkimus osoitti. Tilastokeskus teki tutkimuksen sosiaali- ja terveysministeriön tilauksesta. Tutkimustulosten mukaan työmarkkinat ovat yhä voimakkaasti jakautuneet sukupuolen mukaan niin kunta-alalla, valtiolla kuin yksityiselläkin sektorilla. Aineisto kattoi kunta-alan ja valtion palvelussuhteet sekä valtaosan yksityisen sektorin työsuhteista vuosina 2013–2020.

Tutkimus osoitti, että julkisella sektorilla sukupuolten välinen palkkaero kapeni enemmän kuin yksityisellä.

Tutkimus osoitti, että julkisella sektorilla palkkaero kapeni enemmän kuin yksityisellä. Kunta-alalla ja valtiolla sukupuolten välinen palkkaero oli tutkimusjakson aikana kaventunut vajaalla kahdella prosenttiyksiköllä, mikä johtui pääasiassa naisten siirtymisestä paremmin palkattuihin tehtäviin. Yksityisellä sektorilla ammattirakenne muuttui ja palkkaero kaventui samansuuntaisesti kuin julkisella sektorilla, mutta kääntyi jälleen kasvuun koronapandemian alkuvaiheessa. Kokonaisuudessaan palkkaero hieman kasvoi yksityisellä sektorilla.

Naisvaltaisten alojen palkkataso on miesvaltaisia aloja heikompi ja palkkaero korostuu kaikkein naisvaltaisimmissa ammattiluokissa. ”Myös korkean taitotason ammateissa palkkaero on muita ammattitasoja suurempi. Etenkin johtajien palkkaero on huomattavan korkea (noin 24 prosenttia), ja ero on paikoin kasvanut”, kirjoittaa tutkimuksesta vastannut Tilastokeskuksen erikoistutkija Pekka Laine.³²

Sukupuolen mukainen eriytyminen näkyy myös niin, että miehet ja naiset hakeutuvat samalla alalla eri asemiin ja tehtäviin. ”Esimerkiksi kunta-alalla teknisen alan sopimus on vahvasti miesvaltainen. Toisaalta tekniselle alalle hakeutuvat naiset ovat miehiä korkeammin koulutettuja, ja he päätyvät teknisen alan korkeammin palkat-

31 Leila Kostiainen: Samapalkkaisuusohjelman ja hallituksen samapalkkaisuustoimenpiteiden kokonaisarviointi 2020–2023

32 Työelämän muutokset, sukupuolten työmarkkina-asema ja samapalkkaisuus. STM 2024

tuihin tehtäviin. Sen sijaan hyvin naisvaltaisella opetusalalla miehet ovat suhteellisesti yliedustettuina alan johtotehtävissä”, kirjoitti KT:n työmarkkinatutkija Tanja Vierula KT-lehdessä 4/2024.

KT:n mukaan kunta- ja hyvinvointialalla ei olekaan mielekästä tarkastella palkkaeroja koko sektorin tasolla vaan tarkimmalla, sopimusalakohtaisella ammattinimiketasolla, koska alan ammatit ovat sukupuolen mukaan voimakkaasti eriytyneitä.

Petteri Orpon hallituksen ja työmarkkinakeskusjärjestöjen samapalkkaisuusohjelma 2024–2027 julkaistiin kesäkuussa 2024. Ohjelman toimenpiteisiin on otettu mukaan edellisen ohjelman arvioinnissa ehdotettu taloustieteellinen vaikuttavuusanalyysi. Sillä selvitettiin, miten samapalkkaisuusohjelmat ovat vaikuttaneet sukupuolten keskiansioiden eroihin, kun huomioon otetaan myös lainsäädännössä ja työmarkkinoilla tapahtuneet muutokset sekä taloussuhdanteet. Vaikuttavuusanalyysin toteuttamisesta vastaa sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö ja sen ohjausryhmään kutsutaan työmarkkinakeskusjärjestöjen, työ- ja elinkeinoministeriön sekä opetus- ja kulttuuriministeriön edustajia.

Samapalkkaisuusohjelman 2024–2027 tavoitteena on kaventaa sukupuolten välistä palkkaeroa niin, että kokoikäisten työntekijöiden säännöllisen työajan keskiansioiden ero on enintään 14,5 prosenttia. Tällöin keskimääräinen naisen palkka olisi 85,5 prosenttia miehen palkasta. Vuonna 2024 naisten keskimääräinen ansiotasoa oli 84,6 prosenttia miesten ansiotasosta. Ero on EU-maiden korkeimpia ja suurempi kuin muissa Pohjoismaissa.³³

Vuonna 2006 asetettu tavoite palkkaeron kutistamisesta 15 prosenttiin vuoteen 2015 mennessä ei siis ole toteutunut tavoitteen mukaisesti ja siitä oltiin jäljessä vielä vuonna 2024.

Kunnat ja hyvinvointialueet tarvitsevat työperäistä maahanmuuttoa

Kuka tekee työt, kun työväestö lähtee eläkkeelle? kysyi Kuntatyönantaja-lehti 2/2000 artikkelissa, joka oli otsikoitu ”Suomessa on kohta EU:n vanhin työvoima”.

Työvoiman riittävyys on ollut kunta-alalla huolena koko 2000-luvun, ja työperäisen maahanmuuton rooli vastauksena huoleen on tunnustettu kauan. Juuri väestön eläköitymisen aiheuttama suuri sukupolvenvaihdos työelämässä oli taustalla siinä, että maaliskuussa 2006 työmarkkinajärjestöt (AKAVA, EK, Kirkon työmarkkinalaitos, KT, SAK, STTK, Valtion työmarkkinalaitos VTML) julkaisivat yhteisen kannanoton, jossa todettiin Suomen tarvitsevan lisää ulkomaisia osaajia ja työntekijöitä eli työperäistä maahanmuuttoa.

Kannanotossa muistutettiin, että vuoteen 2030 mennessä työikäisten määrä Suomessa vähensi arviolta 300 000:lla. ”Hyvinvoinnin kannalta ratkaiseva talouskasvu uhkaa hiipua, ellei Suomi ajoissa vastaa ikääntymisen haasteeseen. Vaikka työttömänä olevien suomalaisten ja täällä jo asuvien ulkomaalaisten nopeampi ja tehokkaampi

työllistyminen sekä työurien pidentäminen ovat avainasemassa, tarvitaan myös lisää ulkomaisia työntekijöitä”, järjestöt totesivat. Työmarkkinajärjestöt halusivat vaikuttaa yhdessä siihen, että suomalainen yhteiskunta ja työyhteisöt asennoituisivat myönteisemmin maahanmuuttajiin. Kannanotossa muistutettiin, että työelämän kansainvälistyminen oli välttämätöntä ja tärkeä keino menestyä globaalissa kilpailussa. Ulkomaista työvoimaa tarvittiin täydentämään suomalaista työvoimaa, ei korvaamaan sitä.

Kannanotossa muistutettiin myös työnantajien velvollisuudesta noudattaa Suomen lainsäädäntöä, jonka peruslähtökohta on, että Suomessa tehtävään työhön sovelletaan suomalaisia työehtoja ja työehtosopimuksia. ”Työmarkkinajärjestöt edesauttavat suotuisan asenneilmaston muodostumista työpaikoilla ja sitoutuvat torjumaan ennakkoluuloja, tietämättömyyttä ja suoranaista rasismia”, kannanotossa todettiin. Työmarkkinajärjestöt esittivät myös toiveen, että askeleena kohti suvaitsevaa ja monikulttuurista Suomea ja Eurooppaa Suomi osallistuisi EU-puheenjohtajuuskaudellaan heinä-joulukuussa 2006 aktiivisesti Euroopan työvoiman liikkuvuuden teemavuoteen.

Lokakuussa 2006 KT, Julkisanalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO, Kuntalan unioni, Tekniikan ja Peruspalvelujen Neuvottelujärjestö KTN sekä Toimihenkilöiden neuvottelujärjestö TNJ esittivät, että globalisaation vaikutuksista kuntapalveluihin ja alan työmarkkinoihin tehtäisiin erillinen selvitys. Järjestöjen mukaan valtiovallan tuli tunnistaa vastuunsa palvelujen mittavammasta rahoituksesta, jotta maassa jo olevien ulkomaalaisten integrointi työelämään onnistuisi paremmin.

"Ulkomaalaiset työntekijät tervetulleita" -kampanjan päätösseminaari järjestettiin Kuntatalossa tammikuussa 2007. Kuva: Seppo Haavisto

Marraskuussa 2006 työmarkkinakeskusjärjestöt käynnistivät yhteisen tiedotuskampanjan työperusteisen maahanmuuton edistämiseksi. Kampanjalla haluttiin edistää suvaitsevaisuutta työpaikoilla sekä toivottaa ulkomainen työvoima tervetulleeksi. Kampanjaan liittyvät keskustelutilaisuudet toteutettiin eri puolilla maata vuonna 2007. Ulkomaalaiset työntekijät tervetulleita! -kampanjan alkaessa tammikuussa 2007 KT muistutti, että työnantajien kannatti valmistautua ulkomaisten työntekijöiden rekrytointiin. KT muistutti myös, että maahanmuuttajat tarvitsivat tehostettua kieltenopetusta ja kulttuurikoulutusta, sillä kitkatekijät kulminoituivat usein kieli- ja kommunikaatiovaikeuksiin. Työntekijällä tuli olla työtehtävän edellyttämä koulutus ja osaaminen, mutta koulutukseen ja kotoutumiseen liittyviä kustannuksia ei saisi jättää pelkästään kuntien kannettaviksi.³⁴

Vuosikymmenen taitteen lähestyessä kunnat alkoivat varautua näkyvässä olevaan tulevaan työvoimapulaan, joka seuraisi suurten ikäluokkien eläköitymisestä. Katse suunnattiin myös ulkomaille. Kuntien ja sairaanhoitopiirien edustajista koostunut verkosto pilotoi yhteisiä menettelytapoja ja pelisääntöjä ulkomailta tapahtuvalle rekrytoinnille. ”Tulevaisuuden vaihtoehtoina ovat sopeutuminen tai kuntapalvelujen supistaminen”, Helsingin apulaiskaupunginjohtaja Tuula Haatainen totesi Kansainvälistyvät työmarkkinat -seminaarissa toukokuussa 2009. Lahden kaupunki suunnitteli sairaanhoitajien rekrytointia Kiinasta. HUS aikoi pestata 20 filippiiniläistä leikkaussalihoitajaa.³⁵

TUKEA KOTOUTTAMISOHJELMALLE

Kesäkuussa 2012 eduskunta hyväksyi valtion kotouttamisohjelman, joka linjasi kotouttamisen painopisteet vuosille 2012–2015. Suomeen suuntautuva muutto oli voimakkaassa kasvussa. Kun vuonna 2000 Suomessa asui noin 92 000 ulkomaan kansalaista, vuonna 2010 heitä oli noin 168 000. Vuonna 2012 arvioitiin, että heidän määränsä kasvaisi 330 000 henkeen vuonna 2020 ja 500 000 henkeen vuoteen 2030 mennessä. Myös työperusteinen maahanmuutto oli lisääntynyt ja lisääntyisi edelleen. Kotouttamistoimenpiteet kohdistuivat enenevässä määrin myös tähän ryhmään.³⁶

Yhteisessä kannanotossaan KT, Akava, EK, SAK, Suomen Yrittäjät, STTK ja VTML (Valtion työmarkkinalaitos) arvioivat, että kotouttamisohjelmassa panostettiin oikeisiin asioihin. Maahanmuuttajien kotoutuminen oli tärkeää myös työelämän kannalta, ja heidät tulisikin saada nopeasti ja tehokkaasti kotouttamistoimenpiteiden piiriin, järjestöt muistuttivat. Kannanotossa todettiin, että työnantajat voivat halutessaan myötävaikuttaa työssä olevien kielitaitoon esimerkiksi tarjoamalla kieltenopetusta jo lähtömaassa tai kannustamalla työntekijää kieliopintoihin joko vapaa- tai työajalla. Järjestöt muistuttivat monikulttuurisuuden ja hyvän asenneilmapiirin luomisen kuuluvan niin johdolle kuin jokaiselle yksittäiselle työntekijälle. Työnantajaa ohjeistettiin nimeämään tulokkaalle tukihenkilö ja tarjoamaan tietoa suomalaisesta työkuulttuurista ja työelämän pelisäännöistä.

34 *KT:n tiedote 9.1.2007*

35 *Kuntalehti 9/2009*

36 *Valtion kotouttamisohjelma 2012*

Syyskuussa 2012 KT:n, Kuntaliiton ja Kevan rekrytointi- ja osaamistarvetiedustelu osoitti, että kunnat ja kuntayhtymät tarvitsivat arviolta 14 000 työntekijää vuoden 2012 aikana korkean eläkepoistuman vuoksi. Suunnitelluista rekrytoinneista yli puolet kohdistuivat sote-alalle.³⁷

Lokakuussa 2013 KT järjesti seminaarin ”*Kansainvälinen rekrytointi ja työyhteisön monikulttuuristumisen haasteet ja voimavarat*”. Tuolloin Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen laskelmien mukaan sote-alalla olisi vuoteen 2025 mennessä ainakin 20 000 työntekijän vaje. Ulkomaista työvoimaa haluttiin täydentämään kotimaista työvoimaa. Ongelmana oli maahanmuuttajien kolminkertainen työttömyys kantaväestöön verrattuna. KT:n kehittämisspäällikkö Tiina Häyhän mukaan tähän vaikuttivat muun muassa asenneilmasto ulkomaalaisia työntekijöitä kohtaan sekä osaamiseen liittyvät asiat. ”On hyvä huomioda, että työperäinen maahanmuutto on tärkeää paitsi työvoiman saatavuuden myös työelämän rikastuttamisen ja innovaatioiden näkökulmasta. Monimuotoisuuden johtaminen on monimuotoisuuden kääntämistä organisaation vahvuudeksi”, Häyhä kirjoitti Kuntatyönantajassa 5/2013. KT avasi verkkosivuillaan kansainvälisten rekrytointien prosessiin liittyviä tekijöitä lainsäädännön näkökulmasta.

*”Maahanmuutto-
politiikan on oltava
tavoitteellista ja
reilua.”*

KIELITAITOVAATIMUSTEN KIEMURAT

Vuonna 2017 Suomessa asui 384 000 ulkomaalaistaustaista ihmistä. Heidän osuutensa koko maan väestöstä oli 7,6 prosenttia. Kuntasektorilla työskenteli 14 486 ulkomaalaistaustaista palkansaajaa lokakuussa 2017, mikä oli 3,5 prosenttia koko henkilöstöstä. Ulkomaalaistaustaisten työntekijöiden lukumäärä kuntasektorilla oli kasvanut kahdessa vuodessa 1 500 henkilöllä, selvisi KT:n Tilastokeskuksesta tilaamasta tilastosta, jossa yhdistettiin väestörekisteritilaston tieto kuntasektorin lokakuun 2017 palkkatilaston ammattiryhmätietoihin (ISCO). Ulkomaalaistaustaiseksi määriteltiin henkilö, jonka molemmat vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi oli syntynyt ulkomailla, tai ulkomailla syntynyt henkilö, jonka kummastakaan vanhemmasta ei ollut tietoa väestötietojärjestelmässä. Lisäksi ulkomaalaistaustaiseksi laskettiin Suomen kansalaisuuden saaneet ulkomaalaiset sekä heidän lapsensa.³⁸

Maahanmuuttajien opiskelun ja työllistymisen suurimpia ongelmia on kielitaidon puute, sanoi ammatillista koulutusta tarjoavan koulutuskuntayhtymä Omnian liiketoimintajohtaja Riikka-Maria Yli-Suomu Kuntatyönantajassa 5/2018. Espoon seudulla toimivan Omnian opiskelijoista oli tuolloin vieraskielisiä 26 prosenttia. Yli-Suomu toivoi ministeriöltä tiiviimpää yhteistyötä maahanmuuttajien koulutuksessa ja kritisoi koulutusten projektiluontoista rahoitusta. ”Se pilkkoo palveluntarjontaa koko ajan.

37 KT:n tiedote 12.9.2012

38 Kuntatyönantaja 5/2018

Meilläkin toista sataa opettajaa keskittyy puhtaasti maahanmuuttajapalveluihin, mutta joudumme aina jännittämään rahoituksen loppumista ja sitä, että 30–40 opettajalta loppuvat työt – vaikka työn tarve ei luonnollisesti lopu”, Yli-Suomu sanoi.

Työvoimatutkimuksen mukaan ulkomaalaisten työllisyysaste oli vuonna 2016 noin 18 prosenttia pienempi kuin suomalaisten. Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2018 ulkomaalaisten työllisyysaste oli kääntynyt nousuun. Työ- ja elinkeinoministeriön Työllisyyskatsauksen mukaan elokuun 2018 lopussa TE-toimistoissa oli 243 000 työtöntä työnhakijaa, joista 26 500 oli ulkomaisten kansalaisia. Se oli 4 600 vähemmän kuin edellisen vuoden elokuussa.³⁹

Suomessa asuvista 20–64-vuotiaista ei-työllisistä ulkomaalaistaustaisista puolet piti suomen tai ruotsin kielitaidon puutetta suurimpana esteenä työllistymiselleen vuonna 2014. Monissa tehtävissä on työnantajan harkinnassa, minkälaista kielitaitoa työntekijältä edellytetään, totesi KT:n johtava työmarkkinalakimies Anne Kiiski. Erilaisille kielitaitovaatimuksille on oltava työtehtävästä johtuva syy, ja työnantajan kannattaa arvioida tarkkaan tehtävän edellyttämä kielitaito, Kiiski totesi Kuntatyönantajan 5/2018 maahanmuuttoteemanumeron artikkelissa. ”Työnhakijalta ei voida edellyttää esimerkiksi suomea äidinkielenä tai erinomaista suomen kielen taitoa ilman, että tähän on hyväksyttävä työstä johtuva peruste”, Kiiski muistutti. Siinä missä esimerkiksi sote-alalla ulkomaalaistaustaisia työllistyy paljon, perusopetuksessa tiukat kelpoisuusvaatimukset rajaavat ulkomaalaistaustaisten opettajien rekrytointia. ”Opettajan ammatti on koulutukseen perustuva ja varsin tarkasti säännelty. Opettajien kelpoisuusvaatimuksista on säädetty asetuksella. Kelpoisuus perustuu kapea-alaiseen ainekohtaiseen kelpoisuuteen antaa opetusta”, kirjoitti samassa lehdessä KT:n johtava työmarkkinalakimies Teija Metsäranta. Lain mukaan perusopetusta tai esiopetusta antavalla opettajalla tulee olla koulun opetuskielessä erinomainen suullinen ja kirjallinen taito. Lukiokoulutuksessa opettajan tulee hallita opetuksessa käytettävä kieli. Äidinkielen ja kirjallisuuden aineenopetusta antavalla opettajalla tulee olla kyseisen kielen erinomainen suullinen ja kirjallinen taito. Metsäranta pohti, kuinka tarkoituksenmukainen tai oikeutettu on kategorinen kielitaitovaatimus ja mihin muuhun se perustuu kuin parikymmentä vuotta vanhaan asetukseen. ”Peruskoulun toimintaympäristö on kielenkin osalta monipuolistunut. Yhä suurempi osa oppilaista käyttää arjessaan myös muita kieliä kuin suomea tai ruotsia. Miksi suomenkielisessä peruskoulussa esimerkiksi matematiikan tai vieraan kielen opettajalta vaaditaan erinomaista suomen kielen taitoa?” Metsäranta kirjoitti. Hänen mukaansa oli perusteltua esittää kysymys tiukkojen kielitaitovaatimusten tarkoituksenmukaisuudesta, koska suuri osa opetustehtävistä on nimenomaan perusopetuksessa. ”Suomalaista erinomaista opettajakoulutusta ja ammattitaitoisia opettajia väheksymättä, muualta tulleet opettajat voisivat rikastuttaa ja monipuolistaa koulumaailmaa. Kapea-alaiset ja joustamattomat kelpoisuusvaatimukset eivät edistä toimivia työmarkkinoita”, Metsäranta pohti.

Tosiasiallisesti Suomi ei ollut saanut työperäistä maahanmuuttoa muualta kuin Viirasta, totesi samassa teemalehdessä Helsingin kaupungin erikoistutkija Pasi Sauk-

konen. Saukkonen piti valtiovallan toimia työperäisen maahanmuuton lisäämiseksi heppoisina. Saukkosen mukaan kuntien rekrytoinnin tarkempi tutkiminen voisi olla tarpeen sen selvittämiseksi, sisältyykö rekrytointitilanteisiin syrjiviä elementtejä. Suomi oli myös välittänyt huonosti maailmalle tietoa siitä, miten vastaanottavia täällä ollaan. ”Suomi on huonosti tunnettu verrattuna muihin Pohjoismaihin. Muissa maissa on jo valmiiksi ihmisiä, jotka välittävät tietoa, että tänne kannattaa tulla”, Saukkonen sanoi ja muistutti, että myös tiukan maahanmuuttopolitiikan Tanska ja Hollanti kävivät aggressiivista rekrytointikampanjaa saadakseen ulkomailta korkeasti koulutettuja osaajia.⁴⁰

KILPAILU MAAHANMUUTTAJISTA KIRISTYY

Joulukuussa 2022 KT vaati lisää työperäistä maahanmuuttoa ja siihen liittyvien lupaprosessien helpottamista. KT vaati, että maahanmuuton lisääminen otettaisiin osaksi seuraavan hallituksen ohjelmaa. ”Jos henkilöstöä ei ole palkattavissa, joudumme pian tilanteeseen, jossa kuntien ja hyvinvointialueiden on rajattava joko julkisten palveluiden piiriin pääsevien asiakkaiden määrää tai leikattava palveluja”, KT:n toimitusjohtaja Markku Jalonen muistutti.

KT:n julkaistessa kannanottonsa Helsingin Sanomat oli vastikään uutisoinut mongolialaisesta naisesta, joka oli valmistunut Suomessa sairaanhoitajaksi ja työskennellyt sairaalassa, mutta joutunut Maahanmuuttoviraston (Migri) virheen vuoksi karkotusuhan alle. Migri oli antanut naiselle kielteisen oleskelulupapäätöksen ja sen jälkeen, virheellisesti tämän tilitietoja tulkittuaan, tehnyt tästä rikosilmoituksen. Myöhemmin rikosilmoitus todettiin aiheettomaksi. Kielteinen oleskelulupapäätös kumottiin, mutta täydestä työnteko-oikeudesta huolimatta nainen päätti viranomaistoimintaan pettyneenä muuttaa pois maasta. KT totesi kannanotossaan, että ulkomaan kansalaisen työnteko-oikeus Suomessa riippuu nykyisin muun muassa siitä, minkä maan kansalainen hän on, millaista työtä tekee ja kuinka pitkään hän aikoo työskennellä Suomessa. ”Nykyiset lupamenettelyt ovat liian raskaita, hitaita ja kalliita. Vastuu prosessista ja sen kustannuksista on jätetty täysin yksittäisen työnhakijan tai työnantajan harteille”, KT:n kehittämisspäälikkö Sirpa Sivonen sanoi.

KT vaati joulukuun 2022 kannanotossaan myös Valviran lupaprosessien uudistamista ja digitalisoimista sekä oppilaitoksille välittömästi pysyvää rahoitusta ulkomaisten tutkintojen täydentämiseen. ”Sosiaali- ja terveydenhuoltoalan tutkinnon lupaprosessi saisi kohtuuden nimissä kestää enintään kaksi viikkoa. Myös lupien hinnoittelua tulee tarkistaa kansainvälisesti kilpailukykyiselle tasolle”, Sivonen sanoi.⁴¹

Vajaa puoli vuotta KT:n kannanoton jälkeen kokoomus voitti eduskuntavaalit ja Suomeen muodostettiin Petteri Orpon johdolla hallitus, joka päätti kiristää maahanmuuttomääräyksiä ja maassaolon kriteerejä muun muassa nostamalla tulorajaa, johon maahan muuttavan pitäisi yltää saadakseen työskennellä Suomessa. KT:n mukaan tulorajaa ei tulisi nostaa lainkaan. Tuolloin tuloraja oli 1 331 euroa bruttona kuussa.

40 *Kuntatyönantaja* 5/2018

41 *KT:n tiedote* 12.12.2022

”Merkittävä osa ulkomailta tulevista, kotimaassaan sairaanhoitajiksi opiskelleista työntekijöistä työskentelee Suomessa ensin hoiva-avustajina ja sittemmin lähihoitajana odottaessaan, että saa tutkintonsa ja osaamisensa tunnustettua Suomessa. Liian korkea tuloraja tukkisi tämän reitin”, KT:n pääekonomisti Juho Ruskoaho sanoi.⁴²

Keväällä 2024 KT:n johtava eläkeasiantuntija Juha Knuuti muistutti KT-lehdessä 2/2024, että matalan syntyvyyden vuoksi maahanmuuton lisääminen on välttämätöntä. Suomen eläkejärjestelmä toimii niin kauan, kun riittää sukupolvia, jotka rahoittavat eläkeitä. Kun syntyvyys romahtaa, maksajien ja etuudensaajien tasapaino muuttuu ja järjestelmä on rakenteellisten ongelmien edessä. Knuuti muistutti, että Suomessa syntyvyyden väheneminen on ollut niin rajua, että maahanmuuton lisääminen ei enää ole vain yksi poliittinen vaihtoehto vaan pikemmin välttämättömyys. Kotouttamisen onnistumisen tärkeys kasvaa, sillä muutkin maat ovat samojen haasteiden edessä. ”Työvoimaperäisen maahanmuuton lisääminen on koko ajan entistä tärkeämpää. Samanaikaisesti se on muuttumassa väheneväksi resurssiksi. Maahanmuuttoon olisi syytä suhtautua entistä myönteisemmin. Voisi olla syytä lieventää nykyisiä tavoitteita ainoastaan työperäisestä maahanmuutosta ja nähdä maahanmuutossa pitkän aikavälin hyödyt”, Knuuti kirjoitti.⁴³

Perussuomalaisten puheenjohtaja Riikka Purra ja kokoomuksen puheenjohtaja Petteri Orpo kertoivat hallitusohjelmasta kesäkuussa 2023. Hallitus päätti kiristää maahanmuuttomääriä ja maassaolon kriteerejä. KT kritisoi työperäistä maahanmuuttoa koskeneita linjauksia. Kuva: Valtioneuvoston kanslia / Lauri Heikkinen

42 KT:n tiedote 24.5.2023

43 KT-lehti 2/2024

Tulorajan korottamisen lisäksi Orpon hallituksen työperäisen maahanmuuton toimiin kuuluu niin sanottu kolmen kuukauden sääntö. Se rajaisi maassa oleskelua siten, että työperäisellä oleskeluluvalla saisi olla maassa enintään kolme kuukautta. Jos ei työtä sinä aikana löydy, on poistuttava maasta. Esityksen saaman kritiikin myötä hallitus muutti esitystä siten, että muun muassa erityisasiantuntijoilla, Suomessa yli kaksi vuotta olleilla sekä yritysten keskijohdossa tai ylimmässä johdossa työskennelleillä raja on kuusi kuukautta. Esitys kolmen kuukauden sääntöä koskevasta lakimuutoksesta annettiin eduskunnalle lokakuussa 2024 ja lain on määrä tulla voimaan 1.5.2025.

Marraskuussa 2024 eduskunta hyväksyi ulkomaalaislain muutoksen, jolla työntekijän oleskeluluvan tulorajaa korotettiin 1 600 euroon kuukaudessa.⁴⁴ Työ- ja elinkeinoministerin selvityksen mukaan korotus vähentää työntekijöiden maahanmuuttoa vuositasolla noin 600 henkilöllä (ensimmäiset oleskeluluvat), mikäli maahanmuuton määrä ja koostumus vastaisivat vuosien 2019–2021 tasoa ja ansiot vuoden 2022 tasoa. Vuoden 2022 maahanmuuton volyymin vaikutus olisi arvion mukaan kaksinkertainen eli noin 1 200 henkilöä.⁴⁵ Työmarkkinakeskusjärjestöistä myös esimerkiksi EK on kritisoinut hallituksen toimia työperäisessä maahanmuutossa niin tulorajojen korotusta kuin kolmen kuukauden sääntöäkin.⁴⁶

Marraskuussa 2024 KT ja muut työmarkkinakeskusjärjestöt (EK, Kirkon työmarkkinalaitos, SAK, Akava ja STTK) ilmaisivat yhdessä huolensa Suomen maahanmuuttopolitiikasta, jonka suunta ei näytä siltä, että työperusteinen maahanmuutto pysyisi edellisten vuosien tasolla. ”Maahanmuuttopolitiikan on oltava tavoitteellista ja reilua. Suomessa on tehty oikeita maahanmuuttopolitiikkaan liittyviä päätöksiä esimerkiksi lupamenettelyn nopeuttamiseksi ja ennakoitavuuden parantamiseksi. Nykyisen hyvän kehityksen turvaaminen edellyttää aktiivisia ja myönteisiä päätöksiä työperäisen maahanmuuton edistämiseksi, ei toimia sen vaikeuttamiseksi”, järjestöjen kannanotossa todettiin. Järjestöt muistuttivat, että esimerkiksi terveys- ja sosiaalialan sekä kasvatusta ja opetusalan ammatit ovat pääosin säädeltyjä, ja ne edellyttävät kielitaitoa. ”Pätevyys edellyttämän tutkinnon tunnustamista ja ammatinharjoittamisoikeuden saamista tulisi sujuvoittaa ja ulkomailla hankitun osaamisen tunnistamista parantaa. Lisäksi kielikoulutuksen järjestämiseen tarvitaan valtakunnallinen malli ja rahoitusta”, järjestöt esittivät. Kannanotossa muistutetaan, että työyhteisöjen ja oppilaitosten valmiuksia ottaa vastaan ulkomaisia työntekijöitä ja oppilaita on edelleen tuettava ja parannettava. ”Se ei kuitenkaan riitä. Maahanmuuttajien osallisuutta suomalaisen tasa-arvoiseen ja turvalliseen yhteiskuntaan on vahvistettava monialaisella ja poikkihallinnollisella yhteistyöllä. Mitään syrjiviä tai rasistisia toimia ei saa hyväksyä.”⁴⁷

---

44 *Eduskunnan tiedote 13.11.2024*

45 *TEMin selvitys: tem.fi 6.6.2024*

46 *EK:n tiedotteet 5.2.2024 ja 17.9.2024*

47 *KT:n tiedote 20.11.2024*

Koronapandemia kuritti ja kiritti kunta-alaa

Vuonna 2020 Suomi joutui muun maailman tavoin koronapandemian armoille. Sanna Marinin hallitus ja tasavallan presidentti Sauli Niinistö totesivat 16.3.2020, että koronavirustilanteen vuoksi maassa vallitsi poikkeusolot. Hallitus antoi valmiuslain käyttöönottoasetuksen eduskunnalle 17.3.2020. Suomi ”meni kiinni”: ulkorajat suljettiin, Uudenmaan alue eristettiin muusta maasta, opetuksessa siirryttiin etäopetukseen, ulkopuolisten vierailut kiellettiin hoitolaitoksissa, terveydenhuollon yksiköissä ja sairaaloissa. Julkisen sektorin työnantajat määräisivät etätööhön ne työntekijät, joiden työtehtävät sen mahdollistivat. Kriittisen henkilöstön osalta poikettiin työaikalain ja vuosilomalain säännöksistä sekä yksityisellä että julkisella sektorilla. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä sisäisen turvallisuuden koulutettuja ammattihenkilöitä varauduttiin velvoittamaan tarpeen mukaan töihin.⁴⁸

Työ- ja elinkeinoministeriö asetti maaliskuussa 2020 työryhmän koordinoimaan ja valmistelemaan työmarkkinatoimia, joilla koronaviruksen aiheuttamia haittoja voitaisiin vähentää. Uhkana oli muun muassa lomautusten ja irtisanomisten jyrkkä kasvu sekä elinkelpoisten yritysten konkurssialto. Työministeri Tuula Haatainen kutsui työryhmään ministeriöiden, viranomaisten ja työmarkkinaosapuolten edustajia. KT:ta ja kuntatyönantajia ryhmässä edusti neuvottelupäällikkö Jorma Palola. Työryhmän tehtävänä oli seurata koronaviruksen vaikutuksia työmarkkinoihin ja tehdä ehdotuksia työmarkkinoiden toimivuuden turvaamiseksi, työpaikkojen säilyttämiseksi, työntekijöiden tukemiseksi ja tarpeettomien konkurssien ehkäisemiseksi. KT oli siis mukana sopimassa laajaa yritysten pelastuspakettia, jolla pyrittiin estämään konkurssit ja irtisanomiset. KT oli sopimassa myös yksityisten työnantajien eläkemaksun tilapäisestä alentamisesta, jolla pyrittiin ehkäisemään konkurssseja ja joukkotyöttömyyttä. Työttömyys lisääntyi lomautusten yleistyessä, mutta Työllisyysrahaston talous ja suomalainen työttömyysturvajärjestelmän rahoitus kestivät koronan vaikutukset työllisyyteen. Jo entisestään heikossa jamassa ollutta kuntataloutta koronakriisi heikensi noin 2 miljardilla eurolla vuonna 2020.⁴⁹

Kunnat ja kuntayhtymät kantoivat kansainvälisessäkin vertailussa menestyksekkäästi käytännön vastuun koronakriisin hoitamisesta, totesi Markku Jalonen KT:n vuosikertomuksessa 2020. Pandemia johti poikkeusoloihin ja poikkeusjärjestelyihin työyhteisössä. Etenkin siirtyminen etätööhön, etäopetukseen ja sosiaali- ja terveyspalveluiden kuormittuminen uusine työjärjestelyineen leimasivat poikkeusoloja. KT oli mukana työelämää koskevien poikkeusnormien kolmikantaisessa valmistelussa. KT keräsi tietoa epidemian vaikutuksista kunta- alalle hankkeiden, verkostojen ja tapaamisten kautta. ”Henkilöstöjohtoa ja kehittäjiä kokoavan HR-verkoston, työsuojelupäälliköiden verkoston sekä Soteliiderit ja Etänä enemmän -hankkeiden avulla pyrimme tukemaan työyhteisöjen toimintaa poikkeusoloissa”, neuvottelupäällikkö Jorma Palola kirjoitti vuosikertomuksessa 2020. Keväällä 2020 KT avasi työnantajille KT Linja -palvelun, jonka

48 [valtioneuvosto.fi 16.3.2020](#)

49 [vuosikertomus 2020](#)

tavoite oli tukea työnantajaviestintää sopimusneuvotteluissa. Linja osoittautui kuitenkin toimivaksi kanavaksi koronavirukseen liittyvän ohjeistuksen jakamiseen.

Sairaanhoito ja muut sote-palvelut reagoivat pandemiaan nopeasti. Esimerkiksi Pirkanmaan sairaanhoitopiirissä henkilöstöhallinnon poikkeustoimet käynnistyivät saman tien, kun ensimmäiset ohjeet maan hallitukselta tulivat. Koronapotilaille ja -epäilyille järjestettiin oma hoitolinja päivystyksestä tehohoitoon asti. Puhelinneuvontaan ja infektioyksikköön lisättiin resursseja. Kiireettömiä hoitoja siirrettiin myöhemmäksi. Työntekijöille järjestettiin oma väylä testeihin, jottei näiden aika kulunut yleisneuvonnan puhelujonossa. Kun henkilökuntaa piti siirtää toisiin yksiköihin, sairaanhoitopiirin HR-ryhmä alkoi koordinoida henkilökunnan siirtoja ja koulutukseen ohjattavia työntekijöitä. Osaamisen kehittämisen yksikkö järjesti täydentävää koulutusta sitä tarvitseville.⁵⁰

PANDEMIOIHIN VARAUDUTTIIN JO ENNEN KORONAA

Pandemiat herättivät huolta maailmalla ja myös Suomessa jo ennen kuin korona iski. Vuonna 2003 Aasiassa puhjennut H5N1-viruksen aiheuttama tartuntatauti, joka tunnettiin nimellä lintuinfluenssa, levisi Eurooppaan vuonna 2006 niin voimakkaana, että Maailman terveysjärjestö WHO varoitti vakavan pandemian vaarasta. Pandemian toteutuminen olisi pakottanut myös kunnat ja kuntayhtymät pohtimaan toimintojensa uudelleenjärjestelyä. ”Pandemiatilanteessa kunnallisten palveluiden kysyntä todennäköisesti nousisi erityisesti terveyspalveluiden osalta. Samanaikaisesti kuntien oman henkilöstön sairauspoissaolot lisääntyisivät. Toisaalta taudin leviämisen estämiseksi voitaisiin myös joutua sulkemaan kunnan toimintayksiköjä, kuten kouluja ja päiväkoteja. Todennäköistä onkin, että tällaisessa poikkeuksellisessa tilanteessa jouduttaisiin kunnan oman henkilöstön tehtäviä järjestelemään uudelleen ja mahdollisesti palkkaamaan ulkopuolista lisätyövoimaa. Samanaikaisesti osalle omaa henkilöstä ei ehkä pystyittäisi osoittamaan työtehtäviä”, pohti työmarkkinalakimies Lotta Harjunpää Kuntatyönantajassa 3/2006. KT ennakoiti, että pandemiatilanteessa työsuojelun merkitys korostuisi. Verkkosivuillaan KT julkaisi työnantajille ohjeet pandemian varalle.

Vuonna 2009 pelkoa herätti sikainfluenssa, viralliselta nimeltään pandeeminen A(H1N1)v 2009 -influenssa. KT muistutti, että oli tärkeitä turvata toiminnot tilanteessa, jossa suuri osa henkilöstöstä voi olla työkyvytön samaan aikaan. Ohjeet sikainfluenssan varalta lähetettiin yleiskirjeessä 12/2009. KT ohjeisti, että töiden organisoinnista vastuussa olevien kannatti seurata aktiivisesti tilannetta, jotta välttämättömät työtehtävät voitaisiin tehdä ja palvelutuotanto turvata muuttuvissa olosuhteissa.

KORONA HERÄTTI KYSYMYKSIÄ JA LISÄSI YHTEISTOIMINTA-NEUVOTTELUJA

Koronan aiheuttamat poikkeustilanteet lisäsivät huomattavasti KT:lle lähetettyjen palvelupyyntöjen ja kysymysten määrää. KT järjesti työnantaja-asiakkailleen KT-infoja koronan vaikutuksista henkilöstöön ja palvelussuhteisiin.

ERÄITÄ KORONAN AIHEUTTAMIA KYSYMYKSIÄ, JOIHIN KT ANTOI VASTAUKSIA

- Työntekijä ja/tai viranhaltija on määrätty vuosilomansa ajaksi tai aikana tartuntatautilain 60 §:n mukaiseen karanteeniin koronavirukselle altistumisen vuoksi. Siirrykö vuosiloma karanteenin vuoksi? (28.9.2020)
- Kunta on käynyt keväällä yhteistoimintaneuvottelut, jotka koskivat henkilöstön lomauttamista koronapandemian aiheuttaman työn tilapäisen vähentymisen vuoksi. Kunnalla on tarve sopeuttaa talouttaan myös henkilöstömenojen osalta syksyllä. Täytyykö kunnan käydä uudet yhteistoimintaneuvottelut? (6.10.2020)
- Työntekijä on määrätty viranomaisen päätöksellä tartuntatautilain 60 §:n mukaiseen karanteeniin. Saako työnantaja teettää työntekijällä työtä karanteenin aikana? (21.8.2020, päivitetty 4.8.2021)
- Kertykö tartuntatautilain 48 a §:n mukaiselta palkanmaksun keskeytyksen ajalta vuosilomaa? (13.5.2022)

Koronatilanne kasvatti myös yhteistoimintaneuvottelujen määrää vuonna 2020. Kun vuonna 2019 yt-neuvotteluihin turvautui noin viidennes kunnista ja kuntayhtymistä, vuonna 2020 neuvotteluihin turvautui KT:n ajankohtaiskyselyn mukaan 52 prosenttia kunnista ja kuntayhtymistä. Noin neljäsosa neuvotteluista johtui taloudellisista syistä. Korona oli syynä 40 prosenttiin yt-neuvotteluista.⁵¹

Ensimmäinen koronavuosi 2020 oli poikkeuksellinen myös siksi, että lomautuksia oli paljon. Kunta-alalla ei ylipäätään ollut toteutettu laajoja lomautuksia ja irtisanomisia 2000-luvulla, mutta vuonna 2020 lomautuksia ja palkanmaksun keskeytyksiä lisäsivät taloudellisen tilanteen heikkeneminen ja koronarajoitusten aiheuttama töiden väheneminen. KT:n kyselyyn vuonna 2020 vastanneissa kunnissa lomautettiin yhteensä 14 485 palkansaajaa eli 4,5 prosenttia henkilöstöstä. Valtaosa henkilöstösäästöistä saatiin kuitenkin muilla keinoilla kuin lomautuksilla tai irtisanomisilla. Toimintoja tehostettiin muun muassa työjärjestelyillä, uusilla toimintatavoilla, luonnollista poistumaa hyödyntämällä, sijaisten ja määräaikaisten käyttöä vähentämällä. Kunta-alalla säästettiin vuonna 2020 henkilöstömenoista 342 miljoonaa euroa eli 1,6 prosenttia henkilöstömenoista.⁵² Talouden heikentyminen näkyi palkansaajien epävarmuuden kokemusten lisääntymi-

51 *Kuntatyönantaja 1/2021*

52 *Kuntatyönantaja 1/2021*

senä ja sitä kautta ammatillisen järjestäytymisen yleistymisenä. Koronaviruspandemian seurauksena ammattiliittoon kuuluminen yleistyi vuodesta 2019. Osuus kasvoi 67 prosentista 69 prosenttiin. Myös vain työttömyyskassaan kuuluminen yleistyi. Joka viides palkansaaja sanoi kuuluvansa ainoastaan työttömyyskassaan vuonna 2020.⁵³

*Neuvotteluja sopimuksista 2022–2025 käytiin korona-aikana. Neuvottelujohtaja Henrika Nybondas-Kangas ja toimitusjohtaja Markku Jalonen saapumassa neuvotteluihin.
Kuva: Lehtikuva / Markku Ulander*

KUNTA-ALA OPPI SELVIÄMÄÄN

Kaikkiaan kunta-ala selviytyi ensimmäisestä koronavuodesta hyvin, kävi ilmi Kekseliäät kehittäjät -hankkeen seurannan haastatteluista keväällä 2021 ja vuoden 2020 julkisen alan työhyvinvointitutkimuksen tuloksista. Henkilöstöstä 81 prosenttia arvioi työyhteisönsä selviytyneen koronavuodesta hyvin. Kunta-alalla työn kuormitus oli työnantaja-sektoreiden kärkeä, mutta kuormittavuudesta huolimatta valtaosa henkilöstöstä koki työyhteisönsä selviytyneen hyvin koronavuodesta.⁵⁴

Työturvallisuuskeskuksen kuntaryhmä teki joulukuussa 2020 työsuojelun yhteistoimintahenkilöstölle korona-ajan seurantakyselyn. Sen tuloksissa kävi ilmi, että korona-aikana kunta-alan työpaikoilla oli opittu arvioimaan vaarat ja tehostamaan suojaustoimenpiteitä lähityöskentelyssä tartuntatautilanteen vaihtelun mukaisesti.

53 *KT:n tiedote 9.6.2021*

54 *Kuntatyönantaja 2/2021*

Työterveysyhteistyöhön ja viestintään oli panostettu aiempaa enemmän. Toisaalta kyselyssä nousivat esiin puutteet psykososiaalisen tuen järjestämisessä henkilöstölle ja esihenkilöille, vaikka korona-aikana työpaikoilla ja KT:n verkostoissa työnantajat olivat kiinnittäneet paljon huomiota henkisen tukeen. KT kehotti tehostamaan vuorovaikutusta poikkeusoloissa ja kiinnittämään huomiota uusien, erityisesti nuorien työntekijöiden perehdyttämiseen.⁵⁵ Koronapandemia aiheutti myös merkittäviä muutoksia toiminnan painopisteisiin kunta-alan työpaikoilla. Paine kouluttaa ja siirtää henkilöstöä uusiin tehtäviin ja toimintoihin kasvoi. Maaliskuussa 2021 KT ja kunta-alan pääsopijajärjestöt sopivat yhteisistä ohjeista paikalliseen sopimiseen pandemian aikana.⁵⁶

Kun koronatilanne ei osoittanut laantumisen merkkejä, valtioneuvosto antoi lokakuussa 2020 etätyösuosituksen, joka oli voimassa toistaiseksi. Suositusta oli määrä tarkastella uudestaan kesäkuun 2021 loppuun mennessä. Talvella 2021 tautitilanne paheni, ja kolmen viikon sulkutila alkoi maaliskuussa 2021. Sulkutila merkitsi kontaktien rajoittamista. Työmarkkinajärjestöt suosittelevat toimialaliittojen ja työpaikkojen huomioidun etätyösuosituksen niin laajasti kuin mahdollista.⁵⁷ Työterveyslaitos teki sosiaali- ja terveydenhuoltoalan työpaikoille ohjeen, jossa annettiin työnantajille toimintaohjeita covid-19-riskinarvioinnin tekemiseen. KT osallistui ohjeen tekemiseen sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön sekä sote-alan järjestöjen kanssa.⁵⁸

Työolobarometrin 2020 mukaan yksi koronapandemian myönteisistä vaikutuksista oli digitalisaation vauhdittuminen työpaikoilla. Tämä näkyi sekä uusina työvälineinä että tapoina järjestää töitä. Muutos näkyi kaikilla sektoreilla ja kaikissa sosioekonomisissa ryhmissä. Korona-ajan digitalisoituminen ei tarkoittanut vain prosessien sähköistämistä, vaan myös uusia tapoja oppia, työskennellä ja viestiä. Barometrin mukaan valtaosa (92 prosenttia) etätyötä vuonna 2020 tehneistä oli tyytyväisiä etätyön sujumiseen koronatilanteen aikana.⁵⁹

Myös kunta-alan työn murroksen seuranta osoitti poikkeusolojen vauhdittamat muutokset työn tekemisen tavoissa. Seurantaan osallistui keväällä 2021 yli tuhat kunta-alan ammattilaista ja asiantuntijaa. Muutokset näkyivät selvästi eri aloilla, mutta eri alojen muutostarinat poikkesivat selvästi toisistaan. Erojen taustalla olivat erilaiset asiakaskannat, töiden erilaiset luonteet sekä säätely ja lakisäätöiset muutokset. Suuri muutos oli tapahtunut digitaalisissa palveluissa ja etäyhteydenpidossa, joka mahdollisti etäpal-

Työolobarometrin 2020 mukaan yksi koronapandemian myönteisistä vaikutuksista oli digitalisaation vauhdittuminen työpaikoilla.

55 [KT:n tiedote 9.3.2021](#)

56 [KT-lehti 2/2021](#)

57 [KT:n tiedote 9.3.2021](#)

58 [KT:n tiedote 18.3.2021](#)

59 [KT:n tiedote 22.3.2021](#)

velut, -kokoukset, -opetuksen ja muun etätöön. Merkittävää ei ollutkaan teknologia (se oli ollut olemassa jo ennen koronaa) vaan toimintakulttuurin muutos. Etätö havaittiin toimivaksi vaihtoehdoksi, kun sitä oli pakko kokeilla. Korona-aikana yli puolet kunta-alan henkilöstä jatkoi lähitöissä ja 36 prosenttia siirtyi osittain tai kokonaan etätööhön.⁶⁰ KT:n ajankohtaiskyselyn mukaan kunta-alan henkilöstömäärä kasvoi noin 4 000:lla vuonna 2021. Kasvuun vaikutti tilapäisen henkilökunnan palkkaaminen koronan takia.⁶¹

Loppuvuodesta 2021 koronatilanne vaikeutui taas. Joulukuun ensimmäisenä päivänä 2021 KT jätti sosiaali- ja terveysministeriölle lausunnon, jossa kannatettiin hallituksen esitysluonnosta uudeksi tartuntatautilain pykäläksi 48 a sekä työelämän rokotepassin käyttöönottoa.⁶² Eduskunta hyväksyi lain tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta 28.12.2021. Lakimuutos tuli voimaan vuoden 2022 alussa ja oli voimassa 31.12.2022 saakka. Sillä edellytettiin tehostettua koronarokotusta tai sairastetun covid-19-taudin antamaa suojaa niiltä sote-alan työntekijöiltä, jotka olivat lähikontaktissa sellaisten asiakkaiden ja potilaiden kanssa, jotka olivat alttiita tartuntariskille tai koronan vakaville seuraamuksille. ”Tartuntatautilain väliaikaisen 48 a §:n 1 momentin mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa kaikissa tehtävissä, joihin liittyy lähikontaktin aiheuttama tartuntariski covid-19-taudin vakaville seuraamuksille alttiille asiakkaille tai potilaille, saa käyttää vain erityisestä syystä henkilöä, joka ei ole osoittanut, että hänellä on rokotuksen tai enintään kuusi kuukautta aikaisemmin sairastetun laboratoriovarmistetun taudin antama suoja covid-19-tautia vastaan”, KT:n ohjeessa todettiin. Koronaministeriöryhmä päätti lokakuussa 2022, ettei se esitä tartuntatautilain 48 a §:n säännöksen voima-saolon jatkamista.⁶³

Kun etätösuositukset poistettiin maaliskuussa 2022, monessa kunnassa etätö oli muuttanut töiden tekemisen tapaa.

Kun etätösuositukset poistettiin maaliskuussa 2022, monessa kunnassa etätö oli muuttanut töiden tekemisen tapaa. Esimerkiksi Lahden kaupungin huhtikuussa 2021 työntekijöilleen tekemään kyselyyn vastanneista 79 prosenttia halusi jatkossa työskennellä sekä etänä että lähityössä. Vastanneista 17 prosenttia toivoi voivansa tehdä vain etätöitä. Vastanneista kolme prosenttia ei halunnut tehdä lainkaan etätöitä. Lahden kaupungin Tilakeskuksessa korona siirsi 35 työntekijää etätöihin, kun ennen pandemiaa etätö oli ollut lähes olematonta ja sitä oli pidetty työn luonteen takia mahdottomana.⁶⁴

60 KT:n tiedote 2.6.2021

61 KT 1/2022

62 KT:n tiedote 1.12.2021

63 KT:n tiedote 15.12.2022

64 KT-lehti 2/2022

KT ja EU

Työmarkkina-asioita koskeva kansainvälinen edunvalvonta kuuluu KT:n tehtäviin. KT edustaa kuntatyönantajia myös EU-säännösten kansallisessa toimeenpanossa. Lisäksi se antaa kunnille ja kuntayhtymille neuvontaa säädösten soveltamisesta. Myös EU-tasolla KT on 2000-luvun aikana laajentanut vaikutusvaltaansa.

Heinäkuussa 2002 Kunnallinen työmarkkinalaitos liittyi eurooppalaisen työnantajakeskusjärjestön CEEP:n Suomen jaostoon. (CEEP on lyhenne järjestön koko nimestä European Centre of Employers and Enterprises providing Public Services.) Jäsenyyden tarjosi Suomen kuntatyönantajille tärkeän kanavan päästä vaikuttamaan sosiaalisen vuoropuheluun EU:n piirissä. Jo aiemmin KT oli liittynyt jäseneksi Euroopan kuntien ja alueiden neuvoston työnantajafoorumiin (CEMR, The Council of European Municipalities and Regions). CEMR on Euroopan kuntaliittojen yhteistyöjärjestö. Syksyllä 2003 kuntatyönantajien työmarkkina-asema EU:ssa vahvistui, kun kunta-alan sosiaalialogikomitea perustettiin. Kunta-ala tunnustettiin EU:n päätöksenteossa omaksi työmarkkina-alueeksi ja kunta-alan neuvotteluosapuolet edustaviksi kuntien ja aluehallinnon työmarkkinaosapuoliksi. Samalla CEMR tunnustettiin edustavaksi työnantajajärjestöksi kunta-alalla. Tammikuussa 2004 kunta-alan sosiaalialogikomitea kokoontui ensimmäisen kerran. Komitean osapuolina olivat CEMR ja palkansaajia edustava EPSU (European Federation of Public Service Unions). Komitea hyväksyi yhteisen kannan etätöhyön ja antoi tukensa keskustason etätöyhtymänsä sopimusta.

Muiden pohjoismaiden kuntia ja alueita edustavien työnantajaorganisaatioiden kanssa KT:lla on ollut vuosikymmeniä jatkunut ja vakiintunut vuosittainen yhteistyömuoto.

TYÖAIKADIREKTIIVISTÄ VÄÄNNETTIIN VUOSIKYMMEN

2000-luvun puolivälissä työaikadirektiivin uudistaminen oli KT:n keskeinen edunvalvonnan kohde EU:ssa. Euroopan yhteisöjen tuomioistuin (EYT) oli eräissä ratkaisuisaan vuosituhannen alussa katsonut työaikadirektiivin edellyttäneen, että työntekijän työpaikalla tapahtuvaan päivystykseen kuluva aika luetaan kokonaan työajaksi. Suomessa Lääkisopimuksen mukaan työpaikalla tapahtuva päivystys rinnastettiin varallaoloon, josta työajaksi luettiin vain aktiiviyöaika.⁶⁵ KT:n tavoitteena oli työaikadirektiivin muuttaminen vastaamaan kansallista sääntelyä ja työ- ja virkaehtosopimus käytäntöä. Lähinnä tarkoitus oli tarkistaa työajaksi luettavaa päivystysaikaa koskevat säännökset. Työaikadirektiivin tarkistamista koskevaa komission muutosehdotusta käsiteltiin työoikeusjaostossa. Työaikadirektiiviä koskevista muutoksista ei kuitenkaan päästy yhteisymmärrykseen, kun parlamentti päätyi eri kannalle kuin EU:n neuvosto. Neuvoston mukaan päivystysaikaa, jona ei työskennellä, ei lueta pääsäännön mukaan työajaksi. Parlamentin

päätöksen mukaan koko päivystysaika, mukaan luettuna aika, jona ei työskennellä, oli työaikaa, mutta se voitaisiin lain tai työehtosopimuksen salliessa laskea erityisellä tavalla.⁶⁶ Lopulta viisi vuotta valmisteltu työaikadirektiivin muutos kaatui keväällä 2009, kun Euroopan parlamentin ja neuvoston välinen sovittelu ei johtanut työaikadirektiivin muutokseen. Kyseessä oli ensimmäinen kerta, kun sovittelujärjestelmä epäonnistui parlamentin ja neuvoston kantojen yhteen sovittamisessa. Parlamentti ei joutanut kannastaan, jonka mukaan siirtymäajan kuluttua tulisi luopua kansallisesta mahdollisuudesta poiketa työehtosopimuksella työaikadirektiivin mukaisesta 48 tunnin viikoittaisesta enimmäistyöajasta ylityöt mukaan lukien. Suomen, kuten monien muidenkin maiden, työaikalaki oli ristiriidassa tämän työaikadirektiivin tulkinnan kanssa.⁶⁷

Joulukuussa 2011 alkoi työaikadirektiiviä koskeva neuvotteluprosessi Eurooppa-tason työnantaja- ja työntekijäjärjestöjen (BUSINESSEUROPE / UEAPME, CEEP ja EAY) välillä. CEEPillä oli neuvotteluissa kymmenen neuvottelijaa, mukana myös Suomen jaosto, jossa yksi neuvottelijoista oli KT:n neuvottelupäällikkö Henrika Nybondas-Kangas. Neuvotteluissa pyrittiin ratkaisemaan muun muassa EU-tuomioistuimen oikeuskäytännössä esiin tulleita ongelmia työpaikalla tapahtuvan päivystysajan lukemisessa työajaksi ja lepoaikojen antamisessa. Nämä asiat olivat erityisen tärkeitä julkisen sektorin tehtävissä, kuten terveydenhuollossa, jossa on työskenneltävä kaikkina viikonpäivinä ja vuorokauden aikoina. Työnantajapuolella otettiin esiin myös vuosiloman soveltamiseen liittyviä tulkintaongelmia. Työaikadirektiivineuvottelut päättyivät tuloksettomina joulukuussa 2012.⁶⁸

Työmarkkina-asioita koskeva kansainvälinen edunvalvonta kuuluu KT:n tehtäviin. KT liittyi heinäkuussa 2002 eurooppalaisen työnantajajärjestön CEEPin Suomen jaostoon. Kuva: Mostphotos

66 Kuntatyönantaja 1/2009

67 Kuntatyönantaja 3/2009

68 KT:n vuosikertomus 2012

KT:LLA LAAJA EDUSTUS EUROOPASSA

Vuoden 2009 alussa KT liittyi Euroopan sairaala- ja terveydenhuoltoalan työnantajaliittoon (HOSPEEM, European association of hospital and healthcare employers). HOSPEEM kokoaa eurooppalaisia julkisen terveydenhuollon työnantajia yhteiseen edunvalvontaan ja pyrkii vaikuttamaan johtamisen ja työelämän suhteiden kehittämiseen sairaaloissa ja terveydenhuollossa. KT:n liittymisen taustalla oli halu parantaa tiedon-saantia ja mahdollisuuksia ajaa kuntatyöntekijäiden etua EU-tason valmistelussa.⁶⁹

Eri toimielinten jäsenyyksien lisäksi KT:n kansainväliseen edunvalvontaan kuuluu edustus toiminnan kannalta keskeisimmissä ministeriöiden EU-valmistelujaostoissa. Yksi toimielimistä, joissa KT:lla on edustus, on Opetusalan sektoridialogi ESSDE (European Sectorial Social Dialogue in Education), johon kuuluvat työnantajajärjestö EFEE (The European Federation of Education Employers) ja työntekijäjärjestö ETUCE (European Trade Union Committee for Education). ESSDE:n toiminta vakiintui vuonna 2010. Osapuolilla on ollut siitä lukien aktiivinen, yhteisesti hyväksytty työohjelma, joka sisältää muun muassa alatyöryhmiä, joissa käsitellään esimerkiksi koulun johtajuuteen ja rahoitukseen liittyviä kysymyksiä. Suomesta EFEE:n jäseniä ovat KT ja Sivistysala Sivista. EFEE edustaa kaikkien koulutustasojen opetusalan työnantajia. Mukana toiminnassa on 18 jäsenmaata ja yli 30 erilaista koulutusyhteisöä. Kotimaiset kumppanit ovat tehneet tiivistä yhteistyötä liittyen EFEE:n tapaamisiin ja niissä käsiteltäviin asioihin. Keväällä ja syksyllä 2015 EFEE:n edustajat tapasivat yleiskokouksessa (General Assembly). Syksyn tapaamisen yhteydessä oli tarkoitus järjestää sektoridialogin kokoontuminen yhdessä työntekijäpuolen kanssa, mutta Brysselin marraskuinen terroriuhka sekoitti tilanteen, ja sosiaalidialogi siirrettiin vuoden 2016 keväälle.⁷⁰

KT on järjestänyt edustamiensa eurooppalaisten toimielinten tapaamisia ja myös esitellyt toimintaansa kansainväliselle yhteisölle. Vuonna 2018 KT oli mukana HOSPEEMin ja EPSUn yhteisessä hankkeessa, jolla haettiin tehokkaita käytäntöjä terveydenhuoltoalan henkilöstön rekrytoimiseksi ja sitouttamiseksi. Osana hanketta kuntatyön kehittämisohjelma Kuntekoa esiteltiin Vilnassa Liettuassa järjestetyssä seminaarissa, joka käsitteli psykososiaalisen ja fyysisen kuormittumisen ehkäisyä.⁷¹

Työmarkkinaosapuolten vuoropuhelusta on tullut osa Euroopan unionin hallintotapaa. Kunta-alan työmarkkina-asioita käsitellään EU:ssa kunta-alan sosiaalidialogikomiteassa, jossa KT:lla oli edustus vuoden 2024 loppuun asti. SGI Europen kautta KT on mukana kaikki alat kattavassa sosiaalisessa vuoropuhelussa. KT:lla on jäsenyys SGI Europen kautta myös komission pysyvissä päätöksentekoeleimissä. Euroopan maiden kuntaliittojen yhteistyöjärjestön CEMRin työnantajaryhmä vaikuttaa ja antaa lausuntoja työlainsäädäntöä, sosiaaliturvaa ja työelämää koskeviin direktiivi- ja suositusehdotuksiin. Työnantajina CEMRin jäsenyhteisöt työllistävät noin 20 miljoonaa palkansaajaa.⁷²

69 *Kuntatyöntekijä 1/2009*

70 *Vuosikertomus 2015*

71 *Vuosikertomus 2018*

72 *Vuosikertomus 2022*

Vuonna 2022 EU:ssa hyväksyttiin vähimmäispalkkadirektiivi eli vähimmäispalkkoihin liittyvä lainsäädäntö. Direktiivin valmisteluvaiheessa KT ilmaisi huolensa siitä, että EU:lle ei tulisi antaa päätäntävaltaa palkanmuodostukseen jäsenvaltioissa. KT katsoi, että EU:n perussopimus antaa jäsenvaltioille yksinomaisen oikeuden päättää palkasta. Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM) asetti 30.11.2023 kolmikantaisen työryhmän valmistelemaan vähimmäispalkkadirektiivin kansallista täytäntöönpanoa. Työryhmässä olivat TEMin lisäksi edustettuina SAK, Akava, STTK, palkansaajakeskusjärjestöjen yhteinen edustaja, Valtion työmarkkinalaitos, EK, KT, Suomen yrittäjät, Kirkon työmarkkinalaitos ja Tilastokeskus. Työryhmä laati muistion vähimmäispalkkadirektiivin suhteesta kansalliseen lainsäädäntöön. Muistio julkaistiin 29.11.2024. Työryhmän mukaan voimassa oleva suomalainen lainsäädäntö täyttää vähimmäispalkkadirektiivin vaatimukset, ja työehtosopimustoimintaa tuetaan viranomaistoimin. Suomessa vähimmäispalkat perustuvat yksinomaan työehtosopimusjärjestelmään.

EDUNVALVONTAA EU:SSA

Vuonna 2024 KT teki kansainvälistä edunvalvontatyötä osallistumalla seuraavien organisaatioihin toimintaan:

- Euroopan kuntien ja alueiden neuvoston työnantajafoorumi CEMR EP (The Council of European Municipalities and Regions)
- Julkisten työnantajien ja julkisten yritysten eurooppalainen keskus SGI Europe (Employers entrusted to deliver Sustainability, Growth and Innovation, tämä organisaatio tunnettiin joulukuuhun 2020 saakka nimellä CEEP, Centre Européen des Entreprises Publiques)
- Euroopan sairaala- ja terveydenhuoltoalan työnantajaliitto HOSPEEM (The European Hospital and Healthcare Employers Association)
- Euroopan opetusalan työnantajien EFEE (The European Federation of Education Employers)

- ◀ *Aki Lindénin toimiessa KT:n valtuuskunnan puheenjohtajana käynnistyi kunta-alan tuloksellisuuskampanja. Tuloksellisuuden parissa hän oli toiminut aiemminkin muun muassa ollessaan luomassa Poriin omalääkärimallia. Kuva: Lehtikuva / Tea Karvinen*

PUHEENVUORO

Aki Lindén: ”Tuloksellisuuden asialla”

Kun Aki Lindén valittiin KT:n valtuuskunnan puheenjohtajaksi syksyllä 2009, Suomi oli juuri joutunut maailmanlaajuisen finanssikriisin kouriin. Tämä heijastui myös kuntatalouteen ja kuntatyöntantajiin. Vuoden 2011 eduskuntavaalien alla KT julkaisi ensimmäistä kertaa hallitusohjelmatavoitteensa, joissa mainittiin muun muassa tuloksellisuus: ”Valtakunnallisia kuntien tuottavuutta kuvaavia tunnuslukuja täytyy kehittää siihen suuntaan, että ne ottavat huomioon myös laadun ja vaikuttavuuden. Yhtä tärkeää on tukea paikallisten tunnuslukujen kehittämistä oman organisaation ja asiakkaiden tarpeiden mukaisesti niin, että kunnat voivat myös vertailla kehittämis-toimiensa tuloksellisuutta.” Jyrki Kataisen hallituksen hallitusohjelmassa korostettiin muun muassa kuntien toiminnan tuloksellisuuden merkitystä osana julkisen talouden tasapainottamista finanssikriisin jäljiltä.

Tuloksellisuus ei suinkaan ollut uusi tavoite KT:n toiminnassa. Jo vuosituhannen alussa KT oli uudistamassa tuloksellisuus-käsitteen määrittelyä ja hyväksymässä myös tuloksellisuuden arvioinnin kehittämisprojektin osaksi työministeriön Kansallista tuot-tavuusohjelmaa 2000– 2003. Uusi asia tuloksellisuus ei ollut myöskään Aki Lindénille, joka valittiin KT:n valtuuskuntaan 2005 ja valtuuskunnan puheenjohtajaksi 2009.

Tuolloin Lindén toimi Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin johtajana, mutta aiemmin työurallaan hän oli Porin kaupungin terveydenhuollon johtajana kehittänyt kaupunkiin väestövastuuseen perustuvan omalääkärimallin, jonka avulla lääkärivirat saatiin nopeasti täytettyä ja Porista tuli terveyskeskustoiminnan malliesimerkki muille.

– Myöhemmän työuranikin huomioiden se on tärkein saavutukseni. Loimme perusterveydenhuoltoon mallin, joka oli työnantajan, potilaiden ja työntekijöiden kannalta nappiin osunut, Lindén sanoo.

Porissa omalääkärimalli onnistui, koska kaupungin terveydenhuolto oli pahassa kriisissä. Kriisissä isot, riskinottoakin sisältävät, muutokset ovat mahdollisia, Lindén kertoo. Hän kutsui Porin mallia ”sisäiseksi yrittäjyydeksi”. Sellaista kuntatyössä voisi olla enemmänkin, Lindén sanoo.

– Tapani työnantajana oli tällainen: haluan draivia, sisäistä yrittäjyyttä, urakapalkkausta ja tuloksellisuuspalkkausta. Tykkäsin siitä, että KT:ssä käsiteltiin näitä.

Lindénin puheenjohtajakaudella KT ja kunta-alan pääsopijajärjestöt päättivät tuloksellisuuskampanjasta, joka ulottui vuosille 2011–2014. Kampanjalla tuettiin hallitusohjelman tavoitteita julkisen talouden tasapainottamisesta. KT ja pääsopijajärjestöt osallistuivat myös valtiovarainministeriön kuntatuottavuuden ja tuloksellisuuden kehittämiskampanjan valmisteluun vuonna 2011.

Valtuuskunnan puheenjohtajuuden aikana Lindén vaihtoi Varsinais-Suomesta HUSin johtoon. KT:n hallinnon päättäjävallinnat perustuvat puolueiden aluetoimistojen tekemiin esityksiin, ja vuonna 2013 kävi niin, että Lindéniä ei esitetty jatkokaudelle. Lindén oli edelleen Turussa kirjoilla ja SDP:n Turun osaston jäsen, mutta koska hän oli töissä pääkaupunkiseudulla, piirijärjestön vastaava työntekijä ei ilmeisesti vain hoksannut esittää Lindéniä hallintopaikoille.

– Olin ihan mielelläni jatkanut vielä sen kauden jälkeen. Olin HUSin eli Suomen suurimman kuntaorganisaation toimitusjohtaja. Puheenjohtajuus ei työllistänyt hirveän paljon, mutta siinä sai hyvää informaatiota työmarkkinoista ja kunta-markkinoista yleensäkin.

Lindénin puheenjohtajakaudella KT ja kunta-alan pääsopijajärjestöt päättivät tuloksellisuuskampanjasta, joka ulottui vuosille 2011–2014. Kampanjalla tuettiin hallitusohjelman tavoitteita julkisen talouden tasapainottamisesta.

► AKI LINDÉN

- Toimi KT:n valtuuskunnan puheenjohtajana 1.10.2009–30.9.2013.
- Johti puheenjohtaja-aikanaan Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiriä, josta siirtyi HUSin johtoon.
- Valittiin eduskuntaan vuosina 2019 ja 2023 SDP:n ehdokkaana.

Vaikuttamaan eläkepöytäan

*Markku Jalonen saapumassa eläke-
neuvotteluihin Etelärantaan syyskuussa
2014. Kuva: Lehtikuva / Heikki Saukkomaa*

2014

”T yömarkkinajohtaja Markku Jalonen pitää välttämättömänä, että eläkeuudistus toteutetaan. Eliniän kasvu ja huoli julkisen talouden kestäväyydestä edellyttävät eläkeuudistuksen toteuttamista. Ratkaisun täytyy olla sellainen, että se ei kasvata kohtuuttomasti työnantajien eläkemaksuja”, KT tiedotti lokakuun viimeisenä päivänä 2013. Tuona päivänä julkaistiin ylijohdaja Jukka Pekkarisen johtaman työryhmän raportti. Raportti toimisi taustana tuleville eläkeneuvotteluille, joihin KT pääsi osallistumaan ensimmäistä kertaa historiansa aikana.

Raportin mukaan vuoden 2005 sinänsä onnistuneessa eläkeuudistuksessa toteutettu varhaiseläkejärjestelmien ehtojen kiristäminen pidensi työuria, vanhuuseläkeiän ehtoihin tehdyt muutokset sen sijaan eivät. Tehdyt uudistukset eivät riittäisi vuodelle 2025 sovitun tavoitteen toteuttamiseksi, ja eläkejärjestelmää oli myös sopeutettava eliniän pitenemiseen.

Eläkeneuvotteluihin toivat erityisen haasteen kuntatalouden synkät talousnäkyvät. Kansantalouden kasvu ja kunta-alan palkkasumman kehitys olivat olennaisesti hidastuneet. KT:n mukaan rahoitukseltaan kestävä eläkejärjestelmä edellytti selvää työurien pidentämistä ja eläkeiän nostoa, ja eläkekattumat sekä erilaisten varhaiseläkereitien tarve oli arvioitava uudelleen.

Vaikutusvallan laajentamista

P ääsy eläkeuudistuksen neuvottelupöytään oli KT:lle samantapainen askel vaikutusvallan laajentamisessa ja laaja-alaisessa edunvalvonnassa kuin tupo-pöytään pääseminen oli ollut vuosituhannen alussa. Molemmat askeleet olivat myös vaatineet pitkän, vuosia kestäneen pohjatyon.

KT ei ollut aiemmin ollut missään eläkeneuvotteluissa mukana. Kun niin sanottua sosiaalitupoa eli työmarkkinajärjestöjen yhteistä linjausta sosiaaliturvauudistuksesta tehtiin 2010-luvun alussa ja kun sopijoina olivat vain EK ja palkansaajakeskusjärjestöt, Markku Jalosen päässä alkoi itää ajatus, että KT:n pitäisi olla vahvemmin mukana eläkejärjestelmään ja ylipäättään sosiaalivakuutusjärjestelmään vaikuttamisessa. Kyseessä oli mitä suurimmassa määrin tärkeä edunvalvontakysymys työnantajalle ja työmarkkinakeskusjärjestölle. KT aloitti pohjatyon: kontaktoinnit, tapaamisia eri verkostoissa, tunnusteluja työmarkkinakeskusjärjestöiltä, mitä ne ajattelivat KT:n tulemisesta eläkeneuvottelupöytiin. Vielä sen jälkeen, kun KT:n valtuuskunta oli linjannut, että KT pyrkii pääsemään neuvottelupöytiin, edessä oli pitkä työ. Markku Jalosen mukaan vastustusta tuli paitsi EK:n suunnasta, myös ”kuntaperheen” sisältä.

Lopulta vihreää valoa näytettiin, KT liittyi osaksi viisikkoa, joka teki eläkelain uudistukseen linjauksia. Merkittävää oli, että työnantajaviisikko pääsi pääministeri Jyrki Kataisen ja valtiovarainministeri Jutta Urpilaisen kanssa sopimaan eläkeuudistuksen tavoitteista: kestävyysvajeen alentaminen reilulla 1 prosenttiyksiköllä ja keskimääräisen eläköitymisiän nostaminen 62,4 vuoteen. ”Eläkeuudistus on keskeinen ja välttämätön osa Suomen julkisen talouden kestävyysvajeen supistamista”, Markku Jalonen kirjoitti kolumnissaan Kuntatyönantaja-lehdessä 1/2014.

Eläkeneuvottelujen kulusta ja aikataulusta sovittiin työurasopimuksessa maaliskuussa 2012. Aikataulua täsmennettiin työllisyys- ja kasvusopimuksessa syksyllä 2013.

Kesäkuun 2014 alussa KT, SAK, STTK ja Akava tiedottivat, että ne olivat pyytäneet valtiovarainministeriötä asettamaan yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa selvitysmiehen, joka selvittäisi, kuinka kunta-alan eläkkeiden kestävä rahoitus voitaisiin varmistaa. Selvityksessä tuli järjestöjen mukaan kartoittaa, miten muutokset kuntien toimintaympäristössä vaikuttaisivat kunta-alan eläkkeiden rahoitukseen. ”Tavoitteena on lisäksi kartoittaa vaihtoehtoisia tapoja ratkaista kuntaeläkkeiden rahoitukseen liittyviä mahdollisia maksupohjariskejä”, järjestöt kertoivat. KT:n valtuuskunta edellytti vanhuuseläkeiän alarajan nostoa kahdella vuodella ja muistutti, että elinikäennusteen noustessa työssäoloaika ja eläkkeelläoloaika on pidettävä tasapainossa. Pidentyvät työurat kasvattaisivat pitkällä aikavälillä myös eläketasoa, ja siksi eläkekattumat ja elinaikakerroin olisi mitoitettava siten, että ne eivät lisää työnantajan eläkemaksujen korotuspaineita.¹

Pääministeri vaihtui, uudistus jatkuu

Samaan aikaan valtakunnanpolitiikassa kuohahteli. Pääministeri Jyrki Katainen oli yllättänyt oman puolueväkensäkin huhtikuun alussa ilmoittamalla, että hän vetäytyisi kokoomuksen johdosta eikä olisi ”ehdolla missään”. Katainen kuitenkin pyrki europarlamenttiin toukokuussa ja oli valtakunnan äänikuningas yli 390 000 äänellään. Vaaleja oli edeltänyt kuukausien spekulatio siitä, kuka olisi Suomen seuraava komissaari ja havitteliko Katainen paikkaa Euroopan komissiossa. Pääministerin salkku siirtyi Alexander Stubbille juhannuksen jälkeen. Eläkeuudistuksen etenemiseen pääministerin vaihto ei vaikuttanut. Stubb piti kiinni siitä, mitä Katainen oli sopinut. Jalonen muistutti jälleen, että eläkeratkaisulla olisi suuri merkitys myös hallitukselle osana rakenteellisten uudistusten toteuttamista ja julkisen talouden tervehdyttämistä. Pääministeri Stubbin hallitus oli seurannut tiiviisti neuvottelujen etenemistä ja pyrki mahdollisuuksien mukaan edistämään niitä.²

Vaaleja oli edeltänyt kuukausien spekulatio siitä, kuka olisi Suomen seuraava komissaari ja havitteliko Katainen paikkaa Euroopan komissiossa.

1 [KT tiedote 5.6.2014](#)

2 [Kuntatyönantaja 4/2014](#)

Sopimus löytyy

Sopimus eläkeratkaisuun löytyi syyskuussa 2014. Vuonna 1955 syntyneiden ja nuorempien vanhuuseläkeikää nostettaisiin tuolloisesta 63 vuodesta asteittain 65 vuoteen vuoteen 2027 mennessä. Vuoden 2027 jälkeen alin vanhuuseläkeikä sidottaisiin elinajan odotteen kehitykseen. Vakuuttamisvelvollisuuden ja vanhuuseläkkeen yläikäraja nousisi asteittain 70 vuoteen 68:sta. Akava jäi raamisopimuksen ulkopuolelle, mutta tuli mukaan lainsäädäntövalmisteluun. KT:n valtuuskunta piti eläkeuudistusta hyväksyessään tärkeänä, että kuntatyönantajan eläkemaksua ei korotettu tuolloisesta tasosta vaikeassa kuntataloustilanteessa. Valtuuskunta kuvaili syntynyttä ratkaisua ”yhdeksi kuluvan vuosikymmenen tärkeimmistä rakenteellisista uudistuksista”, koska se vaikuttaisi lähes kaikkien tuolloin työssä olevien kuntatyöntekijöiden eläketurvaan. Vanhuuseläkeikärajojen tarkistus pidentäisi työuria ja parantaisi pitkällä aikavälillä myös työllisyyttä, valtuuskunta muistutti.³

KT muistutti, että julkisen sektorin eläkejärjestelmään tehtävät muutokset noudattavat lähtökohtaisesti yksityisen sektorin järjestelmän muutoksia.

Laki valmiiksi keväällä 2015

Toukokuun alussa 2015 työeläkeuudistuksen yksityisen sektorin kolmikantainen valmistelu saatiin päätökseen sosiaali- ja terveysministeriön johdolla. Vaikka lopputulos koski vain yksityistä eläkejärjestelmää, sillä oli suuri vaikutus julkisen sektorin lopputulokseen. KT muistutti tiedotteessaan⁴, että julkisen sektorin eläkejärjestelmään tehtävät muutokset noudattavat lähtökohtaisesti yksityisen sektorin järjestelmän muutoksia. Julkisen sektorin osalta valmistelut olivat tuossa vaiheessa vielä kesken.

Toukokuun lopussa sitten myös julkinen sektori sai ratkaisunsa. Kunnallinen eläkelaki (KuEL) yhdistettiin ratkaisussa valtion eläkelain ja evankelis-luterilaisen kirkon eläkelain kanssa uudeksi julkisen sektorin eläkelaiksi (JuEL). Keskeistä työurien pidentämisen kannalta oli eläkeikärajojen nosto ja niiden sitominen elinajanodotteen kehitykseen. Vanhuuseläkeiän alarajaa nostettaisiin vaiheittain 65 vuoteen siten, että vuonna 1962 syntyneet olisivat ensimmäinen ikäluokka, jonka vanhuuseläkkeen alaikäraja olisi 65 vuotta. Kunnallisen eläkejärjestelmän ammatillisia eläkeikiä korotettiin siten, että ne

3 KT:n tiedote 26.9.2014

4 6.5.2015

nousisivat asteittain enintään kaksi vuotta, kuten eduskunnan perustuslakivaliokunta oli linjannut. Ammatillisten eläkeikien korottaminen oli tarpeellista, koska eläkeikä oli nousemassa kaikilla muillakin ryhmillä ja näin erot muihin ryhmiin eivät muodostuisi kohtuuttoman isoksi.

KT arvioi uudistuksen turvaavan eläketasojen säilymisen riittävällä tasolla, kun vanhuuseläkkeelle siirtymisiin odote oli arvioiden mukaan nousemassa selvästi. Ikäjohdattamisen merkitys korostuisi, kun kunta-alalla työskenneltäisiin aikaisempaa pidempään.⁵

Eläkelain uudistus eteni eduskuntaan syksyllä 2015 ja tuli voimaan vuoden 2017 alusta. Myöhempi tarkastelu osoitti, että uudistuksen tavoitteisiin päästiin jopa ennakoitua nopeammin, Markku Jalonen sanoo. Uusi eläkeratkaisu onnistui sekä tuomaan julkiseen talouteen säästöjä että pidentämään työuria.

– Eläkemaksun korotuspaine saatiin madallettua. Sitä kautta voitiin myös alentaa kuntatyönantajien eläkemaksuja. Olennaista on myös, että eläke-etuudet yhdenmukaistettiin. Tämä oli merkittävää ja kertoo edunvalvonnan konkretiasta, Jalonen sanoo.

Järjestelmien yhdistäminen tyssäsi

Merkittävä osa neuvottelutulosta oli, että siinä sovittiin selvitystyön käynnistämisestä yksityisen eläkejärjestelmän ja julkisen eläkejärjestelmän yhdistämiseksi. Kesäkuussa 2017 sote- ja maakuntauudistuksen projektiryhmä asetti sosiaali- ja terveysministeriön sekä valtiovarainministeriön yhteisen työryhmän arvioimaan, voitiinko työeläkejärjestelmässä luopua kunnallisen ja yksityisen sektorin eläkejärjestelmien erillisyydestä.

Työryhmän raportti julkistettiin helmikuussa. Työryhmä piti eläkejärjestelmien yhdistämistä sekä mahdollisena että tarkoituksenmukaisena. Toteutus vaatisi kuitenkin laajaa jatkovalmistelua, jota varten työryhmä ehdotti 15-kohtaista ohjelmaa. Ehdotuksen mukaan yhdistämisen jälkeen kuntatyöntekijät vakuutettaisiin julkisten alojen eläkelain sijasta työntekijän eläkelain (TyEL) mukaisesti. Työryhmän ehdotuksen mukaan Kevasta tulisi TyEL-laitos, joka panisi täytäntöön työntekijän eläkelakia. Työntekijän eläkelain tason ylittävä osa eläketurvasta jätettäisiin julkiseen eläkelaitokseen (ns. JuEL-Keva). Jaolla ei olisi vaikutusta eläke-etuuksiin.

Ammatillisten eläkeikien korottaminen oli tarpeellista, koska eläkeikä oli nousemassa kaikilla muillakin ryhmillä ja näin erot muihin ryhmiin eivät muodostuisi kohtuuttoman isoksi.

Työryhmään kuuluivat KT:n lisäksi EK, SAK, STTK, Akava sekä asiantuntijajäseninä Eläketurvakeskus, Työeläkevakuuttajat TELA, Keva, yksityisten alojen työeläkeyhtiöt ja Kuntaliitto. Taustaselvityksiä varten oli useita alatyöryhmiä, jotka selvittivät yhdistämiseen liittyvää juridiikkaa, rahoitukseen liittyviä kysymyksiä sekä kysymyksiä, jotka liittyivät etuuksiin, julkiseen talouteen ja kilpailuun. Järjestelmien yhdistämismahdollisuuksien selvittämiseksi ja toteuttamiseksi tehtiin perusteellinen työ.

Syyskuun 17. päivänä 2021 valtiovarainministeriö ilmoitti, että yhdistämisessä ei päästä eteenpäin. Merkittävin este oli, että yhteisymmärrystä yhdistämisen kustannusneutraalisuudesta ei löytynyt. ”Jottei yksityisen sektorin eläkemaksu yhdistämisen myötä nousisi, tulisi kunnallisesta eläkejärjestelmästä eläkevastuiden lisäksi siirtää noin 15 miljardin euron erä yksityisen sektorin eläkejärjestelmään. Syynä on pääosin kuntasektorilla työskentelevien keskimääräistä pidempi elinikä”, valtiovarainministeriö

tiedotti. Neutralointimaksun maksamisen suorittamistavasta tehtiin työn aikana erilaisia malleja, mutta kaikille sopivaa ratkaisua ei ole löytynyt. KT oli kannattanut SAK:n, STTK:n ja Akavan sekä sosiaali- ja terveysministeriön ja valtiovarainministeriön kanssa esitystä eläkejärjestelmien yhdistämisestä. EK ei kuitenkaan hyväksynyt ministeriöiden tekemää kompromissiehdotusta. KT:n mukaan yhdistyminen olisi ollut kestävä ratkaisu ja hyödyttänyt kaikkia osapuolia. Markku Jalonen sanoi toivoneensa ”EK:lta laajempaa näkemystä ja sitoutumista yhteisiin tavoitteisiin eläkejärjestelmän kestävyuden parantamiseksi”.⁶

KT:n valtuuskunnan puheenjohtaja Kirsi-Marja Lievonen toivoi eläkejärjestelmien yhdistämishankkeelle pikaista jatkoa. Lievosen mukaan järjestelmien yhdistäminen olisi ollut keino alentaa kuntasektorin työnantajien neljä prosenttia yksityistä sektoria

korkeampaa eläkemaksua ja kuntasektorin työn hintaa. Yhdistäminen olisi myös edistänyt koko Suomen yhteistä vastuuta tulevista eläkkeistä. ”Jatkossa KT pyrkii Kevan hallinnon kautta alentamaan kuntien eläkemaksua lähemmäksi yksityisen sektorin työeläkemaksun tasoa vaarantamatta kuitenkaan eläkejärjestelmän tulevaisuutta”, Lievonen kommentoi.⁷

Neutralointimaksun maksamisen suorittamistavasta tehtiin työn aikana erilaisia malleja, mutta kaikille sopivaa ratkaisua ei ole löytynyt.

6 KT:n tiedote 17.9.2021

7 KT:n tiedote 17.9.2021

”Uran suurimpia pettymyksiä”

Eläkejärjestelmän uudistamisen tyssäminen kalkkiviivoilla lukuisten selvitysten ja pitkälle edenneiden neuvottelujen jälkeen on Markku Jalosen mukaan yksi hänen työuransa suurimmista pettymyksistä. Hänen mukaansa uudistukselle on edelleen kiistattomat perusteet.

– Eläkeuudistuksessa yhdistettiin eläke-etuudet: olet sitten julkisella tai yksityisellä, eläkettä kertyy samoin periaattein. Eläkeuudistuksen jälkeen, eikä nytkään, ole mielestäni perusteita sille, että on erikseen julkinen eläkejärjestelmä ja yksityinen. Varsinkin kun Kevan järjestelmä on työnantajalle hyvin kallis.

Jalonen arvioi, että EK päätti torpata yhdistämisen työeläkeyhtiöiden vaikuttamisen seurauksena.

KT:ssa ajatusta eläkejärjestelmien yhdistämisestä ei ole suinkaan unohdettu. Asia kuului KT:n hallitusohjelmatavoitteisiin hallituskaudelle 2023–2027. ”Eläkejärjestelmien yhdistäminen mahdollistaisi nykyistä paremman varautumisen eläkejärjestelmiin mahdollisesti tulevaisuudessa kohdistuviin riskeihin. Varsinkin rahoitusnäkökulmasta yhdistämisellä saavutettaisiin pitkällä aikavälillä huomattavia etuja. Eläkejärjestelmien yhdistäminen jatkaisi luontevasti linjaa, jossa eri järjestelmien etuudet on pitkälti yhdistetty”, KT:n hallitusohjelmatavoitteissa todettiin.

Seuraavan eläkeuudistuksen neuvottelut aloitettiin keväällä 2024 Orpon hallituksen ohjelmaan pohjautuen. Pääministeri Petteri Orpo sekä KT:n ja muiden keskusjärjestöjen johto pääsivät tuolloin yhteiseen näkemykseen uudistuksen keskeisistä tavoitteista. Tavoitteeksi asetettiin miljardin euron säästöt julkiseen talouteen ja sääntöpohjaisen vakauttamisjärjestelmän luominen eläkejärjestelmien kestävyiden turvaamiseksi.

*Seuraavan
eläkeuudistuksen
neuvottelut aloitettiin
keväällä 2024 Orpon
hallituksen ohjelmaan
pohjautuen.*

Edustus laajeni

Järjestelmien yhdistämishankkeen tuottamasta pettymyksestä huolimatta ”eläkepöytiin” pääseminen on konkreettinen esimerkki siitä, miten KT:n rooli vaikuttajana on kasvanut 2000-luvulla. Tämän jälkeen KT sai edustuksen Eläketurvakeskuksen hallitukseen ja pääsi vuonna 2020 pitkäaikaisen vaikuttamistyön tuloksena lopulta mukaan Kevan hallintoon, joka tekee päätöksiä KT:lle keskeisestä hyvinvointialueiden eläkemaksusta.

Helppoa tämäkään ei ollut. Jalosen mukaan Keva vastusti KT:n mukaan tuloa sitkeästi.

– Kevan hallintoon pääseminen on ollut tärkeää, koska olemme kyyneet omalta osaltamme vaikuttamaan paljon siihen, että eläkemaksu on saatu alemmas, vaikka se on edelleen 2,35 % korkeampi kuin yksityisellä työnantajalla. On saatu alennettua yli 1,5 prosenttiyksikköä työnantajamaksua eli useita satoja miljoonia euroja kaikkiaan, Markku Jalonen sanoo.

KT osallistuu vuosittain myös TyEL-eläkemaksuja koskeviin keskusjärjestöjen neuvotteluihin, joissa sovitaan palkansaajien ja yksityisten työnantajien eläkemaksuista. Ne muodostavat keskeisen perustan myös julkistyonantajien eläkemaksuille.

Jos keskusjärjestöpöytiin pääseminen on ollut pitkä juoksu, niin eläkeneuvottelupöytiin, sosiaalivakuutuspöytiin ja Kevan hallintoon pääseminen on kestävyyslajeja harrastavan Jalosen mukaan tullut ”sinnikkään ultramaratonin kautta”. Nyt KT voi laajemmin vaikuttaa kaikkiin julkistyonantajia koskeviin työvoimakustannuksiin ja sosiaalivakuutusmaksuihin.

– KT:ta koskevaan 1.7.2021 voimaantulleeseen uuteen lakiin saatiin mukaan KT:n tehtäväksi myös osallistuminen eläkelainsäädännön valmisteluun. Aiemmin sitä ei ollut suoraan laissa kirjattu. Se varmistui KT:n aseman keskeisenä osapuolena eläke- ja sosiaalivakuutuslainsäädännön valmistelussa ja neuvotteluissa, Markku Jalonen sanoo.

KT:n pääsy neuvottelemaan eläkeuudistuksesta varmistui Jutta Urpilaisen toimiessa valtiovarainministerinä ja Jyrki Kataisen toimiessa pääministerinä. Kuva: Valtioneuvoston kanslia/ Laura Kotila

Yhteiskunta- sopimuksesta kikyyn

*Juha Sipilä haki pääministerinä
sinnikkäästi työmarkkinaosapuolien hyväk-
syntää yhteiskuntasopimukselle. Lopulta
ratkaisu löytyi kilpailukyky sopimuksesta.
Kuva: Valtioneuvoston kanslia / Sakari Piippo*

2015

Kun keskusta voitti eduskuntavaalit huhtikuussa 2015, puolueen puheenjohtaja Juha Sipilä pisti töpinäksi. ”Suomen laittamista kuntoon” alettiin valmistella jo ennen kuin hallitus oli muodostettu. Työmarkkinakeskusjärjestöt kutsuttiin tunnusteluihin yhteiskuntasopimuksesta. Myös KT oli mukana keskustelemassa Sipilän kanssa Sibelius-Akatemiassa, jossa eduskunta istui evakossa. Sipilän esittelemät toimenpiteet ja tavoitteet julkisen talouden tasapainottamiseksi olivat kovia. Yksi ehdotetuista toimenpiteistä oli yhteiskuntasopimus, jolla alennettaisiin työn yksikkökustannuksia 5 prosentilla esimerkiksi lyhentämällä loma-aikoja tai pidentämällä työaika palkkoja nostamatta.

Sipilä esitti työmarkkinajärjestöille kolme kysymystä:

1. Millä keinoilla saamme aikaiseksi noin 5 %:n tuottavuushypyn suomalaisen työn, julkisen sektorin ja yritystoiminnan kilpailukyvyyn parantamiseksi?
2. Millä keinoilla voimme madaltaa työllistämisen kynnyksiä?
3. Millä keinoilla saamme työttömyyden hoitoon käytettävät määrärahat aktivoivampaan käyttöön?

Ensimmäiseen kysymykseen KT vastasi kolmen sivun verran, yhteensä Markku Jalosen ja KT:n valtuuskunnan puheenjohtajan Ritva Viljasen allekirjoittamia vastauksia kertyi kuusi A4-arkillista.

Sipilän tapaamisen jälkeen Markku Jalonen totesi Suomen tarvitsevan yhteiskuntasopimusta. Hallituksen, poliittisten puolueiden ja työmarkkinajärjestöjen olisi välttämätöntä sitoutua kilpailukyvyyn, työllisyyden ja julkisen talouden kestävyysvajeen korjaamiseen. Jalonen muistutti, että tarve sopeuttaa julkista taloutta ja kuntataloutta olisi poikkeuksellisen suuri lähivuosina. Hän korosti tuottavuuden parantamista ”elintärkeänä tavoitteena” myös kunta-alalla.¹

Ensimmäinen takaisku

Yhteiskuntasopimus koki kuitenkin vuoden 2015 aikana useita takaiskuja, joista ensimmäisen jo toukokuussa hallitusneuvottelujen ollessa vielä käynnissä. Sipilä keskeytti neuvottelut yhteiskuntasopimuksesta todettuaan etenemisen mahdottomaksi. ”Tämä oli harjoitus, joka kannatti tehdä”, Sipilä sanoi Helsingin Sanomille. Sipilä myönsi tilanteen harmittavan, mutta toisaalta hän sanoi neuvottelujen olleen ”luottamusta herättävä prosessi”.²

KT:n näkökulmasta yhteiskuntasopimuksen kaatumiseen vaikuttivat erityisesti työnantaja- ja työntekijäpuolen erimielisyydet keinoista, joilla työpanosta kasvatettaisiin. KT arvioi, että yhteiskuntasopimuksen kovien tavoitteiden edellyttämät toimet olisivat joka tapauksessa edessä ja yhteiskuntasopimuksella noita toimia olisi voitu lieventää.

---

1 [KT:n tiedote 22.4.2015](#)

2 [hs.fi 6.5.2015](#)

Keskustan Juha Sipilä, kokoomuksen Alexander Stubb ja perussuomalaisten Timo Soini muodostivat hallituksen johtotrion eduskuntavaalien 2015 jälkeen. Kuva: Valtioneuvoston kanslia / Sakari Piippo

Sopimuksen tyssättyä edessä olisi ”kovempi tie”, myös sopeutustoimissa ja valtionosuuksien lisäleikkauksissa kuntasektorilla, Markku Jalonen varoitti.

Keskusta muodosti hallituksen perussuomalaisten ja kokoomuksen kanssa. Toukokuun lopulla pääministeri Sipilä ilmoitti, että yhteiskuntasopimusta tavoiteltaisiin edelleen. Mikäli se syntyisi, hallitus olisi valmis luopumaan 1,5 miljardin euron ehdollisista menoleikkauksista, lisäksi tuloveroon tulisi miljardin euron arvoinen leikkaus.³

Oikeus- ja työministerin salkun hallituksessa saanut Jari Lindström totesi toukokuun lopussa, että vastuu yhteiskuntasopimuksen toteutumisesta oli julkisessa keskustelussa kasautunut liikaa työntekijöiden kannettavaksi. Jos yhteiskuntasopimus kaatuisi työnantajien passiivisuuteen, Lindströmin mukaan pitäisi harkita työnantajien Kela-maksun palauttamista valtiontalouden tasapainottamiseksi. ”Työnantajien on omalla aktiivisella panoksellaan lunastettava oikeus yhteiskuntasopimukseen”, Lindström sanoi. Matti Vanhasen hallitus oli poistanut Lindströmin tarkoittaman Kela-maksun vuonna 2010. Maksun palauttaminen olisi tiennyt miljardilaskua työnantajille. Kyseessä oli Lindströmin henkilökohtainen ulostulo asialla, eikä hän ollut keskustellut siitä pääministeri Sipilän kanssa.⁴ ”Lindströmin uhkaus Kela-maksun palauttamisesta lisäisi kuntien työvoimakustannuksia yli 200 miljoonaa euroa vuodessa. Esitys ei ole linjassa hallitusohjelman kanssa”, Markku Jalonen kommentoi Ilta-Sanomille.⁵

3 [is.fi 27.5.2015](#)

4 [HS 31.5.2015](#)

5 [is.fi 31.5.2015](#)

Toinen takaisku aiheutti pettymyksen

Kesäkuun lopulla kunta-alalle syntyi neuvottelutulos työmarkkinakeskusjärjestöjen neuvottelemasta keskitetystä palkkaratkaisusta, joka perustui Työllisyys- ja kasvusopimukseen. Ratkaisu koski ajanjaksoa 1.1.2016–31.1.2017.

Elokuun 3. päivänä hallitus julkisti uuden etenemissuunnitelman yhteiskuntasopimukselle. Hallitus ilmoitti ottavansa käyttöön hallitusohjelmaan sisältyvät 1,5 miljardin euron arvoiset lisäsäästöt ja veronkiristykset, jos yhteiskuntasopimusta ei synny. Merkittävää kuntien kannalta oli muun muassa valtionosuuksien lisäleikkausten uhka. Työmarkkinakeskusjärjestöjen keskitettyyn sopimusratkaisuun pääseminen oli KT:lle ja maan taloudelle entistäkin tärkeämpää, sillä työllisyystilanne oli edelleen heikentynyt ja Suomen kansantalouden kasvunäkymät olivat epävarmat. KT piti välttämättömänä, että useiden vuosien erittäin maltillisten palkkaratkaisujen lisäksi yksikkötyökustannuksia alennettaisiin muun muassa lisäämällä työpanosta kustannuksia kasvattamatta.⁶ Työmarkkinakeskusjärjestöjen oli tarkoitus neuvotella hallituksen kanssa yhteiskuntasopimuksen tavoitteista ja toteuttamisesta 21. elokuuta mennessä. Selvityshenkilönä toimi entinen valtakunnansovittelija Juhani Salenius.

Neuvottelut yhteiskuntasopimuksesta kaatuivat jälleen. ”Olen äärimmäisen pettynyt ja pahoillani siitä, ettemme löytäneet yhteistä polkua eteenpäin, varsinkin kun vaihtoehdot yhteiskuntasopimukselle eivät ainakaan ole helpompia. Sopua yritettiin tosissaan ja kaikki kivet käännettiin”, Sipilä kommentoi 20.8.2015.⁷ Neuvottelujen kariutumiseen vaikutti merkittävästi se, että SAK ei suostunut viiden prosentin yksikkötyökustannusten alennukseen. ”Suomen kilpailukykyä olisi ollut mahdollista parantaa ilman konkreettista ja mitattavaa tavoitetta alentaa yksikkötyökustannuksia. Ilman tätä koko yhteiskuntasopimus olisi ollut enemmän tai vähemmän epämääräinen”, ratkaisuun pettynyt Markku Jalonen sanoi.⁸ KT muistutti edelleen, että yhteiskuntasopimusta tarvittiin julkisen talouden vajeen supistamiseen. Suomen kansantalous ei ollut kasvanut useaan vuoteen, eikä perinteisiä työmarkkinaratkaisuja nähty riittäviksi ratkaisemaan kansantalouden ja työllisyyden ongelmia. KT:n valtuuskunta vaati kaikkien keinojen ottamista käyttöön työllisyyden parantamiseksi. ”On välttämätöntä, että yhteiskuntasopimukselle asetettuja tavoitteita Suomen kilpailukykyyn parantamiseksi ja uusien työpaikkojen luomiseksi viedään eteenpäin”, valtuuskunta linjasi ja kannusti hallitusta toteuttamaan hallitusohjelmassa olevia työelämän ja työolainsäädännön uudistuksia.⁹

---

6 [KT:n tiedote 3.8.2015](#)

7 [valtioneuvosto.fi](#)

8 [KT:n tiedote 20.8.2015](#)

9 [KT:n tiedote 21.8.2015](#)

Karkeammat keinot käyttöön

Sipilän hallitus ilmoittikin pian uusista keinoista yhteiskuntasopimuksen toteuttamiseksi. Lomien lyhennykset, arkipyhien vähentäminen, palkaton sairauspäivä sekä ylitöiden leikkaukset koskisivat kaikki kuntien työntekijöitä.¹⁰ Hallitus ilmoitti toteuttavansa toimenpiteet pakottavalla lainsäädännöllä ilman, että työ- ja virkaehtosopimusneuvotteluissa olisi mahdollisuus sopia alakohtaisesti toisin.¹¹

KT vaati, että myös kuntatyönantajien työnantajamaksuja oli alennettava. Pelkäämään yksityisen sektorin työnantajamaksujen alentaminen vääristäisi kilpailua sosiaali-, terveys- ja koulutuspalveluissa ja houkuttelisi kuntia ulkoistamaan palveluita. Lisäksi KT peräänkuulutti lisäselvityksiä julkisen sektorin säästöjen käyttämisestä yksityisen työnantajan sotu-maksujen alentamiseen. KT toivoi tulevalle neuvottelukierrokselle kriisitietoisuutta myös palkansaajajärjestöiltä. KT arvioi, että hallituksen keinoista työpanoksen lisääminen helpottaisi kuntien ja kuntayhtymien paineita vastata lisääntyviin palveluvaateisiin. ”Tasapainottavina tekijöinä hallitus esittää parannuksia taloudellisilla ja tuotannollisilla perusteilla irtisanottujen muutosturvaan ja työterveyshuoltoon. Työmarkkinajärjestöillä oli oma etsikkoaikansa elokuussa löytää ratkaisuja maan talouden pelastamiseksi, mutta siinä epäonnistuttiin. Nyt hallitus on lupauksensa mukaisesti itse hakenut korvaavia säästöjä työvoimakustannuksiin”, Jalonen sanoi.¹²

Tilanteen vakavuudesta kieli hyvin poikkeuksellinen toimi: pääministeri Juha Sipilä avasi tilannetta kansalaisille nauhoitetussa puheessa television välityksellä 16.9.2015. Sipilä sai puheensa televisioon parhaaseen katseluaikaan iltauutisten ja A-studion väliin. Tämä herätti arvostelua erityisesti oppositiossa. Oppositio puolueiden puheenjohtajat Antti Rinne, Ville Niinistö ja Paavo Arhinmäki vaativat Sipilältä ”yksinpuhelun sijaan vuoropuhelua”. Turun yliopiston eduskuntatutkimuksen keskuksen johtaja Markku Jokisipilä arvioi hallituksen ja palkansaajajärjestön suhteiden olleen ”jos ei nyt räjähdyspisteessä, niin ainakin hyvin jännittyneet”. ”Kun ay-liike on omasta puolestaan tehnyt sen linjauksen, että lähtee puhuttelemaan suoraan kansaa oman jäsenistönsä kautta, niin Sipilä haluaa tuoda oman mielipiteensä julki televisiopuheen kautta osoittamalla sanansa suoraan ihmisille”, analysoi Jokisipilä.¹³

*KT toivoi tulevalle
neuvottelu-
kierrokselle
kriisitietoisuutta
myös palkansaaja-
järjestöiltä.*

10 Kuntalehti 8.9.2015

11 hs.fi 8.9.2015

12 KT:n tiedote 8.9.2015

13 yle.fi 16.9.2015

Puheessaan Sipilä kertoi olleensa ”todella yllättynyt”, kun kaikki eivät kahden kariutuneen neuvotteluyrityksen jälkeen tarttuneetkaan tarjottuun kompromissiin. ”Suomella ei ole varaa jäädä odottamaan, josko kolmas yritys onnistuisi. Siksi hallituksen vastuu ja velvollisuus oli ryhtyä päätöksiin itse. Minulta on myös kysytty, miksi hallitus puuttui sopimusvapauteen. Käytämme niitä keinoja, joita hallituksella ja eduskunnalla on. Lainsäätäjän keinot ovat nyt vähän karkeampia kuin jos olisimme päässeet yhdessä sopuun keinoista työmarkkinajärjestöjen kanssa”, Sipilä sanoi.¹⁴

Työmarkkinajärjestöt palasivatkin pohtimaan, voisivatko ne neuvotella hallituksen esittämän 5 prosentin säästövaatimuksen pohjalta.¹⁵ Järjestöt eivät kuitenkaan päässeet yksimielisyyteen etenemisestä. KT olisi ollut valmis tekemään vaihtoehdoisen esityksen, jossa muun muassa olisi vältytty sunnuntaityö- ja ylityökorvausten leikkaamiselta ja sovittu työmarkkinakeskusjärjestötasolla loppiaisen ja helatorstain muuttamisesta taval-
lisiksi työpäiviksi. KT:n esityksessä pääosa 5 prosentin sopeutuksesta olisi neuvoteltu

ja sovittu toimiala- ja liittokohtaisesti. Lomараһа puolitettaisiin ja työaikaа pidennettäisiin. Työaikaа olisi pidennetty lyhentämällä vuosilomalakia pidempiä vuosilomia ja kasvattamalla säännöllistä työaikaа. KT edellytti esitykses-
sään, että myös kuntatyönantajien työnantajamaksuja olisi alennettu.¹⁶

Joulukuun alussa yhteiskuntasopimus kaatui kolmannen kerran, kun Auto- ja Kuljetusalan Työntekijäliitto AKT ilmoitti irtautuvansa sopimuksesta. KT:n mukaan mikään keskeisistä ammattiliitoista ei olisi voinut jäädä ulos Suomen talouden tervehdyttämiseksi neuvoteltavasta yhteiskuntasopimuksesta. KT:ssä AKT:n toiminta nähtiin vastuut-
mana ja lyhytnäköisenä. ”AKT viittaa kintaalla maan talouden ja työllisyyden kohentamiseen tähtääville talkoille”, Jalonen sanoi. Hän

muistutti, että kuluneen vuoden talouskasvu oli pakkasella ja työttömyysluvut kasvoivat huolestuttavaa vauhtia. Kilpailukyvn, työllisyyden ja julkisen talouden ongelmia ei kyettäisi ratkaisemaan pelkästään perinteisillä työmarkkinaratkaisuuilla. ”Yhteiskuntasopimuksella olisi saatu aikaan tasapuolinen ratkaisu ja vakauttava näkymä tuleville vuosille”, Jalonen muistutti.

Kilpailukyvn, työllisyyden ja julkisen talouden ongelmia ei kyettäisi ratkaisemaan pelkästään perinteisillä työmarkkinaratkaisuuilla.

14 valtioneuvosto.fi 16.9.2015

15 *KT:n tiedote* 17.9.2015

16 *KT:n tiedote* 28.9.2015

Yhteiskuntasopimuksen tyssäminen elokuussa 2015 veti viisikon vakavaksi. Kuva neuvottelujen tiedotustilaisuudesta 20.8.2015. Kuva: Valtioneuvoston kanslia / Sakari Piippo

Uusi yritys: kilpailukyky sopimus

Ajatus sopimisesta kilpailukyyn turvaamiseksi ei kuitenkaan kadonnut. Julkinen keskustelu oli vuoden 2015 puolella lainehtinut niin voimakkaana, että uutta vauhtia haettiin vaivihkaa vuoden 2016 alussa. Välttääkseen tiedotusvälineet osapuolet kokoontuivat Martti Hetemäen kutsumina Svenska Klubbenille Helsingissä. Toimittajia ei ollutkaan paikalla, kun kilpailukyky sopimusta alettiin taas edistää alkuvuodesta 2016.¹⁷

Helmikuun viimeisen päivän vastaisena yönä työmarkkinaosapuolet saavuttivat yhteisen näkemyksen yhteiskuntasopimusneuvotteluissa. Työmarkkinajärjestöjen kilpailukyky sopimuksen myötä hallitus voisi luopua omasta kilpailukyky paketista eli niin sanotusta pakkolaista, pääministeri Sipilä sanoi Ylen tv- uutisten haastattelussa.¹⁸ ”Viittä [prosenttia] on tavoiteltu, pikkasen siitä tullaan jäämään, mutta kyllä meille on arvo sinänsä se, että se on nyt yhdessä sovittu”, Sipilä sanoi.

Seuraavana päivänä eli 1.3.2016 KT:n valtuuskunta hyväksyi kilpailukyky sopimuksesta syntyneen neuvottelutuloksen sillä ehdolla, että kaikki sopijaosapuolet ja Suomen hallitus hyväksyisivät sen osaltaan. Valtuuskunta piti kilpailukyky sopimusta historiallisena suomalaisessa työmarkkinatoiminnassa. Neuvottelut kilpailukyky sopimuksen

¹⁷ [Markku Jalosen haastattelu 4.9.2024](#)

¹⁸ [yle.fi 29.2.2016](#)

soveltamisesta alkoivat huhtikuussa sen jälkeen, kun kaikki osapuolet olivat hyväksyneet sen. Kunta-alan pääneuvotteluryhmässä 15.4.2016 keskusteltiin tavoitteista ja käytiin läpi tilanne neuvottelutyöryhmissä. Neuvotteluja varten oli asetettu sopimusaloikohtaiset neuvotteluryhmät ja tilastoryhmä.

”Raskain laiva, jossa olen ollut”

Neuvottelut olivat haasteelliset, sillä sopimuksen ehdot, kuten työajan lisääminen ja lomarahosta leikkaaminen, koettelivat kunta-alan sietokykyä. Toukokuussa käytiin ala- ja liittokohtaisia neuvotteluja. Kuntasektorilla vaikeimmaksi ja työläimmäksi osoittautui työajan pidennys 24 tunnilla vuodessa. Toukokuussa 2016 Kuntatyönantaja-lehti kertoi, että myös neuvottelut paikallisesta sopimisesta olivat edenneet tahmeasti. Lehdessä haastateltu Markku Jalonen piti kilpailukyky sopimusta ”Suomen työmarkkinahistorian vaikeimpana ratkaisuna” ja toivoi kylmäpäisyyttä neuvotteluihin. ”Kun tietää, minkälainen harjoitus kilpailukyky sopimuksen eteen on tehty, olisi näköalaton hylätä se. Tämä on raskain laiva, jossa olen ollut mukana”, Jalonen sanoi.

*Kuntasektorilla
vaikeimmaksi
ja työläimmäksi
osoittautui työajan
pidennys 24
tunnilla vuodessa.*

Toukokuun lopussa neuvottelut jatkuivat edelleen. Takaraja ratkaisun löytymiselle oli tiistaina 31.5. Keskeisin asia eli työaikakysymys oli edelleen auki päivää ennen takarajan umpeutumista, vaikka osapuolet olivat neuvotelleet koko viikonlopun. ”Sopimuksen kohtalo ratkeaa vasta, kun työmarkkinakeskusjärjestöt ja maan hallitus arvioivat kilpailukyky sopimuksen kattavuutta”, KT tiedotti 30.5.2016.

Maaliin viime hetkellä

Lopulta takarajaa edeltävänä yönä kunta-alalla saavutettiin neuvottelutulos kilpailukyky sopimuksen soveltamisesta kaikilla sopimusaloilla. Neuvottelutuloksen piiriin kuului 422 000 kunta-alan palkansaajaa. Neuvottelutulos saavutettiin kunnallisen yleisen virka- ja työehtosopimuksen (KVTES), opetushenkilöstön virka- ja työehtosopimuksen (OVTES), lääkärien virkaehtosopimuksen (LS), teknisen henkilöstön virka- ja työehtosopimuksen (TS) ja tuntipalkkaisen henkilöstön työehtosopimuksen (TTES) osalta.

Kesäkuun 3. päivänä KT:n valtuuskunta hyväksyi kilpailukyky sopimuksen ehdollisena. Valtuuskunta asetti kilpailukyky sopimuksen hyväksymisen ehdoksi, että hallituksen 2.6. tekemään linjaukseen kilpailukyky sopimusta tukevista toimista liittyvät

veronkevennykset kompensoidaan kunnille hallitusohjelman mukaisesti.¹⁹ Työmarkkinakeskusjärjestöt allekirjoittivat kilpailukykykysömuksen 14.6.2016 Kesärannassa. Ratkaisun löytyminen oli KT:lle huojennus. Työmarkkinajärjestöjen yli vuoden kestänyt ja monia vaiheita sisältänyt neuvottelujakso oli vihdoin tuottanut tuloksen. ”Kilpailukykykysömuksella voi monella tapaa luonnehtia työmarkkinoilla historialliseksi ja poikkeukselliseksi. Ensimmäisen kerran Suomessa kyettiin toteuttamaan sisäinen devalvaatio”, Markku Jalonen sanoi.²⁰

Juha Sipilä esittelee suunnitelmiaan medialle keväällä 2015.

Kuva: Valtioneuvoston kanslia / Sakari Plippo

Kiky oli laaja kokonaisuus

Kilpailukykykysömuksella oli laaja kokonaisuus, joka yhdisti yksikkötyökustannusten alentamisen ja keskitetyn palkkaratkaisun. Lisäksi siinä sovittiin muun muassa paikallisen sopimisen lisäämisestä sekä muutosturvasta ja siihen liittyvästä työterveyshuollosta. Palvelussuhteen ehtojen heikennykset koskivat eniten julkista sektoria. Kuntatyönantajille kertyvillä henkilöstömenosäästöillä parannettaisiin yksityisen sektorin kilpailukykyä. ”Nyt erityisesti yksityisellä sektorilla on näytön paikka luoda uusia työpaikkoja suomalaisille”, Jalonen korosti. KT:lle oli tärkeää, että kaikkien työnantajien sosiaaliturvamaksuja alennettaisiin yhdenmukaisin perustein. Linjaus

19 [KT:n tiedote 3.6.2016](#)

20 [KT:n tiedote 14.6.2016](#)

varmistaisi sen, että kilpailuneutraaliteetti eri työmarkkinasektoreiden välillä toteutuu. ”On poikkeuksellista, että työnantajamaksujen alennus rahoitetaan pääosin julkisen sektorin henkilöstömenosäästöillä”, Jalonen muistutti. KT edellytti myös, että hallitusohjelman mukaisesti kunnille kompensoidaan kilpailukyky sopimukseen liittyvät verotulomenetykset. Kikyn lähtökohdat eli työehtojen heikennykset vaikeuttivat selvästi neuvotteluja. ”Tässä tilanteessa tarvittiin erityistä joustavuutta ja ymmärrystä kaikilta osapuolilta, jotta Suomen työmarkkinahistoriassa poikkeuksellisen vaativa sopimus saatiin maaliin”, Jalonen totesi.²¹

JULKINEN SEKTORI KANTOI VASTUUN

Kilpailukyky sopimuksessa julkinen sektori kantoi poikkeuksellisen suuren vastuun maan talouden kilpailukykyvystä. KT odotti, että vastaavasti yksityinen sektori onnistuisi luomaan uusia työpaikkoja, joita kikyn oli määrä tuoda. Yksi kiky-neuvotteluiden kovimmista väännoistä KT:n ja EK:n välillä käytiin työnantajamaksujen alentamisesta. EK:n mukaan se kuuluisi vain yksityisille työnantajille, Markku Jalonen kertoo. Neuvotteluissa sovittiin sosiaalivakuutusmaksujen alentamisesta ja eläkemaksujen tasosta useammalle vuodelle.

– Työnantajamaksuja kyettiin alentamaan merkittäväällä tavalla. EK:n tavoite oli, että nämä sosiaalivakuutusmaksujen tasot eriytyvät, Jalonen sanoo.

KT sai asiassa tukea etenkin SAK:lta ja sen puheenjohtajalta Lauri Lylyltä.

– Lauri Lyly tuki KT:n ajatusta, että työnantajamaksujen alentamisen pitää koskea tasapuolisesti kaikkia työnantajia, eivätkä työnantajamaksut voi eriytyä toimialan mukaan. Se tuki oli ratkaisevaa.

Jalosen mukaan kiky olisi voinut vielä kaatua loppukesällä kunta-alan neuvotteluissa. Jalonen muistuttaa, että kikyn toteuttaminen edellytti vielä vaikeita neuvotteluja ja kunta-alan työ- ja virkaehtosopimusten muuttamista. Jo ”pihtisynnytyksellä” syntynyt pelkkä keskusjärjestösopimus ei sellaisenaan kikyä varmistanut.

– Olimme todella hilkulla, ettei koko kiky kaatunut kunta-alan neuvotteluissa.

Keskusjärjestöt allekirjoittivat kilpailukykykysömuksen kesäkuussa 2016 pääministeri Sipilän valvovan silmän alla. Kuva: Valtioneuvoston kanslia / Laura Kotila

Kikyn dramaattinen loppusuora

Kilpailukykykysömuks joutui kriisiin budjettiriihen alla elokuussa 2016, kun hallitus suunnitteli keinoja työllisyyden parantamiseen ja työttömyyden vähentämiseen. Yksi keinoista oli ansiosidonnaisen työttömyysturvan porrastaminen. SAK kieltäytyi neuvottelemasta työttömyysturvan heikennyksestä. EK vastusti työttömyysturvan käyttämistä palkkatukeen. ”Hallitus tukalassa tilanteessa”, Helsingin Sanomat otsikoi 31.8.2016. Budjettiriihen alkaessa kunta-alan pääsopijajärjestöt uhkasivat irtautua kilpailukykykysömuksesta, koska niiden mielestä hallituksen budjettisesityksessä oli kiky-sopimuksen vastaisesti kuntiin kohdistuvia lisäleikkauksia.

KT ilmoitti olevansa edelleen vahvasti kilpailukykykysömuksen takana. ”KT ei halua kaataa kiky-sopimusta”, Markku Jalonen sanoi. KT tavoitteli edelleen sitä, että kilpailukykykysömuks olisi kunnille kustannuksiltaan neutraali, ja Jalonen uskoi tähän löytyvän ratkaisun budjettiriihessä.²² KT:n valtuuskunta vaati kilpailukykykysömuksen varmistamista kunta-alalla. Sopimus oli määrä allekirjoittaa 5.9.2016. ”Jos hallituksen talousarvioesitys sisältää kilpailukykykysömuksen talousvaikutuksista kysymyksiä, avoimet asiat ja luvut on selvitettävä mahdollisimman nopeasti”, valtuuskunta linjasi.

Perjantaina 2.9. hallitus ja kunta-alan järjestöt neuvottelivat tilanteesta ja kikyn vaikutuksista kuntatalouteen. Pääsopijajärjestöt tapasivat valtiovarainministeriön valtio-

sihteeri Martti Hetemäen ja muita ministeriön virkamiehiä. Neuvotteluissa käytiin yhteistä tietopohjaa läpi. Tapaaminen selkiytti kuviot, ja JUKOn puheenjohtaja Olli Luukkainen uskoi asioiden ratkeavan pian. ”Hyvät mahdollisuudet on, että maanantaina on valmius panna nimet papereihin, tai hyvin pian sen jälkeen”, Luukkainen sanoi. Markku Jalonen oli huojentunut. Hän muistutti, että oli tärkeätä saada kilpailukykyso-
pimus toimimaan ja vaikuttamaan pian. ”Se vaikuttaa aivan keskeisesti myöskin kunta-
talouden tilanteeseen ja nyt tietysti täytyy tehdä töitä sen eteen, että päästään positiivisen talouskasvun uralle”, Jalonen sanoi.²³

*KT ja kunta-alan pääsopijajärjestöt allekirjoittivat kilpailukykyso-
pimuksen Kuntatalolla 5.9.2016. Kuva: Seppo Haavisto*

Kuitenkin saman päivän iltana eli perjantaina 2.9.2016 SuPer tiedotti, että sopimus ei ollut valmis allekirjoitettavaksi vaan vaatisi täsmentämistä vanhuspalvelujen osalta ja takuita kustannusneutraalisuudesta kunnille. SuPer yllätti ainakin Luukkaisen. ”Tulkitsin niin, että kun tulimme ulos [tapaamisesta valtiovarainministeriön kanssa], meillä oli yhteinen näkemys”, Luukkainen kommentoi samana iltana Helsingin Sanomille. SuPerin puheenjohtaja Silja Paavola vakuutti Helsingin Sanomissa sunnuntaina 4. syyskuuta, että SuPer ei aio kaataa kikyä, eikä ole aikunutkaan. ”Nyt katsotaan selvityksiä, miten meidän kunta-alan kustannusneutraalisuus taataan”, Paavola kommentoi. Sopimuspa-
perit oli määrä allekirjoittaa Kuntatalolla maanantaina 5.9.2016 kello 12.00. Tuon päivän

aamuna valtioneuvosto julkaisi tiedotteen, jossa kunta- ja uudistusministeri Anu Vehviläinen vakuutti, että perjantaina VM:stä kunta-alan palkansaajajärjestöille annetut ja valtiovarainministeriön sivuille laitettut tiedot vastaavat myös hallituksen kantaa. Budjetti-riihen jälkeen hallitus oli antanut arvionsa siitä, miten kiky tasapainottaisi kuntataloutta. Kikyä odotettiin ”dynaamisia työllisyys- ja kasvuvaikutuksia”, joita ilman kuntatalous heikkenisi 90 miljoonalla eurolla. Mikäli tämän tavoitteen mukaiselta kehitysuralta oltai-
siin poikkeamassa, hallitus sitoutuisi korjaaviin toimiin julkisen talouden suunnitelman mukaisesti, Vehviläinen totesi.

Silja Paavola ei ollut nähnyt Vehviläisen tiedotetta. Aamulla ei ollut varmuutta, saataisiinko kaikki nimet paperiin. ”Aamulla oli vielä vaiheita, tiettyä liikettä loppuun saakka”, Markku Jalonen muotoili tilanteen Kuntalehden mukaan. ”Vaiheilla” Jalonen viittasi etenkin Paavolan empimiseen, joka saattoi olla tulkittavissa myös viivyttelyksi. Paavola sanoikin päättäneensä allekirjoittamisesta ”kaksi vaille kaksitoista”. ”Vielä puoli kahdeltatoista sanoin, että en allekirjoita”, Paavola sanoi.²⁴ Ratkaisun papereiden allekirjoittamisesta Paavola sanoi tehneensä, kun oli lukenut Vehviläisen tiedotteen juuri ennen allekirjoitustilaisuutta – kolme tuntia ja 10 minuuttia tiedotteen julkaisemisen jälkeen.

Kun Paavolakin siis oli suostunut allekirjoittamaan, nimet oli saatu kaikkiin kunta-alan viiteen eri työ- ja virkaehtosopimukseen. Markku Jalonen oli helpottunut, kun puolentoista vuoden väntö taloustilanteelle välttämättömän sopimuksen eteen oli ohi. ”

– Tärkeintä on että kuntatalouden uraa seurataan tarkkaan ja hallitus on lupautunut siihen, Jalonen sanoi.²⁵

Sopimusten piirissä olivat kaikki kuntien ja kuntayhtymien 422 000 palkansaajaa. Sopimuskausi oli 1.2.2017–31.1.2018.

*Markku Jalonen
oli helpottunut,
kun puolentoista
vuoden väntö
taloustilanteelle
välttämättömän
sopimuksen eteen
oli ohi.*

24 [Kuntalehti.fi 5.9.2016](#)

25 [kuntalehti.fi 5.9.2016](#)

TÄMÄN TAKIA KIKY TEHTIIN

Kilpailukyky sopimuksen (kiky) tavoitteena oli parantaa suomalaisen työn ja yritysten kilpailukykyä, lisätä talouskasvua, luoda työpaikkoja, tukea julkisen talouden sopeuttamista ja edistää paikallista sopimista sopimusten kautta. Kikyn myötä hallitus lupautui keventämään tuloveroa. Tavoitteena oli myös 35 000:n uuden työpaikan syntyminen lähinnä yksityiselle sektorille ja tätä kautta vaikuttaa kuntatalouteen. Kikyn odotettiin myös tuovan työrauhaa ja ennakoitavuutta työmarkkinoille.

Palkansaajien vakuutusmaksujen nostamisella ja työnantajien maksujen pienentämisellä tavoiteltiin työnantajan yksikkötyökustannusten keventämistä ja työllistämiskynnyksen laskemista. Julkisen sektorin työntekijöiden lomarahoja leikattiin 30 prosentilla vuosina 2017–2019, jotta työvoimakustannukset alenisivat. Tällä oli tarkoitus rahoittaa yksityisen sektorin työnantajien sairausvakuutusmaksun alentaminen. Kuntatyönantajat eivät hyötäneet kustannusten alenemisesta, koska valtio leikkasi vastaavasti kunnille maksettuja valtionosuuksia.

Kikyn mukaan työaika pidennettiin keskimäärin 24 tunnilla ansio- tasoa muuttamatta esimerkiksi kokonaisina päivinä. Tavoitteena oli parantaa kilpailukykyä alentamalla työnantajien työstä maksamia kustannuksia. Jokainen sopimusala neuvotteli itselleen sopivimman tavan pidentää työaika. Pidentäminen koski kaikkia kilpailukyky sopimuksen pohjalta sopimusratkaisunsa tehneitä toimialoja. Kunta-alalla saatava hyöty oli käytettävä tuottavuuden nostamiseen ja palvelutuotantoon kuntalaisten hyväksi.²⁶

Kilpailukyky sopimus sai osakseen myös kritiikkiä, mutta kritisoinnin alle on julkisessa keskustelussa usein jäänyt se, että sopimuksen lopullinen kariutuminen olisi ollut kunnille huomattavan vahingollinen valtionosuuksien lisäleikkauksineen, Markku Jalonen muistuttaa. Juha Sipilä oli jo hallitusohjelmassa esitellyt kaaviokuvan valtionosuuksien merkittävästä leikkaamisesta, jos ratkaisua ei saataisi neuvoteltua. Kikyn työllisyysvaikutukset ovat olleet todella merkittäviä, ja työllisyyden kasvun myötä kunnat saivat lisää verotuloja, Jalonen muistuttaa.

– Jos kiky olisi kaatunut, valtionosuusleikkaukset olisivat olleet moninkertaiset suhteessa siihen, mitä valtionosuuksille sitten tapahtui. Tämä on kuntakentällä unohtunut.

- ◀ *Ritva Viljanen oli ensimmäinen nainen KT:n valtuuskunnan puheenjohtajana. Kuva: Lehtikuva / Heikki Saukkomaa*

PUHEENVUORO

Ritva Viljanen – Tasa-arvon asialla

Ritva Viljanen oli KT:n valtuuskunnan puheenjohtajana kaudella 1.10.2013–31.12.2017. Hän oli ensimmäinen nainen valtuuskunnan puheenjohtajana. ”Ensimmäisenä naisena” olo ei ollut hänelle uutta. Viljanen aloitti uransa julkisessa hallinnossa vuonna 1982 valtiovarainministeriön hallintotarkastajana.

Vielä 1970-luvulla naisille oli virkakieltoja julkishallinnossa, Viljanen muistuttaa. Tilanne alkoi muuttua 1980-luvulla, kun julkishallintoon tuli paljon ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita naisia. Virkakielet oli kumottu, tasa-arvolakia alettiin valmistella. – Etenimme ensin asiantuntijoiksi, sitten päälliköiksi, ja osa eteni myös ylimpiin johtajien tehtäviin, jotka olivat nyt avoinna ja mahdollisuus myös naisille.

Viljanen oli urallaan monessa johtajan tehtävässä ensimmäinen nainen. Hänestä tuli muun muassa vuonna 2003 ensimmäinen nainen sisäministeriön kansliapäällikkönä. Myös turvallisuusalalla naisilla oli aiemmin ollut virkakielto. Viljasta ennen kansliapäällikkönä oli ollut vain kaksi naista: Sirkka Hautojärvi ympäristöministeriössä ja Kirsti Rissanen oikeusministeriössä. Nainen kansliapäällikkönä oli niin tuore ilmiö tuolloin, että he kaikki kolme olivat viroissa yhtä aikaa eli vasta 2000-luvun alussa, vaikka kansliapäällikkö on yksi vanhimmista valtionhallinnon viroista.

Viljasen toimiessa KT:n valtuuskunnan puheenjohtajana sote-uudistukseen valmistautuminen oli vahvasti pinnalla, mutta paljon puhuttiin myös palkkatasa-arvosta.

– Palkkojen epätasa-arvoa pidettiin isona ongelmana ja mietittiin ratkaisua, miten estää jatkossa eri palkkatasojen muodostuminen toisiaan vastaaville naisaloille ja miesaloille sekä miten nopeuttaa palkkatasa-arvon toteutumista. KT oli mukana valtion tasa-arvotoimikunnissa, joissa mietittiin, miten palkkatasa-arvoa saataisiin edistettyä. Naisen euro oli silloin 80 senttiä.

Viljanen oli sovittelulautakunnan jäsen, kun KT ja SOTE ry ja muut pääsopijajärjestöt hakivat pitkän ja vaikean kaavan kautta ratkaisua vuoden 2022 neuvotteluissa. Tuolloin kunta-alalle sovittiin viisivuotisesta palkkaohjelmasta ja tehtiin historian ensimmäinen selkeä tasokorotus julkishallinnon naisvaltaisille aloille, Viljanen sanoo.

– Takana oli kaksi koronan vaikeaa vuotta ja erityisesti kuntasektorin naisalat olivat tehneet vaativaa ja rohkeaa työtä. Tämä oli pohjana poikkeuksellisen vakavalle työmarkkinatilanteelle – oli tullut maksun aika.

Tehyn vaatimia todella suuria korotuksia vuonna 2022 Viljanen kuvailee ”mahdottomiksi toteuttaa”. Vuoden 2022 sopimuksella vietiin kuitenkin palkkatasa-arvoa oikeasti eteenpäin, hän painottaa.

– Se oli hyvä ratkaisu. Siinä saatiin työrauha kolmeksi vuodeksi ja käytännössä viideksi vuodeksi. Tämä on ollut tärkeää, kun julkishallinnon taloutta tasapainotetaan nyt pääministeri Orpon hallituksessa. Tehtiin iso tasa-arvon askel, suurin, joka ehkä oli koskaan tehty. Kuntasektorin ja hyvinvointialueiden naisalat saivat viiden vuoden aikana tasokorotukset, jolla oikeasti viedään palkkatasa-arvoa eteenpäin. Ilman sovittua palkkatasa-arvo-ohjelmaa todennäköisesti kunnallishallinnon ja hyvinvointialueiden henkilöstöpula olisi ollut nykyisin vieläkin suurempi.

Toki tekemistä riittää myös tasa-arvossa.

– Edelleen naisen euro on 84 senttiä. Palkkatasa-arvo etenee tavattoman hitaasti.

Puheenjohtajakautensa keskeisimpänä asiana Viljanen pitää sitä, että KT piti puoliaan koko julkishallinnon edunvalvojana sote-uudistuksen valmistelussa. KT säilytti asemansa kuntien ja hyvinvointialueiden työmarkkinakeskusjärjestönä ja siihen liitettiin myös kunnallinen yrittäjätoiminta.

Ritva Viljanen oli sovittelulautakunnan jäsen, kun KT ja SOTE ry ja muut julkishallinnon pääsopijajärjestöt hakivat pitkän ja vaikean kaavan kautta ratkaisua vuoden 2022 neuvotteluissa.

– Vaikka julkishallinto sirpaloituu, edunvalvonta pidetään yhtenäisenä. Ei lähdetä kilpailemaan toisiamme hengiltä, vaan pidetään työehdot ja palkkasopimukset toisiinsa rinnasteisina, saadaan yhteiskuntarauha, oikeudenmukaisuutta ja tasa-arvoa sekä resursseja joka puolelle.

► **RITVA VILJANEN**

- KT:n valtuuskunnan puheenjohtaja 1.10.2013–31.12.2017.
- Työskenteli puheenjohtajakaudellaan Helsingin kaupungin sivistys- ja henkilöstötoimen apulaiskaupunginjohtajana ja puheenjohtajakautensa jälkeen Vantaan kaupunginjohtajana.

Hyvinvointi- alueuudistus muutti KT:n asemaa

*Suomen ensimmäiset aluevaalit
käytiin tammikuussa 2022. Vaaleissa
valittiin hyvinvointialueiden päättäjät.
Kuva: Lehtikuva / Vesa Moilanen*

Vuonna 2015 KT uudisti strategiansa. Sen yhtenä tavoitteena oli tehdä uudesta KT:sta julkisen sektorin johtava työnantajaedunvalvoja. Samana vuonna Juha Sipilän hallitus aloitti sote- ja maakuntauudistuksen suunnittelun. Ideana oli siirtää sote-palvelut ”leveämmille hartioille”, kuntia isommille järjestäjille. Puhuttiin itsehallintoalueista, sote-alueista – ja maakunnista. KT:n kannalta keskeinen kysymys oli, mihin sote-järjestäjäalueet järjestäytyisivät työnantajina. Uudistuksen alusta alkaen käytiin pitkä, vuosia kestänyt ja kahdelle eri hallituskaudelle ulottunut kamppailu, jota on jälkeenpäin kuvattu jopa KT:n elonjäämiskamppailuksi.

Huoli KT:n tulevaisuudesta

KT-lain luonnostelu alkoi nopeasti, sillä tiedossa oli, että valtionhallinnossa kaikki eivät suinkaan halunneet antaa maakuntien, tai tulevien hyvinvointialueiden, edunvalvontaa KT:lle. Markku Jalosen mukaan eräissä ministeriöissä ”vahvat voimat” suunnittelivat KT:n pilkkomista. Se olisi merkinnyt, että KT olisi jatkanut vain kuntatyönantajien edunvalvojana, kun yli 200 000 työntekijää työnantajineen olisivat siirtyneet kunnista pois. Etenkin valtionhallinnon suunnalla pyöritelty suunnitelma sai KT:n toimistolla aikaan suoranaisen ”lopunajan tunnelman”, huoli KT:n asemasta oli todellinen. Kyse oli pohjimmiltaan valtataistelusta.

– Se oli todellista taistelua olemassaolosta, Markku Jalonen kuvailee.

KT:n ajatuksena oli olla koko julkishallinnon työmarkkinakeskusjärjestö ja työnantajaorganisaatio, vaikka sosiaali- ja terveystoimi irrotettaisiin kunnasta. KT alkoi hahmotella luonnosta, jossa yhden katon alla olisivat kunnat, sote-alueet ja niiden omistama yrityspuoli.

Myös KT:n valtuuskunnan puheenjohtajana tuolloin ollut Ritva Viljanen painottaa, että tärkeänä tavoitteena oli pitää julkishallinnon edunvalvonta koossa ja jatkossakin KT:lla, jotta hyvinvointialueiden ja kuntien välille ei syntyisi palkkakilpailua tai vastakkainasettelua.

– KT oli ollut koko historiansa ajan Suomen suurimpien työnantajien työmarkkinajärjestö, ja tavoitteeksi asetettiin, että sitä sen tulisi olla jatkossakin. Suuri edunvalvontaorganisaatio, jolla on päätoimiset ihmiset töissä, pystyy osallistumaan erilaisiin valmisteluihin myös sopimuskauden aikana. Minusta se oli hyvä ratkaisu ja oikea strateginen lähtökohta, Viljanen sanoo.

Sipilän hallituksessa sote-uudistusta veti perhe- ja peruspalveluministeri Juha Rehula. Jalonen oli yhteydessä niin Sipilään kuin muihin avainministereihin KT:n asemasta. Rehulalle viestiä vietiin muun muassa yhteisellä kannanotolla, johon Jalonen oli saanut kerättyä johdon allekirjoitukset KT:sta, Kuntaliitosta ja kaikista henkilöstöä edustavista pääsopijajärjestöistä. A4-paperi oli yhteinen kannanotto ja vetoamus sen puolesta, että KT:n tulisi jatkossa vastata myös itsehallintoalueiden tai sote-alueiden työnantajaedunvalvonnasta. Viestin toimittivat ministeri Rehulalle Jalonen ja KT:n valtuuskunnan puheenjohtajisto. Pelko KT:n pilkkomisesta oli todellinen. Jalonen uskoo, että vastuuministerin käteen viedyllä järjestöjen yhteisellä vetoamuksella oli suuri merkitys siinä, että asia saatiin KT:n kannalta oikealle uralle.

JUHA REHULA YMMÄRSI, MISTÄ OLI KYSE

Myös Ritva Viljaselle kävi selväksi, että sote-alueiden edunvalvonnan antaminen KT:n hoidettavaksi ei suinkaan ollut läpihuutojuttu.

– Valtion virkahenkilöstöllä oli voimakas tahto jättää vain kunnat KT:n vastuulle. KT puolestaan piti ankarasti kiinni tavoitteestaan ja vaikutti suoraan hallitukseen. Välistä vetoja ja KT:n mustamaalaamista kyllä kohdattiin matkan varrella.

Viljanen muistaa hyvin vierailun ministeri Rehulan luokse ja vetoomuksen toimittamisen.

– Järjestöt vetosivat yhdessä, että niiden mielestä alueiden edunvalvonta kuuluu KT:lle. Tarkoitus oli osoittaa ministerille, että tämä oli alan järjestöjen yhteinen tahto, jonka KT halusi toteuttaa. Järjestökentän yhtenäinen tuki KT:lle oli hieno asia, ja tärkeä viesti päättäjille.

Juha Rehula oli tuohon aikaan hyvin innoissaan sote-uudistuksesta, Ritva Viljanen muistelee. KT:n edustajille hän totesi miltei välittömästi, että asia on selvä ja KT:n asema oli hänen murheistaan pienimpiä. Sen jälkeen Rehula piti pitkän esityksen tulevasta sote-uudistuksesta ja sen haasteista. Hänen työhuoneensa oli verhottu keltaisilla muistilapuilla ja isommilla taulupapereilla, joissa oli monimutkaisia kuvioita, joita Rehula edelleen sotki tussilla.

– Rehula tajusi heti, että tämä on hyvä juttu, Viljanen viittaa KT:n toimittamaan vetoomukseen perusteluineen. Samalla ministeri rauhoitti yhden osan uudistuksesta.

Muutkaan poliitikot eivät lähteneet mukaan virkakunnan käynnistämään peliin, joka tähtäsi KT:n pilkkomiseen, Ritva Viljanen sanoo. Silti peli oli kaikkea muuta kuin helposti ohi. Myös Ritva Viljasen mukaan kyseessä oli eräänlainen kohtalonhetki KT:lle. Oli kyse siitä, mitä KT:lle tapahtuu, kun paikallishallinto hajoaa.

– Tässä olisi voinut käydä toisinkin, jollei KT olisi ollut niin aktiivinen ja ajoissa liikkeellä. KT:lla oli järjestöjen tuki takanaan, tätä valtion virkakunnan edustajilla ei ollut. Se oli kyllä tiukka vääntö. Tärkeää oli myös, että KT-lain valmistelu aloitettiin varhain, ja se olikin käsittääkseni tuolloin ensimmäisenä valmistunut sote-uudistuksen lakiehdotus.

Pääministeri Juha Sipilä ja perhe- ja peruspalveluministeri Juha Rehula neuvotteluissa julkisen talouden uudistamisesta huhtikuussa 2016. Rehula oli Sipilän hallituksessa se ministeri, johon KT vetosi varmistaakseen sote-alueiden työnantajaedunvalvonnan saamisen. Kuva: Valtioneuvoston kanslia / Laura Kotila

Vääntö jatkui seuraavalla kaudella

Vaikka Sipilän hallituksen sote-uudistus kaatui lopulta perustuslaillisiin ongelmiin ja hallitus erosi vaalikauden loppumetreillä, KT-laki oli hyvin pohjustettu ja eteni lähes sellaisenaan seuraavalla hallituskaudella.

Mutta ”taistelu KT:sta” ei ollut vielä ohi. Sote-uudistus periytyi Sipilän hallitukselta Rinteen ja sittemmin Marinin hallituksille. KT:n tavoite oli sama kuin edellisellä hallituskaudella: hyvinvointialueet oli saatava KT:n edunvalvonnan piiriin. Myös yritykset ja yhteisöt haluttiin KT:n jäseniksi. KT-lain valmistelu alkoi osana hyvinvointialuelainsäädäntöä. Työryhmää veti valtiovarainministeriön alivaltiosihteeri Päivi Nerg. Ryhmään kuului myös Markku Jalonen ja muita edustajia KT:n toimistosta sekä ministeriön virkahenkilöitä. Edellisellä hallituskaudella tavoite alueiden edunvalvonnasta oli väännön jälkeen kääntynyt KT:lle suotuisaksi, mutta nyt eteen ilmaantui yllätys. Markku Jalonen kuvailee ”yhtäkkiseksi suunnanmuutokseksi VM:n suunnalta” sitä, kuinka neuvotteluryhmässä esitettiin, että KT olisi vain kuntien edunvalvoja.

– Se oli iso juttu, koska se oli täysin vastoin sitä, mitä olimme tavoitelleet pitkään ja mikä oli saatu käännettyä Sipilän hallituksen aikana, Jalonen muistelee.

– Eräät tahot yrittivät tosissaan hajottaa KT:n siten, että hyvinvointialueet eivät olisi tulleet edunvalvonnan piiriin lainkaan. Emme olisi saaneet hyvinvointialueita tai yrityksiä ja yhteisöjä mukaan, Jalonen sanoo.

Jos virkakunnan esitys olisi saanut poliitikkojen siunauksen ja toteutunut, isku olisi ollut KT:lle suorastaan kohtalokas, Jalonen arvioi.

– KT:n vaikutusvalta työnantaja- ja keskusjärjestönä olisi vähintään puolittunut. ja yrityspuoli olisi jäänyt pois. Keskusjärjestön vaikutusvallalle edustavuus on ratkaisevaa, ja siitä yli puolen menettäminen olisi ollut todellinen isku organisaatiolle ja sen yhteiskunnalliselle vaikuttavuudelle.

Markku Jalosen mukaan Marinin hallituksen avainministerit kuitenkin näkivät, että on julkisen sektorin edun mukaista, että julkisia työnantajaorganisaatioita kootaan mieluummin saman katon alle kuin hajotetaan niiden edunvalvontaa hoitavia järjestöjä. Kuten edelliselläkään hallituskaudella, poliitikot eivät nytäkään lähteneet mukaan peliin, jota virkakoneistosta yritettiin viritellä. Jalosen mukaan erityisesti perhe- ja peruspalveluministerinä toiminut Krista Kiuru oli keskeinen toimija ja tukija, kun ajatus KT:sta vain kuntien edunvalvojana saatiin kumottua. Marinin hallitus ylipäätään oli pitkälti KT:n tavoitteiden kannalla, ja poliittisen ohjauksen kautta myös valmistelutyöryhmässä työ kääntyi KT:n tavoitteiden mukaiseksi, Jalonen sanoo.

Syntyi laki kuntien ja hyvinvointialueiden työnantajaedunvalvonnan järjestämisestä. Laki hyväksyttiin osana sote-uudistuksen lakipakettia. KT-lain peruslainsäädäntö pohjautui hyvin paljon sille, mikä jo Sipilän hallituksen aikana säädettiin.

Perhe- ja peruspalveluministeri Krista Kiurun johtama sote-ministerityöryhmä kertoi palautteen jälkeen tehdyistä muutoksista sote-lakeihin lokakuussa 2020. KT:n asema hyvinvointialueiden työnantajaedunvalvojana oli entisellään. Kuva: Valtioneuvoston kanslia / Laura Kotila

Avaintan kohtalon ratkaisu varmisti yritykset mukaan

Uusi KT-laki tuli voimaan 1.7.2021. Samalla KT irtautui Kuntaliitosta. Siitä tuli itsenäinen julkisoikeudellinen yhteisö, jonka palvelukseen henkilöstö siirtyi liikkeen luovutuksen periaatteella Kuntaliitosta. KT jäi vuokralle Kuntataloon. Itsenäinen asema tarkoitti, että KT:n oli rakennettava oman työnantajaorganisaation toimisto ja hallinto, joka lisääntyi merkittäväällä tavalla. Aiemman valtuuskunnan sijalle tulivat KT:n hallitus ja sen työvaliokunta sekä kolme jaostoa: kuntajaosto, hyvinvointialuejaosto ja yritysjaosto. KT teki henkilöstönsä kanssa myös oman työehtosopimuksen.

Oleennaista oli myös se, että kuntien ja hyvinvointialueiden määräysvallassa olevat yritykset ja muut yhteisöt saivat liittyä uuden KT:n jäseneksi. Mutta sekään ei ollut läpihuutojuttu. Myös KT:n yhteydessä vuodesta 1993 toimineen valtakunnallisen monitoimialaisen yksityisen sektorin työnantajaedunvalvontajärjestö Avaintyönantajat Avainta ry:n asemasta käytiin vuonna 2014 valtataistelu.

Kun kuntien ja kuntayhtymien määräysvallassa oleville osakeyhtiöille ja säätiöille sekä kunnille palveluita tuottaville yksityisille yhtiöille ja muille yhteisöille edunvalvontaa tehneen Avainta ry:n silloinen hallitus yritti irtautua KT:n yhteydestä, KT:ssa heräsi huoli työnantajaedunvalvonnan yhteensovittamisen heikkenemisestä ja yhdistyksen päättymisestä lopulta EK:n piiriin. Avaintan irtautuminen KT:n yhteydestä ja työnantajaedunvalvonnan pirstaloituminen kyettiin estämään Avaintan vuosikokouksessa, jossa Markku Jalosen esityksen pohjalta valittiin äänestyksen jälkeen yhdistykselle kokonaan uusi hallitus ja puheenjohtajisto. Kokouksessa syntyi ”hässäkkää ja hälinää”, mutta lopputuloksena oli, että Avaintan hallitus meni vaihtoon ja Avainta jatkoi yhteistyötä KT:n kanssa.

Ritva Viljanen toimi tuolloin KT:n valtuuskunnan puheenjohtajana.

– Kunnallinen liiketoiminta on kuitenkin kuntaomisteista ja aika monesti liikelaitokseen tai yhtiömuotoon päädytään tapauksissa, joissa kunnat yhteistyössä tuottavat palveluja itselleen. Emme myöskään halunneet, että kuntien liiketoiminnan työ- ja palkkaehdot poikkeaisivat liikaa kunta- tai hyvinvointialueiden työ- ja palkkaehdoista, Viljanen sanoo.

Lokakuussa 2023 Avainta ry:n ylimääräinen jäsenkokous päätti käynnistää yhdistyksen lakkautusprosessin, jonka mukaan Avaintan operatiivinen toiminta lakkaisi 1.1.2025 lukien. Kokous päätti myös suosittaa, että KT-jäsenkelpoiset jäsenyhteisöt liittyisivät viimeistään 1.1.2025 lukien KT:n jäseniksi.

Uusi KT

Uuden KT-lain myötä KT:sta tuli Kunta- ja hyvinvointialuetyöntajat KT 1.7.2021 (ruotsiksi Kommun- och välfärdsområdesarbetsgivarna KT). KT:n tehtävät eivät muuttuneet olennaisesti, mutta ne määriteltiin tarkemmin uudessa laissa. KT:n valtakunnallisen edunvalvonnan piirissä ovat kunnat ja kuntayhtymät sekä hyvinvointialueet ja hyvinvointiyhtymät. Uuden KT-lain tultua voimaan KT:n valtuuskunta nimitti Markku Jalosen KT:n toimitusjohtajaksi.

VIIMEINEN VALTUUSKUNTA

Uusi KT-laki merkitsi myös hallinnon muutosta. KT:n perustamisesta vuonna 1970 asti päättävänä elimenä oli toiminut valtuuskunta. Tammikuun viimeisenä päivänä 2023 tämä vaihe organisaation historiassa päättyi, kun valtuuskunta kokoontui viimeiseen kokoukseensa.

KT:n valtuuskunnan viimeinen kokous järjestettiin 31.1.2023. Kuvassa vasemmalta Kirsi-Marja Lievonen, Pekka Heikkinen, Marko Koskinen, Hanna Tainio, Jorma Haapanen, Juha Rostedt, Mari Huusko, Juha Majalahti, Taina Niiranen, Taneli Kalliokoski ja Markku Jalonen. Kuvasta puuttuu Outi Mäkelä. Kuva: Kaisa Koskela

NÄIN UUDESSA LAISSA SÄÄDETTIIN KT:N TEHTÄVISTÄ:

Kunta- ja hyvinvointialue työnantajat KT:n tehtävänä on työnantajaedunvalvonnan toteuttamiseksi:

1. neuvotella ja sopia jäsenyhteisöjensä puolesta henkilöstön palvelussuhteen ehdoista noudattaen, mitä kunnan ja hyvinvointialueen työehtosopimuksista annetussa laissa (670/1970), kunnan ja hyvinvointialueen virkaehtosopimuksista annetussa laissa (669/1970) ja työehtosopimuksista annetussa laissa (436/1946) säädetään, sekä hoitaa muut sille näissä laeissa säädetyt tehtävät;
2. neuvotella ja sopia keskusjärjestötasoisista sopimuksista ja suosituksista;
3. edustaa jäsenyhteisöjään työlainsäädännön valmistelussa;
4. edustaa jäsenyhteisöjään eläkkeitä ja muuta sosiaaliturvaa koskevan lainsäädännön valmistelussa;
5. hoitaa ja kehittää työnantajatoiminnassa tarvittavaa työmarkkinatutkimusta ja siihen liittyvää tiedonhallintaa;
6. hoitaa ja kehittää henkilöstöjohtamiseen, tuloksellisuuteen ja työelämän laatuun liittyviä tehtäviä;
7. edustaa jäsenyhteisöjään toimialaansa kuuluvissa kansainvälisissä yhteisöissä;
8. antaa suosituksia yleisistä palvelussuhdetta ja työelämän kehittämistä koskevista asioista;
9. hoitaa ja edistää työnantajaviestintää;
10. hoitaa sille lain mukaan kuuluvat, työnantajaedunvalvontaan liittyvät muut kuin 1–9 kohdassa tarkoitetut tehtävät.

Lähde: Laki kuntien ja hyvinvointialueiden työnantajaedunvalvonnan järjestämisestä 630/2021 3 §

Hyvintointialueiden edunvalvonnan saaminen KT:lle oli ollut suuren työn takana. Uuden KT-lain voimaantulon jälkeen alkoi uusi ponnistus, kun KT tuki hyvintointialueita niiden toiminnan käynnistämässä ja henkilöstösiirtoihin valmistautumisessa vuoden 2023 alkuun mennessä. Alueiden valmistelu oli alkanut jo aiemmin, mutta aikataulu oli silti tiukka. Aikaa lain voimaantulosta alueiden toiminnan viralliseen käynnistymiseen oli puolitoista vuotta. KT:n valtuuskunta hyväksyi KT:n uuden strategian 21.10.2021. Strategian tueksi toteutettiin 49 asiakashaastattelua ja valmistelun aikana käytiin vuoropuhelua henkilöstön, valtuuskunnan ja asiakasverkostojen kanssa. KT:n tavoitteiksi uudessa strategiassa määriteltiin:

1. edistää kunta-, hyvintointialue- ja yritysjäsenten menestystä työnantajina;
2. tukea jäsenyhteisöjä työelämän arjessa ja muutoksissa;
3. vaikuttaa yhteiskuntaan jäsenten eduksi sekä
4. uudistua yhdessä asiakkaiden kanssa. (Kt.fi strategiasta)

Strategiansa mukaan KT pyrkii parantamaan sopimus- ja edunvalvontatoiminnalla jäsenyhteisöjen toimintaedellytyksiä muun muassa vaikuttamalla työvoimakustannusten hallintaan ja palvelussuhteiden ehtoihin. Lisäksi KT pyrkii vaikuttamaan jäsenyhteisöjen toimintaympäristöä koskevaan sääntelyyn ja työrauhan turvaamiseen.¹

Työvoimapula on ollut KT:n tunnistama haaste koko 2000-luvun ajan. Vuonna 2002 KT esitteli rekrytapahtumassa kunta-alan ammatteja. Tuolloin oli herätty siihen, että alan työpaikkoja pitää markkinoida ja tuoda esille. Kuva: Kaisa Koskela

UUSI HALLINTO

Uudessa KT:ssa toimielimiä ovat hallitus ja kolme jaostoa: kuntajaosto, hyvinvointialuejaosto ja yritysjaosto. KT:n hallituksessa on 15 jäsentä, joista jokaisella on henkilökohtainen varajäsen. Hallituksen jäsenet valitaan jaostojen jäsenistä. Jaostojen puheenjohtajat kuuluvat automaattisesti hallitukseen, ja jaostojen varapuheenjohtajat toimivat heidän henkilökohtaisina varajäseninä. Lisäksi jokainen jaosto valitsee hallitukseen jäseniä. Jäsenten lukumäärä määräytyy suhteessa jaostojen edustamien työnantajien palkkasummaan.

KT:n hallitus 1.1.2023–31.12.2025 kuvattuna Kuntatalossa. Ylhäältä vasemmalta Maria-Kaisa Aula, Jani Kokko, Juha Jääskeläinen, Pertti Hemminki, Olli Naukkarinen, Maria Päivänen, Laura Skaffari, Hanna Vuola, Marko Koskinen, Outi Mäkelä ja Tanja Aidanjuuri. Edessä vasemmalta Taneli Kalliokoski, Markku Jalonen, Ari Korhonen ja Juha Rostedt. Kuva: Markus Sommers

KT:n hallinnon puoluepoliittiset painotukset määräytyvät kunta- ja aluevaalien tulosten mukaan. Kuntajaoston jäsenet ja varajäsenet määrätään kuntavaaleja seuraavan vuoden alusta alkavaksi nelivuotiskaudeksi. Hyvinvointialuejaoston jäsenet ja varajäsenet määrätään aluevaaleja seuraavan vuoden alusta alkavaksi nelivuotiskaudeksi. Yritysjaoston jäsenet valitaan yritysjaoston työjärjestyksessä määrätyllä tavalla yritysten edustajakokouksessa. Jokaisessa jaostossa on yhdeksän jäsentä, ja heillä on henkilökohtaiset varajäsenet. Jaostot valitsevat keskuudestaan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan. Kuntajaoston ja hyvinvointialuejaoston jäsenet nimeää valtiovarainministeriö

sille ehdotetuista henkilöistä. Kahdeksan heistä edustaa hyvinvointialueita ja nimetään niiden ehdottamista henkilöistä. Yksi hyvinvointialuejaoston jäsen ja varajäsen edustaa valtiovarainministeriötä. Kuntajaoston ja hyvinvointialuejaoston jäsenet edustavat jäsenyhteisöjensä työnantajia ja ovat keskeisessä luottamushenkilö- tai palvelussuhteessa niihin. Jäseniä nimitettäessä otetaan huomioon myös kunnissa ja hyvinvointialueilla vallitsevat poliittiset voimasuhteet sekä tasapuolisuusnäkökohdat. Yritysjaoston jäsenet valitaan yritysjaoston työjärjestyksessä määrättyllä tavalla yritysten edustajakouksessa.

KT:n hallitus käyttää päätösvaltaa työmarkkinakeskusjärjestölle kuuluvissa asioissa, esimerkiksi työmarkkinakeskusjärjestöjen sopimuksissa ja suosituksissa, lainsäädännön valmistelussa, henkilöstöjohtamisen, tuloksellisuuden ja työelämän kehittämisen, kansainvälisessä yhteistyössä, palvelussuhdetta ja työelämän kehittämistä koskevista yleisistä suosituksista. Hallitus päättää omasta työjärjestyksestään sekä jaostojen työjärjestyksistä niiden esitysten perusteella. Hallituksen päätökset tehdään enemmistöpäätöksinä. Maaliskuun 7. päivänä 2023 KT:n hyvinvointialuejaosto hyväksyi uuden työ- ja virkaehtosopimuksen hyvinvointialueille. Uusi sopimus, hyvinvointialan yleinen virka- ja työehtosopimus HYVTES määrittää työsuhteen yleiset ehdot kaikille hyvinvointialueilla työskenteleville. Lisäksi sen piiriin kuuluu suoraan noin 25 500 palkansaajaa, kuten palomiehiä ja hallintohenkilöstöä.

ENSIMMÄISET YRITYSJÄSENET HYVÄKSYTTIIN SYKSYLLÄ 2021

Uuden KT-lain hyväksymisestä ja voimaantulosta alkanut Kunta- ja hyvinvointialueuetyöntajat KT:n organisaation uudistuminen otti historiallisen askeleen 21.10.2021, kun KT:n valtuuskunta hyväksyi ensimmäiset yritykset KT:n jäseniksi. Nämä historialliset jäsenet olivat terveyspalveluja tuottavat Järvi-Suomen Terveys Oy ja Pohjois-Suomen Leikkaus Oy.

Kuntien ja hyvinvointialueiden työnantajatoiminnan järjestämisestä määrävän lain mukaan KT:n jäsenyhteisöitä ovat kunnat ja hyvinvointialueet sekä kuntayhtymät ja hyvinvointiyhtymät, mutta lisäksi jäseneksi voidaan tietäen edellytyksin hyväksyä yrityksiä, säätiöitä ja osuuskuntia. Yritys voi olla KT:n jäsen, kun yksi tai useampi KT:n jäsenyhteisö omistaa enemmistön yhtiön osakekannasta. Myös säätiön tai osuuskunnan on oltava jäsenyhteisön määräysvallassa. Jos yhtiön enemmistöomistus on jäsenyhteisöjen hallinnassa, yhtiön työntekijöiden enemmistön on pitänyt olla jäsenyhteisön palveluksessa välittömästi ennen osakeyhtiön tai muun yhteisön perustamista.

KT:n yritysjaoston perustamiskokous pidettiin 16.12.2021. Kokouksessa hyväksyttiin yritysjaoston työjärjestys ja valittiin jaoston jäsenet. Yritysjaoston puheenjohtajaksi valittiin henkilöstöjohtaja Juha Jääskeläinen Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiristä ja varapuheenjohtajaksi Järvi-Suomen Terveys Oy:n toimitusjohtaja Markku Hämäläinen. Jaostoon valittiin lisäksi seitsemän muuta jäsentä. Jaoston kokoonpanossa on edustettuina KT:n yritysjäseniä sekä yritysten omistajatahojen edustajia. Jaoston tärkeimpiin tehtäviin kuuluvat jaoston toiminnan kehittäminen ja osallistuminen työmarkkinatoimintaan.

Kun yritysten on vuoden 2021 KT-lain mukaisesti mahdollista liittyä KT:n yritysjäseniksi, oli perusteltua että Avaintyöntajat Avainta ry lopetti toimintansa vuoden

2025 alussa. Päätöksen lakkauttamisesta teki Avaintan jäsenkokous 12.11.2024. ”Kunta- ja hyvinvointialalla ei enää tarvita kahta työnantajajärjestöä, kun KT pystyy hoitamaan sekä kuntien, hyvinvointialueiden että niiden omistamien yritysten edunvalvontaa. Teemme jo nykyisin hyvää ja tiivistä yhteistyötä KT:n kanssa”, Avaintan toimitusjohtaja Vesa Laine totesi lakkauttamispäätöksen jälkeen.² Avainta tunnettiin aiemmin nimellä Palvelulaitosten työnantajajyhdistys ry (PTY). PTY perustettiin Kuntaliiton perustamisen yhteydessä vuonna 1993. Avaintan jäseniä olivat kuntien ja kuntayhtymien omistamat sekä kunnille palveluja tuottaneet yritykset. Sen jäsenyritykset edustivat eri toimialoja: esimerkiksi ateria- ja kiinteistöhuoltoa, opetusta ja talous- sekä henkilöstöhallintoa. Marraskuussa 2024 Avainta edusti noin 600:aa yritystä ja yhteisöä, joilla oli noin 36 000 palkansaajaa. KT:n jäseneksi oli tuolloin liittynyt jo 248 yritystä. Avaintalla on ollut kaksi työehtosopimusta, palvelualojen AVAINOTES ja opetusalan AVAINOTES.

UUSI EDUNVALVONTAYMPÄRISTÖ, VANHA TYÖNTEKIJÄPULA

Keväällä 2023 KT muistutti hallitusneuvottelijoita sote-alan ja muiden hyvinvointipalveluiden vakavasta henkilöstöpulasta. Henkilöstötarpeen täyttämiseksi olisi otettava käyttöön kaikki keinot koulutuksen lisäämisestä työurien pidentämiseen ja tiukkojen henkilöstömitoitusten väljentämiseen. Lisäksi KT vaati työ- ja opiskeluperäisen maahanmuuton määrätietoista lisäämistä. Työ- ja elinkeinoministeriö sekä Pohjois-Savon ELY-keskus olivat selvityksessään tuottaneet ensi kertaa kootusti tietoa hyvinvointialueiden kansainvälisistä rekryointitarpeista. Kyselyyn vastasivat kaikki hyvinvointialueet ja Helsinki sekä HUS. Vastauksissaan hyvinvointialueet arvioivat, että niiden työvoimatarpeesta vajaa neljä viidesosaa voitaisiin kattaa Suomessa jo olevalla ja alalle valmistuvalla työvoimalla, ja yli viidennes tulisi kattaa työperäisellä maahanmuutolla. Pelkästään hyvinvointialueilla tarvittaisiin kymmeniätuhansia työperäisiä maahanmuuttajia, ja vaikka alueet olivat käynnistäneet rekryointihankkeita, niiden mittakaava ei ollut riittävä.³

---

2 *KT:n tiedote 12.11.2024*

3 *KT:n tiedote 3.5.2023*

◀ *Kirsi-Marja Lievonen oli keskeinen toimija KT:ssa valmisteltaessa hyvinvointialueuudistusta.
Kuva: Eeva Anundi*

IN MEMORIAM

Kirsi-Marja Lievonen

KT:n valtuuskunnassa pitkään vaikuttanut Kirsi-Marja Lievonen menehtyi nopeasti edenneeseen sairauteen huhtikuussa 2024. Lievonen aloitti KT:n valtuuskunnan jäsenenä kaudella 1.10.2009-30.9.2013 ja hänestä tuli valtuuskunnan puheenjohtaja Ritva Viljasen jälkeen. Kirsi-Marja Lievonen toimi valtuuskunnan puheenjohtajana vuodesta 2018 aina siihen saakka, kunnes hallinto uudistui hyvinvointialueuudistuksen yhteydessä.

Kirsi-Marja Lievonen työskenteli Vantaan konserni- ja henkilöstöjohtajana. Ritva Viljanen oli vain joitakin kuukausia aiemmin jäänyt eläkkeelle Vantaan kaupunginjohtajan virasta, kun Lievonen menehtyi. Kirsi-Marja Lievonen oli koko uransa ajan kunta-alan henkilöstöasioiden kanssa tekemisissä, tunsii kentän poikkeuksellisen hyvin ja oli hyvin vaikutusvaltainen, Ritva Viljanen kuvailee.

– Kirsi-Marja oli vahva, hänellä oli selvät mielipiteet ja hän tavoitteli konkreettisia tekoja. Kirsi-Marjalla oli kyky käsitellä ja nähdä isoja kehitysvisioita ja kehityshankkeita, mutta samaan aikaan Kirsi-Marja oli rohkeasti ihmisen puolella ja puolusti ja tuki monia yksittäisiä työntekijöitä, kun heillä oli vaikeita hetkiä. Vahvuuden ohella hänellä oli lämmin sydän, Ritva Viljanen sanoo.

Valtuuskunnan puheenjohtajakausiensa jälkeen Kirsi-Marja Lievonen kuului KT:n vuonna 2023 uudelleen järjestäytyneessä hallinnossa kuntajaostoon ja hallitukseen. Hallituksen puheenjohtaja Ari Korhonen muistaa Lievosen vahvana puoluepoliittisen neutraliteetin ja viranhaltijuuden edustajana. Korhosen mukaan pitkäaikainen kokemus kuntatyöstä näkyi ja kuului Lievosen toiminnassa. Esimerkiksi silloin, kun ennen hallituskauden alkua Korhonen kutsui SDP-taustaiset jaostojen jäsenet yhteiseen keskusteluun.

– Kirsi-Marja oli sitä mieltä, että sellaisia kokouksia ei pitäisi pitää, koska kyseessä ei ollut poliittinen toiminta. Ajatuksena ei ollutkaan tehdä politiikkaa vaan jutella ja hakea vertaistukea tulevaan hallituskauteen ja KT:ssä työskentelyyn. Palaverin lopussa Kirsi-Marja totesi, että tämä olikin oikein hyvä palaveri. Ehkä se luonnehti häntä henkilönä: Hänellä oli vahva virkamiesnäkemys, eikä poliittinen toiminta kuulunut siihen, Ari Korhonen sanoo.

Markku Jalonen sanoo tunteneensa Kirsi-Marja Lievosen koko sen ajan, kun hän on ollut KT:n johdossa.

– Jo ennen valtuuskuntaan tuloa opin tuntemaan hänet Suomen ykkösrivin suuren kaupungin henkilöstöjohtajana.

Jalosen mukaan Kirsi-Marja Lievosen pitkäaikainen kokemus ja laaja-alainen asiantuntemus sekä sovittelu- ja ratkaisukyky näkyivät ja korostuivat hänen toiminnassaan.

– Kirsi-Marja Lievonen oli mukana myös Työllisyysrahaston hallintoneuvostossa ja Kevan hallituksessa KT:n nimeämänä jäsenenä.

– Etenkin Kevan hallituksessa jouduimme molemmat heti kovan painostuksen kohteeksi, kun KT pääsi lopultakin mukaan Kevan hallintoon ja ajoimme työntäjien eläkemaksun alentamista.

– Hän oli minulle yksi läheisimmistä työkollegoista ja ystävistä, joka aina sparrasi ja tuki todella vaikeissa paikoissa. Hänen nopea poismenonsa oli KT:lle suuri menetys ja minulle henkilökohtaisesti valtava järkytys ja suru, Markku Jalonen sanoo.

Kirsi-Marja Lievosen pitkäaikainen kokemus ja laaja-alainen asiantuntemus sekä sovittelu- ja ratkaisukyky näkyivät ja korostuivat hänen toiminnassaan.

► KIRSI-MARJA LIEVONEN

- Kirsi-Marja Lievonen oli KT:n valtuuskunnan puheenjohtaja kausilla 2018–2021 ja 2022. Hänet valittiin myös KT:n uudessa hallinnossa hallitukseen kaudelle 2022–2025.
- Lievonen työskenteli Vantaan kaupungin henkilöstö- ja konsernihoitajana.
- KT-lehdessä 3/2024 julkaistussa muistokirjoituksessa Lievosta luonnehdittiin yhdeksi KT:n historian vaikutusvaltaisimmaksi päätöksentekijäksi, joka “tuki aina toimivaa johtoa, kykeni yhdistämään erilaisia näkemyksiä ja edisti yhteisten tavoitteiden saavuttamista”.

- ◀ *Ari Korhonen valittiin KT:n hallituksen johtoon kaudelle 1.1.2023–31.12.2025.
Kuva: Markus Sommers*

PUHEENVUORO

Ari Korhonen – Uuden hallinnon johtaja

KT :n hallinto uudistui hyvinvointialueuudistuksen yhteydessä maaliskuussa 2023, ja uudet toimielimet korvasivat päätöksentekueliminä KT:n valtuuskunnan. KT:n hallitus järjestäytyi 4.3.2023 Kuntatalolla, ja puheenjohtajaksi valittiin Ari Korhonen. Vaikka periaatteessa kuntien ja hyvinvointialueiden välillä voisi olla keskenään ristiriitaisia edunvalvontatilanteita esimerkiksi molempia rahoittavan valtion päätöksissä, jännitteitä ei ole syntynyt, eikä KT:n tulekaan hyväksyä ratkaisuja, jotka eriyttävät kunta- ja hyvinvointitoimialoja toisistaan, Korhonen sanoo.

– Niillä on erilainen rooli ja erilaisia painotuksia ja erilaisia historioita palkankorotuksissa. Tämäkin osaltaan puoltaa jatkuvan neuvottelun periaatetta. Työmarkkinoiden rauhallisuus ja vakaus luodaan KT:n hyvällä neuvotteluperinteellä, jatkuvalla neuvottelulla, Ari Korhonen korostaa.

– Vaikka KT edustaa puhtaasti työnantajaa, sillä on tavallaan myös asema julkisessa palvelutuotannossa, se neuvottelee kustannusrakenteesta ja nostaa omia tavoitteitaan työelämän kehittämisestä – sillä on tietynlainen yhteiskunnallinen vastuu.

KT, kuten muutkaan julkisen sektorin toimijat, ei ole isoja otsikoita hakeva järjestö, vaan hakee ennemminkin neuvottelutuloksia, Ari Korhonen muistuttaa.

– Meille on tärkeää, että julkissektorilla pysyy tietty rauha. Esimerkiksi syksyllä 2022, kun Tehy uhkasi sulkea teho-osastoja, alettiin tulla suomalaisen yhteiskunnan perusasioiden äärelle: toimiiko meillä tehohoito kaikissa mahdollisissa tilanteissa? Nämä ovat sellaisia asioita, joista julkissektori vastaa – henkeen ja terveyteen vaikuttavat asiat. Ja niihinkin lakko aiheuttaa häiriön.

Syksyllä 2024 Ari Korhonen otti tiukasti kantaa KT:n asemaan, kun julkisuudessa alkoi spekulatio Markku Jalosen seuraajan valinnasta. Korhonen korosti julkisessa kannanotossaan, että KT tekee päätöksensä itsenäisesti ja riippumattomasti.

– Vaikka KT:n hallinnon paikat on jyvitetty poliittisesti, ei ole olemassa puolueiden sopimuksia johtajasta, Korhonen muistuttaa.

Ratkaisut eivät ole lähtökohtaisesti poliittisia, vaan ne tehdään asiaperustein, Korhonen painottaa.

– Siinä mielessä tämä on poliitikolle huono paikka tulla politikoimaan, mutta tämä on hyvä paikka tulla tekemään asiantuntevaa työtä työnantajan näkökulmasta kunta- ja hyvinvointialalla.

2000-luvun aikana KT on vähitellen kasvattanut vaikutusvaltaansa. KT edustaa toimialaa, joka on kansalaisille yleisesti ottaen tärkeä. KT on päässyt useisiin neuvottelupöytiin, koska ymmärretään, että KT:n läsnäololla voidaan edistää asioita, että sillä on lisäarvoa, Ari Korhonen uskoo.

– Markku Jalosen taktiikkana on ollut pitkäjänteinen ja määrätietoinen pyrkimys vaikuttaa asioihin. Se tuottaa tulosta. Silloin ei puhuta pikavoitoista ja otsikoista, jotka voivat antaa asioista jopa virheellisen kuvan. Ehkä strategiana myös on ollut, että ei tarvita niitä otsikoita. Määrätietoisuus ja työ taustalla riittää. Tämä on ollut varmasti oikea taktiikka.

Korhonen nostaa esiin myös KT:n roolin työelämän kehittäjänä. Palkkaratkaisulla voidaan saavuttaa jonkinlaista alakohtaista kiinnostavuutta, mutta KT pyrkii vaikuttamaan myös työoloihin sekä koulutustautumis- ja etenemismahdollisuuksiin laajasti muun muassa jatkuvan neuvottelun kautta.

– Sekin on eräs strateginen valinta, että meillä on selkeästi hallitusohjelmatavoitteita, ja näyttäydymme edunvalvonnallisena organisaationa. Ei pelkästään työnantajana, vaan myös alan vaikuttajana, niin että ala kehittyy positiivisesti.

Korhonen korosti julkisessa kannanotossaan, että KT tekee päätöksensä itsenäisesti ja riippumattomasti.

► ARI KORHONEN

- KT:n hallituksen puheenjohtaja kaudella 1.1.2023–31.12.2025.
- Ari Korhonen työskentelee Kuntaliitossa varautumisen ja turvallisuuden kehittämispäällikkönä.
- Hän työskenteli Raision kaupunginjohtajana vuosina 2010–2020.
- Korhonen on toiminut myös Varsinais-Suomen hyvinvointialueen aluehallituksen puheenjohtajana.

Vuoden 2022 vaikeat neuvottelut

*Vuoden 2022 neuvottelut alkoivat korona-
pandemian haastaessa yhteiskuntaa.
Kuva: Lehtikuva / Markku Ulander*

2022

”**N**euvotteluita käydään hyvin haastavassa toimintaympäristössä. Kunta-alan ratkaisuhakuinen neuvottelukulttuuri testataan jälleen kerran”, kirjoitti Markku Jalonen KT-lehdessä vuoden 2022 alussa. Kunta-alan sopimukset olivat päättymässä helmikuun lopussa. Edessä oli sotien ja pelastustoimen siirtyminen hyvinvointialueille ja palkkojen harmonisointi. Neuvottelujen haastava toimintaympäristö ei tullut yllätyksenä, eikä ehkä täysin yllätyksenä tullut sekään, miten tiukasti ratkaisuhakuista neuvottelukulttuuria lopulta testattiin, ennen kuin ratkaisuun oli päästy.

Talvella 2022 Suomea koetteli yhä koronapandemia. Korona oli osaltaan vaikuttanut myrskyn kehittymiseen neuvottelukentällä jo vuonna 2020. Jo tuolloin KT oli varautunut ”rytinään”. Palkkaohjelmaa oli vaadittu vuonna 2018, sitten vuonna 2020, ja sitä vaadittiin myös vuoden 2022 neuvottelujen alkaessa 13. tammikuuta. Nyt myrsky oli ylitymässä ennennäkemättömäksi. Neuvottelukulttuuria testattaisiin tavalla, jollaista ei ollut ennen nähty.

*Kunta-alan historian laajimmat neuvottelut alkoivat Kuntatalolla tammikuussa 2022.
Kuva: Lehtikuva / Markku Ulander*

Ennätyslaajat neuvottelut

Vuoden 2022 neuvottelut olivat laajimmat kunta-alan 50-vuotisessa historiassa. Neuvottelu- ja sopimusjärjestelmä oli uudistunut edellisestä neuvottelukierroksesta. Kunnallisen yleisen virka- ja työehtosopimuksen (KVTES) piirissä ollut sosiaali- ja terveysalan henkilöstö oli siirretty sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön työ- ja virkaehtosopimuksen (SOTE-sopimus) piiriin. Varhaiskasvatuksen opettajat puolestaan oli siirretty KVTESista kunnallisen opetushenkilöstön virka- ja työehtosopimuksen (OVTES) piiriin. Aiemman viiden suuren sopimusalan sijasta neuvotteluja käytiin kuudella suurella sopimusosalalla. Samalla neuvoteltiin myös sopimuksista hyvinvointialueille ja KT:n uudelle yritysjaostolle. Muuttunut neuvottelumekanismi merkitsi lisää neuvotteluryhmiä ja työryhmiä, siis lisää koordinaation ja johtamisen tarvetta. Neuvottelujohdaja Henrika Nybondas-Kangas kertoi helmikuussa 2022 olleensa kaikkiaan 18 ryhmän työssä mukana tavalla tai toisella. Nybondas-Kangas kommentoi neuvotteluja Youtube-videolla, jollaisia KT julkaisi neuvotteluasetelman taustoittamiseksi neuvottelutalven aikana.

Helmikuun alussa KT oli julkaissut uudet laskelmat hyvinvointialueiden palkkaharmonisoinnin kustannuksista. Laskelma näytti noin 680 miljoonan euron kustannusta työnantajalle. Se oli 5,8 prosentin korotus työvoimakustannuksiin, eli enemmän kuin siihen asti oli arvioitu ja enemmän kuin mihin oli varauduttu. Palkkaharmonisointi tulisi nostamaan merkittävästi ja palkkaohjelman kaltaisesti sote-alan henkilöstön yleistä palkkatasoa, eikä vaatimukseen kunta-alan ammattijärjestöjen erillisistä palkkaohjelmista olisi perusteita saati taloudellisia mahdollisuuksia, KT muistutti tiedotteessa 6.2.2022. Vaadittu palkkaohjelma olisi nostanut sote-alalla peruspalkkatasoa 3,6 prosenttiyksikköä vuosittain normaalien sopimuskorotusten lisäksi viiden vuoden ajan. Sote-alan järjestöt perustelivat vaatimusta muun muassa hoitajapulalla ja tarpeella lisätä työn houkuttelevuutta. KT:n mukaan kunta-ala ansaitsi palkankorotuksen, mutta erillinen sote-alan palkkaohjelma oli mahdottomuus. KT:n mukaan sote-alan järjestöjen vaatima palkkaohjelma olisi kasvattanut sote-alan palkkakustannuksia viidessä vuodessa kumulatiivisesti 4,8 miljardia euroa.

Oman epävarmuustekijänsä neuvottelujen loppusuoralle toi dramaattisesti muuttunut maailmantilanne: viimeisen neuvotteluviikon alkaessa Venäjä aloitti hyökkäyssodan Ukrainaa vastaan. Ennusteet sodan vaikutuksesta maailman talouteen ja myös Suomen talouteen olivat sumun peitossa. ”Neuvotteluissa on avattu hyvin eri osapuolten tavoitteita ja niiden eroavaisuuksia. Neuvottelutulokseen on kuitenkin vielä paljon matkaa, joten jatkamme tiiviistä työskentelyä sekä pääneuvotteluryhmässä että muissa neuvotteluryhmissä”, Markku Jalonen kommentoi KT:n verkkosivuilla 23. helmikuuta.

Pääneuvottelijat kokoontuivat lauantaina 26.2. Kuntatalolle. Neuvotteluissa aiheena oli yhteistoiminnallisen työelämän kehittämisen jatkaminen. Seuraavana päivänä eli sunnuntaina 27.2. pääneuvotteluryhmä ja useat työryhmät jatkoivat neuvotteluja Kuntatalolla. Helmikuun viimeisenä päivänä kunta-alan neuvottelut keskeytyivät. KT piti palkansääjajärjestöjen palkankorotusvaateita julkiselle taloudelle kestävämmätöminä. Näkemyserot olivat niin suuria, että KT:llä ei ollut mahdollisuutta tehdä edes

tarjousta. KT näki esitettyjen ylimääräisten palkankorotusten ylittävän hyvinvointiyhteiskunnan kestävyyn ja johtavan veronkorotuksiin ja velkaantumiseen. KT muistutti myös, että omalla palkkaohjelmavaatimuksellaan sote-alan järjestöt kyseenalaistivat aiemmin sovitun ratkaisun yhtenäisestä sopimusjärjestelmästä. KT koki sitoutumisen monivuotisiin palkkaohjelmiin vaikeaksi epävarmassa ja ennakoimattomassa taloustilanteessa. Kunta-ala siirtyi sopimuksettomaan tilaan 1.3.2022.

Neuvotteluosapuolet kokoontuivat valtakunnansovittelija Vuokko Piekkalan johdolla valtakunnansovittelijan toimistolla 7. huhtikuuta 2022. Seuraavana päivänä työministeri Tuula Haatainen määräsi sovittelulautakunnan. Kuva: Seppo Samuli / Str / Lehtikuva

Maaliskuun 3. päivänä Tehy ja SuPer jättivät lakkovaroituksen kuuteen suureen sairaanhoitopiiriin. Lakko olisi kahden viikon mittainen ja sen piirissä olisivat HUS sekä Pirkanmaan, Varsinais-Suomen, Pohjois-Pohjanmaan, Keski-Suomen ja Pohjois-Savon sairaanhoitopiirit sekä eräät terveydenhuollon yhtiöt. KT piti ilmoitettuja lakkoja ylimitoitettuina ja vastuuttomina. ”Järjestöiltä olisi odottanut harkintaa ja pelisääntöjen noudattamista varsinkin tässä geopoliittisessa tilanteessa. Nyt tarvittaisiin erityisesti yhteiskuntarauhaa ja vakautta”, Markku Jalonen sanoi KT:n tiedotteessa.

Lakkoilmoitukset laajenivat koko kunta-alalle 7.3.2022, kun Julkisan alan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ja Julkisen alan unioni JAU jättivät lakkoilmoituksensa. KT:n mukaan järjestöjen vaatimiin palkkaohjelmiin olisi tarvittu rahoitusta vähintään 12,4 miljardia euroa viiden vuoden aikana, ja ohjelmat nostaisivat työvoimakustannuksia 19,2 prosenttia viiden vuoden aikana. Tämä olisi luonut tarpeen nostaa jokaisen palkan saajan veroja keskimäärin 871 eurolla vuodessa, KT muistutti.¹

1 [KT:n tiedote 7.3.2022](#)

Sopimusneuvotteluissa siirryttiin työriitojen sovittelumenettelyyn 10. maaliskuuta. Neljä päivää myöhemmin työministeriö ilmoitti, että 18.3.2022 alkaviksi ilmoitetut lakot kuudessa sairaanhoitopiirissä, joihin Tehy ja SuPer olivat julistaneet lakkouhan, siirtyisivät kahdella viikolla. Perusteluna siirrolle oli, että hoitoalan ilmoittama työseisaus olisi kohdistunut yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin. Ministeriön mukaan työseisaus olisi myös vahingoittanut huomattavasti yleistä etua erityisesti koronaviruksen vaikutukset ja Ukrainan tilanne huomioon ottaen. Tehy ja SuPer vastasivat ilmoittamalla, että 1.4., jolloin lakot saisivat ministeriön päätöksen mukaan alkaa, lakko laajenisi aiemmin ilmoitetun kuuden sairaanhoitopiiriin lisäksi seitsemään muuhun sairaanhoitopiiriin.

”Tilanne oli suoraan sanoen järkyttävä”

Maaliskuun lopulla valtakunnansovittelija Vuokko Piekkala teki sovintoesityksen, jonka KT oli valmis hyväksymään. ”Neuvottelukevät on ollut erityisen vaikea ja halusimme turvata työrauhan sekä palvelut kansalaisille. Sovintoehdotus olisi ollut riittävä kompromissiesitys”, KT:n valtuuskunnan puheenjohtaja Kirsi-Marja Lievonen kommentoi. Sovintoehdotuksen mukaan kunta-alalle olisi sovittu kahden vuoden sopimus, jolla palkat olisivat nousseet ensimmäisenä vuonna yhteensä kaksi prosenttia ja toisena vuonna vähintään 1,9 prosenttia. Esitykseen sisältyivät myös paikalliset järjestelyt. Palkansaajajärjestöjen esittämiä erilisiä, monivuotisia palkkaohjelmia esitys ei sisältänyt. Muille neuvotteluosapuolille Piekalan esitys ei käynyt. KT kritisoi voimakkaasti suunniteltuja lakkoja ja sitä, että ”kansalaisten hengellä ja terveydellä tehdään kovaa edunvalvontaa”.²

KT oli saanut sairaanhoitopiireiltä tietoja, joiden mukaan järjestöt kieltäytyisivät antamasta tarvittavaa henkilöstöä potilasturvallisuuden takaamiseksi.

– Työtaistelusta oli tulossa yhteiskunnalle vaarallinen. Kärjistäen tilanne oli se, että Tehy ja SuPer eivät antaneet riittävästi suojelutyövoimaa. Tilanne oli suoraan sanoen järkyttävä. Illalla ei tiedetty, kuka tulee aamulla töihin kriittisiin työpisteisiin: teholle, ensiapuun, synnytyksiin, Markku Jalonen muistelee.

KT oli saanut sairaanhoitopiireiltä tietoja, joiden mukaan järjestöt kieltäytyisivät antamasta tarvittavaa henkilöstöä potilasturvallisuuden takaamiseksi.

Sovittelulautakunnan asettaminen kieli tilanteen vakavuudesta

Tieto tilanteen vakavuudesta oli kulkenut myös valtionhallintoon. Sosiaali- ja terveysministeriön johdolla käynnistyi 1.4.2022 tilapäisen potilasturvallisuuden valmistelu. Tämä oli ministeriön mukaan tarpeellista, koska aluehallintovirastoilta saatujen tilannekuvatietojen perusteella työtaisteluun varautumisen ensisijaiset keinot tai suojelutyö eivät ole riittäviä potilasturvallisuuden varmistamiseksi.³

Kun sovittelun ensimmäinen vaihe päättyi tuloksettomana, valtakunnansovittelija Piekkala esitti sovittelulautakunnan asettamista. Kyseessä oli harvinainen keino: siihen oli aiemmin turvauduttu vain kahdesti, vuoden 2001 lääkäri lakossa ja vuonna 2007, kun Tehy uhkasi hoitajien joukkoirtisanoutumisilla. Työministeri Tuula Haatainen määräsi sovittelulautakunnan 8.4.2022. Lautakunnan puheenjohtajana toimi alivaltiosihteeri Elina Pylkkänen ja varapuheenjohtajana työelämäprofessori Martti Hetemäki. Lautakunnan jäseniä ovat budjettineuvos Tanja Rantanen valtiovarainministeriöstä, oikeustieteen kandidaatti Jukka Kauppala, oikeustieteen kandidaatti Leila Kostianen, entinen JHL:n johtava neuvottelupäällikkö Jouko Launonen, varatuomari Jouni Ekuri, valtiotieteiden maisteri Tapani Tölli ja Vantaan kaupunginjohtaja Ritva Viljanen.

KT, JUKO ja JAU pääsivät sovittelulautakunnan ehdotuksen pohjalta sopimukseen kesäkuussa 2022. Työrauhan piiriin saatiin noin 300 000 kunta-alan työntekijää. Sopimus kolmen sijasta kahden pääsopijajärjestön kanssa oli poikkeuksellinen. Kuva: Lehtikuva/Markku Ulander

SOVITTELULAUTAKUNNAN ISO URAKKA

Entinen KT:n työmarkkinajohtaja Jouni Ekuri oli ollut kotona katselemassa televisiota, kun puhelin soi. Ekurilta tiedusteltiin halukkuutta osallistua sovittelulautakunnan työhön. Eläkkeelle jäämisestä oli jo 15 vuotta, eikä hän siis edustanut KT:ta lautakunnassa vaan oli yksi asiantuntijajäsenistä, joiden tehtävänä oli pohtia keinoja ulos riidasta.

– Emme olleet kertomassa, mitä entinen taustayhteisö haluaa, vaan mikä olisi tarpeen työriidan ratkaisemiseksi, Ekuri sanoo.

Lautakunnan jäsenten tehtävä oli pohtia, miten sopimisen elementit heijastuisivat toisaalle. Sovittelulautakunnan ratkaisu ei voi olla sellainen, että se sopii yhdelle kuntasektorin ryhmälle mutta sivaltaa toista, Ekuri muistuttaa.

Toinen entinen KT:lainen sovittelulautakunnassa oli vuonna 2022 Vantaan kaupunginjohtajana toiminut Ritva Viljanen, joka oli ollut KT:n valtuuskunnan puheenjohtajana vuosina 2013–2017. Viljanen muistaa kevään 2022 poikkeuksellisenä julkishallinnon lakkokeväänä: kiinni meinasivat mennä niin sairaalat, terveyskeskukset, koulut ja varhaiskasvatus kuin sosiaalitoimikin.

– Sovittelulautakunnan työ kesti kauan. Odotettiin, että lautakunta tekisi nopeasti sovintoehdotuksen. Istuimme puolitoista kuukautta kymmentuntisia päiviä.

*Lakia valmisteltiin koskemaan muun muassa teho-
hoitoa, ensihoitoa ja synnytyksiä sekä muita hoitoja, joita ilman potilaan henki ja terveys vaarantuisivat.*

Lautakunta aloitti työnsä 10.4.2022, jolloin jokainen työriidan osapuoli kutsuttiin sovittelulautakunnan kuultavaksi kertomaan tavoitteistaan. Pari päivää myöhemmin, 12. huhtikuuta, sosiaali- ja terveysministeriö tiedotti tilapäisen potilasturvallisuuden valmistelusta, joka oli siis alkanut jo 1.4. Laissa oli tarkoitus säätää välttämättömistä turvaamiskeinoista potilasturvallisuuden varmistamiseksi terveydenhuollon työtaistelun aikana.

Nämä keinot olivat:

1. työtaisteluun osallistumattoman henkilön tehtävien tai työskentelypaikan muuttaminen;
2. potilasturvatyö, jossa aluehallintovirasto voi määrätä työtaisteluun osallistuvan henkilön työskentelemään enintään viikoksi kerrallaan välttämättömän hoidon tehtävissä siinä toimintayksikössä, jonka työntekijä hän on sekä
3. työaikojen tilapäinen ylitysmahdollisuus enintään kahdeksi viikoksi työntekijöillä, jotka eivät osallistu työtaisteluun tai jotka on määrätty potilasturvatyöhön.

Lakia valmisteltiin koskemaan muun muassa tehohoitoa, ensihoitoa ja synnytyksiä sekä muita hoitoja, joita ilman potilaan henki ja terveys vaarantuisivat. Lain edistäminen oli poliittisesti arkaluontoinen asia. Kun Tehy oli vuonna 2007 uhannut hoitajien laajoilla joukkoirtisanoutumisilla, SDP:n kansanedustajat kritisoivat kovin sanoin hallitusta, joka tuolloin säätöi potilasturvallakia. Vuonna 2022 SDP oli pääministeripuolue ja puoluetta edustavan peruspalveluministeri Aki Lindénin johdolla sosiaali- ja terveysministeriö oli valmistellut lakiesityksen. Pääministeri Marin totesi 10.4. Ylelle, että lakko-oikeuteen puuttuvan potilasturvallain antaminen eduskunnalle olisi ”vastenmielinen teko koko hallitukselle”. Myöhemmin samana päivänä Marin sanoi MTV:n uutisissa, että lain antaminen olisi hänelle itselleen ”vastenmielinen teko”. Vaikka lakiesitys valmistui, Lindén ei vienyt sitä valtioneuvoston yleisistuntoon. Mitään painostusta tähän ei kuitenkaan liittynyt, Lindén korostaa. Hän teki päätöksen itse, koska Sote ry oli perunut lakkonsa. Lisäksi valtioneuvoston yleisistuntoon viemiseksi lakiesityksellä olisi pitänyt olla kaikkien puolueiden ”kuittaus”.

– Koska sellaista ei ollut, ei sitä voinut senkään takia viedä yleisistuntoon. Ilmeisesti kuitenkin se, että laki oli ”valmiina”, siis STM:ssä valmisteltu, tulkittiin julkisuudessa siten, että se olisi hyväksytty. Sote ry sai siitä syyn peruuttaa lakon alkamisen ja itse tulit julistetuksi ”pääsyylliseksi”. Tosiasiassa taisi kyllä Sote ry:n sisälläkin olla ristivetoa asian suhteen, Lindén sanoo.

Etelärannasta yritettiin vaikuttaa

Sovittelulautakunnan puheenjohtaja, alivaltiosihteeri Elina Pykkänen ilmoitti torsdai-
nana 28. huhtikuuta, että sovittelulautakunta jatkaa työtään, mutta ei voi vielä antaa sovintoesitystään kunta-alan työriitaan. ”Vaikka tunnusteluja on käyty hyvässä ja rakentavassa hengessä, ovat osapuolet yhä erityisesti palkkauksen ja palkkausjärjestelmien kehittämisen osalta liian kaukana toisistaan. Siksi sovittelulautakunta arvioi, että sen on tällä hetkellä mahdotonta antaa työriidassa sovintoehdotusta. Toistaiseksi ei ole löytynyt sellaista ratkaisua, joka olisi ollut riittävän lähellä osapuolten vaatimuksia”, Pykkänen totesi.

Pykkänen arveli edessä olevan edelleen ”pitkäjänteistä työtä”. Hän muistutti, että ratkaisua ei voisi tehdä tulevien palvelujen kustannuksella eikä julkisten palvelujen

rahoituksen kestävyyttä pitänyt vaarantaa. ”Taloustilannetta leimaa nyt poikkeuksellinen epävarmuus Ukrainan sodan ja sen seurausvaikutusten takia. Kaikkia talousennusteita on jouduttu korjaamaan alaspäin. Onkin tärkeää, että työriidan ratkaisu ei nyt johda palkka- ja inflaatiopaineiden kiihtymiseen”, Pyllkänen sanoi.⁴

Sovittelulautakunta antoi ehdotuksensa työriidan sovinnoksi 10.5. Elina Pyllkänen antoi osapuolille vuorokauden aikaa ilmoittaa vastauksensa. Pitkän pohtimisen jälkeen KT ilmoitti hyväksyvänsä sovintoehdotuksen yhteiskuntarauhan nimissä. KT piti tärkeänä, että ehdotus olisi tuonut pitkän työrauhan ja että sopimusneuvottelujärjestelmää ei olisi hajautettu. Lakko piti saada loppumaan mahdollisimman nopeasti, KT:ssä ajateltiin. Myös muille osapuolille ehdotus olisi sopinut – mutta ei Sote ry:lle.

”Ratkaisu vaatii halua sopimiseen”, otsikoi neuvotteluista kertovan juttunsa KT-lehti 2/2022. ”Sovintoesitys oli kustannusvaikutuksiltaan kunta-alalle ihan kipurajalla. Vastineeksi olisimme kuitenkin saaneet kolmevuotisen työrauhan”, Markku Jalonen kommentoi jutussa. Jalonen kritisoi EK:n puuttumista kunta-alan työriidan ratkaisuun ja totesi, että Sote ry:ltä ei ollut löytynyt aitoa halua sopimiseen. ”Järjestöhän on ilmoittanut julkisuudessa, että sillä ei ole mitään kiirettä tehdä sopimusta”, Jalonen muistutti.

Jälkikäteen kävi ilmi, että Etelärannan taholta oli pyritty vaikuttamaan joihinkin KT:n valtuuskunnan jäseniin, jotta nämä eivät hyväksyisi ratkaisua, Markku Jalonen kertoo.

– Pidän erittäin tuomittavana, että toisen organisaation päätöksentekoon pyrittiin vaikuttamaan. EK yritti estää työrauhan syntymisen kuntiin, jotta suomalaiset eivät saisi ydinpalveluitaan ja kansalaisten henki ja terveys samalla vaarantuisi, Jalonen sanoo.

KT alkoi tunnustella ratkaisun mahdollisuutta sovintoehdotuksen hyväksyneiden JUKOn ja JAUn kanssa, mutta tunnustelu tyssäsi 23.5. JUKOn ja JAUn sopimiselle asetamat lisäehdot estivät KT:n näkökulmasta sopimukseen pääsyn. Vauhtia haettiin uudestaan sovittelulautakunnan johdon eli Pyllkäsen ja Hetemäen sekä KT:n, JUKOn ja JAUn johdon neuvotteluista työ- ja elinkeinoministeriössä. Lopulta osapuolet päättivät, että sopimus runnottaisiin kasaan sen pohjalta, mitä sovittelulautakunta oli ehdottanut.

Näin myös tapahtui. 6.6. KT, JUKO ja JAU pääsivät sopimukseen, jonka myös hallinnot hyväksyivät. Sopimusratkaisu pohjautui sovittelulautakunnan 10.5. antamaan ehdotukseen. Ratkaisuun sisältyi erillinen kunta- ja hyvinvointialan viisivuotinen palkkausjärjestelmien kehittämisohjelma, joka oli sukua kuntien vuosien 2003–2007 palkkaohjelmalle. Näin saatiin työrauhan piiriin noin 300 000 kunta-alan työntekijää järjestäytymättömät mukaan lukien. Tilanne oli poikkeuksellinen. Tavallisesti KT oli

*KT piti tärkeänä,
että ehdotus olisi
tuonut pitkän
työrauhan ja että
sopimusneuvottelu-
järjestelmää ei olisi
hajautettu.*

tehnyt sopimuksen kolmen pääsopijajärjestön kanssa, koska siten saavutetaan laajin työrauha. Nyt oli päädytty sopimukseen kahden järjestön kanssa, koska Sote ry näytti jo suunnittelevan seuraavaa lakkoaaltoa syksyksi. Puntaroituaan kaksikannan plussia ja miinuksia KT päätyi lopulta työrauhan saamiseen kahdelle kolmasosalle työntekijöistä. Sote ry:hyn kuulunut Palomiesliitto jättäytyi lakkojen ulkopuolelle. Kesälomien ajaksi neuvottelutoiminta taukosi, ja kun se jatkui uudestaan 10. elokuuta, tilanne ei ollut helpottanut keväästä.

Peliä ihmisten hengellä ja terveydellä

E lokuun 18. päivänä käynnistyi perinteinen KT:n Lappeenranta-seminaari. Seminaariohjelmassa oli KT:n ja pääsopijajärjestöjen puheenjohtajien paneelikeskustelu, jonka teemana oli luottamus. Puoli tuntia ennen paneelin alkamista Sote ry julkaisi tiedotteen, jossa kerrottiin hoitajien suunnittelevan lakkoja muun muassa sulkeamalla kokonaan tiettyjen sairaaloiden teho-osastot ja kaupunkien vanhusten ympärivuorokautiset hoivaosastot.

Lappeenranta-seminaarissa oli alkamassa keskustelu luottamuksesta, kun Sote ry ilmoitti uusista lakkoaikeista. Kuva: Pauliina Sievänen

– Olihan siinä pokassa pitämistä. Se tuli suoraan päin näköä. Kun istuin siellä paneelissa, jossa oli myös Sote ry:n edustaja, keskustelemassa ”luottamuksesta”, Markku Jalonen muistelee.

Tehy ja SuPer olivat uhanneet hoitajien joukkoirtisanoutumisilla jo huhtikuussa, kun potilasturvalaki oli esitelty. Elokuussa lakkoilmoitukset alkoivat jälleen kiihtyä. ”Vain muutaman tapaamisen jälkeen järjestöt kriisiyttivät neuvottelut hengenvaarallisiin lakkoilmoituksiin”, Markku Jalonen kirjoitti KT-lehden numerossa 4/2022. Kirjoitus oli otsikoitu ”Häikäilemätöntä peliä ihmisten hengellä”. Jalonen muistutti, että Tehy ja SuPer olivat kieltäytyneet antamasta lainkaan suojelutyötä kriittisessä tilassa olevien potilaiden hoitoon. ”Ensimmäisen kerran Suomen työmarkkinahistoriassa ja kansainvälisestikin arvioiden lakot kohdistetaan teho-osastoihin ja vanhusten palveluihin ilman suojelutyötä”, Jalonen muistutti.

KT:ssä nähtiin järjestöjen toimien uhkaavan välittömästi hengenvaarassa olevien kansalaisten henkeä ja terveyttä, ja siksi myös potilasturvalain säätäminen olisi välttämätöntä. Samaan aikaan KT teetti Taloustutkimuksella mielipidetiedustelun, jonka 6.9.2022 julkistettu tulos oli selvä: työtaistelu-oikeus on kaikilla järjestöillä, mutta kansalaisten henki ja terveys pitää turvata kaikissa olosuhteissa. Tutkimukseen vastanneista yli 80 prosenttia oli sitä mieltä, että lakkoja ei saisi ilman suojelutyötä kohdistaa potilaiden kannalta kriittiseen hoitoon, kuten teho-osastoille, sydänvalvontaan ja vanhusten kotihoitoon. Puoluekannan mukaan näin ajattelivat eniten kristillisdemokraattien (94 prosenttia), keskustan (93 prosenttia) ja kokoomuksen (92 prosenttia) kannattajat. Vihreiden kannattajista väitettä kannatti joko täysin tai osittain 79 prosenttia, sosiaalidemokraattien kannattajista 74 prosenttia ja vasemmistoliiton 58 prosenttia.

Mielipidetiedustelun tulos oli selvä: työtaistelu-oikeus on kaikilla järjestöillä, mutta kansalaisten henki ja terveys pitää turvata kaikissa olosuhteissa.

Poikkeuslain edistäminen jatkui

Myös potilasturvalaki palasi pöydälle. Lindén oli jo vuonna 2007 Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin johtajana tuonut suorasanaisesti julkisuu-teen hoitajien joukkoirtisanoutumisuhan mahdollisia vaarallisia seurauksia, ja myös vuonna 2022 hän ymmärsi, kuinka vaarallisesta tilanteesta oli kyse. Poliittisesti helppoa lain säätäminen ei tietenkään ollut. Päähallituspuolue SDP kipuili, ja hallituspuolueista erityisesti vasemmistoliitto suhtautui lakiin nihkeästi. Lakitekstiä väännettiin

viimeiseen asti sote-ministeriryhmässä. Syyskuun 13. päivänä hallitus sitten antoi esityksensä laista välttämättömän terveydenhuollon ja kotihoidon turvaamisesta työtaistelun aikana.

Julkisuudessa spekulointiin lakiesityksen vaikutuksesta hallituksen yhtenäisyyteen. ”Hallituksen rivit rakoilevat”, otsikoi Iltalehti juttunsa, jossa vasemmistoliiton eduskuntaryhmän puheenjohtaja Jussi Saramo korosti, ettei puolueella ollut aikomusta erota hallituksesta, vaikka eduskuntaryhmä ei ollut luvannut kannattaa lakiesitystä.⁵ Helsingin Sanomat pohti jutussaan ”Näin lakot ajoivat Marinin hallituksen kriisin partaalle”, mitä lakiesitykselle kävisi äänestyksessä, jos vasemmistoliitto irtoaisi hallituksen linjasta.⁶ Pääministeri Marin kommentoi Brysselistä muistuttamalla, että hallituksella oli velvollisuus viedä eteenpäin lakia voidakseen turvata ”Suomen kansalaisten hengen ja terveyden kaikissa olosuhteissa myös tällaisen lakonuhan alla”. Marin toivoi, etteivät ammattijärjestöt aloittaisi lakkoja, joissa henki ja terveys voivat vaarantua ja muistutti, että Tehy ja SuPer olisivat jo keväällä voineet tarttua tarjoukseen, jonka palkkaratkaisu oli ”erittäin hyvä”.⁷

Vaikea kriisi pakotti peruspalveluministeri Aki Lindénin selvittämään hallituksen vastuuta potilasturvallisuudesta oikeuskansleri Tuomas Pöystin kanssa.

Kuva: Valtioneuvoston kanslia / Lauri Heikkinen

5 [IL 14.9.2022](#)

6 [HS 14.9.2022](#)

7 [IL 14.9.2022](#)

KUKA OLISI OLLUT VASTUUSSA?

Vaikka vasemmistopuolueet olivat aiemmin vastustaneet potilasturvallain kaltaisia toimia ja asia aiheutti kipuilua myös vuonna 2022, potilasturvallain säätäminen ja eduskuntaan vieminen ei ollut tuolloin SDP:n peruspalveluministerinä toimineelle Aki Lindénille vaikea asia.

– Minulla oli omantunnonrauha ihan täysin. Totta kai hyväksyn täysin työtaisteluoikeuden ja hoitoalalla tulee olla oikeus työtaisteluun kuten muillakin aloilla. Mutta siellä oli suunniteltu niin raju malli, että ei anneta suojelutyötä teho-osastoille ja muualle, ja vain todetaan, että työnantajallahan on vastuu.

Ministeri joutui myös miettimään lain säätämättä jättämisen mahdollisia seurauksia. Jos hän esittäisi asiaa hallitukselle, joka ei hyväksykään sitä, koko hallitus olisi vastuussa mahdollisista seurauksista, kuten siitä, että työtaistelu johtaisi terveyden vakaavan vaarantumiseen tai jopa ihmisten kuolemiin. Jos lainsäätämisen keino jäisi käyttämättä, hallitus rikkoisi periaatteitaan vastaan ja vastaisi myös juridisista seurauksista.

Linden kävi kahdesti oikeuskansleri Tuomas Pöystin kanssa keskustelua omasta juridisesta velvollisuudestaan viedä lakia eteenpäin, jos hän vastuullisena sektoriministerinä olisi pitänyt sitä välttämättömänä.

– Vasta sitten vastuu siirtyy hallitukselle. Jos minä vien lain ja hallitus ei hyväksy sitä, koko hallitus voitaisiin periaatteessa haastaa oikeuteen, mikäli suojelutyön antamattomuus toteutuisi ja sen takia todistetusti kuolisi ihmisiä.

Lopulta laki annettiin viime hetkellä. Lindén ei kiirehtinyt, sillä hän toivoi, että neuvotteluratkaisu syntyisi ilman lain antamista. Ajan kuluminen ehti jo hermostuttaa ministeriön virkahenkilöitäkin, jotka halusivat selvittää oman oikeusturvansa sen varalta, jos jotain tapahtuisi eikä laki olisi annettu.

– Muistan, miten helpottuneita, tyytyväisiä ja onnellisia kaikki olivat, kun ratkaisu löytyi, Linden sanoo.

Ministeri joutui myös miettimään lain säätämättä jättämisen mahdollisia seurauksia.

Ennen ratkaisun löytymistä nähtiin hektinen työaistelusyksy. Sote ry ilmoitti uusista lakoista, työ- ja elinkeinoministeriö siirsi niiden alkamisia. Syyskuun 14. päivänä Helsingin käräjäoikeus kielsi tehohoitajien lakot miljoonan euron uhkasakon nojalla. Käräjäoikeus hyväksyi kolmen sairaanhoitopiirin vaatimukset väliaikaisesta turvaamistoi-
mesta, jolla kiellettiin Tehyä ja SuPeria aloittamasta lakkoa sairaanhoitopiirien teho-osas-
toilla. Seuraavana päivänä eli 15.9.Tehy ja SuPer ilmoittivat uusista joukkoyrittäjäsuunnitelmista.

Potilasturvalaki eli laki välttämättömän terveydenhuollon ja kotihoidon turvaa-
misesta työaistelun aikana hyväksyttiin eduskunnassa 19.9.2022. Samana päivänä
Helsingin käräjäoikeuden uutisoitiin kieltäneen Tehyä ja SuPeria aloittamasta Helsingin
kaupungin eteläiseen kotihoitoon kohdistuvaa lakkoa uhkasakon nojalla. Lakon oli
määrä alkaa tiistaina 20.9. Työriidan sovittelu KT:n ja Tehyn sekä SuPerin välillä jatkui
päivittäin.

Pääministeri Sanna Marin keskusteli SDP:n Hussein al-Taeen ja Marko Asellin kanssa 16.9.2022 eduskunnan täysistunnossa, jossa käytiin potilasturvallisuuslakiesityksen ensimmäinen käsittely. Kuva: Lehtikuva / Vesa Moilanen

Äänestystulos eduskunnan täysistunnossa Helsingissä 19. syyskuuta 2022. Käsittelyssä kiistelty potilasturvallisuuslaki. Kuva: Lehtikuva / Roni Rekomaa

Sopu syntyy vihdoin

Viiimein 3.10.2022 klo 18.13 valtakunnansovittelija Anu Sajavaara tiedotti, että ratkaisu oli syntynyt KT:n ja Sote ry:n välillä. ”Voimassa olleet työtaistelutoimenpiteet eli SOTE ry:n ilmoittamat ylityö- ja vuoronvaihtokielto sekä tilapäisen siirron kielto päättyvät välittömästi. Lisäksi SOTE ry lopettaa valmistelun liittyen joukkoirtisanoutumisiin tai muihin työtaistelutoimenpiteisiin. Työnantajat puolestaan peruuttavat turvaamistoimihakemuksensa eivätkä Tehy ja SuPer kantele turvaamistoimipäätöksistä”, tiedotteessa kerrottiin.

Helputus oli valtava myös KT:ssä. Julkinen paine oli ollut suuri, mutta niin oli ollut myös huoli kansalaisten palveluista, Markku Jalonen sanoo. KT tähtäsi ratkaisuun siten, että se kytkettäisiin palkkaharmonisointiin, joka olisi joka tapauksessa edessä hyvinvointialueiden ottaessa vastuun sote-palveluista. Ratkaisun olisi tarkoitus edesauttaa hallitumpaa palkkaharmonisointia, ja tätä varten KT otti käyttöön omat arviolaskelmansa palkkaharmonisoinnin kustannuksista. Harmonisointi veisi rahaa joka tapauksessa, ja se olisi järkevää kohdistaa palkkausjärjestelmien kehittämiseen ja työvoiman saataavuuden edistämiseen – paikallisten neuvottelujen kautta. Tältä pohjalta ratkaisu myös

syntyi. Harmonisointikustannukset kyettiin määrittämään kolmelle seuraavalle vuodelle. ”Hyväksymispäätöstä puolsivat ennen muuta pitkä työrauha ja vakavan työmarkkina-kriisin ratkaiseminen”, KT:n valtuuskunnan puheenjohtaja Kirsi-Marja Lievonen sanoi KT:n verkkosivuilla.

Markku Jalosen mukaan oli tärkeää, että syntyi sopimus siitä, miten ja millä aika-
taululla muun muassa palkkojen lakisääteinen yhteensovittaminen toteutetaan SOTE-so-
pimuksessa hyvinvointialueilla. Sovintoehdotuksen hyväksyminen varmisti, että uudet
hyvinvointialueet pääsevät aloittamaan toimintansa hallitusti myös henkilöstönsiirtojen
näkökulmasta. Kun valtakunnalliset raamit olivat selvillä, hyvinvointialueet voivat edetä
paikallisten pelisääntöjen laatimisessa.

Hyväksytty sovintoehdotus ja aiemmin kesällä hyväksytty kunta-alan sopimusrat-
kaisu nostivat SOTE-sopimuksen piirissä olevan henkilöstön ansioita sopimuskaudella
2022–2025 arviolta keskimäärin vähintään 13 prosenttia.

Vuoden 2022 kunta-alan työmarkkinaneuvottelujen ja kriisien aikana lakossa oli yhteensä noin 150 000 palkansaajaa ja työpäiviä menetettiin lähes miljoona. Vuoden 2022 lakot ja työrauhahäiriöt olivat kaikkein laajimpia koko kunta-alan työmarkkinahistoriassa.

◀ *Markku Jalonen johti KT:ta 18 vuoden ajan.
Kuva: Jussi Vierimaa*

PUHEENVUORO

Markku Jalonen – Periksi antamaton julkisten palvelujen puolustaja

Kesäkuussa 2006 Kuntaliiton hallitus äänesti Markku Jalosen Kunnallisen työmarkkinalaitoksen uudeksi johtajaksi. Hän aloitti apulaisjohtajana syyskuussa 2006 ja Jouni Ekurin jäätyä eläkkeelle Jalosesta tuli työmarkkinajohtaja 1.2.2007. KT:hen tullessaan Jalosella oli takanaan liki parikymmenvuotinen ura ammattiyhdistystoiminnassa. Hän oli aloittanut Kunnallisvirkamiesliiton (KVL) yhteiskuntasihteerinä vuonna 1989 ja työskennellyt sen jälkeen tutkimusvastaavana vuoteen 1995 saakka KVL:ssä, josta hän siirtyi Tehyn sopimusosaston asiamieheksi vuosiksi 1995–2000. Tehystä Jalonen palasi Kunnallisvirkamiesliittoon, puheenjohtajaksi, vuonna 2001. Jalosen johtaja-aikana KVL:stä tuli Julkis- ja yksityisalojen toimihenkilöliitto Jyty. Sieltä Jalonen siirtyi KT:hen.

Vaihto järjestöpuolen ykkösehtävistä työnantajapuolelle ei ollut tavanomaisimmasta päästä, mutta Jalonen ei kokenut sitä ongelmalliseksi.

– Lähtökohtani näihin kysymyksiin oli ollut – ja on edelleen – hyvin pragmaattinen. Kulloisenkin työnantajan tehtävät pyritään hoitamaan mahdollisimman hyvin.

Edeltäjänsä Jouni Ekurin kanssa Markku Jalonen oli ollut tekemisissä jo palkan-saajajohtajana ja järjestöjohtajana. He olivat jo tuolloin tulleet hyvin toimeen. Jalonen

arvosti Ekurin tapaa ratkaista asioita nimenomaan neuvottelemalla ja ratkaisuhakuisesti.

– Jouni oli neuvotteluissa analyttinen, asiakeskeinen ja rauhallinen. Sitä arvostin pitkän kokemuksen ja ammattitaidon lisäksi. Hän ei pyrkinyt tekemään itsestään numeroa vaan hoiti tehtävänsä, siis pyrki saamaan viime kädessä sopimuksia aikaan ja työrauhan työnantajan näkökulmasta.

– Olemme ihmisinä erilaisia ja taustammekin oli erilainen, mutta uskallan väittää, että omassa tavassani toimia löytyy samankaltaisia piirteitä. Julkisuudessa mesoamisen sijasta tehdään taustalla töitä, hoidetaan kotiläksyt, perehdytään asioihin, tutustutaan ihmisiin ja neuvottelukumppaneihin.

Jalonen sanoo, että hänen eteläpohjalaiset juurensa näkyvät suhtautumisessa työhön muun muassa sinnikkyytenä ja määrätietoisuutena.

– Ei anneta periksi. Totta kai neuvottelutoiminnassa pitää hakea kompromisseja, mutta tausta on antanut vahvan pohjan.

Ja Ekurin tavoin Jalonen korostaa ratkaisuhakuisuuden tärkeyttä neuvottelutyössä.

– Pitää pystyä tekemään poikkeuksellisen vaikeissa ja paineisissa olosuhteissa päätöksiä ja ratkaisuja, istumaan tarvittaessa pitkään vuorokauden ajasta riippumatta neuvottelupöydässä ja yhteensovittamaan lukuisia erilaisia intressejä. Kaikki työmarkkina-sopimukset ovat lopulta luonteeltaan kompromisseja. Muuten ei sopimuksia synny.

Haasteita on riittänyt

Kuntatyönantaja-lehden 4/2006 haastattelussa tuleva työmarkkinajohtaja nosti esiin haasteet, jotka liittyivät väestön ikääntymiseen ja samanaikaiseen palvelutarpeen kasvuun. ”Millä tavalla kunnat saavat jatkossa riittävästi osaavaa ja ammattitaitoista työvoimaa. Se tulee olemaan iso haaste kuntatyönantajille”, Jalonen pohti. Nämä haasteet eivät ole kadonneet vuoden 2006 jälkeen, pikemminkin päinvastoin. Ne ovat tänäkin päivänä paitsi kuntien ja hyvinvointialueiden pähkäiltävänä, myös esillä yhteiskunnallisessa keskustelussa. Haaste on ollut pysyvä työvaltaisella alalla, jolla tehtäviä tulee koko ajan lisää.

– Haaste on jopa kasvanut tai kärjistynyt vuoden 2006 jälkeen monestakin syystä. Tehtävät perustuvat lainsäädäntöön, henkilöstömitoituksiin, on tullut uutta normia ja uutta tehtävää.

– Työvaltaisella alalla työvoiman saatavuus on ollut pysyvä KT:n edunvalvonnan kohde minunkin aikani. Sopimusratkaisujen ohella siihen liittyvät muun muassa johtamisen ja työhyvinvoinnin sekä koulutuspaikkojen riittävyyden ja alan imagon kysymykset.

Edellä mainitussa haastattelussa Jalonen myös totesi haluavansa kääriä hihat,

”Kaikki työmarkkina-sopimukset ovat lopulta luonteeltaan kompromisseja.”

koska hän oli tullut hakemaan uusia haasteita. Haasteita onkin riittänyt pitkin matkaa. Merkittäviä voitettuja haasteita ovat esimerkiksi hyvinvointialueiden edunvalvonnan saaminen KT:lle, eläkeneuvottelupöytiin ja päätöksentekoon pääseminen sekä kilpailukyky sopimuksen maaliin saattaminen.

Jokaisen kierroksen neuvottelut ovat olleet haasteellisia. Heti ensimmäisenä työmarkkinajohtajavuonnaan Jalonen joutui yhteen uransa kovimmista paikoista, kun Tehyn hurjan 25 prosentin palkankorotusvaatimuksen myötä neuvottelut jumiutuivat ja Tehy uhkasi hoitajien joukkokirtisanoutumisilla muun muassa teho- ja synnytysosastoilta. Tilanne eteni niin kriittiseksi, että eduskunta säätöi poikkeuksellisen potilasturvallisuuslain, jonka nojalla hoitajia olisi ollut mahdollista määrätä töihin kesken työtaistelun.

”Merkittäviä voitettuja haasteita ovat esimerkiksi hyvinvointialueiden edunvalvonnan saaminen KT:lle, eläkeneuvottelupöytiin ja päätöksentekoon pääseminen sekä kilpailukyky sopimuksen maaliin saattaminen.”

Paineita ja tunteita

Syksyn 2007 neuvotteluissa paineet olivat kovat, ja yleensäkin neuvottelemisen vaatii erittäin kovaa paineensietokykyä, Markku Jalonen sanoo.

– Siinä on todella kova prässä koko ajan 24/7 päällä.

Neuvottelu on joukkuepeliä, jossa KT:n toimiston ja hallinnon yhteispelin on toimittava. Se vaatii huolellista valmistelua.

– Pitää olla omat nuotit selvillä, omat tavoitteet käyty läpi, ja totta kai pitää olla valtuudet neuvotella.

Oman paineensa tuo se, että KT on niin suuri toimija. Kuntien ja nykyään myös hyvinvointialueiden palkkaneuvotteluissa sovitaan paitsi Suomen suurimpien työntajien työrauhasta niin noin puolen miljoonan palkansaajan palkoista ja muista

palvelussuhteen ehdoista. KT on samalla myös työmarkkinakeskusjärjestö, jonka toimintusjohtaja istuu samaan aikaan kaikissa keskeisissä keskusjärjestöneuvotteluissa sekä johtaa Suomen suurimman työmarkkinatoimialan työnantajaedunvalvontaa ja neuvotteluita.

– Itse pidän tätä tehtävää Suomen työmarkkinajohtotehtävistä ellei vaativimpana niin yhtenä vaativimmista. Totta kai se menee välillä tunteisiinkin, ja omasta jaksamisesta ja energiasta ja toimintakyvystä huolehtiminen on ratkaisevaa. Ei vain neuvottelutilanteissa vaan muutenkin.

Kokemukset aiemmista neuvotteluista ja tehdyt sopimukset vaikuttavat toisinaan myöhemmissä neuvotteluissa, sillä kyse on eräänlaisesta jatkumosta. Työmarkkina-

neuvotteluissa harvoin lähdetään puhtaalta pöydältä. Kaikki vaikuttaa työmarkkinoilla kaikkeen, myös kokemukset aiemmasta.

– Valitettavasti maalittaminen ja muut somen lieveilmiöt ovat selvästi lisääntyneet työmarkkinaneuvotteluissa. Olen joutunut usein niiden kohteeksi. On inhimillistä muistaa asioista ja kokemuksista. Mutta siitä huolimatta ammatillinen rooli pitää olla ensisijaisena. Ydinkysymys on, onko kunnissa ja nyt hyvinvointialueilla työrauha palveluiden tuottamiseen, onko henkilöstöä tarpeeksi, millaiset ovat sopimukset ja talouden tilanne. Päällimmäinen tavoite pitää olla, että suomalaisen yhteiskunnan elintärkeä palvelujärjestelmä toimisi mahdollisimman hyvin, kansalaiset saisivat arvostamiaan palveluita, talouden resurssit ovat kunnossa, henkilöstöä on riittävästi sekä johdon ja henkilöstön muut työskentelyedellytykset ovat kunnossa.

Jalosen mukaan KT:n ja pääsopijajärjestöjen toimivan neuvottelukulttuurin vaaliminen on tärkeää jokaisen neuvottelun ja etenkin kriisien jälkeen.

Toimintaympäristö on muuttunut

 man haasteensa ovat tuoneet toimintaympäristön muutokset – myös työmarkkinoilla. EK luopui sääntömuutoksillaan yksipuolisesti keskitetyistä työmarkkinaratkaisuksista. Sen jälkeen Suomella ei ole ollut enää yhteisesti hyväksyttyä työmarkkinamallia. Lakot ja työrauhahäiriöt ovat lisääntyneet jokaisella neuvottelukierroksella, eikä työmarkkinaosapuolilla ole enää yhteistä tilannekuvaa taloudesta ja työllisyydestä. Nykyinen tilanne on jopa keskitetympi verrattuna aiempien keskitettyjen työmarkkinaratkaisujen aikaan, Markku Jalonen sanoo.

Etelärannasta on Jalosen mukaan kohdistettu perusteetonta arvostelua KT:tä kohtaan ja väheksytty kansalaisten arvostamia julkisia palveluja.

– Se kärjistyi vuoden 2022 kunta-alan työmarkkinahistorian laajimpien ja yhteiskuntavaarallisten lakkojen sovitteluissa ja sovintoesityksiin perustuvassa päätöksenteossa, ja on jatkunut sen jälkeen.

Vuonna 2022 sovittelulautakunnan tekemän sovintoesityksen käsittelyssä Etelärannan taholta yritettiin vaikuttaa joihinkin KT:n valtuuskunnan jäseniin ja estää kolmi-vuotisen työrauhan syntyminen sekä laajojen yhteiskuntavaarallisten, kansalaisten henkeä ja terveyttä uhkaavien lakkojen loppuminen, Jalonen sanoo.

Jalosen mukaan KT toimii ja asettaa omat tavoitteet aina oman jäsenkuntansa tarpeiden näkökulmasta. KT vastaa suomalaisen yhteiskunnan kannalta elintärkeiden lakisääteisten palvelujen tuottamisen työrauhasta ja KT:n jäsenet niiden tuottamisesta myös työtaistelutilanteissa. Useiden selvitysten perusteella suomalaiset arvostavat julkiset palvelut hyvin korkealle. Siksi KT:n on pidettävä huolta siitä, että kansalaisten arjen kannalta elintärkeät palvelut toimivat ja ne tuotetaan tehokkaasti.

Poliitikot säättävät mielellään uusia palveluvelvoitteita, mutta samalla ei ole huolehdittu rahoitus pohjan riittävydestä kunnissa ja hyvinvointialueilla.

– KT:n tavoitteena on, että yhtään uutta velvoitetta tai tehtävää ei tulisi kunnille ja hyvinvointialueille.

Kun Jalonen syksyllä 2024 ilmoitti eläköitymisestään, julkisuudessa alkoi spekulointi seuraajan nimellä. Jalosen mukaan sen perusteella syntyi käsitys, että kyseessä oli EK:n pyrkimys vaikuttaa hänen seuraajansa valintaan.

– Pidän sitä täysin tuomittavana ja sopimattomana.

Markku Jalonen pitää isona riskinä sitä, että työmarkkinat politisoituvat, jos hallitus, on sen pohja millainen tahansa, sekaantuu tavalla tai toisella työmarkkinajärjestöjen toimintaan.

– Sovittelujärjestelmää koskevan lainsäädännön ajaminen eteenpäin ilman työmarkkinajärjestöjen hyväksyntää sisältää suuria riskejä siitä, että etenkin kunta- ja hyvinvointialan työmarkkinat tulevat entistä enemmän politisoitumaan vaaleissa, Jalonen viittaa Petteri Orpon hallituksen sovittelujärjestelmää ja Suomen työmarkkinamallia koskevaan lainvalmisteluun.

Pragmaattinen edunvalvoja

Markku Jalonen kutsuu KT:n edunvalvontatoimintaa pragmaattiseksi ja laaja-alaiseksi.

– Kansalaisten laajasti arvostamien suomalaisen yhteiskunnan julkisten ydinpalvelujen tuottaminen tehokkaasti ja laadukkaasti sekä niiden työrauhan turvaaminen ovat olleet keskeisiä tavoitteita omana kautenani.

KT:n aseman puolustaminen ja vahvistaminen sekä vaikutusvallan lisääminen niin työmarkkinakeskusjärjestönä kuin Suomen suurimpien työnantajien työnantajaorganisaationa on ollut tärkeää, jotta KT voi hoitaa ydintehtävänsä eli jäsentensä edunvalvontaa mahdollisimman tehokkaasti. Vuoden 2011 eduskuntavaaleista lähtien KT on laatinut muun muassa omat hallitusohjelmatavoitteensa. KT:llä on edustus Kevan hallinnossa, eläkeneuvottelupöydissä sekä muissa keskeisissä työmarkkinajärjestöjen hallintoelimissä, joissa tehdään päätöksiä kuntia, hyvinvointialueita ja niiden omistamia yrityksiä koskien.

Näihin paikkoihin ei päästä noin vain, Jalonen painottaa.

– Se on vaatinut vuosien sinnikästä työtä.

► MARKKU JALONEN

- Toimi KT:n työmarkkinajohtajana ja toimitusjohtajana 1.2.2007–28.2.2025.

Liitteet

---

*KT:n toimisto on sijainnut
Helsingin Kalliossa Kuntatalossa
vuodesta 1983 lähtien.
Kuva: Isa Kangas*

Puheenjohtajistot

KT:N VALTUUSKUNNAN PUHEENJOHTAJAT 2000-LUVULLA TOIMIKAUSITTAIN

1.10.1997–30.9.2001

- Pj. Pekka Palola (sd.), johtaja, Tampere
- 1. vpj. Silja Hiironniemi (kesk.), apulaiskaupunginjohtaja, Oulu
- 2. vpj. Pekka Alanen (kok.), varatoimitusjohtaja, Kauniainen

1.10.2001–30.9.2005

- Pj. Pekka Palola (sd.), henkilöstöjohtaja, Tampere
- 1. vpj. Silja Hiironniemi (kesk.), apulaiskaupunginjohtaja, Oulu
- 2. vpj. Pekka Alanen (kok.), varatoimitusjohtaja, Kauniainen

1.10.2005–30.9.2009

- Pj. Pekka Palola (sd.), johtaja, Tampere
- 1. vpj. Pekka Toivonen (kesk.), kunnanjohtaja, Kangasniemi
- 2. vpj. Minna Karhunen (kok.), kaupunginjohtaja, Karkkila

1.10.2009–30.9.2013

- Pj. Aki Lindén (sd.), johtaja, Varsinais-Suomen shp., 1.5.2010 alkaen toimitusjohtaja, HUS
- 1. vpj. Pekka Toivonen (kesk.), kunnanjohtaja, Kangasniemi
- 2. vpj. Minna Karhunen (kok.), kehitysjohtaja, Karkkila

1.10.2013–31.12.2017*

- Pj. Ritva Viljanen (sd.), apulaiskaupunginjohtaja, Helsingin kaupunki
- 1. vpj. Jaana Ylä-Mononen (kesk.), perusturvajohtaja, Virrat
- 2. vpj. Minna Karhunen (kok.), kehitysjohtaja, Järvenpää; vuosina 2015–2017 Jorma Haapanen (kok.), palvelujohtaja, Kirkkonummi

* Toimikausi poikkesi edellisistä, koska Kunnallisesta työmarkkinalaitoksesta annetun lain 2 pykälää muutettiin vuonna 2017 niin, että valtuuskunnan toimikausi alkoi kuntavaalien jälkeisen vuoden tammikuun alusta. Lakimuutos liittyi sote- ja maakuntauudistukseen ja työnantajaedunvalvonnan järjestämiseen.

1.1.2018–31.12.2021

- Pj. Kirsi-Marja Lievonen (sd.), henkilöstöjohtaja, Vantaa
- 1. vpj. Taina Niiranen (kesk.), projektipäällikkö, Parkano
- 2. vpj. Jorma Haapanen (kok.), palvelujohtaja, Kirkkonummi

1.1.2022–31.12.2022*

- Pj. Kirsi-Marja Lievonen (sd.), henkilöstö- ja konsernijohtaja, Vantaa
- 1. vpj. Taina Niiranen (kesk.), terveys- ja hyvinvointijohtaja, Parkano
- 2. vpj. Juha Rostedt (kok.), kaupunginvaltuuston puheenjohtaja, Lahti

*valtuuskunta käytti valtaa KT:n hallituksen järjestäytymiseen maaliskuussa 2023 saakka

KT:N HALLITUKSEN JA JAOSTOJEN PUHEENJOHTAJAT

1.1.2023–31.12.2025

HALLITUS

- Pj. Ari Korhonen (sd.), kehittämisspällikkö, Raisio
- 1. vpj. Juha Rostedt (kok.), kaupunginvaltuuston puheenjohtaja, Lahti
- 2. vpj. Taneli Kalliokoski (kesk.), tila- ja tukipalvelujohtaja, Keski-Uudenmaan hyvinvointialue

KUNTAJAOSTO

- Pj. Outi Mäkelä (kok.), kunnanjohtaja, Nurmijärvi
- Vpj. Pekka Salmi (sd.), johtaja, Tampere

HYVINVOINTIALUEJAOSTO

- Pj. Olli Naukkarinen (kok.), hyvinvointialuejohtaja, Kanta-Hämeen hyvinvointialue
- Vpj. Nina Brask (sd.), hyvinvointialuehallituksen puheenjohtaja, Kymenlaakson hyvinvointialue

YRITYSJAOSTO

- Pj. Juha Jääskeläinen, henkilöstöjohtaja, Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue
- Vpj. Jarkko Virtanen, omistajaohjausjohtaja, Turun kaupunki

Työ- ja virkaehtosopimukset vuodesta 2000 lähtien

LIITTOKOHTAINEN SOPIMUSRATKAISU 2000

KUNNALLISET VIRKA- JA TYÖEHTOSOPIMUKSET 1.2.2000–31.1.2001

Korotusten kustannusvaikutus kullakin sopimusosalalla 3,1 %.

- KVTES
  - Yleiskorotus 1.2.2000 lukien 210 mk/kk, kuitenkin vähintään 2,75 %
  - Luottamusmieskorvausten ja päätoimisen luottamusmiehen palkan korottaminen 1.2.2000 lukien sekä tekstimuutokset 0,01 %
  - Paikallinen järjestelyvara 1.6.2000 lukien 0,3 %
- OVTES
  - Yleiskorotus 1.2.2000 lukien 2,56 %
  - Järjestelyvara 1.2.2000 lukien 0,24 %, 1.5.2000 lukien 0,01 % ja 1.8.2000 lukien 0,29 % (mm. palvelulisä uudistus)
- Teknisten sopimus
  - Yleiskorotus 1.2.2000 lukien 210 mk/kk, kuitenkin vähintään 2,6 %
  - Paikallinen järjestelyvara 1.6.2000 lukien 0,5 %
- Lääkärisopimus
  - Yleiskorotus 1.2.2000 lukien 2,6 %
  - Järjestelyvara 1.2.2000 lukien 0,5 %, josta II kalleusluokan poistoon 0,3 %-yksikköä
- TuntiTES
  - 1.2.2000 lukien perustuntipalkkojen korotus keskim. 150 penniä/tunti, suorituspalkkojen korotus keskimäärin 3,1 %

TULOPOLIITTINEN SOPIMUS VUOSILLE 2001–2002

SOPIMUSKAUSI 1.2.2001–31.1.2003 (EI LÄÄKÄRISOPIMUS)

- **1.2.2001**
  - Yleiskorotus 200 mk/kk tai 120 p/tunti, vähintään 2,1 %
  - Tasa-arvoerä 0,2 %–0,6 % sopimusalaista riippuen
  - Liittoerä 0,5 %
  - Sopimusalaista riippuen osa tasa-arvoerästä ja/tai liittoerästä on lisätty yleiskorotukseen, osa tai koko liittoerä siirretty paikalliseksi järjestelyvaraeräksi
- **1.8.2001**
  - KVTESin kertakorvaus 13 x 0,2 %
- **1.3.2002**
  - Yleiskorotus 30 euroa/kk tai 18 senttiä/tunti, vähintään 1,9 %
  - Liittoerä 0,3 %, joka paikallisena järjestelyvaraeränä KVTES- (0,5 %), TS- ja TuntiTES-sopimusaloilla
- **1.8.2002**
  - OVTESin järjestelyvaraerä

Lääkärilakko 12.3.–17.8.2001

LÄÄKÄRIEN LAKONLOPETTAMISSOPIMUS 1.9.2001–31.1.2003

- **1.9.2001**
  - Yleiskorotus 5 %
  - Paikallinen järjestelyerä 0,5 % ja muut sopimusmuutokset
- **1.6.2002**
  - Yleiskorotus 1,5 %.
  - Paikallinen järjestelyerä 1 % ja mm. palkkahinnoittelun alarajatarkistuksia
- **1.1.2003**
  - Palkkausjärjestelmän kehittäminen (työryhmä) 0,2 %

TULOPOLIITTINEN SOPIMUS VUOSILLE 2003–2004

SOPIMUSKAUSI 1.2.2003–15.2.2005

- **1.3.2003**
  - Yleiskorotus 17 senttiä/tunti tai 28,39 euroa/kk, vähintään 1,8 %
  - Liittoerä 0,8 %
  - Tasa-arvoerä 0,1 %–0,5 % sopimusalaista riippuen
  - Tupon eriä on käytetty sopimusaloittain eri tavoin, esim. osa liittoerästä tai tasa-arvoerä lisätty yleiskorotukseen.
- **1.3.2004**
  - Yleiskorotus 16 senttiä/tunti tai 26,72 euroa/kk, vähintään 1,7 %.
  - Liittoerä 0,5 %, josta osa siirretty käytettäväksi 1.12.2003 ja 1.9.2004 (KVTES ja TS) paikallisena järjestelyvarana.
- Sopimuksessa on myös indeksiehto ja ansioiden kehityksen tarkastelulauseke.

PALKKAUSJÄRJESTELMÄN KEHITTÄMISTOIMENPIDEOHJELMA (KUNPAS) 2003–2007

Toteutettiin kaikilla sopimusaloilla. Ohjelman alussa tehtiin kokemuslisäauudistus ja muut erät olivat pääsääntöisesti paikallisia järjestelyeriä. Kustannusvaikutus vaihteli sopimusaloittain 3,0 %:n (Teknisen alan sopimus ja Tuntialan sopimus) ja 3,9 %:n (KVTES ja OVTES) välillä. Lääkärisopimus liittyi ohjelmaan vasta vuonna 2005, ja sen kustannusvaikutus oli 2,3 %.

TULOPOLIITTINEN SOPIMUS VUOSILLE 2005–2007

SOPIMUSKAUSI 16.2.2005–30.9.2007

- **1.3.2005** Yleiskorotus 2,5 % tai 0,6 % + 30,06 euroa
- **1.6.2006** Yleiskorotus 1,8 %
- **1.9.2006** Paikallinen järjestelyerä 0,5 % (tasa-arvoerä)
- **08/2006** Kertakorvaus 1,5 % heinäkuun varsinaisesta palkasta
- KVTESin liitteissä 4 ja 5 rakenteellisia muutoksia

LIITTOKOHTAINEN SOPIMUSRATKAISU 2007–2009

SOPIMUSKAUSI 1.10.2007–31.1.2010

- **1.10.2007** Yleiskorotus 54 euroa, kuitenkin vähintään 3,4 %
- **12/2007** Kertaerä 270 euroa
- **1.3.2008**
  - Paikallinen järjestelyerä 0,5 % (KVTES), suuruus vaihteli sopimusaloittain 0,2 %–1,8 %. Käyttökohteet erilaisia eri sopimuksissa.
  - II kalleusluokituksen poisto (muut kuin OVTES) ja rakenteellisia muutoksia. KVTESissa hinnoittelukohtaisia korotuksia 0 %, 1,3 % tai 2,6 %.
- **1.9.2008** Yleiskorotus 2,4 %
- **1.5.2009** Paikallinen järjestelyerä 0,3 % + 0,5 % (samapalkkaisuuspöytäkirja)
- **1.9.2009** Yleiskorotus 2,4 %

Tehyn työtaistelu loka–marraskuu 2007

Joukkoyritysoikeus, johon osallistui noin 12 000 Tehyn jäsentä

TEHY-PÖYTÄKIRJA 2007–2011 (KOSKI AINOASTAAN TEHYN JÄSENIÄ)

SOPIMUSKAUSI 19.11.2007–31.1.2010–31.12.2011

- **12/2007** Kertaerä 270 euroa (sama kuin KVTES)
- **1.1.2008**
  - Samapalkkaisuuserä 2,6 % (yleiskorotus, varhennettuna suhteessa KVTES 1.3.2008)
  - Paikallinen järjestelyerä 0,5 % (varhennettuna suhteessa KVTES 1.3.2008)
  - Tehyille hinnoittelukohtiin alarajakorotuksia (Tehy-hinnoittelut)
- **1.2.2008** Yleiskorotus 4,0 % (myöhennetty suhteessa KVTES 1.10.2007 yleiskorotus 3,4 %)
- **1.9.2008** Yleiskorotus 2,4 % (sama kuin KVTES)
- **1.5.2009**
  - Paikallinen järjestelyerä 0,3 % (sama kuin KVTES)
  - Yleiskorotus 0,5 % (KVTES: paikallinen jve 0,5 %)
- **1.9.2009** Yleiskorotus 2,4 % (sama kuin KVTES)
- **1.1.2010**
  - Samapalkkaisuuserä 1,3 % (yleiskorotus)
  - Paikallinen järjestelyerä 0,5 %
  - Tehyn hinnoittelukohtien alarajojen tarkistuksia
- **1.9.2010** Tuloksellisuuserä 0,7 % (sama kuin KVTES)
- **1.5.2011** Paikallinen järjestelyerä 0–2 % henkilöstömäärän kehityksestä riippuen – toteutui 0 %

LIITTOKOHTAINEN SOPIMUSRATKAISU 2010–2011 (MUUT KUIN TEHYN JÄSENET)

SOPIMUSKAUSI 1.2.2010–31.12.2011

- **1.2.2010**
  - Keskitetty järjestelyerä samapalkkaisuuden edistämiseksi, missä hinnoittelukohtaisia yleiskorotuksia 0 %, 0,7 % tai 1,3 %
  - Paikallinen järjestelyerä hinnoittelemattomille 0,5 %
- **1.9.2010** Tuloksellisuuserä 0,7 % (paikallinen järjestelyerä)
- **1.5.2011**
  - Yleiskorotus 1,2 %
  - Paikallinen järjestelyerä 0,8 % (KVTES), muut sopimusalat 0,44 %–0,8 %
- **05/2011** Kertaerä 100 euroa

RAAMISOPIMUS 2012–2013 (KESKITETTY RATKAISU)

SOPIMUSKAUSI 1.1.2012–28.2.2014

- **1.1.2012**
  - Yleiskorotus 1,7 %
  - KVTESin palkkausluvun uudistus, jossa mm. osa 1. kokemuslisästä siirrettiin tehtäväkohtaiseen palkkaan, jota korotettiin tämän vuoksi 2,0 %
  - Vuosiloman B-taulukon poisto
- **01/2012** Kertaerä 150 euroa
- **1.2.2013**
  - Yleiskorotus 1,46 %
  - Paikallinen järjestelyerä 0,6 %

TYÖLLISYYS- JA KASVUSOPIMUS 2014–2016 (KESKITETTY RATKAISU)

SOPIMUSKAUSI 1.3.2014–31.1.2017

(I OSA 1.3.2014–31.12.2015, II OSA 1.1.2016–31.1.2017)

- **1.7.2014** Yleiskorotus 20 euroa (henkilökohtaisen lisän korotus-% 0,88)
- **1.7.2015**
  - Yleiskorotus 0,4 %
  - Keskitetty järjestelyerä 0,4 %, josta 0,3 % käytettiin jakso-työmääräysten muutoksiin, KVTESin liitteiden 1, 2, 7 ja 8 uudistuksiin, alarajakorotuksiin liitteissä 4 ja 5 sekä perhepäivähoitajien palvelussuhteen ehtojen muutoksiin. Lisäksi 0,1 % käytettiin vuosilomamääräysten muutoksiin.
- **1.2.2016**
  - Yleiskorotus 16 euroa, kuitenkin vähintään 0,47 %. KVTESin II osan kustannusvaikutus keskimäärin 0,64 %

KILPAILUKYKYSOPIMUS 2017 (KESKITETTY RATKAISU)

SOPIMUSKAUSI 1.2.2017–31.1.2018

- Sopimuskaudella ei yleiskorotuksia
- Työajan pidennys 30 minuuttia viikossa – sopimusaloilla toteutus eri tavoin
- Lomarahaleikkaus -30 % vuosina 2017–2019
- Sosiaaliturva- ja eläkemaksujen muutoksia kaikkia sektoreita koskien
- Kuntien valtionosuusleikkaukset, joilla rahoitettiin em. maksujen muutoksia

LIITTOKOHTAINEN SOPIMUSRATKAISU 2018–2019

SOPIMUSKAUSI 1.2.2018–31.3.2020

- **1.5.2018** Yleiskorotus 26 euroa, kuitenkin vähintään 1,25 %
- **1.1.2019** Paikallinen järjestelyerä 1,2 % (joillakin sopimusaloilla osa käytettiin keskitetysti)
- **01/2019** Tuloksellisuuteen perustuva paikallinen kertaerä 9,2 % varsinaisesta palkasta
- **1.4.2019** Yleiskorotus 1,0 %
- Lisäksi sovittiin palkka- ja työvoimakustannusselvityksestä. Palkallista isyysvapaata pidennettiin kuudesta 12 päivään ja sairaan lapsen hoidonjärjestämiseen liittyvää lapsen ikärajaa nostettiin kymmenestä 12 vuoteen

LIITTOKOHTAINEN SOPIMUSRATKAISU 2020–2021

SOPIMUSKAUSI 1.4.2020–28.2.2022

- **1.8.2020**
  - Yleiskorotus 26 euroa, kuitenkin vähintään 1,22 % (KVTES)
  - Tekstimuutoksia (OVTES)
- **1.1.2021** Tekstimuutoksia (OVTES ja Lääkärisopimus)
- **1.4.2021**
  - Yleiskorotus 1,0 % (KVTES)
  - Paikallinen järjestelyerä (0,3 %–0,8 % sopimusalaista riippuen)
  - Tekstimuutokset (OVTES ja Lääkärisopimus)
- **1.7.2021** Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT aloittaa itsenäisenä julkisoikeudellisenä yhteisönä
- **1.9.2021** SOTE-sopimus astuu voimaan

LIITTOKOHTAINEN SOPIMUSRATKAISU 2022–2025*

SOPIMUSKAUSI 1.3.2022–30.4.2025

- **1.6.2022** Yleiskorotus 46 euroa, kuitenkin vähintään 2,0 % (KVTES)
- **1.10.2022** Keskitetty järjestelyerä 0,5 %

Vuonna 2022 KVTESin perhepäivähoitajauudistus. Vuoden 2023 alusta alkaen hyvinvointialueet aloittivat toimintansa.

- **1.3.2023**
  - Keskitetty erä Sote-sopimuksessa 0,47 % (työaikajärjestelmä uudistus).
  - Sote-sopimuksessa 600 euron kertaerä tietyille ryhmille.
- **1.6.2023**
  - Yleiskorotus 1,5 % + 0,7 % (perälautatarkastelu) = 2,2 %
  - Paikallinen järjestelyerä 0,4 % + 0,3 % (perälautatarkastelu) = 0,7 %
  - Perälautatarkastelun kertaerä 467 euroa. Erillispöytäkirja (KT, Juko ja JAU) KVTESin liite 5 kertaerä 120 euroa ja OVTESin Osio G kertaerä 150 euroa.
  - Tekstimuutoksia OVTES ja LS – osin muutokset voimaan 1.1.2023 tai 1.8.2023.
- **1.6.2024**
  - Yleiskorotus 1,5 % + 0,77 % (perälautatarkastelu) = 2,27 %
  - Paikallinen järjestelyerä 0,4 % + 0,33 % (perälautatarkastelu) = 0,73 %
- OVTESin ja Lääkärisopimuksen yleiskorotuksen perälautausuutta aikais-tettu (OVTES 1.5.2024 ja Lääkärisopimus 1.10.2023)

* Sopimuskauden 2022–2025 kohdalla laajoja työtaisteluita ja useita sovittelijan sekä sovittelulautakuntien tekemiä sovintoehdotuksia, joiden pohjalta osapuolet pääsivät sopimukseen.

PALKKAUSJÄRJESTELMÄN KEHITTÄMISOHJELMA 2023–2027 (KUNTA- JA HYVINVOINTIALAT)

- Kustannus kaikilla sopimusaloilla viiden vuoden aikana yhteensä 5,0 %.
- Palkkausjärjestelmä uudistus – tasopalkkajärjestelmä/uraporrasjärjestelmä.
- Pääsääntöisesti kuitenkin paikallisia järjestelyeriä.

PALKKAUSJÄRJESTELMIEN KEHITTÄMINEN JA PALKKOJEN YHTEENSOVITTAMINEN HYVINVOINTIALALLA 2023–2025

- Kolmivuotinen toimenpideohjelma, jonka kustannusvaikutus vaihtelee sopimusaloittain 4,0 % ja 6,1 % välillä. Pääsääntöisesti paikallisia järjestelyeriä, joilla hoidetaan palkkojen harmonisointia sote-uudistuksesta ja palkkausjärjestelmien uudistamisesta johtuen.

Koosteen 2000-luvun sopimuksista laati KT:n Työmarkkinatutkimus-yksikkö.

Miten Kunta- ja
hyvinvointialueyönantajat KT on
kasvattanut vaikutusvaltaansa 2000-luvulla?
Kuinka KT on menetellyt vaikeissa
työtaisteluissa?

*Isompiin pöytiin –
KT:n vaiheet 2000–2024 on*
yleistajuinen teos KT:n toiminnasta
kunta- ja hyvinvointialan työnantajien edunvalvojana
ja työelämän kehittäjänä. Teos valottaa KT:n roolia
julkisen alan työelämään vaikuttaneissa
yhteiskunnallisissa käänneissä
2000-luvulla.

Painetun julkaisun ISBN 978-952-7465-69-1
Verkojulkaisun ISBN 978-952-7465-70-7
Kansi: Jyri Öhman / Kilda

KT

**Kunta- ja
hyvinvointialueyönantajat**